

5—8 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 5 april

Sid.

Svar på interpellation av herr Svensson i Stenkyrka ang. yrkesutbildning för fiskare	7
Svar på frågor av:	
herr Levin i anledning av planerad försäljning av viss aktiepost i Trelleborgs Gummifabrik	7
herr Darlin ang. landsvägsgodstrafiken mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland	10
herr Nyberg ang. tillsättandet av den begärda parkeringsutredningen	12
Svar på interpellationer av:	
herr Gustavsson i Alvesta ang. återställande av vägmark å indragna vägar	12
herr von Friesen ang. undervisningen i röntgendiagnostik vid Göteborgs universitet	14
herr Kellgren ang. prövningen av ansökningar om arbetstillstånd för utlänningar från vissa länder	17
herr Gustavsson i Alvesta i anledning av pågående reklamkampanj för majsolja	18
herr Rimmerfors ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier	19
herr Stiernstedt ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning	25
Interpellationer av:	
herr Sundelin ang. sysselsättningssvårigheterna inom de norrländska skogskommunerna	28
herr Larsson i Luttra ang. eldistributionen på landsbygden	30

Onsdagen den 6 april fm.

	Sid.
Främjande av bostadsförsörjningen m. m.	36
Interpellationer av:	
herr Senander ang. åtgärder i anledning av brister i arbetarskyddslagen, m. m.	120
herr Larsson i Hedenäset ang. ändring av vissa bestämmelser i vattenlagen, avseende vattenkraftens utbyggnad	122

Onsdagen den 6 april em.

Värdering av varulager vid beskattningen.....	123
Schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m.	137
Sänkning av riksbankens diskonto	141
Utformningen av en planerad internationell finansieringsinstitution, m. m.	149
Utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap	150
Dispens för sjukkassa att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling	153
Ändring av sjukförsäkringslagens bestämmelser rörande ersättning för resa	157
Sänkning av värnpliktsåldern	157
Allmän översyn av familjepolitiken	158
Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.	158
Skolöverstyrelsen: Avlöningar	165
Översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk	170
Avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt	173
Orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom	177
Tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner	180
Översyn av gällande bestämmelser rörande beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse	183
Utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri	184
Åtgärder för ökad statlig järnförädling	189
Lag om fiskevårdsområden m. m.	192
Den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor.....	202

Fredagen den 8 april

Statsbidrag till särskilda ålderdomshem för alkoholiserade äldre ..	204
Omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag ...	205
Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse.....	209

	Sid.
Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse	217
Utredning rörande vissa fritidsfrågor	223
Interpellationer av:	
herr Carbell ang. en effektivisering av tjänstemannaförmedlingen m. m.	229
fröken Karlsson ang. partiell tjänstledighet för folk- och småskollärare	229
herr Hedin ang. vissa av taxeringsmyndigheter utsända frågeformulär	230
herr Nordgren ang. svenska medborgares enrollering i främlingslegionen	231
herr Gansmoe ang. direktiven för skolöverstyrelsens skolpsykologer ..	232

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 april fm.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. ändring i lagen om val till riksdagen m. m.	35
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 50, ang. främjande av bostadsförsörjningen m. m.	36

Onsdagen den 6 april em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 37, ang. värdering av varulager vid beskattningen	123
— nr 39, ang. schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m. ..	137
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 12, om sänkning av riksbankens diskonto .	141
— nr 13, ang. en planerad internationell finansieringsinstitution, m. m.	149
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 21, om utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap	150
— nr 23, om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken	153
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. dispens för sjukkasse att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling	153
— nr 11, om ändring av sjukförsäkringslagens bestämmelser rörande ersättning för resa	157
— nr 12, om viss ändring i arbetarskyddslagen	157
— nr 14, om viss ändring i sjukförsäkringslagen	157
— nr 15, om sänkning av värnpliktsåldern	157
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 9, om viss ändring i lagen om rätt till jakt	158
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 16, föranlett av första kammarens återremiss av punkten 9 i utskottets utlåtande nr 1	158
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 13, om en allmän översyn av familjepolitiken	158
— nr 14, ang. ett förbättrat samarbete mellan polis och allmänhet ...	158
— nr 15, ang. företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m. ...	158

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. stat för försvarets fastighetsfond..	165
— nr 48, om anslag till avlöningar och omkostnader vid skolöverstyrelsen	165
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 14, om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk	170
— nr 42, om avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt	173
— nr 44, ang. förordning om de tider då allmän fastighetstaxering skall äga rum	177
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom	177
— nr 17, om åtgärder till hjälp för rörelsehämmade och äldre personer	180
— nr 18, om hälsoundersökning av unga kvinnor.....	180
— nr 19, om tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner	180
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 49, ang. anslag till metallografiska institutet m. m.	183
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 21, om översyn av bestämmelserna rörande beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse	183
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 14, om utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri	184
— nr 15, om åtgärder för ökad statlig järnförädling.....	189
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. stadga om enskilda sjukhem m. m.	192
— nr 18, ang. trafiknykterhetsfrämjande åtgärder.....	192
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. lag om fiskevårdsområden m. m.	192
— nr 10, ang. förordning om byggnadsforskningsavgift, m. m.	202
— nr 11, ang. komplettering av direktiven för hyreslagskommittén, m. m.	202
— nr 12, om den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor....	202
— nr 13, om beredande av tillfälle för de kyrkliga myndigheterna att yttra sig över planförslag enligt byggnadslagstiftningen.....	203
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. försäljning av Runby Nedra 1 ¹ i Stockholms län och Rya skog i Göteborgs och Bohus län.....	203

Fredagen den 8 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 51, om statsbidrag till särskilda ålderdomshem för alkoholiserade äldre	204
— nr 52, ang. anslag till statistiska centralbyrån	205
— nr 53, om ersättning till värnpliktige B.-O. Cedergren.....	205
— nr 54, om utbetalning till G. V. Strid av visst belopp utöver erhållen livränta	205
— nr 55, om anslag till lärarhögskolan i Malmö.....	205
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 32, ang. en omläggning av beskattningen av mindre företag	205
— nr 36, ang. reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse	209
— nr 38, om ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse	217

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. ändrad disposition av vissa prisutjämningsavgiftsmedel	223
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 20, om utredning rörande vissa fritidsfrågor	223
— nr 21, om en ny nationalsång.....	229
— nr 22, om utredning rörande allmän obligatorisk skärmbildsundersökning.....	229

Tisdagen den 5 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 29 och den 30 nästlidne mars.

§ 2

Svar på interpellation ang. yrkesutbildning för fiskare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Svensson i Stenkyrka frågat mig, om jag är villig att snarast möjligt vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd egentlig yrkesutbildning för fiskare.

Som svar vill jag meddela, att vissa undersökningar i frågan sedan en tid pågått inom jordbruksdepartementet. Dessa har resulterat i att Kungl. Maj:t på min föredragning uppdragit åt fiskeristyrelsen att företaga en inventering av nuvarande organisation och resurser i fråga om yrkesutbildningen för fiskare och lägre fiskeritjänstemän samt att lämna en redogörelse för inventeringen.

Härpå anförde

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det snabba svaret. Jag kanske också kunde beteckna svaret som kort och gott.

Frågan om fiskarnas yrkesutbildning är, som jag anförde i min interpellation, inte ny. Den har varit föremål för överväganden tidigare i såväl lantbruks-

styrelsen som fiskeristyrelsen. En samordning mellan sjömansskolorna och fiskarnas utbildning har också diskuterats. Jag vill erinra om att 1951 förelåg ett förslag om samordning med sjömansskolan i Göteborg i detta avseende.

Att jag tagit upp detta spörsmål nu beror närmast på att vi i fjol diskuterade att ordna en utbildning för fiskare vid sjömansskolan i Visby. Det är därför aktuellt att någonting blir gjort för att tillgodose de krav som fiskarna har anledning att ställa. Statsrådet säger nu att fiskeristyrelsen fått i uppdrag att utreda detta spörsmål, och jag hoppas att detta skall leda till ett snabbt och positivt resultat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på fråga i anledning av planerad försäljning av viss aktiepost i Trelleborgs Gummifabrik

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Levin har frågat chefen för inrikesdepartementet, om han observerat den oro, som åstadkommits på orten av uppgifter om planerad försäljning från Kockska stiftelsen av en aktiepost i Trelleborgs Gummifabrik till utländskt företag, och om han vill lämna uppgift om de möjligheter till insyn i dylika affärstransaktioner som det allmänna har.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande, och jag får i anledning av densamma anföra följande.

Av uppgifter i pressen att döma har den oro, som herr Levin omnämner,

Svar på fråga i anledning av planerad försäljning av viss aktiepost i Trelleborgs Gummifabrik

främst föranletts av farhågor för att den ifrågavarande stiftelseförmögenheten inte förvaltas på betryggande sätt och att stiftelseändamålen i varje fall på längre sikt inte skall kunna tillgodoses. Jag har därför uppfattat frågan så, att den avser vilka regler som gäller om tillsyn från det allmännas sida över stiftelser.

Enligt 1929 års lag om tillsyn över stiftelser skall stiftelser, som främjar allmännyttiga ändamål, i regel stå under tillsyn av vederbörande länsstyrelse. Härvid gäller bl. a., att stiftelsestyrelsen årligen skall till länsstyrelsen insända berättelse om hur stiftelsens ändamål har främjats under året och sammandrag av förda räkenskaper. Länsstyrelsen har att med ledning av dessa handlingar granska stiftelsens förvaltning. Vid denna granskning bör huvudsakligen tillses, att stiftelsens medel inte dras från ändamål, vartill de är bestämda, och att förmögenheten är placerad på nöjaktigt sätt. Länsstyrelsen äger i förekommande fall infordra ytterligare handlingar eller upplysningar rörande stiftelsens förvaltning samt hos stiftelsen granska där befintliga räkenskaper m. m. Har styrelsen fattat beslut, som står i strid med lag eller för stiftelsen gällande föreskrifter, äger länsstyrelsen förbjuda verkställighet av beslutet eller, om sådan har ägt rum, förelägga styrelsen att vidtaga rättelse. Länsstyrelsen kan också eljest förelägga styrelsen att fullgöra vad som åligger den. — Det tillkommer inte länsstyrelsen att bedöma lämpligheten av vidtagna förvaltningsåtgärder ur andra än nyss berörda synpunkter. Ej heller äger länsstyrelsen befogenhet att lämna direktiv för förmögenhetsförvaltningen.

Jag vill tillfoga att justitieombudsmannen i en framställning aktualiserat frågan, huruvida tillsynen bör ordnas på särskilt sätt i de fall där landshövdingen eller annan högre tjänsteman hos länsstyrelse ingår i styrelsen för stif-

telse, som står under länsstyrelsens tillsyn. Enligt uppgift i framställningen utgör antalet sådana fall i hela landet för närvarande omkring 50, varvid uppdraget ofta grundar sig på direkt föreskrift i stiftelseurkunden. Framställningen är föremål för prövning i justitiedepartementet.

Härefter anförde

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet för svaret, av vilket framgår, att tillsynsmyndighet har möjlighet och rättighet att se till att styrelsen för stiftelse inte fattar beslut som står i strid med lag eller för stiftelsen gällande föreskrifter. Så långt är ju allt gott och väl. Men jag tror inte att någon över huvud taget har ifrågasatt att stiftelsen och dess styrelse i föreliggande fall skall ha fattat beslut som stått i strid med gällande lag.

Ändå är det inte att undra på att ryktena om försäljning från Kockska stiftelsen till utländskt företag av en aktiepost i Trelleborgs Gummifabrik väckt oro och ängslan både i Trelleborg och den kringliggande delen av Söderslätt. Trelleborgs Gummifabrik, den store trelleborgaren Johan Kocks främsta skapelse, har växt ut till ett verkligt storföretag. Med sina ungefär 4 000 anställda dominerar den arbetsmarknaden både i staden och milsvitt ut på landsbygden. Nu fruktar man för att en överföring i utländsk ägo av en del av aktierna kan betyda början till utländsk dominans i företaget. Det är mycket möjligt att farhågorna är överdrivna, men folk i allmänhet resonerar som så, att man skall inte räkna en viss potentat ett finger; gör man väl det, vet man aldrig hur det slutar. Om det hade varit en privat säljare, hade det väl inte väckt så stort uppseende. Nu är det ju en stiftelse som står under uppsikt från det allmänna. Grosshandlare Kock och

Svar på fråga i anledning av planerad försäljning av viss aktiepost i Trelleborgs Gummifabrik

hans maka donerade nämligen sina aktier i Trelleborgs Gummifabrik, i det närmaste hälften av hela aktiestocken, till en stiftelse, vars avkastning till största delen går till olika välgörande ändamål i Trelleborg. Styrelsen i stiftelsen utgöres av två representanter för de Kockska släktingarna, två utses av stadsfullmäktige i Trelleborg och en av länsstyrelsen i Malmöhus län, som också är tillsynsmyndighet.

Styrelsen har inte varit enig om försäljningen och reservanten tycks ha opinionen i staden och orten helt på sin sida. Man ifrågasätter, som jag anser med rätta, om det verkligen är nödvändigt, att stiftelsen avhänder sig en del av aktierna. Är det ändå inte en viss risk att släppa in ett utländskt företag som meddelägare i fabriken, och är det i enlighet med de principer som grosshandlare Kock själv tillämpade i sin stora verksamhet som spände över ett vidsträckt fält? Dessa frågor ställer många i orten. Kanske de är onödiga och oberättigade.

Jag vill emellertid sluta med att vidarebefordra dessa frågor till den högsta tillsynsmyndigheten.

Herr talmannen meddelade, att herr Regnéll begärt ordet, och beslöt kammaren på framställd proposition bifalla därmed gjort förslag att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttrandet. Ordet lämnades härefter till

Herr REGNELL (h), som yttrade:

Herr talman! Herr Levins fråga kommenteras ur många olika synpunkter. Själv hade han tänkt sig ett svar från inrikesministern och har nu fått ett från justitieministern. Strängt taget hade man kunnat tänka sig också handelsministern eller finansministern som den som svarat, ty frågan berör onekligen också deras fögderier.

Ur samhällsekonomisk synpunkt måste man säga, att den rädsla för ekonomisk samverkan över gränserna, som präglar herr Levins fråga, dåligt svarar mot svenska intressen. Vi hörde hans betoning av »utländskt» företag och hans jämförelse av utlänning med »viss potentat».

Våra exportföretag och handelsfirmor har i stor utsträckning sökt bredda sitt underlag genom kapitalinvesteringar i utlandet. SKF, L M Ericsson, Stora Kopparberg — för att bara ta några exempel — har förvärvat intressen i utlandet utan att detta ur värdlandets synpunkt betraktats som någon olycka. Skulle vi här hemma ställa oss avvisande till kapitalflöde i andra riktningen, skulle vi förmodligen snart framkalla svårigheter för de svenska utlandsinvesteringarna.

Också ur en annan synpunkt måste herr Levins inställning till inflöde av utlandskapital sägas vara förlegad. Alla är ense om att vår valutareserv behöver tillskott. Varje tillflöde av utlandsvaluta innebär både förbättrad utlandslikviditet och lättad kapitalmarknad här hemma. I medvetande om det, har många länder organiserat värningskampanjer för att uppmuntra sådana investeringar från utländskt håll. Som näraliggande exempel kan man peka på Norge. Förra sommaren gav norska regeringen särskilt uppdrag åt förre FN-generalsekretären Trygve Lie att med ett års tjänstledighet från sitt landshövdingämbete stå i spetsen för en kommitté, som skulle ha som uppgift att skapa intresse för utlandsinvesteringar i Norge. Jag såg häromdagen ett uttalande av Trygve Lie, där han beklagade, att man först nu i Norge insett nyttan av sådan aktiv ackquisition. »Vi är nästan sist ute på den internationella marknaden», sade han. Reservationen kunde kanske gälla just vårt land, där vi på många håll inte fått klart för oss, vad som är att vinna på internationellt samarbete.

Svar på fråga ang. landsvägsgodstrafiken mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland

Eftersom herr Levin talar om lokal oro i Trelleborg, kan det vara skäl att understryka, att fördelarna av det internationella samarbetet för de anställdas del ligger i öppen dag. Framtiden kommer att präglas av intensiv teknisk utveckling under hård konkurrens. Internationellt sett är de flesta svenska företagsenheter små och har relativt begränsade resurser. Samarbete med andra branschföretag är ofta en synnerligen lämplig väg för att de svenska företagen skall få tillgång till forskningsresultat och teknik, som krävs för att de skall kunna hävda sig i konkurrensen på världsmarknaden.

Så till sist, utöver de synpunkter, som justitieministern anlade, några ord om den samhälleliga insyn, som herr Levin efterlyste. Själv är herr Levin i egenskap av riksdagsman en av huvudmännen för det riksbanksorgan, valutastyrelsen, som prövar frågor om alla direkta investeringar eller portföljinvesteringar från utländsk sida här i Sverige.

Vidare anförde:

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag vill i anledning av herr Regnélls anförande säga, att det väl ändå är skillnad, om försäljning av en aktiepost sker till ett utländskt eller till ett inländskt företag och om den sker från en privatperson eller från en stiftelse, som står under allmän tillsyn. Det är nog en rätt väsentlig olikhet.

Jag antar, att herr Regnéll känner till hurudan fördelningen av aktieinnehavet i Trelleborgs Gummifabrik är för närvarande och vilka små förskjutningar det behövs för att det skall bli en annan fördelning.

Till sist vill jag uttala den förhoppningen, att kanske herr Regnéll med sina ord kan dämpa oron bland de många tusen, som har sin sysselsättning på gummifabriken. Kan han det, är det tacknämligt.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag vill gärna bekräfta vad herr Levin förmodade. Jag känner styrkeförhållandet i fråga om aktieinnehav på olika händer. Jag vill också understryka, att hela det resonemang jag förde vände sig mot den skillnad, som herr Levin gjorde mellan aktieförvärv av utländsk intressent och av inhemsk. Jag sökte visa, att det förstnämnda inte kan sägas vara till nackdel för de anställda utan att man lätt kan peka på skäl, som tvärtom talar till förmån för ett sådant förvärv.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag sade i mitt svar, att det inte tillkommer länsstyrelsen att bedöma lämpligheten av vidtagna förvaltningsåtgärder ur andra än vissa bestämda synpunkter. Jag skall inte heller tillåta mig att i detta specialfall gå in på en lämplighetsbedömning utan vill bara i anledning av de farhågor för utländsk dominans som yppats här nämna, att i detta fall företagets bolagsordning är försedd med sådant förbehåll att högst en femtedel av aktierna i bolaget får innehas av utlänning eller utländskt företag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. landsvägsgodstrafiken mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Darlin har frågat mig, om jag har för avsikt att, bl. a. inför de nya europeiska frihandelsmark-

Svar på fråga ang. landsvägsgodstrafiken mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland

naderna, vidta några åtgärder i syfte att utöka den kvot för landsvägsgodstrafik till, från eller genom Förbundsrepubliken Tyskland, som genom överenskommelse med nämnda land tillkommer Sverige.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Sedan den 1 januari 1952 gäller mellan de skandinaviska kommunikationsdepartementen, å ena, samt trafikministeriet i Förbundsrepubliken Tyskland, å andra sidan, en överenskommelse om den internationella person- och godstrafiken å landsväg, som berör Skandinavien och Förbundsrepubliken. För gods- trafikens del innebär överenskommelsen bl. a. att statens biltrafiknämnd äger att på tyska trafikmyndigheters vägnar utfärda tillstånd för trafik till eller genom Förbundsrepubliken med ett visst antal svenska lastbilar. De tyska trafikmyndigheterna äger motsvarande rätt att utfärda tillstånd för trafik till eller genom Sverige med tyska lastbilar.

Denna överenskommelse, som till en början gällde ett år, har därefter i olika etapper förlängts och gäller f. n. intill utgången av detta år.

I samband med dessa förlängningar har överenskommelsen underkastats vissa smärre ändringar. Vid de förhandlingar, som därvid förekommit, har från bl. a. svensk sida yrkats på en ökning av den gällande tillståndskvoten. Detta yrkande har emellertid den västtyska delegationen hittills icke ansett sig kunna gå med på. Frågan om förlängning av överenskommelsen för tiden efter årets utgång väntas komma upp under sommaren, och därvid torde man åter komma att förhandla om tillståndskvoterna. De svenska förhandlarna kommer givetvis då liksom hittills att verka för en lösning, som på bästa sätt tillgodoser de svenska intressena.

Med dessa ord anser jag mig ha besvarat herr Darlins fråga.

Härpå anförde

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för det positiva svaret.

Anledningen till att jag framställde denna enkla fråga är att enligt nuvarande överenskommelser med Västtyskland har Sverige endast tillstånd att låta 50 stycken lastbilar på en gång passera eller uppehålla sig i Västtyskland. Detta är till stor nackdel för det svenska näringslivet. Jag vill här anföra ett exempel som visar detta. Det gäller en transport av plantor, vilken var mycket brådskande. Vederbörande inlämnade i början av oktober 1959 en ansökan om trafik tillstånd. Den 18 oktober hade inte något svar ingått men efter framställning från vederbörande svenska myndigheters sida till de tyska lyckades innehavaren av lastbilen få tillstånd telegrafiskt. Detta var emellertid ett undantagsfall. Men om vi nu skall utveckla affärerna på sjustatsmarknaden och därvid hoppas på ett samarbete med de sex, då gäller det ju för oss att exportera så mycket som möjligt och att snabbt transportera varor till och via Västtyskland. Skall vi behöva vänta månader och åter månader med transporter, uppstår det stora nackdelar för näringslivet och den yrkesmässiga trafiken.

Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet att allt göres för att väsentligt öka ifrågavarande kvot eller också att åstadkomma en sådan ändring att kvoten endast skulle omfatta den yrkesmässiga lastbilstrafiken men icke firmabilar samt att uteslutande godstransporter från och till Tyskland skulle medräknas. Transitotrafiken bör enligt min mening vara fri.

Överläggningen var härmed slutad.

Svar på fråga ang. tillsättandet av den begärda parkeringsutredningen — Svar på interpellation ang. återställande av vägmark å indragna vägar

§ 5

Svar på fråga ang. tillsättandet av den begärda parkeringsutredningen

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nyberg har frågat mig, om jag har för avsikt att utan dröjsmål tillsätta den av 1959 års höst-riksdag begärda parkeringsutredningen.

Enligt min mening är det mycket angeläget, att ifrågavarande utredning kommer till stånd. Det har emellertid även blivit aktuellt att utreda vissa andra frågor på trafiklagstiftningens område. Då några av dessa har samband med parkeringsfrågan, har det visat sig mindre lämpligt att slutligt utforma direktiven för en blivande parkeringsutredning, innan underlag erhållits för en ändamålsenlig uppdelning och avgränsning av utredningsuppgifterna. Jag har emellertid för avsikt att under vårens lopp begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att vidtaga erforderliga åtgärder för att en utredning av parkeringsfrågorna kommer till stånd.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Nybergs fråga.

Vidare anförde

Herr **NYBERG** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min enkla fråga. Svaret har ju kommit synnerligen snabbt. Frågan framställdes i fredags och besvarades i dag, och man kan knappast begära att ett svar skall lämnas fortare. Svaret är dessutom synnerligen tillfredsställande. Statsrådet framhåller att det är mycket angeläget med en utredning. Detta sammanfaller helt med den mening som tredje lagutskottet i höstas uttalade, när utskottet

föreslog och riksdagen godkände att en utredning skulle tillsättas.

Det är också just kravet på skyndsamt med utredningen som har gjort att jag framställt denna enkla fråga. Annars kan det förefalla som om man borde ha gett sig till tåls ytterligare någon tid, eftersom utredningen begärdes i december månad. Jag noterar än en gång med tillfredsställelse att statsrådet har för avsikt att under vårens lopp begära Kungl. Maj:ts bemyndigande för en utredning av parkeringsfrågorna. Några ytterligare kommentarer har jag inte anledning att göra, utan avvaktar vad utredningen kan komma att föreslå.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. återställande av vägmark å indragna vägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har i anledning av en av vägförvaltningen i Kronobergs län upprättad arbetsplan för ombyggnad av väg 80, delen Väckelsång-Säljeryd, frågat mig:

1. Om jag vill föranstalta om att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i fortsättningen och i överensstämmelse med sitt remissyttrande den 12 oktober 1956 med anledning av en skrivelse från Riksförbundet Landsbygdens folk medverkar till att det redan vid vägplanens upprättande tillses, att den gamla vägbanan borttages och marken återställes i sitt ursprungliga skick, då så anses vara lämpligt ur jordbruks- och naturskyddssynpunkt;

2. Om jag anser, att det i det nu aktuella fallet kan anses vara riktigt, att markägarna ersättes med den totala kostnaden för den gamla vägens bortta-

Svar på interpellation ang. återställande av vägmark å indragna vägar

gande med avdrag för vad vägförvaltningen utbetalat i vägmarkslösen vid tillfället för vägens byggande på 1930-talet; samt

3. Om jag, för det fall att överenskommelse härom icke kan träffas, i likhet med vägförvaltningen i Kronobergs län anser, att denna fråga kan lösas medelst ägodelningsrätt.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Den av interpellanten berörda arbetsplanen för ombyggnaden av väg 80 fastställdes av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 26 november 1959. Samtidigt härmed förordnade styrelsen, att vissa delar av nuvarande väg 80 och väg 802 skulle indragas, sedan de nya vägarna öppnats för trafik. Vissa markägare anförde besvär med yrkande, att arbetsplanen skulle kompletteras med bestämmelser rörande behandlingen av den mark, som berördes av de indragna vägarna.

Kungl. Maj:t lämnade genom resolution den 26 februari 1960 besvären utan bifall.

Rent principiellt vill jag i anledning av interpellantens första fråga framhålla, att någon skyldighet icke föreligger för väghållaren att iordningställa vägmark i samband med att en allmän väg indrages. Emellertid bör lämpligen väg, som ersättes med ny väg, borttagas under förutsättning att den icke erfordras för trafik och borttagandet är önskvärt ur naturskyddssynpunkt och av jordbrukstekniska skäl. Detta torde också numera ske i all den utsträckning som är möjlig och ur ekonomisk synpunkt försvarbar. Det kan emellertid icke anses förutsatt i väglagstiftningen, att man i samband med upprättande av arbetsplan för ett vägföretag skall utfärda föreskrifter för hur det skall förfaras t. ex. vid bortrivande av en gammal vägbank. Denna fråga kan och bör lösas i annan ordning, beroende av markägarens önskemål, ersättningskravens storlek samt andra frågor, som

uppkommer i samband med förhandlingar angående ersättningar. Eventuellt återställande av gammalt vägområde prövas därför normalt från fall till fall i samband med markuppgörelsen i övrigt. Vidare må framhållas, att enligt väglagens bestämmelser frågan om ersättnings storlek skall överlämnas till ägodelningsrätt för avgörande i de fall, då överenskommelse ej kan träffas.

Vad slutligen angår omständigheterna i det av interpellanten åberopade särskilda fallet, finner jag mig icke böra ingå på desamma, då de berör ett av Kungl. Maj:t avgjort ärende.

Härefter anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det svar som jag fått på min interpellation.

Det som nu sker och som i framtiden kommer att ske på det här området gör att det säkerligen kommer att uppstå en mängd problem av det slag som jag har åberopat i interpellationen. Jag tycker därför att det är angeläget såväl ur de enskilda jordägarnas synpunkt som ur naturskyddssynpunkt att de vägar, som blir överflödiga för trafikändamål, verkligen tas bort och marken återställs. Men det väsentliga i detta sammanhang är dock kostnaderna och vem som skall utföra det här arbetet. För den enskilde blir kostnaderna många gånger av sådan storleksordning att det blir svårt att genomföra ett sådant arbete. Med hänsyn härtill anser jag det vara riktigt att vägmyndigheterna, när vägplaner upprättas, tar hänsyn till detta och tillser att överflödig vägmark återställs. Ett sådant förfarande innebär för övrigt, måste jag säga, att vägmyndigheterna i praktiken kan omsätta den uppfattning som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framfört i det åberopade yttrandet till Konungen den 12 oktober 1956. Jag anser att statsrå-

Svar på interpellation ang. undervisningen i röntgendiagnostik vid Göteborgs universitet

det har svarat litet dunkelt på frågan, om statsrådet vill medverka till att så kommer att ske i fortsättningen. Statsrådet säger att det inte kan anses förutsett i väglagen att man i samband med upprättandet av en arbetsplan för vägföretag skall utfärda föreskrifter om hur det skall förfaras t. ex. vid bortrivande av en gammal vägbank. Men herr statsråd, såvitt jag kan förstå och enligt vad som framgår av statsrådets svar, finns det inte något som hindrar att sådana föreskrifter kan göras. För att de här frågorna för framtiden skall kunna lösas på ett enkelt och praktiskt sätt anser jag det nödvändigt att man tar detta spörsmål med i beräkningen redan från början, alltså när man upprättar en vägplan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. undervisningen i röntgendiagnostik vid Göteborgs universitet**

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr von Friesen frågat, vilka åtgärder som jag i samförstånd med universitetsmyndigheterna ämnar vidtaga för att undervisning i röntgendiagnostik vid Göteborgs universitet skall kunna bedrivas i den omfattning som är nödvändig.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Som bekant är medicinarutbildningen vid undervisningssjukhusen organiserad så, att undervisningen meddelas till viss del av statligt fast anställda lärare, såsom professorer, laboratorer, kliniska lärare etc., och till viss del av arvoderade biträdande lärare, som i regel är läkare på vederbörande klinik. I Göteborg är dessa läkare kommunalanställda, eftersom staden är huvudman för

Sahlgrenska sjukhuset. En förutsättning för medicinarutbildningens bedrivande i Göteborg är alltså, att de kommunalanställda läkarna frivilligt och mot särskilt arvode åtar sig uppgifter såsom biträdande lärare i den omfattning, som behövs för att den föreskrivna undervisningen skall kunna meddelas.

Den statliga lärarorganisationen vid de röntgendiagnostiska klinikerna på Sahlgrenska sjukhuset utgöres i enlighet med statsmakternas beslut av en professor, varjämte vissa arvoden utgår till biträdande lärare. Dessutom utgår från och med innevarande vårtermin inom ramen för tillgängliga medel ersättning åt en extra klinisk lärare i röntgendiagnostik. På den kommunala sidan har sedan 1958 läkarstaben vid förevarande kliniker ökat från 14 till 24; bl. a. har sedan årsskiftet tillkommit två extra läkarbefattningar.

Såsom framhållits bl. a. i en interpellationen omnämnd inläga från den statliga ämnesrepresentanten har vissa svårigheter yppat sig beträffande den del av undervisningen, som avses skola bestridas av biträdande lärare.

Efter olika överläggningar, som i anledning därav hållits mellan representanter för ecklesiastikdepartementet, Göteborgs stad, universitetskanslersämbetet och medicinska fakulteten i Göteborg, har garantier vunnits för att undervisningen i röntgendiagnostik skall kunna meddelas i föreskriven omfattning.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde:

Herr VON FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till ecklesiastikministern för det lämnade svaret, vilket så till vida är tillfredsställande som det tillgodoser de i interpellationen anförda synpunkterna om en provisorisk och temporär

Svar på interpellation ang. undervisningen i röntgendiagnostik vid Göteborgs universitet

lösning av de här besvärliga undervisningsproblemen, som har drabbat inte bara den nu återopade röntgendiagnostiska undervisningen utan också den neurologiska. Jag skall emellertid tillåta mig att bara med ett par ord beröra de svårigheter som provisoriska lösningar av detta slag måste föra med sig.

Statsrådet säger att man förutsätter de att de kommunalt anställda läkare är villiga och lämpade härför också skall bedriva undervisning i det här ämnet. Den lösning som här omtalas innebär att docenten och överläkaren Wickbom har åtagit sig viss del av denna undervisning. Jag måste då framhålla att, om man skall tillgodose undervisningens önskemål på det sättet, råkar sjukvården i kläm. De kommunalt anställda läkarna är anställda för att bedriva sjukvård och inte för att hålla föreläsningar. En inskränkning av deras tid för sjukvårdande uppgifter medför också att väntetiden för röntgenundersökningar blir förlängd, vilket måste betraktas som en allvarlig olägenhet både för de remitterande läkarna och för patienterna.

En alldeles särskilt besvärlig situation har inträffat beträffande de komplicerade röntgendiagnostiska undersökningar som bedrivs i samråd med neurologer, d. v. s. kärlundersökningar och undersökningar i huvudet för diagnostiserandet av tumörer eller eventuellt andra förändringar hos patienterna. Det visar sig nu att denna inskränkning av sjukvården kommer att medföra väntetider för dessa patienter, icke bara för göteborgare utan också för alla dem för vilka Sahlgrenska sjukhusets neurologiska avdelning är ett rådjongsjukhus.

Jag är övertygad om att den enda helt tillfredsställande lösningen av detta problem är att man övergår från ett provisorium till mera definitiva anordningar. Det blir förr eller senare ofrånkomligt att tillmötesgå universitetskraven på antingen ytterligare en professur i rönt-

gendiagnostik eller åtminstone en laboratur i ämnet. Just i dag inlämnas det till kamrarnas kanslier av representanter för olika partier i anslutning till en nyss lämnad proposition motioner med önskemål om inrättande av bland annat ytterligare en professur i röntgendiagnostik. Jag förmodar att statsrådet inte har något i och för sig emot att denna professur kommer till stånd. Jag skulle alldeles särskilt vilja vädja till de ledamöter av kammaren, som tillhör statsutskottet, att beakta vad motionärerna här har framhållit. Jag tror att den lösning som de föreslår är den enda som på en gång tillgodoser undervisningens och sjukvårdens krav.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag vill inte här i kammaren ta upp någon diskussion med herr von Friesen i själva sakfrågan, men jag vill på en punkt komma med ett tillrättaläggande.

Herr von Friesen talar om provisorier. Men det är inte något provisorium att man i Göteborg har det ordnat så, att statligt och kommunalt anställda läkare tillsammans svarar för undervisningen. Detta är tvärtom en förutsättning för att ett kommunalt sjukhus skall kunna fungera som undervisningssjukhus. Jag tar mig, herr talman, friheten att läsa upp några rader, som är formulerade i ecklesiastikdepartementet och för samråd underställda sjukhusets huvudmän i Göteborg. Denna principdeklaration som vi är överens om vill jag gärna läsa in i kammarens protokoll. Den lyder: »Mot den bakgrunden är huvudmännen för undervisning och sjukvård — stat och kommun — av den uppfattningen, att, så långt man för dagen kan bedöma, lärar- och läkarorganisationerna har en dimension som möjliggör för de kommunalanställda läkarna på kliniken att åta sig biträdande lärarupp-

Svar på interpellation ang. undervisningen i röntgendiagnostik vid Göteborgs universitet

gifter i den omfattning, som behövs för att undervisningsvolymen skall bli fullgjord utan att därmed sjukvårdens intressen eftersättes. Skulle med hänsyn till sjukvårdsbehovet någon ytterligare utökning av lärarpersonalen anses böra ske, bör ett ställningstagande i den frågan föregås av en organisationsundersökning på klinikkens sjukvårdssida. Staden är beredd att igångsätta en sådan undersökning.»

Jag har velat meddela detta, inte såsom en belysning av det speciella fallet som rör röntgendiagnostiken, utan såsom en invändning mot herr von Friesens påpekande att det är ett provisorium, om kommunalt anställda läkare vid ett undervisningssjukhus deltar i undervisningen.

Fru SJÖVALL (s):

Herr talman! Det är riktigt som statsrådet Edenman anför att det har skett en betydande ökning av läkarkrafterna vid Sahlgrenska sjukhuset. Men man bör då komma ihåg att detta är ett sjukhus som under senare tid har expanderat starkt, icke minst i och med att det har blivit ett universitetssjukhus. Den slutgiltiga formen är säkerligen icke funnen för universitetets del. Som statsrådet också påpekade kommer det att finnas många problem som måste behandlas. Jag skulle bara vilja ta upp en enda sak. Det är de möjligheter som de underordnade läkarna har att sköta undervisningsuppgifter, oavsett vilka krav sjukvården kan ställa på deras arbetsförmåga. Det finns på varje klinik — jag tror jag vågar det påståendet — några läkare som är väl kvalificerade och som har många tjänstgöringsår i den specialitet det gäller. I övrigt är de olika klinikerna besatta med unga läkare med en tämligen okvalificerad utbildning på något år eller kanske litet mera.

För att sjukvården skall kunna be-

drivas på sådana avdelningar där de yngre läkarna är så oerfarna fordras att de äldre i stor utsträckning har »bakjour» och hjälper till med bedömningen av de svårare fallen, som ju oftast inträffar på obekvämt arbetstid. Arbetsbelastningen på sjukvårdssidan blir också normalt tyngre på dessa hårt ansträngda centralsjukhus och universitetskliniker. Samma är förhållandet när ett par välkvalificerade underläkare och ett antal tämligen okvalificerade finns på avdelningarna såsom på de just nu diskuterade, nämligen de röntgendiagnostiska, neurologiska och neurokirurgiska avdelningarna.

Detta förhållande kommer att befästas genom den sjukhuslag som riksdagen antog förra året. Sjukhuslagen innebär uttryckligen att stabilisera detta förhållande med unga underläkare. Egentligen syftade sjukhuslagen till att få de äldre underläkarna ut i den vanliga sjukvården — det var inte minst landstingens intresse av att få välkvalificerade äldre läkare man den gången ville tillgodose. Sjukhuslagen stadgar nämligen att en underläkare icke får omförordnas när hans treårsperiod går ut annat än om särskilda skäl föreligger, varvid medicinalstyrelsen skall ta ställning till saken. Såsom särskilda skäl kan man inte beteckna den vandring av yngre underläkare som normalt skall ske på våra universitetskliniker. Detta betyder att vi måste utrusta våra universitetskliniker precis som vi måste utrusta våra lasarett: med äldre läkare som får en annan tjänsteställning än underläkare. Hur den saken skall ordnas vet vi ännu inte definitivt, men det är inget tvivel om att den sjukhuslag som riksdagen förra året antog kommer att förändra arbetsvillkoren radikalt på många håll. Detta gör att de yngre läkarna inte orkar och heller inte kan delta i undervisningsarbetet, eftersom de är okvalificerade för klinisk undervisning innan de själva ens fått specia-

Svar på interpellation ang. prövningen av ansökningar om arbetstillstånd för utlänningar från vissa länder

listkompetens. De äldre underläkarna tas i stor omfattning i anspråk för att hjälpa de yngre, och deras förmåga att vid sidan härom orka med undervisning är starkt begränsad.

Jag tror att vi måste ta konsekvenserna av den sjukhuslag vi antog förra året och ompröva, vilka lärarkrafter som behövs vid våra universitet, liksom vi är nödsakade att ompröva antalet biträdande överläkare som behövs vid våra lasarett.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen övertog nu förhandlingarnas ledning.

§ 8**Svar på interpellation ang. prövningen av ansökningar om arbetstillstånd för utlänningar från vissa länder**

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Kellgren har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att ändra föreskrifter och praxis så, att utlänningskommissionen kan pröva ansökningar om arbetstillstånd för sådana utlänningar från vissa angivna länder, som redan befinner sig i Sverige.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Enligt 13 § utlänningslagen äger Kungl. Maj:t föreskriva, att utlänning som ämnar antaga sådan anställning eller utöva sådan verksamhet, för vilken arbetstillstånd fordras, inte får inresa i riket förrän arbetstillstånd meddelats. Med stöd av detta stadgande har i 38 § utlänningskungörelsen uppställts krav på sådant förhandstillstånd för medborgare i vissa särskilt angivna länder.

Motsvarande bestämmelser har funnits i vår utlänningslagstiftning ända sedan 1926. Deras syfte är att skydda den svenska arbetsmarknaden mot okontrollerad inflyttning av utländska arbetsökande i sådana fall, då förhandskontrollen eljest upphört på grund av att viseringstvånget upphävts för medborgarna i fråga. Särskild betydelse hade bestämmelserna under den tid efter senaste världskriget, då arbetslösheten var stor i vissa europeiska länder samtidigt som någon brist på arbetskraft inte fanns i vårt land. Allteftersom arbetstillgången ökat såväl utomlands som här hemma, har emellertid bestämmelserna förlorat i betydelse.

Jag är för min del av den uppfattningen, att det särskilda kravet på arbetstillstånd före inresa i Sverige, som gäller för vissa eljest viseringsfria utlänningar, nu bör kunna slopas. Det vore värdefullt om så kunde ske också av det skälet, att nämnda krav icke upprätthålles i förhållande till alla länder med vilka vi har avtal om viseringsfrihet och därför kan uppfattas som diskriminerande av en del utlänningar. Emellertid är kravet i fråga ömsesidigt, så att även svensk medborgare som vill ha arbete i något av berörda länder måste utverka förhandstillstånd. På grund härav har på inrikesdepartementets begäran i början av november förra året upptagits förhandlingar med dessa stater om ömsesidigt avskaffande av kravet på förhandstillstånd. Förhandlingarna, som ännu inte slutförts, har hittills lett till att vi i fråga om vissa länder kunnat slopa detta tillståndskrav. I andra länder har man däremot förklarat sig av olika skäl icke kunna medverka till revideringen.

Med den inställning vi sålunda numera har till behovet av ifrågavarande bestämmelser är det naturligt, att man tillämpar dessa liberalt. Även då ansökan om arbetstillstånd görs av utlänning, på vilken 38 § utlänningskungö-

relsen är tillämplig, först sedan utlänningskommissionen kommit hit, bör ansökningslösa upptas till förutsättningslös prövning. Utlänningskommissionen har förklarat, att man f. n. följer och även i fortsättningen avser att följa en sådan liberal linje vid handläggningen av dessa ärenden.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Jag är i den avundsvärda situationen när jag nu tackar inrikesministern för hans svar på min interpellation, att jag kan göra detta inte endast å mina egna vägnar utan också å deras vägnar som min interpellation berör. Inrikesministerns positiva besked innebär nämligen att italienare och västtyskar — för att nämna några av de största grupperna av utav lagrummet berörda utlännningar — vid besök i vårt land inte först behöver återvända till sina hemländer och där inge ansökan om arbetstillstånd för att få en önskan om arbete och utkomst i vårt land prövad i vederbörlig ordning. En sådan ansökan kan nu upptas till förutsättningslös prövning redan när vederbörande befinner sig i vårt land, och det var blott det jag önskade. Om inte en sådan ordning skulle införas, är det risk för att berörda utlännningar med fullgoda skäl kan betrakta Sverige som ett krångelland av första ordningen. I inrikesministerns svar fäste jag mig särskilt vid att utlänningskommissionen förklarat att man för närvarande följer och även i fortsättningen avser att följa en sådan liberal linje som i interpellationen åsyftas vid handläggningen av alla dessa ärenden.

Med dessa ord, herr talman, vill jag ännu en gång understryka mitt tack till inrikesministern för hans positiva besked.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9

Svar på interpellation i anledning av pågående reklamkampanj för majsolja

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig om jag uppmärksammat den intensiva reklamkampanj, i vilken påstås att majsoljan har en viss medicinsk verkan, samt om jag observerat det uttalande som i detta ärende gjorts av den högsta hälsovårdsmyndigheten i USA, och om jag har för avsikt att uppdraga åt medicinalstyrelsen att på lämpligt sätt för den svenska allmänheten klarlägga vad som är vetenskapligt säkerställt i fråga om de påstådda medicinska egenskaperna hos majsoljan.

Med anledning härav får jag anförda följande.

Den av interpellanten väckta frågan har redan uppmärksammat av myndigheterna. Sålunda har medicinalstyrelsen till den 6 april i år — alltså i morgon — utlyst en konferens med medicinska experter angående dessa frågor. Styrelsen har ansett sig böra avvakta dessa överläggningar innan den lämnar närmare informationer till allmänheten om vad som är vetenskapligt säkerställt i fråga om de medicinska egenskaperna hos majsoljan.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr **GUSTAVSSON** i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Anledningen till denna var att jag ansåg att den svenska allmänheten har rätt att från vetenskapligt håll få veta

vad som är rätt och riktigt om majsoljans medicinska egenskaper. För närvarande vet man ju ingenting. Det är endast fabrikanter och distributörer som genom väldiga reklamkampanjer försöker få allmänheten att tro att majsoljan är gynnsam för folkhälsan. Men jag anser att folkhälsofrågorna är ett så viktigt område att den reklam som skall föras i detta sammanhang bör vara vetenskapligt underbyggd. När då denna reklam i vissa fall lyckas tränga sig in i offentliga sammanhang, exempelvis på sjukhus, då anser jag att det är på tiden att de högsta hälsovårdsmyndigheterna i vårt land ger oss besked om hur det i verkligheten förhåller sig på det här området.

Jag kan här åberopa hälsodepartementet i USA, som för en tid sedan deklarerade, att »det är departementets åsikt att varje påstående, direkt eller indirekt, att fetter eller oljor kan förebygga, lindra eller bota hjärt- eller kärlsjukdomar är felaktigt och missvisande».

Härmed anser jag att det amerikanska hälsodepartementet officiellt sagt ifrån att det enda man vet på detta område är att man tills vidare ingenting vet som är värt att veta.

Jag är emellertid mycket tacksam för det svar som jag fått av herr statsrådet. Det är alldeles naturligt att, med hänsyn till den av statsrådet aviserade konferensen i morgon, det i det här fallet hade varit önskvärt, om svaret hade kommit någon dag senare; kanhända att det därmed hade kunnat bli mera klarläggande.

Jag hoppas i alla fall att jag kan få tolka svaret på det sättet, att den svenska allmänheten inom ganska kort tid har att emotse ett vägledande svar från medicinalstyrelsen om majsoljans medicinska egenskaper. Jag ber ännu en gång att få tacka.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Rimmerfors har i en interpellation frågat mig

1) om jag har för avsikt att vidtaga eller förordna andra åtgärder för tillfälligt omhändertagande från polisens sida av sjuka personer och alkoholister än användandet av vanliga arrestlokaler, t. ex. enligt de av polisarrestutredningen skisserade riktlinjerna;

2) om jag avser att tillsätta någon särskild utredning angående de lämpligaste formerna för omhändertagande och behandling av fyllerister samt

3) om jag anser att det nuvarande läget motiverar tillsättandet av en särskild befattningshavare med uppgift att ägna speciell uppmärksamhet åt frågor, som sammanhänger med polisens arrestlokaler och deras användning för olika personkategorier.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Som antytts i interpellationen har frågan om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. nyligen varit föremål för riksdagens prövning. I propositionen nr 68 vid 1958 års A-riksdag framlades sålunda dels för antagande förslag till lag om behandlingen av häktade och anhållna m. fl. — vilken lag enligt uttrycklig bestämmelse däri även är tillämplig då någon på grund av fylleri eller av annan orsak tages i förvar i polisarrest — dels för riksdagens yttrande kungörelse med vissa föreskrifter angående häradshäkten, stadshäkten och polisarrester.

Departementschefen framhöll i propositionen, att på det utredningsmaterial som då förelåg det inte var möjligt att taga ställning till hur förhållandena för framtiden borde ordnas på området i fråga. Han ansåg det vara nödvändigt

Svar på interpellation ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier

att avakta pågående utredningsarbete på vissa närliggande områden, bl. a. i fråga om polisväsendets förstatligande samt städernas särskilda skyldigheter och rättigheter gentemot staten. I avbidan på en mera genomgripande reform vore det däremot angeläget att utan dröjsmål få till stånd en bättre ordning inom ramen för den befintliga organisationen. Beträffande polisarresterna anförde departementschefen, att det i första hand är polisdistrikten själva, som har att bedöma hurudana polisarrester som behövs, att någon ökad inskränkning i kommunernas självbestämmanderätt på denna punkt inte borde komma i fråga och att några särskilda föreskrifter rörande beskaffenheten av förvaringsrum, som avses för speciella kategorier av omhändertagna, i princip inte borde upptagas.

De sålunda framlagda författningsförslagen och uttalandena i propositionen godtogs av riksdagen.

Utan tvivel har 1958 års lagstiftning om behandlingen av tillfälligt omhändertagna redan medfört avsevärda förbättringar på många håll i fråga om polisarresternas standard, och fortsatta förbättringar är att vänta allteftersom gamla lokaler hinner ersättas med nya. På vissa håll inrättas därvid särskilda sjukrum. Allvarliga ansträngningar görs sålunda f. n. för att åstadkomma bättre förhållanden.

Den nya lagstiftningen medförde också en skärpning av tillsynen över att gällande bestämmelser rörande arrestlokaler nas beskaffenhet och utrustning efterlevs. Bl. a. ålades förste provinsialläkare och likställd stadsläkare en vidsträcktare inspektionsskyldighet än tidigare. Inom inrikesdepartementet ägnas dessa frågor särskild uppmärksamhet, och de handläggas av en viss befattningshavare som, där så anses påkallat, genom besök på platsen gör sig underrättad om arrestlokalernas beskaffenhet.

Vad beträffar frågan om förvaring och behandling av tillfälligt omhändertagna sjuka personer och alkoholister är det självfallet att, om den omhändertagne bedömes vara i behov av vård, bör han utan dröjsmål antingen föras till sjukhus eller eljest beredas läkarvård. Däremot är det uppenbarligen inte lämpligt att våra hårt ansträngda sjukhusresurser mera allmänt anlitas för förvaring av omhändertagna fyllerister. Polismästaren i Stockholm har efter den händelse som föranlett interpellationen förklarat, att han i överensstämmelse med dessa principer avser att anmoda polispersonalen att föra till sjukhus sådana omhändertagna personer, vilka på grund av spritförtäring är redlöst berusade eller som eljest är omöcknade och vilkas tillstånd av ett eller annat skäl är svårbedömbart.

I den mån sjukhusen inte kan taga emot omhändertagna fyllerister uppkommer fråga, om rationellare behandling än att insätta dem i arrest kan åstadkommas på annat sätt. Jag vill då erinra om att förvaringen och behandlingen av dessa tillfälligt omhändertagna personer är en kommunal uppgift och att det alltså ankommer på kommunerna att bedöma, huruvida de bör anordna förvaringsrum av särskild beskaffenhet för speciella kategorier omhändertagna. Frågan huruvida staten i stället bör övertaga dessa uppgifter är, som jag förut nämnt, föremål för utredning. I detta sammanhang bör emellertid också uppmärksammas, att en av Stockholms stad tillsatt kommitté arbetar med ett förslag, som går ut på att skapa en särskild inrättning, där bl. a. omhändertagna högradigt berusade dygnet om kan mottagas för läkarbehandling. Enligt vad jag erfarit kommer kommitténs arbete att bedrivas med skyndsamhet. Resultatet av detta arbete torde, om så finnes lämpligt, kunna tillgodogöras även i andra delar av landet.

Svar på interpellation ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier

Med hänsyn till det anförda anser jag att man från statens sida f. n. inte bör utfärda några nya föreskrifter angående behandlingen av de av polisen tillfälligt omhändertagna och ej heller tillsätta en ny utredning rörande dessa frågor.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig först framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar som han i dag lämnat på min interpellation. Jag konstaterar att det präglas av samma grundlighet och allvar, som vi är vana vid att möta hos inrikesministern.

Det viktigaste i statsrådets svar synes mig vara hans uttalande att det beräffande omhändertagna sjuka personer och alkoholister är självfallet, att om den omhändertagne bedömes vara i behov av vård, bör han utan dröjsmål antingen föras till sjukhus eller eljest beredas läkarvård.

Detta har hittills ingalunda betraktats som självfallet. Därför är det mycket värdefullt att det nu har sagts från statsrådsbänken. Våra sjukhus har nära nog regelbundet avvisat vederbörande patient med hänvisning till hans berusning — och jag klandrar dem egentligen inte för denna deras attityd. Dels är våra sjukvårdsinrättningar alldeles tillräckligt betungade av omsorgerna om sjuka och skadade människor, som inte är berusade, och dels saknas i regel förvarings- och bevakningsmöjligheter för just detta klientel på våra sjukhus. En berusad människa, oavsett hur sjuk hon är, verkar ju i hög grad störande på ett sjukhus. Personalen har också annat att göra än att försöka hålla en fyllerist kvar i sängen.

Men ändå, det nuvarande avvisandet kan få synnerligen olyckliga konsekvenser. Det visar bl. a. det fall som ligger bakom interpellationen och som ledde till hårda och orättvisa domar över de agerande polismännen.

I dag har vi också i tidningarna läst om ett nytt fall, vilket rör en 38-årig man som ligger på lasarettet i Eskilstuna med en livsfarlig skullskada. Han kördes dit från polisstationen, dit han ursprungligen fördes på grund av fylleri.

Vad skall nu en polis ta sig till, när han nödgas taga hand om en bråkig fyllerist, som därtill förefaller att vara sjuk? Det senare tillägget är viktigt. Jag delar helt herr statsrådets mening att »våra hårt ansträngda sjukhusresurser icke mera allmänt skall anlitas för förvaring av omhändertagna fyllerister.» Men nu gäller det de sjuka. Svårigheten är att avgöra när en fyllerist är verkligt sjuk, inte bara fyllsjuk. Man kan visserligen i båda fallen säga att han super på egen risk och att han får ta konsekvenserna att ligga och kvävas i sina kräkningar eller dö av förgiftning. Vi räknar dock inte på det sättet. Vi vet att dessa sjuka människor är djupt olyckliga människor, som har förlorat alla möjligheter att själva ta vård om sig.

Polisen får ett övermänskligt stort ansvar, om polismännen först skall försöka avgöra om någon är allvarligt sjuk och sedan riskera att möta en stängd sjukhusdörr. Sådan är situationen mångenstädes i dag. Låt mig här bara nämna ett enda exempel från Stockholm. En berusad person, som nyligen blev omhändertagen, klagade över smärtor i ett ben, och han verkade att behöva läkarvård. Polisen körde honom i bil till ett sjukhus, där man dock avisade honom utan närmare undersökning, bara med hänvisning till att han var berusad, och det var han ju onekligen. Han fördes då till polisarresten

Svar på interpellation ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier

och lades in där. Det visade sig senare att han hade ett svårt benbrott.

Förhållandena är sålunda inte bra som de är — och det har herr statsrådet heller inte sagt. Men statsrådet anser att polisarresterna är en kommunal angelägenhet, i varje fall enligt nu gällande lagstiftning. Om hela polisväsendet en dag förstatligas, kommer ju frågan i ett nytt läge.

Jag erinrar mig att förre hovrättspresidenten Schlyter i sitt personliga yttrande till socialdepartementet 1959 sade någonting som helt stämmer med statsrådets inställning. Jag citerar ordagrant: »Inrättandet av alkoholkliniker måste tydligen bli en kommunal angelägenhet, som kan lösas efter olika metoder på olika håll.»

Ja, så långt är vi överens. Men sjukvårdsfrågorna sorterar dock under inrikesministern, och därför tillmäter jag statsrådets kategoriska rekommendation om vård för dessa människor stor betydelse som vägledande för de kommunala instanserna. Efter detta bör såväl de kommunala polismyndigheterna som de kommunala sjukvårdsmyndigheterna försöka att genom inbördes samarbete lösa denna fråga.

Då kommer de praktiska problemen in i bilden. Det är gott och väl att inrikesministern rekommenderar läkarvård och att Stockholms nye polismästare, herr Lüning, givit sin personal order att föra sjuka och redlost omtöcknade människor till sjukhus. Det är humanant och riktigt, men hur skall det gå till? Sjukvården måste ju ha specialresurser för ändamålet, och det har den uppenbarligen inte än. Man skulle kunna tänka sig en hjälp efter två linjer, och jag skall skissera dessa mycket hastigt — jag tror nämligen på en utveckling av denna fråga.

Det är väl uppenbart att man måste ha särskilda kliniker till detta klientel, i varje fall i storstäderna. Vi har i Stockholm i dag inte en enda sådan spe-

cialklinik, och det är naturligtvis detta som gör att svårigheterna blir så stora. Det torde väl också bli nödvändigt att antingen ge polisen några sjukvårdare till hjälp i uppgiften eller också fullfölja den sjukvårdsutbildning inom polisutbildningen som faktiskt har påbörjats vid polis-skolans högre kurser.

Inrikesministerns allvarliga rekommendation bör alltså bli en verklig tankeställare för de kommunala organen, när det gäller att påskynda denna utveckling. Statsrådet hänvisar också i sitt svar till den utredning, som här i Stockholm bedrivs av en kommitté, vars uppdrag går ut på att skapa en särskild inrättning, så att bland annat omhändertagna högradigt berusade dygnet om kan mottas för läkarbehandling. Det är inte för tidigt och jag räknar i likhet med statsrådet det som en möjlighet att en lösning av denna fråga i Stockholm kan bli normerande för många av de andra större städerna.

Statsrådet nämnde att efter 1958 års beslut läget på polisarrestfronten har förbättrats, och jag är medveten om att så har skett i några fall. Men ännu är det uppenbarligen mycket som återstår. Ett år efter vårt riksdagsbeslut innehöll tidningarna rent upprörande rapporter från Gamla stan, och jag vet att det som låg bakom rapporterna var riktigt. Det heter i en tidningsartikel i samband med den skrivelse, som polispersonalen i Nikolai i juni 1959 lämnade till kommissarie Wahlgren, att inte ens djur skulle polisen vid 1:a vakt-distriktet i Stockholm vilja förvara i sina celler. Så fuktiga, ruttna och stinkiga är de. »Bästa sättet att få en rättelse till stånd är att inbjuda representanter för ansvariga myndigheter, låsa in dem i en cell och låta dem vistas där en 3—4 timmar!» skriver polispersonalen. I fortsättningen konstateras att cellerna stinker av urin och spyor, de är mörka, fuktiga, kalla på vintern (omkring 6 grader) och heta på sommaren.

Svar på interpellation ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier

Överkonstapel Blom i Nikolai säger: »Vi vill i de intagna se sjuka människor. Dem tvingas vi låsa in i dessa stinkande burar.»

Norrköpingspolisen har skrivit någonting liknande om polisarresterna och sagt att polisen har tröttnat på sina skandalösa arrestförhållanden.

Nu menar inte jag att man skall bygga lyxbostäder för dessa samhällets olycksbarn, men frågan är ändå om man inte här från kommunalt håll skulle kunna, som statsrådet har antytt, påskynda saneringen.

Beträffande min fråga om det inte ändå vore lämpligt att låta en utredning i fortsättningen se på hela problemet säger statsrådet, att han inte för närvarande avser att vidta någon sådan åtgärd. Jag är litet mer undrande på den punkten. Visserligen står det »för närvarande». Jag skulle vilja fråga statsrådet om det betyder att man, när utredningen om polisväsendets framtida status är färdig, kan tänka sig att ta upp detta ärende på nytt.

Man tycker nog att något ändå borde göras ytterligare och om möjligt tidigare även från statligt håll. Även om kommunerna skall verkställa besluten så bör ju utredningen och direktiven komma från riksdagen och departementen, oavsett vem som blir huvudman för polisen.

Jag tänker då bland annat på punkt 2 i min fråga, där jag bad att få veta litet om problemet i dess helhet beträffande de lämpligaste formerna för omhändertagande och behandling av fyllerister. Jag tänker inte på alkoholistvården som sådan, utan på vad vi kan göra med dessa akuta fall. Jag har nämligen en stark känsla av att vi borde kunna förenkla problemet och kanske rent av förekomma mycken alkoholism om vi hade en snabbbehandling, en social och medicinsk behandling, vid det första, andra och tredje omhändertagandet i stället för att man som nu bara rutinmässigt

tar in folk i häkte och småningom slussar in dem i alkoholistvården.

Vi vet att strafflagberedningen 1953 var inne på dessa frågor. Lagberedningens ordförande, förre hovrättspresidenten Schlyter skrev tre år senare ett eget yttrande, avgivet den 9 november 1956, där han tog upp dessa problem. Jag skall inte citera denna skrivelse — jag har redan tagit lång tid i anspråk — men jag hänvisar till den, ty den innehåller faktiskt framtidstankar ur vårdsynpunkt. Man skulle i många fall vinna både människoliv och pengar, om man kunde ingripa tidigare och ge dem som tas in i våra arrester inte bara en avgiftning utan också direkt kontakt med läkarvård. I stället kan det nu hända att man gör ont värre.

Jag vill, herr talman, understryka att situationen nu är allvarligare än den var för bara fem år sedan, ty vi har i detta problem också fått ett väldigt svårt inslag av narkotikamissbruk. Det gör att många poliser, som i övrigt sköter sin tjänst med utomordentligt gott omdöme, helt enkelt är ur stånd att bedöma om de har att göra med ett fall av livsfarlig narkotikaförgiftning eller om det bara rör sig om vanligt enkelt fylleri.

Anser sig herr statsrådet kunna ställa i utsikt några fortsatta åtgärder i enlighet med strafflagberedningens planläggning och i enlighet med herr Schlyters personliga yttrande i denna fråga? Jag frågar därför att jag är rädd för att dessa människovårdande synpunkter kan komma att drunkna i de administrativa problem, som kommer upp i samband med frågan om polisväsendets eventuella omorganisation. Jag är övertygad om att herr statsrådet i det stycket delar min oro. Jag skulle gärna vilja ha ett något närmare besked huruvida vi kan motse ytterligare förslag från regeringshåll. Det var intressant att höra, att man t. o. m. har avdelat en man inom inrikesdepartementet som beva-

Svar på interpellation ang. användningen av polisens arrestlokaler för olika personkategorier

kar dessa ärenden. Skulle herr statsrådet mena att det inte behövs någon ytterligare utredning, får jag kanske tolka den uppgiften så, att man från departementets sida följer denna fråga och är beredd att, eventuellt i samråd med socialdepartementet, föreslå nyordning på vissa punkter.

Jag ber att få tacka för svaret.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Rimmerfors' anförande skulle ju kunna ge anledning till en diskussion kring alkoholistvårdproblemet i stort. Jag tror att man kan dela in detta problem i tre led. Om jag räknar bakifrån, så är det dels fylleristerna, de som kan vara i behov av omhändertagande av polisen, dels alkoholisterna och dels de förebyggande åtgärderna, profylaxen, d. v. s. propaganda- och verksamheten, som syftar till att begränsa spritförtäringen över huvud taget. Vårt gemensamma bekymmer är ju egentligen att vi har dessa problem att brottas med. Herr Rimmerfors och jag är säkert överens om att vi gärna skulle vilja ha en aktivare verksamhet redan i det första ledet för att slippa de konsekvenser som alkoholist- och fylleristproblemet innebär.

Alkoholistproblemet är under diskussion. Jag kan hänvisa till den utredning som pågår och som är färdig med ett delförslag. Utredningen leds av landshövding Nyström, och om jag inte missar mig heter den nykterhetsvårdskommittén. Kommittén hade flera överläggningar med den tidigare mentalsjukvårdsutredningen, vars betänkande vi nu prövar i inrikesdepartementet. Vid denna prövning kommer frågan om alkoholistvården upp i ett mera principiellt sammanhang. Jag skall därför inte nu låta mig förledas till att gå in i någon diskussion om den saken. Jag vill bara göra klart att vi ser den såsom

ett stort problem framför oss, som vi måste brottas med. Vi måste bl. a. ta ställning till i vilken omfattning de psykiatriska klinikerna och de öppna vårdmottagningarna vid de stora mentalsjukhusen skall kunna tas i anspråk för alkoholistvården.

Beträffande omhändertagandet av fylleristerna anförde jag i mitt interpellationssvar närmast, att vi anser det nödvändigt att vinna erfarenheter av 1958 års lagstiftning och se vad som kan komma ut av den. Jag sade i interpellationssvaret, att vi utökat den kontrollerande verksamheten på så sätt att förste provinsialläkare och likställda stadsläkare fått vidsträcktare inspektionsskyldighet än tidigare. Detta innebär att hälsovådliga lokaliteter kan utdömas av de lokala hälsovårdsmyndigheterna. Det blir nödvändigt för polismyndigheterna att begära dispens för att få använda lokalerna om dessa inte skyndsamt kan ersättas med nya. Dessa dispensansökningar prövas av länsstyrelserna och kan komma upp till Kungl. Maj:t, och det är då vi har vissa möjligheter att skapa normgivande regler.

Det är i detta sammanhang jag velat anför att vi har en befattningshavare i inrikesdepartementet som visserligen inte uteslutande är avdelad här för men som sysslar med dem. Vi ger honom i uppdrag att resa ut och på det lokala planet diskutera med myndigheterna om förutsättningarna för dispens. Endast om vi kan få en tidsplan för hur de lokaler som hälsovårdsmyndigheterna har utdömt kan komma att ersättas med nya, godkända lokaler, lämnar vi dispens. På detta sätt kan vi aktivt verka för att få en annan ordning till stånd. Vi är alltså inte nu beredda att tillsätta någon ny utredning eller göra något särskilt, eftersom vi håller på med detta problem. Jag hoppas att herr Rimmerfors förstår denna vår ståndpunkt.

I fråga om sjukvårdsmöjligheterna vill jag säga att vi för inte mer än unge-

Svar på interpellation ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning

får fjorton dagar sedan deltog i invigningen av en ny tingssal och nya polislokaler på en plats strax utanför Stockholm och att vi där observerade att man i anslutning till arresten hade lagt ett par särskilda sjukrum. Detta tyckte vi var utomordentligt bra. Man kan ha ett avtal med distriktsläkaren eller provinssiäläkaren. Så fort man får in en patient, vars åkomma bedöms som svårdefinierbar, och man inte vet om det är fylleri eller en sjukdom, tas vederbörande in på sjukrummet. Läkaren kontaktas sedan och kommer till polisstationen och gör omedelbart en första undersökning. Han kan då bedöma huruvida man behöver skicka vederbörande till ett lasarett eller om det är en fyllerist, som man kan placera i arresten. Efter hand som man vinner erfarenheter av denna verksamhet kan dessa naturligtvis förmedlas till andra polisdistrikt och därmed också bli vägledande för dem i deras ansträngningar för att åstadkomma förbättringar.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga ett par ord om en grupp människor, som ofta förväxlas med berusade och blir förda till polisarrest. Det är de sockersjuka. Jag tror man måste räkna med att det inte på mycket länge blir möjligt att få in alla berusade arrestanter på sjukhus, att man inte kommer att ha tillgång till läkare och att inte alla arrester kommer att vara i sådant skick att de lämpar sig för sjuka.

De sockersjuka kan ha insulinkoma eller sockerkoma. De kan bli yra, sluddriga i talet, falla omkull på gatan och bli medvetslösa. Polisen tar dem då till arresten. Om det är fråga om insulinkoma, klarar det upp sig av sig självt. Är det däremot fråga om riktigt diabetikercoma, är det allvarligt, och då är det farligt om inte läkare tillkallas.

När en polis tar hand om en person som fallit omkull på gatan och är med-

vetslös, löser han upp kring halsen på honom och känner på pulsen o. s. v. När han kommer till arrestlokalen med vederbörande, kontrollerar han hur mycket pengar det finns i portmonnän, ty det skall antecknas. Om nu polisen även ville titta efter litet närmare i fickorna — det gör somliga — så skulle han kanske hitta ett s. k. diabetikerpass. På detta står: »Jag är diabetiker och har insulin i den och den dosen.» Vidare finns på kortet angivet vilken insulinsort vederbörande har och vid vilken tidpunkt insulinet skall tas. Detta kort kan vara till stor nytta, eftersom polisen då inte behöver göra någon större undersökning av den omhändertagne. Många polismän vet mycket om hur man tar hand om sjuka, och här skulle det bara behövas några praktiska upplysningar som kunde vara dem till hjälp i deras ofta brydsamma arbete.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag vill gärna tacka inrikesministern för det utförliga tillägget till hans svar. Jag tolkar det som ytterligare en bekräftelse på att inrikesministern inte bara följer utvecklingen utan också är villig att leda den.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11

Svar på interpellation ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Stiernstedt har i en interpellation frågat mig, om jag uppmärksammat att bestämmelserna angående ersättning vid skogsbrand tolkas olika av länsstyrelserna och om jag är beredd att lämna myndigheterna så-

Svar på interpellation ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning

dana direktiv att en enhetlig tolkning av bestämmelserna sker.

Med anledning härav får jag anföra följande.

I kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 343) om ersättning för verksamhet vid brandsläckning m. m. ges bestämmelser om ersättning av statsmedel bl. a. till den som deltagit i släckning av skogsbrand. Sådan ersättning utgår emellertid enligt 5 § icke till ägare av eller nyttjanderättshavare till skogsmark, vilken berörts eller hotats av skogsbrand, eller till den som haft annat dylikt omedelbart intresse av eldens släckning, ej heller till sådan persons familjemedlemmar. Sistnämnda stadgande hade sin motsvarighet i kungörelsen nr 744/1938, vilken var utfärdad med stöd av den numera upphävda lagen den 7 maj 1937 om förekommande av och släckning av skogseld. I förarbetena till denna lag uttalade föredragande departementschefen, att skyldigheten att medverka vid släckning av skogsbrand vore att anse som en allmän medborgerlig förpliktelse, som i och för sig icke medförde rätt till ersättning, men att såväl av billighetsskäl som för att uppmuntra frivilliga insatser ersättning borde kunna utgå efter skälighetsprövning. Rörande denna skälighetsprövning anförde departementschefen bl. a.

Skogsägare bör ej tilldelas ersättning för tid, varunder skogselden berört eller medfört fara för hans skog. Motsvarande torde böra gälla i fråga om ersättning till skogsägarens familjemedlemmar, hos honom anställd personal och annan, som haft direkt intresse av eldens släckning. Har skogsägare eller annan, som haft direkt intresse av eldens släckning, lejt personal särskilt för detta ändamål och driver vederbörande icke planmässigt skogsbruk, bör han dock kunna erhålla viss ersättning för sina utgifter.

Någon ändring av principerna för rätten till ersättning torde icke ha va-

rit avsedd vid utfärdandet av den nu gällande ersättningskungörelsen. Detta har också i viss mån kommit till uttryck i de föreskrifter rörande tillämpningen av kungörelsen, som riksbrandinspektören meddelat 1952 med stöd av 11 § i kungörelsen. Riksbrandinspektören framhåller nämligen däri, att ersättning icke skall utgå till kommunal brandstyrka för släckning av brand på kommunen tillhörig mark och inte heller till industribrandkår för släckning i skog, som tillhör industriföretaget. Den anställde som alltså på grund av dessa bestämmelser icke erhåller ersättning av statsmedel kan icke anses bli lidande, eftersom han i vanlig ordning får betalt för sitt arbete enligt kollektivavtal eller enskilt tjänsteavtal.

Såsom framgår av det anförda har riksbrandinspektören i enlighet med vad som åligger honom meddelat vägledande tillämpningsföreskrifter till ersättningskungörelsen. Det oaktat lär vissa ojämnheter i tillämpningen förekomma. Det förefaller mig därför som om kungörelsen är i behov av en översyn, och det är min avsikt att föranstalta om en sådan så snart 1954 års brandlagsrevision avgivit förslag till ny brandlagstiftning. Så beräknas ske innevarande år.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret. Detta synes innebära att nu gällande författning skall tolkas så, att i det fall skogsägarens egen mark härjas av elden hos honom anställd, som deltagit i släckningsarbete, skall ersättas icke av allmänna medel utan av skogsägaren.

Det kan emellertid starkt ifrågasättas om de principer, som varit vägledande

Svar på interpellation ang. tolkningen av bestämmelserna rörande ersättning för verksamhet vid skogsbrandsläckning

vid fastställandet av kungörelserna nr 744/1938 och 343/1947 rörande ersättning vid skogsbrandsläckning, är hållbara i dag. Bilismens utveckling och den utökade fritid, som under de senare åren kommit den enskilde medborgaren till del, har gjort att skogsägaren i allt större utsträckning blivit en fritidsområdesförvaltare. Utvecklingen har med andra ord åstadkommit att förutsättningarna för tillbud till skogsbränder nu är mycket större än tidigare, under det att skogsägarens möjlighet att skydda sin skog mot eld är i stort sett oförändrad.

Begreppet anställd är dessutom något som icke utgör någon klar definition av ett förhållande. De anställda, som i första hand kommer att delta i släckningsarbete, är sådana som är sysselsatta inom skogsbruket. Skogsbruket av i dag använder sig emellertid av personal som icke kan anses vara underkastad skogsägarens lydnadsplikt med avseende på alla inom skogsbruket förekommande arbeten — jag tänker t. ex. på skogskörare, maskinbarkare eller andra personer, som gentemot skogsägaren intar en ställning av beroende uppdragstagare eller självständig företagare. Om en dylik person deltar i skogsbrandsläckning är det ytterst tveksamt, om han gentemot skogsägaren kan resa anspråk på ersättning.

Med tillfredsställelse har jag noterat att herr statsrådet avser att verkställa en översyn av förevarande stadganden, och det är min förhoppning att de synpunkter jag nu framfört därvid måtte vinna beaktande. Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 118, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 53 § 1 mom. och 69 § 1 mom. upp-

bördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

§ 13

Föredrogs var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 745;

till jordbruksutskottet motionerna nr 746 och 747;

till bankoutskottet motionen nr 748;

till bevillningsutskottet motionen nr 749;

till jordbruksutskottet motionen nr 750; samt

till statsutskottet motionen nr 751.

§ 14

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 49 och 50, bevillningsutskottets betänkande nr 21, bankoutskottets utlåtanden nr 14 och 15, andra lagutskottets utlåtanden nr 17 och 18, tredje lagutskottets utlåtanden nr 8 och 10—13 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 13.

§ 15

Föredrogs den av herr Jacobsson i Tobo vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående försäljningen av kronan tillhöriga jordbruksfastigheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 16

Föredrogs herr Nilssons i Tvärålund vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående hissande av flagga för stat, som icke erkänts av den svenska regeringen.

Kammaren biföll denna anhållan.

Interpellation ang. sysselsättningssvårigheterna inom de norrländska skogskommunerna**§ 17**

Föredrogs den av herr *Andersson* i Linköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående tolkningen i visst avseende av förordningen om yrkesmässig biltrafik.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 18

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att statsutskottets utlåtande nr 50 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 19**Interpellation ang. sysselsättningssvårigheterna inom de norrländska skogskommunerna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr *SUNDELIN* (s), som yttrade:

Herr talman! Jag vill här lämna några uppgifter och synpunkter beträffande arbetslösheten och svårigheterna för särskilt de äldre och partiellt arbetsföra att erhålla arbete.

Först några sifferuppgifter om den mycket omfattande arbetslösheten inom skogsbruket 1958—1959 sådan den kunnat mätas från arbetslöshetskassan. Under det sista verksamhetsåret, som slutade den 31 augusti 1959, utbetalades försäkringsersättning till 10 000 av Svenska skogs- och flottningsarbetarnas arbetslöshetskassas 33 000 medlemmar. Det betyder med andra ord, att ungefär var tredje medlem var arbetslös under längre eller kortare tid och erhöll ersättning. Den genomsnittliga ersättningstiden för dessa medlemmar var ungefär två månader. Naturligtvis fanns det en stor arbetslöshet för vilken kas-

san inte lämnade ersättning, nämligen under karenstider, utförsäkringstider o. s. v. Skogs- och flottningsarbetarnas arbetslöshetskassa hade den största belastningen per medlem räknat av alla arbetslöshetskassor inom försäkringen.

Med konjunkturåterhämtningen följde ökad efterfrågan på arbetskraft till skogsbruket liksom till andra näringar. Arbetsmarknadsstyrelsens rörlighetsfrämjande åtgärder har medfört ökad utflyttning från skogsbygderna i Norrland. Efter utjämning mellan in- och utflyttning blir resultatet en nettoutflyttning från skogs- och flottningsarbetareförbundets arbetslöshetskassa under verksamhetsåret av 968 medlemmar (279 medlemmar 1957). Tack vare beredskapsarbetena, yrkesutbildnings- och omskolningskurserna har ett stort antal arbetslösa skogsarbetare fått möjlighet till arbete, som annars inte skulle ha stått dem till buds. Sålunda har många faktorer medverkat till att arbetslösheten bland skogsarbetarna har minskat.

Ändock måste sägas, att vi under den gångna delen av vintern haft en anmärkningsvärt stor arbetslöshet bland skogsarbetarna. Detta kan förefalla underligt, då det samtidigt förelegat ett ganska stort behov av skogsarbetare i vissa län. Dessutom har tillgången på arbete på andra områden av arbetsmarknaden varit mycket god. Förutom att antalet arbetslösa skogsarbetare har varit relativt stort har det också visat sig att arbetslösheten varit ganska långvarig för de drabbade. Vad beror nu detta på? Har arbetsförmedlingen inte arbetat tillräckligt effektivt eller får man söka förklaringen på annat håll?

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens inventering av antalet arbetslösa kassamedlemmar som var anmälda som arbetssökande hos arbetsförmedlingen i mitten av januari månad, var 1 634 medlemmar i skogs- och flottningsarbetarnas arbetslöshetskassa. Ersättningen har utbetalats från kassan till 2 381 med-

Interpellation ang. sysselsättningssvårigheterna inom de norrländska skogskommunerna

lemmar som var arbetslösa i januari. En del av dessa brukar arbeta vid något skiljeställe under sommaren, men flertalet är uteslutande skogsarbetare. Vissa av de arbetslösa är ortsbundna och kan inte ta arbete på annan ort.

Det största hindret för de arbetslösa att få ett nytt arbete synes vara hög ålder. Av de 2 381 medlemmarna med ersättning i januari var inte mindre än 1 484 i åldern 40 år och däröver. Det är ingen hemlighet att man inom industrien tackar nej till arbetskraft som är över 40 år. Många av de arbetssökande skogsarbetarna är dessutom partiellt arbetsföra, varför de inte kan utföra tungt arbete i skogen. I stor utsträckning sammanfaller arbetshindren med att åldern är ogynnsam för arbetsplacering. Eftersom de flesta ligger ovanför den magiska åldersgräns där arbetsgivarnas vilja till anställning upphör, är det svårt att se att arbetsmarknadsstyrelsens omskolningsverksamhet skall i tillräcklig utsträckning kunna förhjälpa dessa människor till en ny anställning i ett annat och lämpligare yrke. Förutom de arbetslösa finns det naturligtvis många äldre och handikappade skogsarbetare i beredskapsarbetena.

Det är uppenbart att gruppen av svårplacerade arbetslösa skogsarbetare ökar undan för undan. Med den ökade mekaniseringen inom skogsbruket följer minskat behov av manuell arbetskraft. De äldre och mindre arbetsdugliga sorteras ut, och via arbetsförmedlingen kommer de på arbetslöshetskassan eller till beredskapsarbeten. Ett relativt stort antal medlemmar som vägrat ta ett anvisat arbete har anfört hälsoskäl. I 74 behandlade arbetsvägransfall under tiden januari—början av mars i år avvisade 35 medlemmar arbetet på grund av hälsoskäl.

Man har haft relativt blygsam framgång då det gällt att påverka arbetsgivarna att omplacera partiellt arbetsföra

skogsarbetare. De har inte ansett sig kunna ha något ansvar för att bereda lämplig sysselsättning, inte ens för skogsarbetare som arbetat årtionden för samma arbetsgivare. Denna inställning är inte ovanlig hos skogsarbetsgivarna. Inte sällan har det varit fråga om s. k. fast anställda skogsarbetare som fått en sådan nedsättning av arbetsförmågan att de inte kunnat fortsätta med tungt skogsarbete. Efter att ha blivit uppsagd av arbetsgivaren har arbetaren fått ställa sig i den långa kön av väntande på arbetsförmedlingens arbetsvårdsexpedition. Det har från arbetsförmedlare meddelats att arbetsgivare bett arbetsförmedlingen ta hand om fast anställd skogsarbetare som företaget inte ansåg sig kunna bereda lättare arbete.

Arbetsmarknadsmyndigheterna måste ha en mycket stark uppmärksamhet på utvecklingen inom skogsbrukets arbetsmarknad för att kunna bereda den överblivna och i synnerhet den växande skaran av utrationaliserade skogsarbetare möjligheter till arbete. Man har också gjort den erfarenheten, att den ökade mekaniseringen åtminstone i övre Norrland, där vi har de svåraste sysselsättningsproblemen, medfört en förkortning av arbetssäsongen under vintern.

Vid planeringen av lämpliga åtgärder bör arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna särskilt beakta de äldre och partiellt arbetsföra skogsarbetarnas svårigheter; detta bör jämväl gälla i fråga om igångsättning och avveckling av beredskapsarbeten. Om skogsbrukets arbetsgivare brister i ansvaret att bereda arbetskraften en så jämn sysselsättning som möjligt, måste samhället lämna hjälp så att de arbetslösa kan få arbete. Det är således utomordentligt angeläget att arbetsmarknadsmyndigheterna får vidgade möjligheter att planera och ekonomiskt bidra till en effektiv arbetslöshetspolitik. Det är inte överraskande om samma arbetslöshetspro-

Interpellation ang. eldistributionen på landsbygden

blem återkommer varje höst och vinter när det gäller de norrländska skogslännen. Det är därför angeläget att iordningställa lämpliga arbetsobjekt som kan ställas till de arbetslösas förfogande.

Jag vill framhålla att skogsarbetarna redan betalar så höga avgifter till sin arbetsförsäkring, att man inte orkar med den avgiftshöjning som skulle behövas för att bära en ytterligare belastning till följd av begränsningar av beredskapsarbetena.

Frågan har ju också stor betydelse ur kommunal synpunkt. Det är alldeles uppenbart att skogskommunerna, som har en ogynnsam åldersfördelning med hög medelålder och ett i ringa grad differentierat näringsliv, utsättes för en stor ekonomisk belastning och får ett orimligt stort ansvar, då den överåriga och delvis förslitna arbetskraften helt avvisas av arbetsgivarna och ansvaret för deras försörjning överlåtes åt fattiga, glest befolkade kommuner med en redan tidigare mycket stor skattebörda.

Den årliga inkomsten för skogsarbetarna har de senaste åren minskat i betydande omfattning. De minskade inkomsterna beror inte endast därav att skogsarbetarna erhållit arbete i mindre utsträckning utan även av att ackordsarbetena betalas med lägre priser, ett förhållande som följer av konjunkturutvecklingen.

De försämrade inkomsterna drabbar i första hand den enskilde arbetaren på ett betänkligt sätt men ger även kommunerna ett försämrat skatteunderlag med åtföljande ytterligare skattehöjningar.

Förhållandet är ohållbart och i högsta grad orättvist mot de arbetare och kommuner som drabbas därav.

Det kan ifrågasättas om det inte vore möjligt avkräva skogsarbetsgivarna ett ökat ansvar i fråga om skogsarbetets planering, så att bättre trygghet kan beredas de anställda.

Med det ovan anförda har jag velat fästa statsmakternas uppmärksamhet på de alltmer tilltagande svårigheterna för

de norrländska skogskommunerna att socialt och ekonomiskt sörja för sina arbetare.

Med hänvisning till vad jag härvid anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Är statsrådet beredd

1) att lämna en redogörelse, huruvida arbetsmarknadsmyndigheternas resurser och förutsättningar är tillräckliga för att möta de i interpellationen berörda sysselsättningssvårigheterna inom de norrländska skogskommunerna, och

2) att — om statsrådet anser att skogsindustrien på bättre sätt än hittills borde ta på sig ansvaret för de anställdas försörjning — genom utredning eller på annat sätt medverka till att förhållandena i här berörda avseenden förbättras?

Denna anhållan bordlades.

§ 20**Interpellation ang. eldistributionen på landsbygden**

Herr LARSSON i Luttra (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Från och med år 1958 gäller som bekant delvis nya lagbestämmelser för elektriska anläggningar. Avsikten med dessa nya bestämmelser var främst att underlätta erforderlig rationalisering av eldistributionen på landsbygden, bl. a. genom att åstadkomma bärkraftiga distributionsföretag. En undersökning hade visat, att av de år 1950 existerande cirka 2 750 landsbygdsföretagen ungefär 2 330 eller 84 procent hade ett förbrukareantal understigande 500 per företag. Elkraftutredningen hade föreslagit en företagsstorlek av cirka 15 000 Nte (normaltariffenheter), motsvarande cirka 2 000 förbrukare, som ett eftersträvaransvärt riktvärde. Detta skulle medföra att antalet distributionsföretag på landsbygden skulle reduceras

Interpellation ang. eldistributionen på landsbygden

från 2 750 till cirka 450. Över 2 000 företag måste alltså rationaliseras bort, om man skulle följa elkraftutredningens rekommendation, låt vara att utredningen framhållit att man i olika fall borde räkna med högst betydande avvikelser från det angivna riktvärdet. Ett stort antal remissmyndigheter, bl. a. kommerskollegium, 13 länsstyrelser, elektrifieringsberedningen och RLF, anmärkte också på att utredningens riktvärden var för höga, och departementschefen underströk i proposition 161/1957 endast rent allmänt att möjligheter borde skapas att åstadkomma en omorganisation när det gällde företag som »saknar förmåga att i godtagbar omfattning förse sina avnämare med elektrisk kraft».

För ett stort antal eldistributionsföretag är den fyrtioåriga tillståndstiden nyligen utlupen eller utlöper inom kort. Enligt de nya lagreglerna är tillstånd till yrkesmässig eldistribution av lokal karaktär avsett att beviljas i form av områdeskoncession, normalt för 40 år. Som villkor gäller bl. a. att området utgör en lämplig enhet för yrkesmässig distribution och att sökanden befinnes lämplig att utöva sådan verksamhet. Av de förut nämnda siffrorna framgår, att bortåt 2 000 landsbygdsföretag står inför risken att bli bortrationaliserade, om elkraftutredningens riktvärde skall följas. Det är därför med ett synnerligen stort intresse landsbygden följer den praxis som kan utbildas vid tillämpningen av de nya lagreglerna om lämplighetsprövning av lokala eldistributionsföretag.

Också ur en annan synpunkt är det angeläget att på ett auktoritativt sätt få fastslaget lämplighetsbegreppets innebörd i fråga om landsbygdsföretag. Även för erhållande av statligt stöd till anläggning och utrustning av elnät på landsbygden kräves att företaget sedermera skall kunna fullgöra sin distributionsskyldighet och äga ekonomisk bärkraft för framtiden, d. v. s. vara

lämpligt som enhet för yrkesmässig lokal distribution. Att utrustningsbidrag hittills sökts i mycket begränsad omfattning kan tänkas bero på att en del mindre företag drar sig för att söka, eftersom de kan riskera att bli bortrationaliserade i stället för att få direkt ekonomiskt stöd.

Som elupprustningskommittén sammanfattningsvis framhöll i sitt betänkande den 29 november 1957 måste den organisatoriska saneringen av irrationella företag gå hand i hand med bidragsgivningen. Varken koncession eller bidrag bör lämnas företag som icke fyller lagens krav på lämplighet. Elupprustningskommittén underströk att några fixa gränser för företagsstorleken icke borde uppdragas. Hänsyn borde tagas till *alla* de faktorer, som inverkar på företagets förmåga att framdeles beständigt fullgöra sin distributionsskyldighet med rimliga taxor. Emellertid borde enligt kommitténs mening företagsenheter av mera begränsad storlek så långt det vore möjligt eftersträvas med hänsyn till önskvärdheten av lokal medverkan, ansvarstagande och självbestämmanderätt i detaljdistributionsfrågor.

Ännu så länge har bara ett fåtal utrustningsbidragsärenden avgjorts, men det står redan klart att elberedningen bedömt även företag med färre än 500 förbrukare såsom ändamålsenliga och bärkraftiga.

Mot denna bakgrund har ett nyligen avgjort koncessionsärende väckt undran.

I september 1957 utlöpte tillståndstiden — 40 år — för framdragande och nyttjande av vissa elektriska ledningar i sydöstra Sverige. Ledningarna ägdes vid tillståndstidens utgång av Sydsvenska kraftaktiebolaget.

Sedan de nya lagreglerna för bl. a. eldistributionens handhavande trätt i kraft den 1 januari 1958 gjordes framställningar om områdeskoncession för framdragande och nyttjande av elek-

Interpellation ang. eldistributionen på landsbygden

triska närdistributionsnät inom Mönsterås och Ålems kommuner i Kalmar län dels av dessa kommuner själva — gemensamt eller var för sig — dels ock av Sydsvenska kraftaktiebolaget. Anmärkas kan att bolagets ansökan avsåg, utom Mönsterås och Ålems kommuner, ett smalt skogsbygdsområde inom ett par grannkommuner, däremot inte tätbygderna inom dessa kommuner — med andra ord bara ett utvalt avsnitt av bolagets vidsträckta verksamhetsområde i södra Sverige.

Innan ärendet avgjordes av Kungl. Maj:t hade den ena av kommunerna — Mönsterås köping — träffat avtal, varigenom kommunen tillförsäkrat bolaget ensamrätt att distribuera inom köpingen mot återbäring av avgifter till ett belopp, som beräknas uppgå till ca 60 000 kronor om året, och i samband därmed återkalla sin ansökan, medan den andra kommunen — Ålem — fullföljde. Här förelåg alltså konkurrerande ansökningar om områdeskoncession för lokala eldistributionsnät dels från ett enskilt bolag, dels från vederbörande kommun.

Ärendet avgjordes till förmån för bolaget, som beviljades koncession för en tid av fem år.

Av beslutets avfattning framgår inte vilket eller vilka av flera tänkbara skäl som motiverat avslaget på kommunens framställning.

Enligt 1 § ellagen är kommun inte skyldig upplåta sina gator och annan publik mark inom plansamhällen åt utomstående elföretag utan att synnerliga skäl föreligger. Inom Ålems kommun finns tre sådana tätorter, där det kommunala vetot gäller. Ansökningen avsåg visserligen inte bara dessa tätorter, men den omständigheten att ansökningen även omfattade kommunens — och om det av tekniska skäl skulle finnas önskvärt även grannkommunernas — glesbygd kan knappast antagas ha varit skäl till att den kommunala veto-rätten satts ur spel.

I sitt yttrande i ärendet hade kom-

merskollegium uttalat tveksamhet om kommunen fyllde ellagens krav på distributionsenhetens lämplighet, d. v. s. att bilda ett bärkraftigt område som utgjorde en ur såväl teknisk som ekonomisk synpunkt lämplig enhet. Ålems kommun har en folkmängd av cirka 5 000 motsvarande omkring 15 000 Nte och 1 600 elabbonnenter. Den har sålunda samma storleksordning som elkraftutredningen 1954 angav som riktvärde för lämplig storlek för en distributionsenhet, ett värde som blev föremål för omfattande kritik och som även elupp-rustningskommittén 1957 ansåg för högt. I tillämpningen av bidragsgivningen för elupprustning, där samma lämplighetskrav gäller som villkor för bidrag, har företag av storleksordningen 750 Nte och 100 à 200 abonnenter blivit godkända för bidrag. Kommerskollegium hade vidare gjort uttalande av innebörd, att bolaget såsom koncessionsinnehavare borde ha företräd vid koncessionsförnyelse och att särskilda skäl fordrades för att fråntaga bolaget rätten därtill.

Med hänvisning till det anförda an-håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande interpellation:

1) Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för sin syn på möjligheterna att främja de lokala intressenas medverkan, ansvarstagande och självbestämmanderätt i fråga om lokal eldistributionsverksamhet på landsbygden enligt samma principer som redan gäller i städerna?

2) Är herr statsrådet beredd att vid förestående reorganisation av distributionsföretag främja ett handlingsprogram, som ger möjlighet för fortvaro eller bildande av i bygden förankrade bärkraftiga enheter, även om förbrukarantalet skulle understiga riktvärdet 2 000, allt enligt den grundregel som finns inskriven i ellagens 1 §?

3) Anser herr statsrådet att prövning

Interpellation ang. eldistributionen på landsbygden

av koncessionsansökningar bör ske förutsättningslöst och sålunda utan hänsyn till en sökandes eventuella innehav av motsvarande koncession?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till särskilda åldershem för alkoholiserade åldringar,

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till statistiska centralbyrån, såvitt avser avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet, omkostnader samt särskilda undersökningar,

nr 53, i anledning av väckta motioner om ersättning till värnpliktige Bengt-Olov Cedergren från anslaget Ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring m. m.,

nr 54, i anledning av väckt motion om utbetalning till f. holländeriarbetaren G. V. Strid av visst belopp utöver från riksförsäkringsanstalten erhållen livränta, och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till lärrarhögskolan i Malmö;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner angående en omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag,

nr 36, i anledning av väckta motioner angående viss reformering av avskriv-

ningsreglerna i fråga om byggnad, som ingår i rörelse, och

nr 38, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier, som ingår i rörelse;

jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa prisutjämningsavgiftsmedel; samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om utredning rörande vissa fritidsfrågor,

nr 21, i anledning av väckta motioner om en ny nationalsång, och

nr 22, i anledning av väckta motioner om utredning rörande allmän obligatorisk skärmbildsundersökning.

§ 22

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 153, i anledning av väckta motioner angående bistånd åt de s. k. underutvecklade länderna, m. m.;

från statsutskottet:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1960/61 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

från andra lagutskottet:

nr 152, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om samhällets vård av barn och ungdom (barnavårdslag), dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 146, i anledning av väckta motioner angående reseersättning till föräldrar med barn å vissa anstalter;

nr 147, i anledning av väckta motioner om utredning rörande stöd åt ofullständiga familjer;

nr 148, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser rörande vissa vitsord i examensbetyg m. m. och

nr 149, i anledning av väckta motioner dels angående enhetligt bensinpris för hela landet och dels angående levnads- och produktionskostnaderna i Norrland.

§ 23

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren, nämligen

nr 121, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, m. m.,

nr 125, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.,

nr 127, med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m., och

nr 128, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Dessa propositioner bordlades.

§ 24

Anmälades följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade
motioner:

nr 752, av fru *Sjövall m. fl.*, samt

nr 753 och 754, av herr *von Friesen m. fl.*, samtliga tre motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 70, angående anslag för budgetåret 1960/61 till universitetet i Göteborg,

nr 755, av herr *Hedin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1960/61,

nr 756, av herr *Rimmerfors m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående anslag för budget-

året 1960/61 till statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.,

nr 757, av fru *Torbrink*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83,

nr 758, av herr *Nordgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående utbildningen av lärare på det husliga området m. m.,

nr 759, av fröken *Wetterström m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95,

nr 760, av herr *Johansson* i Gränö,

nr 761, av herr *Svensson* i Krokstorp m. fl., och

nr 762, av herr *Wahrendorff m. fl.*, de tre sistnämnda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, angående vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas organisation, m. m.,

nr 763, av herr *Nordgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 102, angående ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit,

nr 764, av herr *Magnusson* i Borås m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 102,

nr 765, av herr *Magnusson* i Borås, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104, angående den statliga statistikens organisation,

nr 766, av herr *Johansson* i Gränö m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.,

nr 767, av herr *Nelander m. fl.*,

nr 768, av herr *Fröding m. fl.*,

nr 769, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl., och

nr 770, av herr *Lundberg*, de fyra sistnämnda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående befälsordningen vid armén m. m.,

nr 771, av herr *Nihlfors m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1960/61 m. m.,

nr 772, av fröken *Karlsson* och herr

Edlund, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, angående anslag för budgetåret 1960/61 till stöd åt allmänna samlingslokaler m. m., samt

nr 773, av herr *Lundmark*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen.

Dessa motioner bordlades.

§ 25

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.40.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 april

Kl. 10.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr *Johansson* i Södertälje, som vid kammarens sammanträde den 22 nästlidne mars med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdags-göromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner. Därvid hänvisades

till bevillningsutskottet propositionen nr 121, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 125, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om allmän folkräkning år 1960 m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 127, med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering, m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 128, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

§ 3

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna nr 752—754;

till jordbruksutskottet motionen nr 755;

till statsutskottet motionerna nr 756—759;

till jordbruksutskottet motionerna nr 760—762;

till bankoutskottet motionerna nr 763 och 764;

till statsutskottet motionen nr 765;

till jordbruksutskottet motionen nr 766; samt

till statsutskottet motionerna nr 767—773.

§ 4

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll först på därom framställd proposition utskottets hem-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ställan att detta utlåtande måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Härefter föredrogs vad utskottet i övrigt hemställt; och bifölls denna hemställan.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 51—55, bevillningsutskottets betänkanden nr 32, 36 och 38, jordbruksutskottets utlåtande nr 15 och allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 20—22.

§ 6

Föredrogs den av herr *Sundelin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående sysselsättningssvårigheterna inom de norrländska skogskommunerna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs herr *Larssons* i Luttra vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående eldistributionen på landsbygden.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8**Främjande av bostadsförsörjningen m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (bilaga 7,

punkterna 84—93), under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1960, föreslagit riksdagen att

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

II. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att från personalförteckningen för länsbostadsnämnderna avföra 7 tjänster som kontorsbiträde i Ao 5;

IV. godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

V. godkänna av departementschefen förordad ändring i villkoren för beviljande av ränteeftergift och räntebidrag;

VI. godkänna av departementschefen förordad ändring av bestämmelserna om familjebostadsbidrag;

VII. godkänna av departementschefen förordade ändringar av bestämmelserna i egnahemslånekungörelsen;

VIII. för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 092 200 kronor;

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 759 000 kronor;

3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 676 800 kronor;

4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 685 000 kronor;

5) till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån ett förslagsanslag av 180 000 000 kronor;

6) till Bostadsrabatter ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor;

7) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 22 000 000 kronor;

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

8) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor;

9) till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor ett reservationsanslag av 100 kronor;

10) till 1960 års bostadsräkning ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under kapitalbudgeten (bilaga 27, punkterna 4, 5, 9 och 10), under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1960, föreslagit riksdagen att

I. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna om tertiärlån och egnahemslån m. m.;

II. medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 865 000 000 kronor;

III. godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna om räntefria lån till bostadsbyggande;

IV. medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

V. godkänna av departementschefen förordad ändring i räntevillkoren för tvätterilån och tvättcirkellån;

VI. för budgetåret 1960/61 å kapitalbudgeten anvisa

a) under fonden för bostadsbyggande

1) till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 820 000 000 kronor;

2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien ett investeringsanslag av 100 kronor;

b) under fonden för låneunderstöd

1) till Räntefria lån till bostadsbyggande ett investeringsanslag av 90 000 000 kronor;

2) till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren

I: 25 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.*,

I: 57 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

I: 58 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

I: 158 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson*,

I: 159 av herr *Mattsson*,

I: 239 av herr *Bengtson m. fl.*

I: 241 av herr *Ewerlöf m. fl.*,

I: 243 av herr *Gustaf Henry Hansson m. fl.*,

I: 246 av herr *Spetz*,

I: 345 av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 349 av herr *John Ericsson*,

I: 350 av herr *Per-Olof Hanson*,

I: 351 av herr *Jacobsson*,

I: 352 av herr *Lundström m. fl.*,

I: 500 av herr *Svärd*, och

I: 501 av herr *Svärd*; samt

från andra kammaren

II: 37 av herr *Larsson* i Luttra m. fl.,

II: 65 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 66 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 187 av fru *Holmqvist* och herr *Bengtsson* i Halmstad,

II: 235 av herrar *Jansson* i Benestad och *Gustavsson* i Alvesta,

II: 237 av herr *Nilsson* i Gävle m. fl.,

II: 301 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

II: 303 av herr *Källenius m. fl.*,

II: 305 av herrar *Johansson* i Öckerö och *Svensson* i Ljungkile,

II: 307 av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 335 av herrar *Källenius* och *Mag-nusson* i Borås,

II: 336 av herrar *Källenius* och *Mag-nusson* i Borås,

II: 435 av herr *Nihlfors m. fl.*,

II: 438 av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*,

II: 439 av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 443 av herr *Persson* i Växjö m. fl., och

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

II: 446 av herr *Hedlund m. fl.*,

ävensom motionerna I: 160 av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* och II: 236 av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.* samt II: 436 av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Wedén*, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga.

Utskottet hade vidare till behandling förehaft den redogörelse, som riksdagens år 1959 församlade revisorer lämnat i sin berättelse (del I, § 16) angående lån till anordnande av kollektiva tvätterier och vari föreslagits att behovet av statliga åtgärder på förevarande område skulle omprövas.

I de likalydande motionerna I: 57 (av herr *Ewerlöf m. fl.*) och II: 66 (av herr *Hjalmarson m. fl.*) hemställdes, att riksdagen måtte

A. besluta, att räntefri stående del av egnahemslån icke skulle behöva återbetalas i andra fall än då egnahemmet försålts med vinst och endast i den mån köpeskillingen överstigit ett till försäljningsdagen framräknat produktionsvärde samt i intet fall om det räntefria stående lånet innehafts mer än 10 år;

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte utfärda direktiv för

1) kungl. byggnadsstyrelsen, med uppgift för styrelsen att stimulera kommunerna till en aktivare planering för småhusbebyggelse, ävensom medverka till en större frihet vid utformning av bebyggelseplaner för småhusområden, och

2) kungl. bostadsstyrelsen, med uppgift för styrelsen att inom sitt område verka för en ökad småhusbebyggelse, ävensom begränsa och förenkla styrelsens anvisningar för den bostads- och byggnadstekniska granskningen av belånade egnahem.

I de likalydande motionerna I: 58 (av herr *Ewerlöf m. fl.*) och II: 65 (av herr *Hjalmarson m. fl.*) hemställdes, att riksdagen måtte besluta

A. 1) att den statliga bostadslångiv-

ningen fr. o. m. den 1 juli 1960 skulle ersättas av ett kreditgarantisystem;

2) att i anledning därav varken preliminära beslut skulle meddelas angående lån från lånefonden för bostadsbyggande eller anslag anvisas till samma fond från nämnda datum;

3) att för erhållande av kreditgaranti en engångsavgift av 0,5 % skulle erläggas;

4) att räntegarantien skulle upphöra, då den tidigare fastställda giltighetstiden å tio år utgått;

5) att räntegaranti, avseende räntor å underliggande lån som hänförde sig till tiden fr. o. m. den 1 januari 1960 skulle grundas på en räntesats av 5 % vad avsåge hus tillkomna före den 1 januari 1958 och en räntesats på 4,5 % vad avsåge senare tillkomna hus;

6) att egnahemslån och förbättringslån avseende hus som tillkommit fr. o. m. 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. 1 januari 1960 förräntas efter en räntesats av 5 %;

7) att tertiärlån mellan 70 och 85 % av belåningsvärdet för hus tillkomna fr. o. m. 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. 1 januari 1960 förräntas efter en räntesats av 5,5 %;

8) att tertiärlån till den del de överstege 85 % av belåningsvärdet för hus tillkomna fr. o. m. den 1 januari 1958 skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1960 förräntas efter en räntesats av 6 %;

9) att de tillägglån, som enligt beslut av 1957 och 1959 års riksdagar gjorts amorteringspliktiga, skulle för tid fr. o. m. den 1 januari 1960 förräntas efter en räntesats av 5,5 %;

10) att inkomststrecken för åtnjutande av familjebostadsbidrag skulle återställas till vad i detta hänseende gällde för 1959;

11) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att utvidga möjligheterna att retroaktivt erhålla familjebostadsbidrag;

12) att inkomststrecken för åtnjutande av bostadsförbättringslån skulle åter-

ställas till vad i detta hänseende gällde före den 1 juli 1959;

13) att godkänna genom motionerna framlagd avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

14) att till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 2 892 200 kronor;

15) att till Bostadsstyrelsen: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 359 000 kronor;

16) att godkänna i motionerna intagen avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

17) att till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 4 076 800 kronor;

18) att till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 535 000 kronor;

19) att till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 000 kronor;

20) att till Bostadsrabatter för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 103 000 000 kronor;

21) att till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kronor;

22) att avslå Kungl. Maj:ts förslag att till 1960 års bostadsräkning anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor;

B. att, om förslaget under A. 1) ovan icke vunno riksdagens bifall,

1) tertiärlån, till vilka tillstånd lämnades tidigast den 1 juli 1960, skulle beviljas upp till 85 procent av den totala produktionskostnaden mot enbart in-teckningssäkerhet, oavsett förvaltningsformerna, upp till 97 procent för s. k. allmännyttiga företag mot kommunal borgen och upp till 92 procent för kooperativa och enskilda företag mot borgen av kommun, industriföretag eller

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

annat företag av motsvarande ekonomisk styrka, samt till den del de överstege 85 procent av belåningsvärdet amorteras på 25 år;

2) vid utgivande av statliga bostadslån en förvaltningsavgift om 0,5 procent skulle uttagas i samband med lånets utbetalande;

3) medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande finge meddelas intill ett belopp av 830 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 158* (av herrar Öhman och Helmer Persson) och *II: 237* (av herr Nilsson i Gävle m. fl.) hemställdes, att riksdagen måtte besluta

att för bostadsbyggandet nästa budgetår fastställa som minimiprogram 70 000 lägenheter;

att departementschefens yrkande beträffande punkt 5. Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter på vissa bostadsbyggnadslån under a) måtte avslås;

att departementschefens yrkande under b) ändrades därhän att av honom förordat förslagsanslag för nästa budgetår om 180 000 000 kronor uppräknades till 190 000 000 kronor;

att förslaget i kapitalbudgeten under femte huvudtiteln om slopande av den ränte- och amorteringsfria stående delen av egnahemslånen å 4 000 kronor icke bifölles; samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att utredningen rörande vissa bostadsfrågor m. m. finge i uppdrag att jämväl utreda frågan om finansieringen av bostadsproduktionen i enlighet med vad i motiveringen angivits.

I de likalydande motionerna *I: 159* (av herr Mattsson) och *II: 235* (av herrar Jansson i Benestad och Gustavsson i Alvesta) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att förslag om att pensionärsbostadsbidrag skulle kunna erhållas även till lägenhet i en- och tvåfamiljshus måtte föreläggas innevarande års riksdag.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I de likalydande motionerna *I: 160* (av herr Hjalmar Nilsson m. fl.) och *II: 236* (av herr Johansson i Norrköping m. fl.) hemställdes, såvitt nu vore i fråga, att till bidrag till inrättande av pensionärs-hem måtte anvisas ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor för budgetåret 1960/61.

I de likalydande motionerna *I: 239* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 307* (av herr Hedlund m. fl.) hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om inkomstprövat stöd till egnahemsbyggandet i enlighet med motionernas syfte.

I de likalydande motionerna *I: 241* (av herr Ewerlöf m. fl.) och *II: 301* (av herr Hjalmarson m. fl.) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att långivning till flerfamiljshus och egnahem från lånefonden för bostadsbyggande skulle upphöra vid utgången av juni månad 1960 och ersättas med ett kreditgarantisystem enligt de närmare anvisningar härom som utfärdades av Kungl. Maj:t.

I de likalydande motionerna *I: 246* (av herr Spetz) och *II: 305* (av herrar Johansson i Öckerö och Svensson i Ljungkile) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till sådan ändring i författningarna angående lån och bidrag till bostads-egnahem att försöksvis även äldre fastigheter i relativt gott skick, som tills vidare ej behövde genomgå någon större reparation, måtte kunna belånas i samband med ägarbyte i den mån de vore belägna inom Bohusläns kustsamhällen eller andra likartade platser.

I de likalydande motionerna *I: 345* (av herr Bengtson m. fl.) och *II: 446* (av herr Hedlund m. fl.) hemställdes, att riksdagen måtte

A. vid sin behandling av femte huvudtiteln, p. 88,

a) besluta att rätteeftergift till vissa bostadsbyggnadslån från den 1 januari

1960 måtte få utgå till den del räntan överskredde de i motionerna för respektive år angivna räntesatserna;

b) till Kapitalmedelsförluster och rätteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 114 000 000 kronor;

B. vid sin behandling av Kapitalbudgeten: Socialdepartementet, p. 4,

a) besluta att ränta å tertiär- och egnahemslån från den 1 juli 1960 måtte få utgå med 4,5 procent i den mån vederbörande lån ej beviljats med fast ränta;

b) medgiva att under budgetåret 1960/61 preliminärt beslut om lån, som skulle utgå ur lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 735 000 000 kronor;

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om skyndsam prövning av frågan om ersättande av nu tillämpad statlig långivning till bostadsbyggandet med statligt kreditgarantisystem;

b) att i motionerna angivna riktlinjer för bostadspolitiken måtte prövas inom utredningen för vissa bostadsfrågor m. m.

I de likalydande motionerna *I: 349* (av herr John Ericsson) och *II: 443* (av herr Persson i Växjö m. fl.) hemställdes, att familjebostadsbidragen fr. o. m. den 1 januari 1961 höjdes i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna återgivna förslag och att till bostadsrabatter anvisades ett förslagsanslag för budgetåret 1960/61 av 140 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna *I: 350* (av herr Per-Olof Hanson) och *II: 435* (av herr Nihlfors m. fl.) hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om

dels skyndsam utredning i syfte att bestämmelserna för statliga lån ändrades så att enfamiljshus för uthyrning och upplåtelse i bostadsrättsform bedömdes efter samma grunder som bostäder i högre flerfamiljshus (eller gynn-sammare om man kunde hitta någon

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

form för sådan behandling) samt att egnahem som sparmål särskilt gynnades,

dels att en undersökning snarast verkställdes om hur kommunernas möjligheter till upplåning för gatu- och ledningsarbeten åt rationellt uppförda läghusområden kunde ökas så att inte en önskvärd framtidsutveckling hölles tillbaka av tillfälliga praktiska hinder,

dels ock att byggnadsstyrelsen finge i uppdrag att aktivt verka för goda stadsplaner för enfamiljshus.

I de likalydande motionerna *I*: 351 (av herr Jacobsson) och *II*: 438 (av herrar Gustafsson i Skellefteå och Wedén) föreslogs, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde att förberedelser för övergång till kreditgarantier på bostadsområdet träffades i så god tid att förslag i ärendet kunde underställas 1961 års riksdag.

I de likalydande motionerna *I*: 352 (av herr Lundström m. fl.) och *II*: 439 (av herr Ohlin m. fl.) föreslogs, att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla att egnahemsbyggandet i fortsättningen borde erhålla en större andel av den totala bostadsbyggnadsvolymen samt anhålla att Kungl. Maj:t uppdroge åt de statliga byggnadsorganen att söka intressera kommunerna för en sådan inriktning av planeringsarbetet att tillräckligt med exploateringsfärdig mark ställdes till förfogande för egnahemsbyggelsen;

2) besluta att den garanterade räntan på underliggande krediter skulle fr. o. m. den 1 januari 1960 höjas från nuvarande 4 eller 4,5 procent till 5 procent för hus färdigställda före år 1951 samt från nuvarande 3,5 till 4 procent för senare uppförda hus t. o. m. sådana, som påbörjats före den 1 januari 1958;

3) besluta att i enlighet med besparingsutredningens förslag de tidigare utbetalade tilläggslånen, som enligt riksdagsbeslut åren 1957 och 1959 vore uppsagda till amortering, från den 1 juli

1960 skulle förräntas med en räntesats på fyra procent;

4) besluta att räntefria stående delar av egnahemslån som beviljats under tiden 1948—1 juli 1953 skulle fr. o. m. den 1 juli 1960 förräntas och amorteras till hälften av det beviljade beloppet i enlighet med besparingsutredningens förslag;

5) besluta att lånegränserna för ter tiärlån som beviljades efter den 1 juli 1960 skulle sänkas från nuvarande 95 till 92 procent av det godkända anskaffningsvärdet för bostadsrättshus samt från 100 till 97 procent för s. k. allmännyttiga bostadsföretag.

I de likalydande motionerna *I*: 500 (av herr Svärd) och *II*: 336 (av herrar Käl lenius och Magnusson i Borås) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag skulle vara underkastade upphandlingskungörelsens bestämmelser.

I de likalydande motionerna *I*: 501 (av herr Svärd) och *II*: 335 (av herrar Käl lenius och Magnusson i Borås) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra skulle åläggas

dels att till Kungl. Maj:t redovisa sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad samt de för fonduppbyggningen tillämpade principerna, bl. a. i fråga om avskrivningar,

dels att till statens hyresråd fortlöpan de anmäla alla inträffade hyresändringar liksom de kalkyler, som legat till grund för desamma.

I motionen *II*: 187 (av fru Holmqvist och herr Bengtsson i Halmstad) hemställdes, att maximeringen av lägenhetsytan för egnahemmen skulle kunna få överskridas i sådana fall då särskilt ömmande omständigheter föreläge.

I motionen *II*: 436 (av herrar Gustafsson i Skellefteå och Wedén) hemställdes, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Länsbostadsnäm-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

derna: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 4 659 800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. beträffande bostadsbyggandets storlek med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 158 och II: 237, I: 352 och II: 439 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

II. beträffande bostadsbyggandets fördelning på hustyper med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 350 och II: 435, I: 57 och II: 66 samt I: 352 och II: 439, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

III. avslå i motionerna I: 158 och II: 237 samt I: 345 och II: 446 framställda yrkanden beträffande uppdrag åt bostadsutredningen att pröva vissa bostadspolitiska frågor;

IV. beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet med avslag å motionerna I: 241 och II: 301, I: 351 och II: 438, I: 58 och II: 65 samt I: 345 och II: 446, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

V. beträffande högsta belåningsvärdet för bostadshus i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

VI. avslå i motionerna I: 500 och II: 336 framställt yrkande beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag;

VII. avslå i motionerna I: 501 och II: 335 framställt yrkande beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra;

VIII. beträffande bestämmelserna om ränteeftergift i anledning av Kungl.

Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 158 och II: 237, I: 58 och II: 65, I: 345 och II: 446 samt I: 352 och II: 439, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

IX. beträffande bestämmelserna angående beviljande av familjebostadsbidrag för förfluten tid i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

X. avslå i motionerna I: 58 och II: 65 framställt yrkande beträffande ändring av grunderna för inkomstprövning av familjebostadsbidrag;

XI. beträffande höjning av familjebostadsbidragen med avslag å motionerna I: 349 och II: 443, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XII. beträffande pensionärsbostadsbidrag för lägenhet i hus finansierade med egnahemslån i anledning av motionerna I: 159 och II: 235 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XIII. beträffande statens stöd för nybyggnad och upprustning av bostäder åt samerna med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

XIV. beträffande räntesatsen för förbättringslån med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XV. avslå i motionerna I: 58 och II: 65 framställt yrkande beträffande ändring av grunderna för inkomstprövning av räntefritt stående förbättringslån;

XVI. beträffande bestämmelsen om viss högsta lägenhetsyta såsom villkor för egnahemslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 187 ävensom med avslag å motionerna I: 243 och II: 303 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XVII. beträffande slopande av den räntefria stående delen av egnahemslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 25

och II: 37 samt I: 158 och II: 237, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XVIII. avslå i motionerna I: 239 och II: 307 framställt yrkande beträffande utredning angående inkomstprövat stöd till egnahemsbyggbandet;

XIX. beträffande generellt återkrav av beviljad räntefri stående del av egnahemslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 57 och II: 66 samt I: 352 och II: 439, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XX. avslå i motionerna I: 57 och II: 66 framställt yrkande beträffande återbetalning av egnahemslån i samband med ägarbyte;

XXI. beträffande räntesatsen för egnahemslån med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXII. avslå i motionerna I: 246 och II: 305 framställt yrkande beträffande lån och bidrag till bostadsegnahem i samband med ägarbyte;

XXIII. beträffande räntesatsen för tertiärlån med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXIV. beträffande tertiärlånets storlek och amorteringstid med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 352 och II: 439, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXV. avslå i motionerna I: 58 och II: 65 framställt yrkande beträffande uttagande av en särskild förvaltningsavgift;

XXVI. beträffande ränta å återkrävda tillägglån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 352 och II: 439, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

XXVII. beträffande räntesatsen för

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tvätteri- och tvättcirkellån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

XXVIII. beträffande utredning angående lån till tvätterier i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom riksdagens revisorers förevarande uttalande i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

XXIX. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under I.—XXVIII., med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1960 förordade ändringar;

XXX. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, I: 158 och II: 237 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 195 000 000 kronor;

XXXI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 349 och II: 443, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor;

XXXII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 22 000 000 kronor;

XXXIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 160 och II: 236, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor;

XXXIV. till Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstek-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

niska frågor för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor;

XXXV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 865 000 000 kronor;

XXXVI. till Lånefonden för bostadsbyggande för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 820 000 000 kronor;

XXXVII. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien för budgetåret 1960/61 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

XXXVIII. medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut om lån, som skulle utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

XXXIX. till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1960/61 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 90 000 000 kronor;

XL. till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier för budgetåret 1960/61 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor;

XLI. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för bostadsstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1960 förordat;

XLII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

b) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar

för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 092 200 kronor;

XLIII. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga den ändring i personalförteckningen för länsbostadsnämnderna, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1960 förordat;

XLIV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt II: 436, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

b) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 676 800 kronor;

XLV. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 759 000 kronor;

b) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 685 000 kronor;

XLVI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, till 1960 års bostadsräkning för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 400 000 kronor;

XLVII. besluta, att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de icke blivit under punkterna I.—XLVI. särskilt berörda, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

I ett särskilt yttrande hade herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius* anfört följande:

I motionerna I: 58 och II: 65 liksom i motionerna I: 241 och II: 301 har hemställts att riksdagen måtte besluta, att den statliga långivningen för bostads-

byggandet skall upphöra fr. o. m. den 1 juli 1960 och ersättas med ett statligt kreditgarantisystem. I särskild reservation tillstyrkes från vårt håll detta yrkande. Trots detta kommer vi, för det fall att nämnda motionsyrkande ej bifalles av riksdagen, att reservationsledes taga ställning till och framföra yrkanden i anslutning till olika i Kungl. Maj:ts proposition och i avgivna motioner berörda problem även med utgångspunkt från att den statliga långivningen bibehålles. Våra yrkanden rörande dessa senare punkter är alltså alternativa.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande bostadsbyggandets storlek

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 158 och II: 237, I: 352 och II: 439 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Jacobsson, Nestrup, Lundström* och *Malmberg*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 158 och II: 237, I: 352 och II: 439 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad dessa reservanter anfört;

c) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag jämte motionerna I: 158 och II: 237 samt I: 352 och II: 439 ävensom med bifall till motionerna I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i denna reservation anförts;

2) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Jacobsson, Ragnar Bergh, Nestrup, Lundström, Skoglund* i Doverstorp,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Malmberg och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel, Hansson* i Skegrie, *Gustafsson* i Skellefteå och *Källenius*, vilka beträffande bostadsbyggandets fördelning på hustyper ansett att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 350 och II: 435 ävensom med bifall till motionerna I: 57 och II: 66 samt I: 352 och II: 439, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

3) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka beträffande uppdrag åt bostadsutredningen att pröva vissa bostadspolitiska frågor ansett att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 158 och II: 237 samt med bifall till motionerna I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att av reservanterna angivna riktlinjer för bostadspolitiken prövades inom bostadsutredningen;

4) beträffande införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 58 och II: 65, I: 241 och II: 301, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 351 och II: 438, I: 345 och II: 446, sistnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Jacobsson, Nestrup, Lundström, Malmberg* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Hansson* i Skegrie och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 345 och II: 446 och med bi-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fall till motionerna I: 351 och II: 438, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 241 och II: 301, förstnämnda bägge motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anförst;

5) av herrar *Ivar Johansson, Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyrka, *Cassel, Hansson* i Skegrie och *Källenius*, vilka beträffande tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser å kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretag ansett att utskottet bort under VI hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 500 och II: 336 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

6) av herrar *Ivar Johansson, Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Svensson* i Stenkyrka, *Cassel, Hansson* i Skegrie och *Källenius*, vilka beträffande viss redovisningsskyldighet för såsom allmännyttiga betecknade och därmed i belåningshänseende jämställda företag och andra ansett att utskottet bort under VII hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 501 och II: 335 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

7) beträffande bestämmelserna om ränteeftergift

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 345 och II: 446, I: 352 och II: 439 ävensom med bifall till motionerna I: 58 och II: 65 samt med avslag å motionerna I: 158 och II: 237, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

b) av herrar *Jacobsson, Nestrup, Lundström* och *Malmborg*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under

VIII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 58 och II: 65, I: 345 och II: 446 ävensom med bifall till motionerna I: 352 och II: 439 samt med avslag å motionerna I: 158 och II: 237, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anförst;

c) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under VIII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 58 och II: 65, I: 352 och II: 439 ävensom med bifall till motionerna I: 345 och II: 446 samt med avslag å motionerna I: 158 och II: 237, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i denna reservation anförts;

8) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka beträffande ändring av grunderna för inkomstprövning av familjebostadsbidrag ansett att utskottet bort under X hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

9) beträffande höjning av familjebostadsbidrag

a) av herrar *Thun, Herbert Larsson, Jansson* i Kalix, *Persson* i Växjö, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren*, vilka ansett att utskottet bort under XI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 349 och II: 443, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

b) av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande;

10) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka beträffande räntesatsen för förbättringslån ansett att utskottet bort under XIV hemställa, att riksdagen måtte

med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

11) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka beträffande ändring av grunderna för inkomstprövning av räntefritt stående förbättringslån ansett att utskottet bort under XV hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

12) beträffande bestämmelsen om viss högsta lägenhetsyta såsom villkor för egnahemslån, av herr *Källenius*, utan angivet yrkande;

13) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under XVIII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 239 och II: 307 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om inkomstprövat stöd till egnahemsbyggnad;

14) beträffande generellt återkrav av beviljad räntefri stående del av egnahemslån

a) av herrar *Jacobsson, Ragnar Bergh, Nestrup, Lundström, Skoglund* i Dovers-
torp och *Malmberg*, fröken *Elmén* samt
herrar *Cassel, Gustafsson* i Skellefteå
och *Källenius*, vilka ansett att utskottet
bort under XIX hemställa, att riksdagen
måtte i anledning av Kungl. Maj:ts för-
slag ävensom motionerna I: 57 och II: 66
samt med bifall till motionerna I: 352
och II: 439, samtliga motioner såvitt nu
vore i fråga, godkänna vad reservan-
terna anförst;

b) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under XIX hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 57 och II: 66 samt I: 352 och II: 439, samt-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

liga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad dessa reservanter anförst;

15) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Jacobsson, Ragnar Bergh, Nestrup, Lundström, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel, Hansson* i Skegrie, *Gustafsson* i Skellefteå och *Källenius*, vilka beträffande återbetalning av egnahemslån i samband med ägarbyte ansett att utskottet bort under XX hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 57 och II: 66, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anförst;

16) beträffande räntesatsen för egnahemslån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under XXI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 345 och II: 446 samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

b) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under XXI hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 345 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad dessa reservanter anförst;

17) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Jacobsson, Nestrup, Lundström, Malmberg* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Hansson* i Skegrie och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka beträffande lån och bidrag till bostadsegnahem i samband med ägarbyte ansett att utskottet bort under XXII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 246 och II: 305 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anförst;

18) beträffande räntesatsen för ter-
tiärlån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under XXIII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 345 och II: 446 samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under XXIII hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 345 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad dessa reservanter anfört;

19) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Jacobsson, Ragnar Bergh, Nestrup, Lundström, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Cassel, Hansson* i Skegrie, *Gustafsson* i Skellefteå och *Källenius*, vilka beträffande tertiärlånets storlek och amorteringstid ansett att utskottet bort under XXIV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 352 och II: 439 samt I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

20) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under XXV hemställa, att riksdagen måtte bifalla i motionerna I: 58 och II: 65 framställt yrkande om uttagande av en särskild förvaltningsavgift;

21) beträffande ränta å återkrävda tilläggs lån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under XXVI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 352 och II: 439 samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

b) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Jacobsson, Nestrup, Lundström, Malmberg* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Hansson* i Skegrie och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under XXVI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 58 och II: 65 samt med bifall till motionerna I: 352 och II: 439, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad dessa reservanter anfört;

22) beträffande anslag till kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 7 a) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXX hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 58 och II: 65, I: 158 och II: 237 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor;

b) av herrar *Jacobsson, Nestrup, Lundström* och *Malmberg*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 7 b) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXX hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 58 och II: 65, I: 158 och II: 237 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 175 000 000 kronor;

c) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson,*

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Svensson i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka under förutsättning av bifall till den med 7 c) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXX hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 58 och II: 65, I: 158 och II: 237 ävensom med bifall till motionerna I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 114 000 000 kronor;

23) beträffande anslag till bostadsrabatter

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 8) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXXI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 349 och II: 443 samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 103 000 000 kronor;

b) av herrar *Thun*, *Herbert Larsson*, *Jansson* i Kalix, *Persson* i Växjö, *Johansson* i Norrköping och *Kellgren*, vilka under förutsättning av bifall till den med 9 a) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXXI hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 349 och II: 443 samt med avslag å motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, till Bostadsrabatter för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 140 000 000 kronor;

c) av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande;

24) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den

med 11) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXXII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

25) beträffande bidrag till inrättande av pensionärshem

a) av herrar *Herbert Larsson*, *Jansson* i Kalix, *Persson* i Växjö och *Johansson* i Norrköping, vilka ansett att utskottet bort under XXXIII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 160 och II: 236, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till inrättande av pensionärshem för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor;

b) av fru *Wallentheim*, utan angivet yrkande;

26) beträffande ramen för preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande,

a) av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 19) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXXV hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 345 och II: 446 ävensom med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 830 000 000 kronor;

b) av herrar *Jacobsson*, *Nestrup*, *Lundström* och *Malmberg*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka under förutsättning av bifall till den med 19) betecknade reservationen

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ansett att viss del av utskottets yttrande bort erhålla i reservationen angiven lydelse;

c) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka under förutsättning av bifall till den med 1 c) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XXXV hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 58 och II: 65 samt I: 345 och II: 446, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut angående lån, som skulle utgå från lånefonden för bostadsbyggande, finge meddelas intill ett belopp av 835 000 000 kronor;

27) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 4 a) betecknade reservationen ansett att utskottet beträffande avlöningsstat för bostadsstyrelsen bort under XLII hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen angiven avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

b) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 892 200 kronor;

28) beträffande avlöningsstat för länsbostadsnämnderna

a) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka under förutsättning av bifall till den med 4 a) betecknade reservationen ansett att utskottet bort under XLIV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionen II: 436 samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

I) godkänna i reservationen framlagd avlöningsstat för länsbostadsnämnderna,

att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

II) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 076 800 kronor;

b) av herrar *Jacobsson, Nestrup, Lundström* och *Malmborg*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort under XLIV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 58 och II: 65 samt med bifall till motionen II: 436, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

I) godkänna av dessa reservanter föreslagen avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1960/61;

II) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 659 800 kronor;

29) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka beträffande anslag till omkostnader för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna ansett att utskottet bort under XLV hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1960/61 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 359 000 kronor;

b) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 535 000 kronor;

30) av herrar *Ragnar Bergh, Skoglund* i Doverstorp, *Cassel* och *Källenius*, vilka ansett att utskottet bort under XLVI hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 58 och II: 65, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till 1960 års bostadsräkning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Till det utskottsutlåtandet som vi nu har att behandla har ju fogats inte mindre än ett 40-tal reservationer, vilket onekligen är ett imponerande antal. Många av reservationerna berör detaljfrågor, om vilka, kan man tycka, det borde kunnat gå att komma överens. Om det funnits vilja till resonemang, särskilt från socialdemokratiskt håll, skulle antalet reservationer kunnat nedbringas rätt kraftigt.

Några av reservationerna behandlar detaljer inom bostadspolitiken, som vi visserligen betraktar såsom viktiga men som vi har diskuterat vid många tillfällen tidigare. Jag anser därför, att jag inte behöver uppehålla mig så mycket vid dem. Det som synes mig mest angeläget att debattera är det problem som tas upp i den första reservationen, nämligen det om bostadsbyggandets omfattning. Den debatten kan ju gärna vidgas sig till att avse bostadspolitiken under 1960-talet.

Högerns och centerpartiets reservationer beträffande bostadsbyggandets omfattning präglas av en viss oro för att det minimiprogram regeringen och utskottsmajoriteten anslutit sig till är för högt tilltaget. Centerpartisterna säger klart ifrån, att de vill sänka minimiprogrammet från 63 000 till 60 000 lägenheter. Vad högern åsyftar med sitt resonemang, som mest består av varningar, är svårare att klargöra. Det heter i högerns reservation bl. a. att anledning för staten att föreskriva ett minimiprogram förefinnes inte. Hur man skall tolka detta, är litet oklart. Närmast skulle det väl betyda, att högern vill, att riksdagen över huvud taget inte skall besluta något minimiprogram för bostadsbyggande. Detta skulle alltså kunna tolkas så, att riksdagen helt skulle överlåta åt regeringen att i fråga om bostadsbyggandets omfattning laga efter läglighet. Detta förefaller oss innebära alltför stora fullmakter åt en regering, om vilken vi inte alltid har ansett, att den skött bostadspolitiken riktigt.

Vi har ju nu ett bostadsbyggande på mycket hög nivå, men detta beror främst på konjunkturförändringen. Man har velat dämpa arbetslösheten med ett ökat bostadsbyggande.

Denna fråga togs upp i samband med behandlingen av tilläggsstaten. Därvid yttrade jag några ord om bostadsbyggandet som ett konjunkturpolitiskt medel. Jag framhöll då, att bostadsbyggandet visserligen kan få varieras efter konjunkturväxlingen, men att dessa variationer bör hållas inom mycket små marginaler. Vi vet att planering och projektering av byggnadsföretag tar en lång tid. Det innebär, att kraftiga växlingar i bostadsbyggandets omfattning försvårar planeringen inom byggnadsindustrien.

Vidare är att märka att arbetsmarknadspolitiken bör arbeta med medel som är lätta att hantera, alltså arbeten som snabbt kan sättas i gång, när konjunkturen går ned men som också snabbt kan avvecklas vid en uppgång i konjunkturen. Om man ställer det kravet på de medel som arbetsmarknadspolitiken skall arbeta med, kommer man nog fram till det resultatet, att bostadsbyggandet är ett ganska klumpigt medel i konjunkturpolitiken.

Vi tror alltså att en kraftig minskning nu av konjunkturpolitiska skäl inte bör komma i fråga. Det är också en annan sak som talar mot en kraftig minskning av bostadsbyggandet, nämligen att vi fortfarande har bostadsbrist. Det är rätt svårt att siffermässigt ange bostadsbristen. Vi hade 1959 320 000 anmälda på bostadsförmedlingarna i hela landet, men det kanske inte säger så mycket om den verkliga bristen. 60 procent av de anmälda hade egen lägenhet och kunde alltså inte betraktas som bostadslösa. Inte mindre än 118 000 hade emellertid uppgivit att de saknade egen lägenhet. Av dessa var 32 000 gifta med barn, och det är onekligen en oroande siffra. Jag har här en sammanställning som gjorts av bostadsstyrelsen beträffande den aktuella bristen. Tyvärr finns dock inte Storstockholm och Göteborg

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

med. Denna sammanställning visar någon förbättring i jämförelse med 1959. Detta gäller framför allt dem som saknar egen lägenhet. Men förbättringen är ingalunda särskilt betydelsefull.

Stockholms-Tidningen hade för någon tid sedan ett reportage, vari redogjordes för väntetiden i olika städer för att få lägenhet, och detta säger kanske mer än siffrorna beträffande antalet bostadssökande. Enligt detta reportage är väntetiden för två personer, som vill ha en tvårumslägenhet, i Stockholm ungefär 5½ år, i Norrköping 7 till 8 år och i Göteborg 4 till 5 år. Detta gäller då framför allt dem som anmält sig därför att de ämnar gifta sig. Detta är givetvis en alltför lång väntetid. Så långt i förväg planerar man inte gärna ett äktenskap.

Det är tydligt att vi gått in i 60-talet med en betydande bostadsbrist på en rad orter. När man diskuterar hur bostadsbyggandets omfattning bör vara för att motsvara efterfrågan, måste hänsyn tas till vilka förändringar det kan bli i bostadsefterfrågan under 1960-talet. Det kan då genast fastslås, att förskjutningarna i befolkningens ålderssammansättning verkar i riktning mot ökad efterfrågan på bostäder. Antalet män i åldern mellan 20 och 24 år var 1950 230 232. År 1960 är siffran 237 000. Under 1950-talet har det alltså varit en svag ökning av denna åldersgrupp. Men fram till 1965 blir ökningen mycket kraftig. Då blir antalet män i den åldern 310 000, och ökningen fortsätter under resten av 1960-talet för att 1970 vara uppe i 319 000. Om man utgår från att giftermålsfrekvensen i olika åldrar blir oförändrad, innebär den förändrade ålderssammansättningen, att antalet äktenskap under 1960-talet kommer att stiga från cirka 52 000 per år till 64 000. Det innebär en ökning fram till 1970 med 23 procent.

Detta talar utan tvivel för att vi får en ökad efterfrågan på bostäder. Många av oss har nog hoppats, att inflyttningen

från landsbygden till städer och tätorter skall bli mindre omfattande än under 1950-talet, men vi får ingalunda betrakta detta som säkert och kanske inte ens som troligt. De förändringar som kan väntas i vårt näringsliv på grund av internationella överenskomelser kan snarast komma att verka i motsatt riktning. När man diskuterar denna fråga gör man enligt min mening klokt i att gå ut ifrån att inflyttningen från landsbygden till städer och tätorter under 1960-talet blir ungefär densamma som den varit under 1950-talet.

Standardstegringen medför också ökad efterfrågan på bostäder. Visserligen efterfrågar man bara en lägenhet för varje familj trots att standarden stiger, men man vill ha större bostäder och blir kanske mindre och mindre nöjd med att bo i de dåliga lägenheter, som i många fall finns i de osanerade centrala stadsdelarna, vilket kommer att sätta fart även på saneringen.

En obekant faktor i debatten om denna fråga är naturligtvis hur staten kommer att ställa sig till bostadssubventionerna. Om de generella subventionerna avskaffas brådstörtat, så att det blir en chockhöjning av hyrorna, kan nog efterfrågan nedbringas; i varje fall kan efterfrågeökningen hållas tillbaka. Om man räknar med en försiktig avveckling av dem — vilket vi gör — kommer man emellertid till slutsatsen, att efterfrågan på bostäder under 1960-talet kommer att öka. Detta innebär att om bostadsbyggandet går ned till 60 000 lägenheter eller något däröver kommer vi antagligen att ha större bostadsbrist år 1970 än vi har i dag.

Nu invänder man, att vi inte kan bygga flera bostäder än vi orkar med. Herr Hedlunds bekanta skinnfäll, som ju inte kan sträckas ut, kommer med i bilden även i detta sammanhang. När det gäller bostadsbyggandet har det emellertid visat sig, att denna skinnfäll är ganska tänjbar. Jag tror också, att den som är mest pessimistisk beträffan-

de våra möjligheter att klara ett bostadsbyggande på hög nivå och liksom ger bostadsbyggandet skulden för svårigheterna på kapitalmarknaden, överskattar både bostadsbyggandets roll i det samlade investeringsprogrammet och den verkan, som en mindre prutning av det kan komma att få. Bostadsbyggandet under efterkrigstiden har nämligen inte alls brett ut sig på andra investeringars bekostnad. Åren 1938—1939 var dess andel av den totala bruttoinvesteringen 30,3 procent. År 1958 hade andelen gått ned till 21,1 procent. I denna siffra ingår även underhållet av bostäderna. Om vi håller oss till nyproduktionen — det är ju den man vill beskära — utgjorde dess andel åren 1938—1939 cirka 23 procent, men denna har nu sjunkit till 16 procent av de samlade bruttoinvesteringarna. Detta betyder, att om vi minskar bostadsbyggandet med 10 procent — vilket är en rätt kraftig minskning — och sedan fördelar det investeringsutrymme, som vi därmed frigjort, lika på övriga investeringar, skulle dessa kunna öka med ungefär 2 procent. Centerpartiets förslag om en minskning av bostadsbyggandet med 3 000 lägenheter i flerfamiljshus innebär en minskad åtgång av kapital för bostadsbyggandet med ungefär 120 miljoner kronor per år. Det är inte mera än 0,8 procent av samtliga investeringar utanför bostadsbyggandet.

Dessa siffror har jag inte fört fram för att bagatellisera problemet. Önskemålen vad gäller investeringarna trängs i kö — det vet vi — och problemet är ingalunda lättlost. Jag tror dock, att det är nödvändigt att man har dessa uppgifter i minnet, när man diskuterar denna fråga. I annat fall ligger det nära till hands att ge bostadsbyggandet alldeles för stor del av skulden, då man talar om knappheten på kapital, och att överskatta verkningarna av mindre nedskärningar av bostadsbyggandet. Det har hänt i debatten, att man har nämnt summan 3 miljarder kronor, vilket är

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det belopp man beräknar för det nysparande som kommer ut på kapitalmarknaden, och mot detta belopp ställt ett bostadsbyggande som också kräver ungefär 3 miljarder kronor. Därmed har man velat göra gällande, att bostadsbyggandet skulle ta alla de tillgångar som finns på kapitalmarknaden. Detta resonemang är dock snarare ägnat att förvillan än att upplysa. Totalsparandet är i själva verket 18—19 miljarder kronor. Därav kommer ändå en rätt stor del ut på kapitalmarknaden. Vi har amorteringssparande och avskrivningssparande, som visserligen — åtminstone teoretiskt — svarar mot en värdeminskning men som i alla fall står till förfogande för nyinvesteringar. Det är också felaktigt att ställa bostadsbyggandet i skarp motsättning till näringslivets intressen. När företagen investerar måste de ha folk, och människorna behöver bostäder. Den ökade rörlighet på arbetsmarknaden, som vi talar så mycket om, kan över huvud taget inte komma till stånd, om vi inte har bostäder för människorna.

Om man däremot från en annan synpunkt riktar kritik mot den förda politiken, skall jag gärna instämma däri. Den statliga bostadspolitiken, sådan den varit utformad under efterkrigstiden, har såvitt jag förstår lett till ett minskat bostadssparande dels på grund av att vi har haft lång amorteringstid och dels emedan utformningen av räntesubventionerna har motverkat lusten till extra amorteringar. Härigenom har bostadssektorn blivit vad jag skulle vilja kalla mera tärande när det gäller kapital än den var i slutet av 30-talet. Bote-medlet häremot är väl inte ett minskat bostadsbyggande, utan tvärtom ett ökat bostadssparande.

Om vi kan hålla bostadsbyggandet på en hög nivå, låt mig säga i närheten av 70 000 lägenheter, bör det finnas hopp om att bostadsbristen undan för undan skall kunna avvecklas på en rad platser i landet. I den mån detta sker

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

uppstår emellertid ett nytt problem: vi kan få en köparens marknad på bostadsområdet och det kan bli nödvändigt att bygga det slags lägenheter och de hus typer som folk efterfrågar, därest de får någon möjlighet att välja. Är det då troligt att bostadsproduktionen i dag har den inriktning beträffande lägenhetsstorlek och hus typer att det bygges just de bostäder som folk kommer att efterfråga när de får något att säga till om?

Frågan om lägenhetsstorlekarna har ivrigt diskuterats under den senaste tiden. Man har framhållit det glädjande faktum att antalet tvårumslägenheter minskat kraftigt under efterkrigstiden, medan antalet lägenheter med fyra rum och mera har ökat. Det ser emellertid ut som om denna utveckling nu skulle brytas, och man har t. o. m. talat om faran för felinvesteringar på grund av att det bygges för mycket tvårumslägenheter. Även om det är beklagligt att antalet mindre lägenheter ökar, så tror jag att talet om felinvesteringar är överdrivet. Stiger standarden för familjerna, så att de börjar efterfråga större lägenheter, stiger den även för ensamstående och pensionärer, varvid efterfrågan från det hållet i större utsträckning kommer att rikta sig mot tvårumslägenheter. För övrigt kommer, såvitt man kan förstå, nybildade familjer utan barn att under rätt lång tid framöver vilja ha tvårumslägenheter.

Över huvud taget kan vi inte tänka oss att nu bygga för den efterfrågan som vi hoppas skall komma om 10—20 år. När folk börjar efterfråga större lägenheter, bör det byggas sådana.

Ett annat problem, som är allvarigare och som man har anledning att i detta sammanhang begrundat, är frågan hurvida det bygges de hus typer som folk vill ha när de får större möjligheter att välja. Flerfamiljshusen har dominerat under efterkrigstiden. Under de senaste åren har enfamiljshusen utgjort 27 å 28 procent av den totala byggnadsvoly-

men. I det avseendet ligger vi långt efter jämförbara länder, med undantag för Schweiz och Västtyskland. I Danmark byggdes år 1955 44 procent egna hem, i Nederländerna 61 procent och i England 45 procent.

Det är kanske naturligt att flerfamiljshusen dominerar i våra större städer, men det är onekligen överraskande att det byggs så mycket flerfamiljshus även på mindre platser. Under åren 1955—1958 utgjorde tertiärbelånade bostadshus inte mindre än 60 procent av byggnadsvolymen i köpingarna. Även i landskommunerna — man skulle ju vänta att det där byggdes huvudsakligen egna hem — uppfördes det under dessa år ett stort antal flerfamiljshus. Andelen utgjorde inte mindre än 38 procent. Det förefaller som om nästan varje tätort måste ha åtminstone ett högt punkthus; annars får man mindervärdeskomplex.

Flera skäl talar för att efterfrågan på egna hem kommer att öka under 60-talet. Standardstegringen verkar obestridd i denna riktning. Bland dem som efterfrågar egna hem har det under senare år skett en viss förskjutning mot grupper i något högre inkomstlägen än genomsnittsinkomsten för industriarbetare. Detta kan bero på att det har blivit mindre vanligt än tidigare att klara en del av kostnaderna för egna hemmet genom en egen arbetsinsats och att det därför i större utsträckning är folk med något större resurser än vad en industriarbetare har, som nu förvärvar egna hem. Det är väl först när man anser sig ha möjlighet att betala vad en trerums- eller fyrrumslägenhet kostar som förvärvandet av egna hemmet inte känns som någon större ekonomisk uppföring. Men det förhållandet, att grupper med något högre inkomster nu alltmer söker sig till egna hem eftersom man anser sig ha råd med en något större bostad, tyder på att det kommer i större utsträckning i fortsättningen att efterfrågas villor eller radhus. När stan-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

darden stiger, så att tre- och fyrrums-lägenheter blir åtkomliga för människor med en inkomst som ligger vid genomsnittet för industriarbetare, kommer med all säkerhet efterfrågan efter småhus att öka också från det hållet. Bilen och femdagarsveckan bör verka i samma riktning.

Det är nog risk för att en del större hyreshus i samhällenas utkanter blir svåra att hyra ut, när bostadsbristen börjar avvecklas och vi får en köparens marknad i fråga om bostäder. Att här uppstår förlustrisker är lätt att förutse, och det blir främst staten som får ta dessa risker. Därför borde det också vara i statens intresse att stimulera kommunerna att beakta detta vid uppgörande av stadsplaner så att det finns exploateringsfärdiga tomter också för mindre huster. Det finns på detta område ett visst motstånd hos kommunerna, ty det behövs större investeringar i t. ex. gator, vatten och avlopp för byggande av egna hem, och dessutom utövas nog i många fall också ett visst tryck från dem som sköter om det s. k. allmännyttiga bostadsbyggandet. Ett bra sätt att hos kommunerna vrida över intresset från de s. k. allmännyttiga företagen till småhusbyggande vore nog att följa bostadspolitiska utredningens förslag att sänka lånegränsen för allmännyttiga företag från 100 till 97 procent. Vi har en reservation om detta, tillsammans med centerpartiet och högern. Jag tror att kammaren gör klokt i att ta den reservationen.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga socialministern, som nu sitter och lyssnar, vad socialministern tänker göra åt den saken, att det myckna hyreshusbyggandet i mindre städer och tätorter såsom jag befarar kan komma att visa sig vara felinvesteringar som innebär förluster för statsverket. Det är väl inte rimligt att staten skall låta det fortgå så utan att vidta åtgärder.

Beträffande våra övriga reservationer skall jag fatta mig kort.

Vi har ju anslutit oss till tanken att avvecklingen av de generella subventionerna bör fullföljas. Det ligger ju i och för sig något oformligt i att lägga ut stora summor på konsumtionsstimulerande subventioner för en vara som det råder betydande brist på. När det står över 300 000 människor i bostadskö bör det ju vara större anledning att söka tillfredsställa efterfrågan än att stimulera den. Vi tror emellertid att denna avveckling inte bör ske så brådstörtat, att det blir chockartade hyreshöjningar av den anledningen.

Vi har beträffande räntegarantierna följt besparingsutredningens förslag, som förefaller väl avvägt men som tyvärr har övergivits av de flesta. Vi beklagar att socialministern inte har tagit mod till sig och följt utredningens förslag på denna punkt. Det var väl inte så utformat att det skulle drabba nyproduktionen. Det gäller icke fastigheter som påbörjats efter den 1 januari 1958, och det skulle alltså ha bidragit till att minska den hyresklyfta som onekligen har uppstått just i den skarven. En sådan åtgärd skulle förmodligen leda till protester från det stora antalet yrkesbostadspolitiker som nuvarande former för bostadsförvaltningen har skapat, men det kan inte hjälpas.

Ännu underligare tycker jag det är att socialministern föreslår att kapitalsubventionen till egnahem skall upphöra att utgå — ett förslag som vi tillstyrker — men ändå icke följer besparingsutredningens förslag beträffande subventioner till äldre egnahem. Utredningens förslag på den punkten var ju att de räntefria stående delarna av egnahemslån som beviljades under åren 1948—1953 skulle förräntas och amorteras till halva beloppet. Utredningen menade nog att om man upphörde med kapitalsubventioner till nyproduktionen av egnahem och om man ville ha någon grad av rättvisa i bostadspolitiken, så måste man samtidigt återkräva åtminstone en del av de tidigare beviljade

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

subventionerna. Dessa äldre egnahem är ju uppförda till något lägre byggnadskostnader. De har dessutom den stora fördelen, att egnahemslåneräntan är bunden till 3 procent under lånets hela löptid medan däremot nyproduktionen får betala 4 procent.

När vi nu av statsfinansiella skäl anser oss böra upphöra med kapitalsubventionen till nya enfamiljshus, så förefaller det nog självklart att vi måste ta utredningens förslag även beträffande de äldre husen. Annars blir behandlingen av dem som byggt egnahem tidigare och de som bygger nu alltför olika. Jag skulle därför vilja fråga socialministern vilka skäl det kan vara som har kommit honom att ta denna besynnerliga ståndpunkt.

Samma fråga skulle väl också kunna ställas till centerpartiet, som har tillstyrkt regeringens förslag om att avskaffa kapitalsubventionerna för egnahem och som dessutom har en motion med begäran om räntehöjning för hela kapitalet till egnahem med en halv procent, vilket såvitt jag förstår innebär en fördyring för egnahemmen med cirka 250 kronor. Centerpartiet har alltså vad beträffar nyproduktionen gått längre än vad socialministern och vi har gjort. Nu har emellertid centerpartiet föreslagit en rätt kraftig höjning av bottenlåneräntorna för de årsgrupper egnahem som det här gäller, en höjning som förmodligen kommer att bli dyrare för egnahemmen än de återkrav vi har föreslagit. Det är klart att frågan om hur dessa pengar tas in inte har större betydelse.

En sak som herr Hansson i Skegrie nog skall passa på att förklara hör samman med centerpartiets ställning till kapitalsubventionerna. Centerpartiet har i en partimotion tillstyrkt regeringens förslag att avskaffa kapitalsubventioner för egnahem. Härtill fogar motionärerna ett förslag om att höja räntan, som jag nyss sade. Detta hindrar inte att det har framlagts ett motionspar av

nio centerpartister i andra kammaren och halva centerpartiets riksdagsgrupp i första kammaren. I dessa motioner yrkas såvitt jag förstår avslag på partimotionen i denna del. Detta kan onekligen tolkas på olika sätt, och jag tror att herr Hansson i Skegrie gör klokt i att lära oss hur vi skall tolka saken.

En annan fråga jag vill ställa till socialministern innan jag slutar gäller övergången till kreditgarantier. I en interpellationsdebatt i höstas yttrade socialministern i en replik till mig på tal om kreditgarantier, att han alltid varit mycket intresserad av dessa. Nu skulle vi bra gärna vilja veta vilka yttringar detta intresse kan ha tagit sig sedan socialministern tillträdde sin befattning. Det har nämligen i detta avseende demonstrerats rikligt intresse från alla håll, men det har ingenting skett. Vi tycker nog det kan vara på tiden att någonting börjar ske.

Herr talman! Med dessa ord ber jag få yrka bifall till samtliga reservationer av herr Jacobsson m. fl. samt de med nr 2, 4 b, 15, 17, 19 och 21 b betecknade reservationerna av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Genom att späcka bostadspolitiken med ett myller av termer och begrepp har det lyckats oss att göra denna politik till något av ett mysteriespel, så komplicerat och invecklat, att endast några få invigda kan våga hysa några egna åsikter om politiken i fråga — och långt färre vågar uttala dem. Bostadspolitiken har på det sättet kommit att bli något av en specialisternas politik, där samma lilla krets på ett — det är jag övertygad om — ganska tröttande sätt år från år återkommer och försöker blanda kammaren med kaskader av räntesatser, anknutna till myriader av olika lånekategorier. Detta är, ärade kammarledamöter, definitivt olyckligt, ty det

gör bostadspolitik till någonting alldeles för sig, någonting vid sidan av politiken i dess helhet.

Resultatet av denna specialställning kommer till synes om vi studerar det föreliggande utskottsutlåtandet, där majoriteten på sidan 37 har att ta ställning till bostadsbyggandets storlek. Majoriteten gör detta så att säga i lufttom rum utan att på något vis sätta in bostadsbyggandet i dess allmänna ekonomiska sammanhang. Bostadsbyggandet fastställs till minimum 63 000 lägenheter — enligt vad departementschefen sagt — och utskottet antyder inte med en rad de finansiella konsekvenserna av ett så omfattande byggande. Man antyder inte heller på något sätt att härmed ett mycket betydelsefullt val blivit träffat mellan olika investeringsändamål, ett val som innebär att ett enda ändamål — bostadsbyggandet — blir prioriterat framför alla andra och att de andra behoven därmed kan komma att i viss mån sättas i strykkläss.

Låt oss, herr talman, ett ögonblick först se på finansieringssituationen. För att bygga hus behöver man många ting. Man behöver tomter, material och arbetskraft. Allt detta har utskottsmajoriteten haft fullt klart för sig. Dessutom behöver man emellertid pengar, och detta har, märkvärdigt nog, samma majoritet aldrig kommit att tänka på — åtminstone har dess tankemöddor icke avsatt något synligt spår i utskottsutlåtandet.

Först och främst behövs det pengar under själva byggnadstiden. Det behövs byggnadskreditiv. Dessa pengar måste byggherren — vem han nu kan vara — låna i affärsbankerna. När det gäller egnahemmen måste lån göras i sparbankerna. Kommer det att finnas tillräckligt med pengar för detta ändamål? Ja, det beror ju helt och hållet på hur det går med avlyftningen av redan utlämnade kreditiv.

Hur stora kreditiv är nu utlämnade? Detta får man inte veta av utskottsut-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

låtandet. Man kan dock se efter i statistiken. Man finner då att byggnadskreditiv för närvarande står ute för inte mindre än 1 800 miljoner kronor. Detta är i och för sig inte någon orimlig eller ovanligt stor siffra, men det är dock 1 800 miljoner. Dessa kreditiv skall, i den stund husen blir färdiga, förvandlas till långa lån, som tas i hypoteksinstitutionerna, i posten, försäkringsbolagen och sparbankerna. Går inte denna avlyftning programenligt, utan fastnar den, då vållas i första hand byggherrarna och i andra hand hyresgästerna stora extra kostnader. Vidare får affärsbankerna inte tillbaka sina byggnadskreditiv. De blir då urständ-satta att lämna ut nya byggnadskreditiv vilket innebär att bostadsbyggandet under en kortare eller längre tid stoppas upp.

En av förutsättningarna för nyproduktion av den omfattning som utskottet tänkt sig är alltså, att kapitalmarknadens institutioner får möjlighet att överta lånen i den takt som husen blir färdiga. Kommer detta att bli möjligt under det budgetår som nu ligger framför oss? Det vet vi ganska litet om. Hypoteksinstitutionerna har ju inte själva några pengar utan är hänvisade att skaffa medel genom att sälja obligationer ute på marknaden. Hypoteksinstitutionernas största kunder är försäkringsbolagen. Nu har emellertid staten själv nyss gått ut på marknaden med ett 5,5-procentigt obligationslån. På detta lån har tecknats för 1 100 miljoner kronor. Jag kritiserar inte den åtgärden, den var säkerligen mycket förnuftig. Men resultatet är att efter den rensopning som skett finns det inte några stora pengar kvar att placera. Försäkringsbolagens pengar i form av premier som beräknas flyta in är placerade för lång tid framåt. Det finns inget stort placeringsbehov, och därmed uppstår mycket stora besvärligheten för hypoteksinstitutionerna den dag dessa kommer

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ut på marknaden för att sälja sina obligationer.

Det heter i utskottsmajoritetens skrivning att vi såvitt möjligt skall bibehålla bostadsbyggandet på samma nivå som förra året. Ja visst skall vi det. Det finns inte ett uns av oenighet omkring den saken. Bostadsbristen är fortfarande på många håll ett samhällsont av det mest allvarliga slag. Men frågan gäller: Vad är möjligt? Var går gränsen för vad vi möjligen kan göra? Det är alltså inte bara fråga om vad vi vill göra utan också fråga om vad vi orkar med. Vi högerreservanter skulle vilja uttrycka vår mening ungefär så här: Vi skall bygga så många bostäder som möjligt, vi skall göra det genom att stimulera bostadssparandet och genom att pressa ned kostnaderna per byggd lägenhet, men — här kommer inskränkningen — vi kan och vi skall inte bygga bostäder med inflationspengar. Vi kan och vi skall inte bygga bostäder i sådan takt, att näringslivets investeringsbehov på ett orimligt sätt blir åsidosatta.

Visst är det riktigt som utskottsmajoriteten säger att exportindustrien behöver bostäder till sina anställda, men både exportindustrien och hemmainsidustrien behöver också pengar till nya maskiner och nyanläggningar. Hur blir det eljest möjligt för vårt land att hävda sin ställning på de nya stora marknaderna? Hur blir det möjligt för oss att genomföra den rationalisering och den genomgripande omställning av vår industri och vårt näringsliv över huvud taget, som vi inte kan komma ifrån i det nya läget utan som blir en tvingande nödvändighet?

Så ett par ord om tillgång och efterfrågan på sparmedel inom den s. k. långa marknaden.

Det nysparande som ställts till kapitalmarknadens förfogande har en storleksordning i närheten av 3 000 miljoner kronor om året. Av dessa 3 000 miljoner behöver staten för sin

egen budget cirka 1 000 miljoner, men sedan behöver staten för sin medverkan i bostadsbyggandet också någon-ting i storleksordningen 1 000 miljoner kronor. Därmed är alltså 2 000 miljoner disponerade. Sedan skall det vara bottenlån och sekundärlån till alla de bostäder som vi vill uppföra. Räknar vi med 63 000 lägenheter går det för detta ändamål åt bortåt 2 000 miljoner. Summerar vi alltså ihop efterfrågan kommer siffran att ligga någonstans mellan 3 500 miljoner och 4 000 miljoner. Säg att det är 3,5—4 tusen miljoner som skall konkurrera om 3 000 miljoner. Det går inte ihop, utan staten måste låna i affärsbankerna och i viss mån även i riksbanken.

Man är redan nu i den situationen att affärsbankernas likvida tillgångar, som framför allt är placerade i statspapper, utgör närmare 50 procent av den inlåning som står till förfogande. Längre kan man knappast komma. Vid en prioritering in absurdum för statliga lån och för bostadslån blir industrien, liten eller stor, hantverket, jordbruket, handeln och kommunerna utan krediter.

Detta, ärade kammarledamöter, är den bistra verkligheten, den sanning som utskottsmajoriteten borde ha talat om för er. Uppgifterna har stått till förfogande, men majoriteten resonerar på det här sättet: Det är riksdagen som suveränt dikterar bostadsbyggandets storlek. Sedan får riksbanken rätta sig därefter och ordna penningfrågorna bäst den kan. Men problemet, herr talman, är om man inte genom att gå fram på det sättet ställer riksbanken inför en uppgift som i själva verket är olöslig.

Låt mig sedan gå över till ett annat ämne, som vi heller inte kunnat bli riktigt eniga om. Det gäller, jag höll på att säga, de gamla kära generella bostadssubventionerna som vi har talat om så många gånger förr. Man trodde att vi så småningom hade nått fram

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

till en överenskommelse på denna punkt. I direktiven för bostadssociala utredningen som i december 1955 gavs av socialministern, herr Ericsson i Kinna, sades att ekonomiska insatser från det allmännas sida av generell karaktär i syfte att mera allmänt påverka relationerna mellan hyror och inkomster borde få stå tillbaka och ge vika för åtgärder som avser att förhjälpa hushåll med små ekonomiska resurser till en godtagbar bostad. Alla, regeringen inberäknad, har varit ense och är kanske fortfarande i princip ense om den saken. Jag skall också gärna erkänna att ett viktigt steg har tagits detta år genom borttagandet av de räntefria stående delarna av egnahemslånen.

Jag vill passa på att betyga min aktning för socialministerns mod och beslutsamhet på den punkten. Men fortfarande återstår en utomordentligt omfattande och stigande subventionering av räntorna, en subventionering som med stigande allmän räntenivå blir alltmer kostsam och som kommer att bli skattebetalarna övermäktig. Det verkligt stora hålet i portmonnän är räntegarantien. Räntegarantien innebär som bekant enligt propositionen och utskottsmajoritetens utlåtande, att staten garanterar att räntan på bottenlånen i de nya hus som skall byggas framöver inte skall kosta dem som bor i husen mer än 3,5 procent. För närvarande betingar sådana lån — om de är obundna, och det är de flesta — en kostnad på 6 procent. De som bor i huset skulle alltså betala 3,5 procent, och de som inte bor i huset skulle betala 2,5 procent. För en ny årgång på cirka 60 000 lägenheter går det åt 2 000 miljoner i bottenlån och sekundärlån. Den ränta som skattebetalarna med det här systemet får lov att betala går alltså, om jag räknar lågt, till 45 miljoner per år. Lägg märke till att det är 45 nya miljoner för varje ny årgång! Kostnaderna stiger alltså, under förutsättning av oförändrat ränteläge, med 45

miljoner varje år. För tio år sedan, när man började det här, kostade det 400 000 kronor; på nästa års budget kommer det att kosta inte mindre än 195 miljoner. De ärade kammarledamöterna torde själva kunna räkna ut vad kostnaderna under förutsättning av oförändrade räntesatser blir om tio år.

Ingen finansminister i världen eller åtminstone ingen i Sverige kan gå i land med detta i längden. Vi högerreservanter har föreslagit, att tröskeln för räntegarantien när det gäller de nya husen skall höjas från 3,5 till 4,5 procent. Vi bibehåller alltså det skydd mot tillfälligt höga räntor som var meningen med räntegarantien, men vi håller subventioneringen, som inte alls var avsedd, inom något så när rimliga gränser.

Till sist bara ett par ord om räntesättningen för de statliga lånen! Staten måste nu betala — såsom vi har sett de senaste dagarna — 5,5 procent i ränta för att få fram pengar till sin långivning bl. a. till bostadsbyggandet. Sedan staten har betalat 5,5 procent för att få pengarna, lånar staten ut sagda pengar och skall enligt propositionen ta 4 procents ränta. Mellanskillnaden, 1,5 procent, skall skattebetalarna få betala förutom naturligtvis alla risker och alla kostnader.

Vi har inte velat vara med om detta, men våra anspråk är sannerligen ganska måttliga. Beträffande flerfamiljshusens tertiärlån upp till 85 procent har vi föreslagit, att staten för sin utlåning skall ta precis samma ränta som den själv får betala, d. v. s. 5,5 procent. Det innebär att låntagaren får mycket billigare pengar än om han skulle ta så högt liggande lån på den fria marknaden utan statens hjälp. När det gäller egnahemmen går vi ännu längre och föreslår en ränta som ligger en halv procent under vad staten själv får betala.

Jag skall, herr talman, stanna vid detta och avstå från att utveckla skälen

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

till att vi nu liksom förra året föreslår, att man utan ytterligare dröjsmål skall sluta upp med den statliga långivningen och gå över till ett kreditgarantisystem. Jag skall inte heller ta upp tiden med att motivera alla de andra reservationerna, som ju är en följd av vårt principiella ställningstagande — allt det där är ju väl känt från tidigare debatter i ämnet.

Jag ber alltså att på en gång få yrka bifall till alla de reservationer till utskottets utlåtande där herr Ragnar Berghs och mitt namn förekommer.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå började med att säga, att frågan om bostadsbyggandets omfattning är den fråga som kommer att präglade 1960-talets bostadspolitik. Jag vill inte bestrida att så kan vara fallet, men det finns en annan fråga som nog också bör tas upp till ordentlig prövning under 1960-talet, nämligen hur man skall ge bostadspolitik en mera social karaktär än den i dag har. Bostadspolitik håller nämligen på att mer och mer förlora sin sociala karaktär.

När man diskuterar bostadspolitik träffar man på en hel del avvägningsfrågor, t. ex. hur man lämpligast och riktigast skall fördela kapitalresurserna med tanke på bostadsbyggandets krav och näringslivets pretentioner på kapital eller vilken hänsyn man skall ta till kraven från dem som står i bostadssköerna och från dem som nödgas anlita sjukvården eller vill utnyttja undervisningskapaciteten, etc. Dessa avvägningsfrågor kommer man inte ifrån, utan man måste väga dem mot varandra. En annan fråga är huruvida stödet till bostadsanskaffning verkligen kommer dem till handa som bäst behöver det och kommer dem till handa i tillräcklig utsträckning.

Att vi från centerpartiet är kritiska mot den nuvarande bostadspolitiska

orienteringen beror på att vi anser att det inte sker en riktig avvägning mellan kapitalinvesteringarna för bostadsbyggande och för näringslivet. Vi anser heller inte att det är en rättvis fördelning, så att de som har mest behov av statlig hjälp för anskaffande av bostad får stöd i tillräcklig utsträckning. Enligt vår mening har vi tvärtom betänkligt avlägsnat oss från det ursprungliga syftet med bostadspolitik, nämligen att den skulle vara ett led i den sociala välfärdspolitik. Om man betraktar bostadspolitik som en del av socialpolitiken, så gäller samma skäl för att hjälpa folk att anskaffa en god bostad som för vilken åtgärd på det sociala området som helst, sjukvård, ålderdomsförsörjning, arbetslöshetsförsörjning etc. Vi har emellertid kommit till den uppfattningen, att bostadspolitik inte bör fortsätta med den inriktning den har nu utan bör förändras.

När denna fråga behandlades i utskottet nämndes att omsättningsskatten har fördyrat t. ex. egnahemmen med 1 200—1 300 kronor. Det är kanske med hänsyn till ansvaret för den fördyringen av bostadskostnaderna som utskottsmajoriteten inte vill vara med om en längre gående minskning av de generella subventionerna. Men det är genom såväl fördyringar på detta sätt som andra fördyringar av anskaffningskostnaderna som man ytterligare förstör orättvisan gentemot de mindre inkomstagarna, som redan förut haft svårt att tävla med de välsituerade om de statliga bidragen på detta område. Och den orättvisan kommer att fortsätta så länge man inte vidtar åtgärder, som kan förbättra de inkomstsvaga bostadssökandenas ställning.

Om en person är tillräckligt förmögen och har tillräckligt stora inkomster, är han nu utan vidare väl meriterad för att erhålla detta statliga stöd till anskaffande av en bostad. Om han i stället är mindre välsituerad, har relativt måttliga eller små inkomster, så bedöms han

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ibland såsom varande icke kreditvärdig och kan fördenskull nekas stödet till anskaffande av bostad, även om för honom detta stöd ur sociala synpunkter skulle vara mycket berättigat. Ja, det händer ju till och med nu att folk som har möjlighet därtill låter sina egna pengar stå kvar i annan placering med en högre ränta men lånar pengar till sitt bostadsbygge, för vilket staten över skatterna betalar en del av räntan. Därtill kommer också, att tillämpningen av bostadspolitik har blivit sådan, att många verkligt hjälpbehövande människor utestängs därför att vissa förutsättningar skall fyllas för lånens beviljande.

Det uttalande, som riksdagen gjorde 1953, är ännu inte fullt genomfört i den utsträckning som jag tror de som skrev det åsyftade. Det händer t. ex. att mindre företagare, som har investerat i sitt företag för att göra detta produktionskraftigt och som därför har utnyttjat in-teckningssäkerheterna i ganska hög grad, kan avstängas från ett bostadslån av det skälet, att det inte finns utrymme för in-teckningssäkerhet. Deras sociala behov får vara hur stort som helst. Man sätter för lånets erhållande in en annan förutsättning, som egentligen inte borde få förekomma. En jordbrukare, som är företagare, bedömes på samma sätt. Därtill kommer att han är beroende av huruvida lantbruksnämnden anser hans jordbruk vara bärkraftigt för framtiden. Även om det är en ung människa får hans sociala bostadsbehov vara hur stort som helst — om hans jordbruk bedöms som icke bärkraftigt har han mycket svårt att erhålla det statliga stödet till en ny bostad. En skogsarbetare, som har ett arbete ute i ett skogsområde, kan ofta nekas därför att man säger att huset inte blir kreditvärdigt om det byggs på den avsedda platsen. Vill han flytta 5 eller 6 kilometer till närmaste tätort, kan han däremot få lån.

Det är klart att man här får ta vissa hänsyn, men jag nämner dessa exempel

för att stödja mitt tidigare påstående att vi ganska betänkligt avlägsnat oss från det sociala momentet. Det är dessa uppenbara orättvisor i den nuvarande bostadspolitik, där den sociala idé, som en gång var vägledande för den statliga verksamheten, håller på att urholkas, som gjort att vi från centerpartiet har begärt nya riktlinjer för bostadspolitik. Vårt krav är, att samtidigt som de generella subventionerna successivt avvecklas skall bidragsgivningen i högre grad givas en social inriktning. Detta bör kunna ske genom inkomstprövning. Då kan man hjälpa dem som verkligen behöver hjälp.

Vi anser också att ett kortvarigt initialstöd bör kunna givas i starten av en bostadsanskaffning, och vi är heller inte främmande för kapitalsubventioner för egnahem åt dem som ur sociala synpunkter kan bedömas vara i stort behov därav.

Herr Gustafsson i Skellefteå ställde här en direkt fråga till mig. Han var angelägen om att få svar på huruvida den motion av ett flertal centerpartister, som väckts både här och i första kammaren, inte i själva verket innebär avslag på vår partimotion. Men herr Gustafsson kan ju bara se på motionernas nummer. Förstkammarmotionen har nr 25 och partimotionen nr 345. Den först avlämnade motionen kan ju knappast sägas var avslag på en senare väckt motion. Vi har för övrigt fri motionsrätt i vårt parti, och det förmodar jag att också herr Gustafsson har i sitt parti.

Men motionerna är lika i så måtto, att vi i båda beklagar den belastning, som de mindre inkomsttagarna får vidkännas, när de inte får några kapitalsubventioner till egnahem. Jag är tack-sam för att herr Gustafsson tog upp den frågan, ty vi betraktar det från vårt håll som en betydande uppostring att ha nödgats gå med på departementsche-fens krav att frånta egnahemsbyggarna dessa 4 000 kronor. Vi beklagar att vårt

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

statsfinansiella läge har tvingat oss att göra en sådan nedskärning. I vår partimotion har vi emellertid sagt, att vi inte är främmande för tanken på ett inkomstprövat kapitalstöd åt egnahemsbyggarna. Om herr Gustafsson i Skellefteå inte förstår förhållandet mellan dessa båda motioner, så beror det väl på något annat än herr Gustafssons förmåga att läsa innantill.

Vi har intagit vår ståndpunkt för att om möjligt bereda plats för en mera socialt inriktad bostadspolitik. Att det har följt en mängd orättvisor i de generella bostadssubventionernas spår ser man genom fingrarna med. Det beror måhända på att motivet för i varje fall bostadsbyggandets omfattning numera är ett annat än det ursprungliga, nämligen att genom bostadsbyggande vidmakthålla en god sysselsättning på detta och andra områden, som är beroende av bostadsbyggnationen.

Vi har ofta från denna plats framhållit, att vi vänder oss emot privilegieringen av krediterna för bostadsbyggande. Om näringslivet i stället får tävla om krediterna på lika villkor, så är det möjligt att byggnationen inom näringslivet skulle kompensera det minskade bostadsbyggandet. Då får vi också en mera produktionsbefrämjande bygghet än den konsumtionsinriktade som bostadsbyggandet är. Nu försvåras näringslivets investeringar samtidigt som vi bygger mer bostäder än någonsin, trots att arbetsmarknaden åtminstone för dagen är ganska god.

Med hänsyn till att bostadsmarknaden väl nu börjar lättas och en del avsättningssvårigheter t. o. m. börjar förmärkas på vissa orter, kan det enligt vår mening vara på tiden att dämpa takten i bostadsbyggandet. I det syftet har vi begärt att minimiprogrammet skall sätas till 60 000 i stället för 63 000 lägenheter. Härigenom menar vi att åtminstone 150 miljoner kronor bör kunna lösas på kapitalmarknaden för att till-

mötesgå andra kreditanspråk, framför allt då anspråken från näringslivet.

För en tid sedan debatterade vi här de omställnings- och anpassningsproblemet, som kan möta näringslivet i samband med det utvidgade frihandelsområdet. Dessa svårigheter är i mycket stor utsträckning ett kapitalproblem. Vi har ju för närvarande vissa kreditrestriktioner när det gäller näringslivets kapitalbehov. Men den nedskärning som vi vill göra i bostadsproduktionen menar vi bör kunna innebära ett lättande av kreditförsörjningen för näringslivet.

I likhet med herr Gustafsson i Skellefteå vill jag sedan också säga några ord om småhusbyggandet. Enligt vår mening upptar småhusbyggandet i procent räknat en för liten del av antalet färdigställda lägenheter. Det vore därför skäl i att försöka uppmuntra byggandet av småhus. Jag skall emellertid inte utveckla den frågan närmare; jag har där samma uppfattning som herr Gustafsson i Skellefteå. Vi har också en gemensam reservation på den punkten, där vi framhåller att det i mycket hög grad är ett kommunalt intresse att se till att tomtmark iordningställes och alla de anordningar vidtages, som sedan gör det möjligt att belåna de på sådan mark uppförda fastigheterna. Det skall med glädje noteras, att många kommuner är så pass framsynta att de har börjat föra en sådan tomtpolitik.

Utan att vilja underskatta bostadsköernas storlek — det är ingen tvekan om att det i dem finns många som verkligen behöver en bättre bostad — så tror jag ändå att köernas storlek knappast motiverar det sociala patos, varmed behovet av bostadsbyggandets omfattning nu framhålls. Vi har ju tidigare krävt, och vi har återupprepat kravet nu, att en kreditgaranti bör införas i stället för den statliga långivningen. Det skulle såvitt vi kan se underlätta statens finansiella engagemang och minska admi-

nistrationen, göra denna enklare, billigare o. s. v.

Vi har krävt ett ganska kraftigt tag då det gäller att ta bort subventionerna på kreditgarantiernas område. Vårt krav att de äldsta subventionerna helt skall tas bort grundar sig på den ojämnhet i bostadskostnader, som råder mellan 1940-talshusen och de som byggs nu, en ojämnhet som inflationen åstadkommit. Enligt besparingsutredningens siffror var kapitalkostnaderna 1945 ungefär 18 kronor per kvadratmeter, men 1959 var de 27 kronor. Det innebär ju en betydande skillnad i fråga om bostadskostnaderna. Vill man utjämna denna hyressplittring får man gå den väg vi har rekommenderat.

Man får ofta höra talas om att det är de kraftigt ökade byggnadskostnaderna som motiverar bibehållna eller ökade subventioner. Jag skall för min del inte förneka att byggande är en av de dyraste investeringar man kan göra. När bostadsbyggandet är subventionerat borde åtminstone detta vara billigare än annan byggnadskap, men så är ingalunda fallet. Ibland frestas man tro, att de generella subventionerna till stor del försvinner på vägen till den färdiga bostaden. Ser man emellertid bostadskostnaderna i relation till lönestegringarna, finner man att bostadskostnaderna sedan 1945 stigit med ungefär 63 procent, under det att timförtjänsten inom egentlig industri stigit med 197 procent. Gentemot inkomstförbättringarna har alltså bostadskostnaderna snarare sjunkit än stigit. Man har med andra ord i dag bättre råd att betala sin bostadskostnad själv än man hade för 15 år sedan.

Det finns därför ingen saklig motive-ring för att man för alla människor, oavsett deras inkomst- och förmögenhetsställning, just skall subventionera bostadskostnaderna. Man kunde med samma fog subventionera vilka detaljer som helst i deras hushållsbudget. Men vi har lyckats bibringa det svenska folket den uppfattningen, att det just är bostaden

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

som det skall vara en samhällets plikt att subventionera och sörja för, även om de egna resurserna räcker till för att skaffa bostad. Det höga procenttal den statliga långivningen utgör — ungefär 95 procent av allt bostadsbyggande sker numera med statligt engagemang — talar ju som jag sade för att vi har lyckats bibringa folk den uppfattningen, att man inte skall klara bostaden själv även om man kan det, utan man skall välja vägen över de statliga subventionerna.

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre. Jag ber med detta att få yrka bifall till alla de reservationer som avgivits av herr Ivar Johansson m. fl.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag skall instämma med herr Cassel på en enda punkt, nämligen när han säger att bostadspolitiken stundom görs till ett mysteriospel med myriader av termer. Jag tycker att det ligger någonting i det, och själv föll han sedermera i sitt anförande för just denna frestelse att göra det till ett mysteriospel. Skälet härför är, att alla de termer som finns gör det svårt att enkelt och lättfattligt klargöra vad bostadspolitiken innebär.

Herr talman! Jag skall göra ett försök, men det är möjligt att herr Cassel efteråt kommer att förebrå mig för att jag i likhet med honom inte heller kan göra det så enkelt och lättfattligt som vi båda önskar.

Till det utskottsutlåtande, som vi nu behandlar, är fogade inte mindre än 48 reservationer, vilket även herr Gustafsson i Skellefteå påpekade. Av dem svarar den borgerliga oppositionen för 42. Denna höga siffra är ju ett belägg för att regeringens och det socialdemokratiska partiets bostadspolitik, som redovisas i utskottets ställningstagande, i både stort och smått är föremål för kritik. Jag skall beröra några av reservationerna för att belysa, varför

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de borgerliga partierna opponerar sig mot vår politik, och även angiva några av skälen till att dessa partier dessutom är inbördes så oeniga i bostadsfrågan.

Först i sitt utlåtande behandlar statsutskottet bostadsbyggandets storlek, det vill säga frågan om målet för vår bostadsproduktion.

Bekant är att bostadsbyggandet de senaste åren ökat avsevärt. Under några år i början av 1940-talet byggdes knappast mer än 40 000 lägenheter per år i vårt land. Produktionen har sedan stigit oavbrutet. Åren 1954—1956 tillkom omkring 57 000 lägenheter årligen. De tre senaste åren har bostadsbyggandet stigit ytterligare kraftigt och utgjorde förra året 69 000 lägenheter. För 1960 beräknas ett rekordtillskott på cirka 70 000 lägenheter.

Men bostadsbristen består, säger man. Ja, det beror delvis på vårt samhälles omvandling. Två tredjedelar av svenska folket bor i dag i tätorter och en tredjedel i glesbebyggelse. För 50 år sedan var förhållandet ungefär det omvända. De förändringar, som nu pågår och har pågått sedan krigets slut, innebär att befolkningen minskar med omkring en halv procent om året på landsbygden, medan städerna ökar med ungefär två procent. Därtill kommer att antalet gifta har ökat snabbare än befolkningens antal. Äktenskapsbildningen har ökat och man gifter sig vid allt yngre år. Efterfrågan på lägenhet sker tidigare än förut. Dessutom har livslängden ökat, vilket gör att familjerna behåller bostaden längre. Slutligen har välståndet ökat med ökad efterfrågan på bostadsutrymme som följd. Den stora efterfrågan på lägenheter är till största delen ett resultat av dessa förändringar i befolkningens sammansättning, lokalisering och levnadsförhållanden.

Igångsättningen av nya bostadsbyggen under ett budgetår bestäms i första hand av de s. k. medelsramar för den statliga långivningen som riksdagen

fastställer. Både för förra budgetåret och för det som nu pågår har riksdagen ursprungligen fastställt ett s. k. minimiprogram på 63 000 lägenheter. Från början har det klart angivits, att dessa program såvitt möjligt borde ökas. Storleken härav har gjorts beroende av utvecklingen på arbetsmarknaden. Förra budgetåret, 1958/59, ökades programmet med 9 000 lägenheter, därför att arbetsmarknadsläget gjorde detta både möjligt och angeläget. Därtill kom att bostäderna så innerligt väl behövdes. Nyligen har vi för innevarande budgetår — 1959/60 — beslutat en liknande åtgärd och fastställt programmet till 68 000 lägenheter.

Även för nästa budgetår — 1960/61 — har regeringen föreslagit ett minimiprogram av 63 000 lägenheter. Här ligger alltså ingenting nytt. Inte heller ligger det någonting nytt i vad jag understrukit i sammanhanget, nämligen att man vid en uppgång i konjunkturen kan bli tvungen att i någon mån hålla tillbaka igångsättningen av nya bostadsbyggen för att undvika stockningar i byggnadsproduktionen, förlängda byggnadstider och därmed ökade kostnader.

Utskottet har framhållit, att det inte kan förordas en inskränkning av bostadsbyggandet. Riktpunkten bör vara att bibehålla nuvarande höga nivå, även om det inte kan utslutas, att igångsättningen av bostadsbyggnadsföretag tillfälligt på grund av knapphet på arbetskraft får hållas tillbaka något. Så länge stockningar på byggnadsmarknaden och därav föranledd förlängning av byggnadstiderna förhindras uppstå, bör enligt utskottets mening ett årligt tillskott av nya bostäder av ungefär samma omfattning som 1959 ligga inom möjligheternas ram.

Jag kan helt instämma i detta uttalande, och jag skall strax utveckla några av de skäl som enligt min mening talar för att vi skall söka upprätthålla nuvarande höga produktion.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Men låt oss först se var de borgerliga partierna står. Förra året marscherade de i rotekolonn som ni vet, men i år står de inte längre tillsammans.

Högern anser, att man inte bör uppställa något program alls för bostadsbyggande. Mot bakgrunden därav får vi betrakta partiets förslag om ett omedelbart införande av ett kreditgarantisystem. Högern är innerst medveten om att en drastisk aktion på detta område skulle hårt drabba framställandet av nya bostäder.

Centerpartiet — det framgick av herr Hanssons i Skegrie anförande nyss — tycker att bostadsbyggandet är för stort och förordar ett minimiprogram på 60 000 lägenheter.

Vad folkpartiet vill är — som vanligt höll jag på att säga — inte lätt att lista ut. Man godkänner till en början regeringens förslag till medelsram för bostadsbyggandet. Samtidigt vill folkpartiet försämra lånevillkoren för kommunala, allmännyttiga och kooperativa företag och tror att man därigenom skall få fram flera lägenheter. Det är svårt att vara sibylla, och denna spådom har väl egentligen inte något fastare underlag, om jag skall uttrycka mig mildt.

Folkpartireservationen polemiserar mot tanken på vad som kallas »en hård begränsning av bostadsbyggandet». Man talar om »en kraftig inskränkning av bostadsbyggandet» och anser en sådan vara mycket olycklig. Jag har ingenting att erinra mot uttryckssättet. Men tyvärr har folkpartiet råkat — för det kan väl aldrig ha skett avsiktligt — formulera sin reservation så, att dessa uttryck ser ut att vara riktade mot regeringen och socialdemokraterna i utskottet, alltså mot dem som anser, att bostadsbyggandet såvitt möjligt bör bibehållas på nuvarande höga nivå. Det måste väl, herr Gustafsson i Skellefteå, ha skett i misshugg. Polemiken måste väl i stället vara avsedd för högern, oppositionens främste trumslagare, som

inte vill ha något bostadsbyggnadsprogram alls utan vill överlämna åt de fria krafternas spel att pressa ned bostadsbyggandet, eller mot centerpartiet, som tycker att bostadsbyggandet är onödigt stort. I varje fall kan det knappast vara oss som partiet angriper — jag drar den slutsatsen. Men därför att missförstånd kan uppstå finns det dock skäl att tala ett klarare språk och deklarera på vilken sida man står — här liksom i pensionsfrågan, för att ta ett näraliggande exempel.

Herr Gustafssons i Skellefteå anförande andades likväl en beskyllning mot regeringen för att även vi ville skära ned bostadsbyggandet. Hur många gånger under det gångna decenniet folkpartiet beskyllt regeringen för att vilja skära ned bostadsbyggandet har jag inte hållit räkning på. Men det är åtskilliga. Påståendena härom kommer lika säkert som skottåren. Och man undrar om vi nu är där igen. Ett minimiprogram av 63 000 lägenheter för nästa budgetår innebär med folkpartiets tydning av skriften — och trots att det är fråga om precis samma program som för förra budgetåret och innevarande budgetår — att regeringen är i färd med att på ett betänktligt sätt skära ned bostadsbyggandet. Jag säger detta därför att herr Gustafsson i Skellefteå för nästan på dagen ett år sedan stod här i talarstolen och talade om förra årets minimiprogram på 63 000 lägenheter som »en kraftig nedgång», som han inte ville vara med om. Han ville tillsammans med högern och centerpartiet — genom ändrade lånevillkor — åstadkomma ett större byggande. Vi godtog inte hans linje och den s. k. kraftiga nedgången blev faktiskt inte av, eller hur? Vi har i dag möjlighet att dra slutsatser av vad som skett under året.

Jag betonar än en gång: regeringen vill, såvitt möjligt, upprätthålla bostadsbyggandet på nuvarande höga nivå. Att man i praktiken på detta område som på så många andra inom näringslivet

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tillfälligt kan råka ut för svårigheter och störningar av skilda slag, det ligger i sakens natur. Och man måste vara beredd att möta dessa med tjänliga medel.

Men utgångspunkten är klar. Viljan finns att angripa — och lösa — ett av våra svåraste sociala problem. Bostadsbrist och dåliga bostadsförhållanden är alltför en realitet för alltför många, detta trots att senare hälften av 1950-talet medförde en förändring till det bättre. Produktionen har nått en nivå som svarar mot den man beräknat vara behövlig för att vi successivt skulle få bukt med bristen.

Förbättringen kan belysas med några preliminära uppgifter från den undersökning av bostadsmarknadsläget, som nyligen verkstälts av bostadsstyrelsen och som just har slutförts. De familjer med eller utan minderåriga barn, som saknar egen lägenhet, har sedan början av 1958 och till början av 1960 förändrats på följande sätt:

I Malmö har antalet familjer utan egen lägenhet på de två senaste åren sjunkit från drygt 1 500 till drygt 1 000. Detta innebär en minskning med 30 procent. I kommuner med mellan 30 000 och 100 000 invånare — det är våra medelstora städer — har antalet bostadslösa familjer sjunkit från drygt 8 000 till något över 5 500, vilket också gör en minskning med cirka 30 procent. I kommuner med 20 000—30 000 invånare sjönk antalet ur samma kategori på de nämnda två åren från något mer än 2 000 till cirka 1 200, d. v. s. med cirka 40 procent. I kommuner med mindre än 20 000 invånare sjönk antalet bostadslösa familjer ungefär lika mycket, eller från 1 900 till cirka 1 100.

För Stockholm och Göteborg är uppgifterna ännu inte tillgängliga. Men man kan anta att utvecklingen i våra två största städer inte alls är så gynnsam som för de medelstora och mindre städerna.

Dessa siffror visar emellertid, herr

talman, att under de två senaste åren, då vi haft en produktion av i genomsnitt drygt 65 000 lägenheter per år, har bostadsbristen i större delen av landet minskat uppskattningsvis med en tredjedel. Längre har man ju bestritt, att vi med bibehållande av vår nuvarande bostads- och hyrespolitik skulle kunna bygga ikapp bostadsefterfrågan. Man har hävdad, att så länge vi håller hyrorna nere blir bostadsbristen permanent. Den kan endast avvecklas, säger man, om vi släpper hyrorna fria. Vi kan lika gärna säga att endast kraftiga hyreshöjningar, som utesluter de inkomstsvagaste, kan leda till balans på hyresmarknaden. Barnfamiljerna skulle med andra ord svara för balansen.

Det ser nu ut som om detta tal i viss mån vederläggs av de uppgifter, som jag har lämnat beträffande utvecklingen på bostadsmarknaden de två senaste åren. Härav följer — om vi inte vill kasta den nuvarande bostads- och hyrespolitiken över bord — att bostadsbyggandet måste upprätthållas på nuvarande höga nivå. Minst 65 000 nya lägenheter om året behövs för att vi inom rimlig tid skall bli av med bristen.

En avveckling av bostadsbristen är emellertid inte — det kan jag hålla med herr Gustafsson om — inte detsamma som en god lösning av bostadsfrågan. En betydande del av vårt bostadsbestånd är otidsenligt. Hela områden håller på att förslummas i vissa städer. Fortsatt upprustning av landsbygden och de små tätorternas bostadsbestånd måste till. Åtskilliga orter behöver omdanas, så att de svarar mot moderna krav på butiker, samlingslokaler, lekplatser för barn m. m. och så att de tillgodoser rimliga krav på framkomlighet, vilket i hög grad är en fråga om uppställningsplatser för bilar.

Vi kan därför räkna med att investeringarna i bostäder och byggnader under överskådlig tid kommer att bli avsevärda. På sina håll tycks man me-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

na, att bostadsbyggandet är något improduktivt och att vi måste satsa mera på produktiva investeringar i näringslivet; herr Hanssons i Skegrie anförande gick ut på något dylikt. Men det ena behöver inte utesluta det andra. Vi får sörja för en förnuftig avvägning. Och alla de som inte ännu kunnat lösa sin bostadsfråga måste uppfatta sådant tal nära nog som ett hån. Det räcker inte att hänvisa till de fria krafternas spel. Ansvar för att vi får fram ett tillräckligt antal goda bostäder, att vi skapar bostadsområden som ger plats för barnen, de gamla och bilarna, det ansvaret är och förblir samhällets. Ingen vardagsmänniska i världen — herr Cassel! — kan åta sig att på egen hand klara dessa uppgifter. Den sociala, tekniska och ekonomiska utvecklingen gör att samhällets uppgifter på bostads- och byggnadsområdet blir allt mera omfattande.

Ett bostadsbyggande under samhällets medverkan behöver inte vara en belastning för vår ekonomi. Det kan vara en förutsättning för fortsatt standardhöjning — detta även sett ur industriens och arbetsmarknadens synpunkt. Åtskilliga framåtgående industrier är i dag för sin fortsatta expansion beroende av en stor bostadsproduktion på de orter där företagen ligger. Dessa industrier kräver — inte att produktionen skall skäras ner utan tvärtom att den skall ökas. En fortsatt effektiv arbetsmarknadspolitik ställer samma krav på en rad orter. Möjligheterna att upprätthålla full sysselsättning är många gånger beroende av bostadsbyggandets storlek.

Men medan vi bygger så mycket som vi kan måste vi närmare undersöka utvecklingstendenserna under gångna år och försöka få en bild av hur olika bostadssökande — barnfamiljer, åldringar och andra — bedömer sin bostad. Härvidlag är jag ånyo överens med herr Gustafsson i Skellefteå. Vi behöver veta hur den enskilde ser på be-

hovet av en större, bättre lägenhet, behovet av kollektiva anordningar i bostadsområdena, behovet av kommunikationer o. s. v. Den av regeringen i slutet av förra året tillkallade bostadsutredningen har till uppgift att undersöka dessa ting. Min förhoppning är att utredningens resultat skall göra det möjligt för oss att klarare och säkrare än vad som nu är fallet bedöma hur vi i framtiden bör gå till väga för att lösa bostadsfrågan på ett hyggligt sätt.

Ja, jag har försökt att redogöra för de skäl som enligt min mening talar för att vi bör bibehålla bostadsbyggandet på nuvarande höga nivå. Låt mig tillägga att jag *tror* att vi klarar biffen också med hänsyn till finansieringen. För jämnt ett år sedan stod herr Cassel här — vid samma vattenglas som jag — och sade att han var *förvissad* att om ett år skulle han få se socialministern i oppositionspartiernas krets. Jag hade talat om ett omfattande bostadsbyggande, men — sade herr Cassel — jag hade inte sagt ett ord om finansieringen: Varifrån skulle jag ta pengarna? Året har gått, herr Cassel, här står jag och bostadsbyggandet är rekordartat! I varje fall två av oppositionspartierna står alltså på sin sida och inte på min — med sin kaffeblandning och sina spådomar.

Dessa gick inte i uppfyllelse. Ändå fick vi i år lyssna till samma argument som likt en karusell på ett nöjesfält snurrar runt, med samma figurer. Vad herr Cassel sade i dag var en exakt upprepning av vad han yttrade för jämnt ett år sedan. I vilken mån han blivit besannad kan var och en av oss i dag kontrollera.

Det är naturligt att i detta sammanhang säga några ord om de borgerliga partiernas ståndpunkt till frågan om införandet av ett kreditgarantisystem på bostadsområdet; på den punkten har det ställts direkta frågor till mig. För mig står det klart att om man, som högern vill, omedelbart slopar de stat-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

liga bostadslånen — tertiär- och egnahemslånen — och i stället erbjuder statliga kreditgarantier åt dem som bygger, så kommer bostadsbyggandet att minska kraftigt. På sina håll skulle bristen på kapital medföra att produktionen blev desorganiserad och tillståndet kanske t. o. m. kaotiskt. Jag skall emellertid inte gå närmare in på denna sak. Högern står här helt isolerad och fråga är om den kan tas på allvar. Där emot finns det anledning att ett ögonblick dröja vid centerpartiets och folkpartiets krav på förslag till nästa års riksdag om införande av ett kreditgarantisystem.

Min egen mening är att ett sådant system kan ha vissa fördelar framför ett system med statliga lån — under förutsättning att det fungerar tillfredsställande. Framför allt då det gäller egnahemsbyggandet står administrativa fördelar att vinna. Jag har också vid flera tillfällen uttalat mig positivt i denna fråga och är alltså positivt inställd.

Den springande punkten är hur vi skall omsätta ett kreditgarantisystem i praktisk verklighet utan att äventyra bostadsbyggandet. Ett kreditgarantisystem till priset av en starkt reducerad bostadsproduktion kan jag inte tänka mig. Det skulle från början försätta åtgärden i vanrykte, vilket skulle vara beklagligt för oss som är anhängare av ett sådant system. Inte heller tror jag att vi kommer långt med nya utredningar. Över den promemoria, som upprättades i socialdepartementet hösten 1958 om införande av kreditgarantier för småhus, yttrade sig bl. a. riksbanken, sparbanksföreningen och bankföreningen. De var alla ense på en punkt: de enskilda kreditinstituten kunde inte klara de lånebehov som skulle rikta sig emot dem, därest de statliga bostadslånen slopades. Och riksbanken kunde inte hjälpa dem.

Tror nu högern att situationen är en annan i dag än för drygt ett år sedan?

Uppenbarligen inte. Tror folkpartiet eller centerpartiet detta? De har i varje fall inte givit uttryck åt en sådan mening. Och alldeles bortsett härifrån, rent objektivt finns det ingenting som talar för att möjligheterna för de enskilda kreditinstituten att fullgöra sina åtaganden är bättre i dag än för ett år sedan och att de är bättre nästa år. Mitt intryck är att det här är fråga om en förhandlingsuppgift som får mogna fram. För egen del vill jag hoppas, att vi så småningom skall komma i det läget, att vi med bibehållen bostadsproduktion skall kunna införa kreditgarantier i första hand på egnahemsområdet. Men med den erfarenhet jag har — och den är offentligt redovisad — kan jag inte avge några bragelöften. Mitt intresse — det kan jag försäkra herr Gustafsson — är oförändrat. Det är bara fråga om hur man skall angripa problemet. Herr Gustafsson säger att det har funnits ett »rikligt» intresse härför. Det intresset finns säkerligen i »riklig» omfattning hos herr Gustafsson och mig, men hur är det med kreditinstituten? Man var inte mogen härför för ett år sedan. Jag försökte att på ett område, nämligen när det gällde småhusen, stödja den nya ordningen, men jag lyckades inte övertala sparbankerna till att hjälpa mig att genomföra ett sådant system. Och kreditinstituten måste vi ha med oss, om vi inte skall få de bakslag som jag utgår från att varken herr Gustafsson eller jag önskar.

Eftersom jag redan nämnt småhusbyggandet bör jag kanske säga något om hur jag ser på detta intressanta spörsmål om den framtida fördelningen av bostadsbyggandet mellan flerfamiljshus och småhus, som också berörts av herr Gustafsson. Han frågade också direkt vad jag vill göra på detta område. De borgerliga partierna är verkligen överens i denna fråga. Man önskar kort och gott att staten — och här har t. o. m. högern varit med och ropat på hjälp

från staten i skepnad av två ämbetsverk — skall underlätta tillkomsten av småhus. Kommunerna skall få olika slags hjälp, så att de blir mer intresserade av att lägga ut områden för småhus.

Utskottet har påpekat, att åtskilligt har gjorts och göres från statens sida för att stimulera småhusbyggandet. Efterkrigstidens kraftiga ökning av realinkomsterna har främjat intresset för småhus som bostadsform. Allt flera familjer har fått ekonomiska möjligheter att skaffa sig en rymlig bostad. Utskottet anser också att en omprövning av statens stöd åt småhusbyggandet i syfte att allmänt underlätta tillkomsten av småhus kan bli aktuell. Det hänvisar bl. a. till den nyligen tillsatta bostadsutredningen och anser, att bättre förutsättningar för en bedömning av det framtida småhusbyggandet och dess behov av statligt stöd kan väntas föreligga, sedan denna och andra utredningar slutförts.

Självklart är jag ense med utskottet om att om de bostadssökande — av naturliga skäl gäller det främst barnfamiljerna — önskar bo i småhus och är beredda att ta på sig de utgifter och uppgifter, som följer därmed, bör de också beredas tillfälle att skaffa sig ett eget hem eller en lägenhet i radhus eller kedjehus.

Önskar man ett rationellt småhusbyggande, som ger goda bostäder i lämpliga områden till låga kostnader, är det nödvändigt att statliga organ lämnar råd och anvisningar och genom utredningar ökar vår kunskap på området. Här om råder allmän enighet. Men när högern, folkpartiet och centerpartiet genom sin reservation söker ge sken av att vilja gå längre än regeringen och ge dem som vill ha ett eget hem ett rejält handtag, måste jag opponera.

Kom ihåg, att det inte bara är den kraftiga ökningen av realinkomsterna som har främjat intresset för småhuset som bostadsform! De statliga lånen och bidragen till småhusbyggandet har ock-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

så betytt åtskilligt och givit många barnfamiljer med vanliga inkomster och utan större förmögenhet chansen att skaffa sig egna hem. De statliga egnahemslånens betydelse skall inte förringas. Genom dessa lån ställs mindre krav på egen insats än tidigare, och genom de förmånliga ränte- och amorteringsvillkoren blir de årliga utgifterna rimliga.

Men som också tidigare har påpekats kan dessa ränte- och amorteringsvillkor ändras. Regeringen har föreslagit, att egnahemslånets räntefria stående del skall slopas. Herr Hansson i Skegrie beklagade att centerpartiet hade tvingats gå med på detta. Han gav inte uttryck för något beklagande när det gällde räntorna, som han ju vill vara med om att höja.

Men när regeringen har föreslagit att den räntefria delen skall slopas, har den samtidigt föreslagit, att amorteringstiden skall förlängas och belåningsvärdena höjas. Denna kombination innebär att villkoren fortfarande blir mycket fördelaktiga, om också inte riktigt lika goda som hittills. De borgerliga partierna godtar dessa förslag. Men sedan föreslår de försämringar i egnahemsägarnas villkor, som är svåra att förena med den allmänt positiva inställning till småhusbyggandet som de säger sig hysa. Men de tänker väl att en tom gest också är en gest.

Jag tycker mig finna att ord och handling inte alltid går ihop. Högern vill främja egnahemsbyggandet och det enskilda ägandet, och därför föreslår partiet drastiska försämringar i lånevillkoren för egna hem, som skulle utesluta många barnfamiljer från den möjlighet de nu har att skaffa sig ett sådant. Regeringen och socialdemokraterna har aldrig hängett sig åt önsketänkande då det gäller egnahemsbyggandet. Men vi har hävdats och hävdar alltjämt, att även barnfamiljer med vanliga inkomster bör, när de så önskar, ges en verklig möjlighet att skaffa sig ett eget hem. Därför säger vi nej till de försäm-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ringar av egnahemsbyggandets villkor som högern pläderar för.

Därmed är jag inne på den livligt debatterade frågan om de generella åtgärderna för att hålla nere hyror och bostadskostnader. Vi vet alla hur det i stort sett ligger till: Högern vill avveckla dessa åtgärder. Centerpartiet är med högern i långa stycken. Folkpartiet intar en mera obestämd ståndpunkt. Förra året var alla tre partierna så gott som överens i denna fråga. I dag tycks folkpartiet stå närmare regeringen än de två oppositionsbröderna. Situationen påminner återigen om en annan brännande fråga, vilken behöver jag inte nämna.

Vad vi brukar kalla generella bostadssubventioner är ju de villkor för de statliga bostadslånen, som gäller och som är betydligt gynnsammare än villkoren för de fastighetslån som de enskilda kreditinstituten lämnar.

Statens lån är egnahemslån till småhus och tertiärlån till flerfamiljshus. Räntan på dessa lån är för nya hus 4 procent. Om regeringens förslag godtages, blir amorteringstiden 30 år för båda slagen av lån. Samtidigt garanterar staten en viss ränta på de bottenlån hos enskilda kreditinstitut, som utöver det statliga lånet krävs för en fastighetsfinansiering. Den räntan utgör för nya hus 3,5 å 4 procent. De statliga lånen utgör vidare topplån, som begränsar kravet på egen insats av den som skall bygga och förvalta husen.

Räntan på de statliga lånen är låg och amorteringstiden är lång jämfört med vad ett enskilt kreditinstitut kan bjuda. Till en icke obetydlig del sammanhänger detta med att staten utan att behöva vidkännas kostnader kan erbjuda förmånligare villkor än enskilda kreditinstitut. Den stabilitet i fastigheternas finansiering, som de statliga lånen medför, gör det möjligt att hålla nere hyrorna avsevärt jämfört med förhållandena vid privat finansiering.

I sammanhanget kan det räcka med

att erinra om hur det var under senare delen av 1930-talet, då räntenivån var mycket låg men hyrorna ändå höga. Det förhållandet, att de statliga lånen beviljas på villkor att bostäderna upplåtes till självkostnader, betyder med andra ord ett avsevärt förbilligande.

Nu har emellertid som bekant räntenivån i allmänhet höjts betydligt. Följden är att räntorna på statslånen ligger under statens självkostnad. Det skall erkännas. Trots att räntan på statslånen till bostadsbyggandet har höjts, ligger den lägre än den ränta, som staten själv får betala då den lånar upp pengar. Vidare ligger den s. k. garanterade räntan för bottenlån vida under den faktiska ränta som får betalas på dylika lån — och staten betalar skillnaden. De gynnsamma lånevillkoren kan bibehållas endast om staten är beredd att ta de med låneverksamheten förknippade utgifterna. Det skall klart och tydligt sägas ifrån att så är fallet, och härvid skall vi inte försöka med några omskrivningar.

Högern och centerpartiet vill nu att staten på en gång och kraftigt skall höja både den garanterade räntan och räntan på de statliga lånen. Man anser uppenbarligen på båda hållen, att vi för framtiden måste räkna med — det gäller nämligen också centerpartiet — en räntenivå, som avsevärt överstiger de räntesatser på 3,5—4 procent, som nu gäller för statsbelånade bostadshus. Den uppfattningen kan — det medges — ha fog för sig, även om man inte riktigt känner igen centerpartiet, som ju aldrig tröttnat på att kräva lägre räntor.

Regeringen har förordat endast en mindre justering uppåt av den garanterade räntan för hus färdigställda mellan 1946 och 1952. I övrigt vill vi avvakta. Jag har erinrat om den nyligen tillkallade bostadsutredningen. En huvuduppgift för denna är att belysa bostadsefterfrågans utveckling i stort de närmaste 5 å 10 åren och klarlägga olika bostads-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sökandes behov, främst barnfamiljernas och åldringarnas. En dylik kartläggning av behoven bör läggas till grund för en omprövning av våra bostadspolitiska åtgärder.

I avvaktan på ett säkrare underlag kan det vara välbetänkt att avstå från sådana förändringar i det statliga bostadsstödet, som kan ställa särskilda grupper av bostadssökande inför betydande ekonomiska svårigheter.

Utskottet erinrar om att hyrorna för de under 1940- och 1950-talen tillkomna bostadshusen under senare år vid upprepade tillfällen har höjts, bl. a. beroende på åtstramningar av lånevillkoren. Flertalet av dessa lägenheter bebos av barnfamiljer. Huvudparten av dessa åtnjuter familjebostadsbidrag. En höjning av den garanterade räntan beträffande dessa lägenheter har alltså, understryker utskottet, i långa stycken samma verkan som en reduktion av familjebostadsbidragen skulle få.

Utskottet säger därför nej till de av högern, centerpartiet och folkpartiet framställda yrkandena om försämring av lånevillkoren.

Jag delar denna uppfattning i vetenskap om att dessa försämringer i lånevillkoren skulle driva upp hyror och bostadskostnader med 300, 400 eller 500 kronor om året.

Herr talman! Ibland sägs det, att alla partier i denna fråga är så gott som överens. Vi skall inte som en permanent åtgärd ha generella bostadssubventioner. Vi kan bara inte enas om takten i avvecklingen av dessa subventioner. Särskilt högern framhåller gärna detta, samtidigt som den anklagar socialdemokratien för att envist hålla fast vid dessa subventioner, vilka alla kan erhålla, även de som har goda inkomster.

Men hur långt sträcker sig enigheten? Förra året var högern, centerpartiet och folkpartiet överens i denna fråga eller så gott som överens, tydligen till alla parters förtjusning. I år tycks stallbröderna inte vara lika muntra. Högern

vandrar trofast vidare på överdrifternas väg och kräver drastiska försämringer i lånevillkoren. Centerpartiet ligger inte långt efter. Jag tycker att detta är beklagligt, eftersom vi har hållit ihop några år, men så är fallet. Folkpartiet — det skall erkännas — vägrar emellertid att vara med längre och står — det måste man nog säga — regeringen rätt nära i denna fråga.

Jag skall inte än en gång ta upp en debatt med folkpartiet om ändrade ståndpunkter — det är ju en naturens ordning att det regnar ibland och är solsken dessemellan. Men bortsett härfraån har det en utomordentlig betydelse hur man förfar i ett givet läge. Om vi i dag villfore högerns begäran om en radikal försämring av lånevillkoren, skulle vi slå bostadspolitiken över ända och på ett olyckligt sätt skära ned bostadsbyggandet. Menar högern att alla är i princip överens om en sådan politik, så gör högern sig skyldig till ett missförstånd. Jag är inte överens med högern därom. Vi på vårt håll menar allvar då vi säger att inte bara de som har goda inkomster skall kunna skaffa sig en god bostad. Även de många familjer, pensionärer och andra, som på grund av stor försörjningsbörda eller små inkomster inte kan betala hur mycket som helst för en bostad, bör ges möjlighet att bo anständigt. Trångboddheten bland barnfamiljerna är fortfarande svår. Den måste utrotas. Det gör man inte med högerns politik. Tvärtom, denna politik främjar trångboddhet och konserverar det dåliga bostadsbeståndet.

Högern är — det skall erkännas — det ledande partiet inom oppositionen. Det är högern som också i denna fråga har alternativet. Men vi vill så långt på oss ankommer förhindra att den också får initiativet.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte övertygad om att det sista kommer att lyckas.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag är ledsen över att statsrådet tycks ha svårt att fatta mitt till bristningsgränsen förenklade resonemang om bostadsbyggandets finansiering. Det är uppenbart att han antingen inte förstod vad jag sade eller också är enig med mig på denna punkt — jag vet inte vilket.

Herr statsrådet misstog sig emellertid i ett mycket väsentligt avseende. Han ansåg att vi inom högern vill skära ned bostadsbyggandet på ett drastiskt sätt. Något sådant har jag inte sagt. Vad jag har sagt är att vi vill bygga så mycket som det går att bygga. Vill herr statsrådet bygga mera? Vill herr statsrådet bygga för pengar som inte finns och som måste tillskapas i riksbanken? Eller vill herr statsrådet till äventyrs bygga för de pengar som det svenska näringslivet skulle behöva för att klara sig i den nya konkurrens som nu uppträder? Jag skulle vilja ha ett svar på dessa frågor.

Vi behöver nog inte här tvista så mycket om kapitalmarknaden och dess resurser. Ett enhälligt bankoutskott har i sitt utlåtande nr 7 i år konstaterat att »1959 liksom föregående år under 1950-talet kännetecknats av knapphet på långfristig kapital. Mot ett 'synligt' årligt nettosparande hos de s. k. kapitalmarknadsinstituterna av storleksordningen 3 miljarder kronor har från enbart bostadssektorn förelegat ett behov av långtidslån — utöver den kapitalanskaffning för bostadsändamål på bortåt 1 miljard kronor som sker via statsbudgeten — på omkring 2 miljarder kronor. Härtill har kommit kommunernas och näringslivets behov av långfristiga krediter som också representerar miljardbelopp. En placering av hela eller huvuddelen av den statliga upplåningen på kapitalmarknaden har sålunda inte varit möjlig om övriga låneintressen samtidigt skulle kunna tillgodoses i rimlig omfattning. Staten har därför såsom tidigare anförts täckt huvuddelen av de

uppkomna budgetunderskotten genom kortfristig upplåning i bankväsendet.»

En kammarkamrat, som inte tillhör samma meningsriktning som jag, sade här förut någonting som jag finner vara ganska klokt: »Om jag på min gård bara skulle ägna mig åt att göra fint i mangårdsbyggnaden, lägga in marmortrappor, bygga sopnedkast o. s. v., men strunta i att köpa mig en ny traktor eller att reparera min skördetröska, så skulle jag handla ganska oförnuftigt.» Där har vi hela saken i ett nötskal.

Jag måste, herr statsråd, erkänna att jag år 1959 begick ett misstag, då jag inte bara uttalade en förhoppning om, utan klumpade vidare och uttryckte min förvissning om att herr statsrådet nästa år skulle befinna sig i vår krets när det gällde att skära ned de generella bostadssubventionerna. Då jag sade detta kom jag inte ihåg att det skulle vara val år 1960. Låt mig emellertid i år uttala den förhoppningen att herr Torsten Nilsson år 1961 såsom motionär kommer att instämma med oss i denna fråga.

Visst blir räntekostnaderna högre med högerns politik — det vill jag inte ett ögonblick söka fördölja. Men det finns ju i detta sammanhang andra kostnader än räntekostnaderna, och hur påverkas dessa andra kostnader av de statliga subventionerna? Vi vet huru dant löneläget är på bostadsbyggandets område. Timmermän i Stockholm har för närvarande en timlön på 16:43 kronor och har fått en ytterligare förhöjning vid de senaste avtalsförhandlingarna. Skulle detta ha varit möjligt, om inte efterfrågan hade hållits uppe genom statliga subventioner?

När staten gör enorma utgifter för att kunna hålla nere räntorna för bostadslån — så stora utgifter att staten för detta ändamål behöver låna pengar — får det till effekt att den stora statliga upplåningen trissar upp räntorna över hela fältet, alltså även på bostadslån. Det är här fråga om en cirkel, där herr statsrådet liksom den berömda ormen

biter, reverenter sagt, sig själv i stjärten.

Det är, herr talman, alltid roligt att diskutera bostäder med statsrådet Tors-ten Nilsson, men samtidigt är det ibland litet förvirrande. I år klandras jag därför att jag hyser och ger till känna precis samma mening som förra året. Det är enformigt och tjatigt, anser statsrådet. Ja, visst är det det, men jag har nu en gång samma mening. Om jag går tillbaka till debatten år 1958, var jag enligt statsrådets mening en doktor Jekyll och mr Hyde. 1959 var jag däremot en ulv i fårkläder och i dag är jag en trumslagare.

De ärade kammarledamöterna kanske förstår att jag har litet svårt att hålla reda på mig själv i denna egendomliga störtflod av olika liknelser.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Att vi har krävt en höjning av räntan på egnahemslånen skall ses mot bakgrunden av vårt krav på inkomstprövning. I den mån en sådan genomföres spelar räntehöjningen ingen roll för dem, som verkligen behöver stöd för att skaffa ett eget hem. Däremot kapar man bort alla dem som jag tidigare nämnde, vilka har eget kapital placerat på annat sätt till högre ränta och lånar av staten till 4 procents ränta.

Den räntehöjning som vi kräver skall även ses som en anpassning till den högräntepolitik, som nu bedrivs med regeringens goda minne och stöd.

Vårt krav på en minskning av bostadsbyggandets omfattning är inte framställt bara för minskningens egen skull utan har samband med den ransonering, som upprätthålles i fråga om näringslivets anspråk på krediter. Jag skulle tro, att vi är i ganska gott sällskap då det gäller kravet på en inskränkning av bostadsbyggandet just nu. Om jag minns rätt från ett tidningsmeddelande har arbetsmarknadsstyrel-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sens chef sagt, att i en högkonjunktur bör vi inskränka bostadsbyggandet. Såvitt jag förstår har vi högkonjunktur för närvarande, men vi har samtidigt ett ökat kreditbehov från näringslivets sida, därför att det i det aktuella läget vill förbättra sin konkurrensförmåga gentemot utlandet. Är det då riktigt att prioritera krediterna till bostadsbyggandet men ransonera krediterna till näringslivet? Det förhåller sig faktiskt på det sättet nu, att om en företagare, som behöver rusta upp sitt företag, kommer till en bank och vill låna 50 000 kronor för detta ändamål, får han dessa krediter endast i den mån banken har resurser därtill i förhållande till kassareservbestämmelser m. m. Om han i stället vänder sig till bostadsmyndigheterna och begär att få låna ett belopp för att bygga ett eget hem får han detta utan vidare, såvida han i övrigt har en så god ekonomisk ställning, att han anses bör ha statligt stöd. Jag skulle vilja fråga herr statsrådet: Är det en klok politik att på detta sätt hindra en företagare att få en produktionskredit men utan vidare bevilja honom ett lån till en bostad? Jag skulle tro, att en företagare för egen räkning först skulle rusta upp sitt företag innan han bygger en ny bostad. I varje fall kan jag inte tänka mig, att det kan vara fördelaktigt för honom att bo i en fin bostad men arbeta i ett omodernt företag.

Även för samhällsekonomin i stort är det nog riktigt att man i första hand ser till, att näringslivets kreditbehov kan fyllas. Andra länder inom frihandelsområdet, som vi nu skall ta upp tävlingen med, har haft prioritering av bostadskrediterna, såsom vi nu har, men de har gått ifrån detta och prioriterar, om jag är rätt underrättad, nu i stället krediterna till företagsamheten. Den dag vi kan ge lika villkor till kreditanspråk såväl åt den ena sidan som åt den andra finns det ingen anledning att kräva minskning just av bostadsbyggandet, men vi är inte i den situationen i dag.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Sedan vill jag instämma i vad statsrådet en gång uttalade eller åtminstone skrev under. I direktiven till 1955 års utredning hette det att denna utredning borde syfta till sådana finansieringsvillkor för bostadsbyggandet som såvitt möjligt gör statliga bidrag överflödiga. Felet med de generella subventionerna, förklarades det, är att de omfattar även hushållsgrupper som befinner sig i så god ekonomisk ställning att de icke rimligen har behov av samhällets hjälp för att ordna sin bostadsfråga. Statens insatser synes alltså böra utformas så, hette det, att de helt och hållet kommer dem tillgodo som är i verkligt behov av hjälp. Detta är alltså precis den uppfattning vi från vårt håll i dag för till torgs.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern yttrade att folkpartiet i fråga om de generella subventionernas avveckling hade en obestämd ståndpunkt. Vi har emellertid kommit med konkreta förslag i det avseendet, och jag skulle gärna vilja ha en förklaring från socialministern vad det är i våra konkreta förslag som gör dem obestämda i motsats till andra partiers konkreta förslag.

Socialministern framhöll vidare att centerpartiet, högern och folkpartiet i fjol var eniga om avvecklingen av de generella subventionerna men i år inte är det. Högern fortsätter på sin väg, menar socialministern, men det gör inte folkpartiet. Han kommer fram till att folkpartiet har ändrat ståndpunkt igen liksom i pensionsfrågan. Men vad hände egentligen i fjol? Jo, att högern övergav sina långtgående förslag och kom överens med oss om ett förslag som i själva verket ligger mycket nära det vi nu har reserverat oss för. Högern har däremot gått tillbaka till sitt ursprungliga förslag. Deras bedömning vill jag inte nu säga något om, men hur

man skall kunna få detta till en ståndpunktsändring från *folkpartiets* sida är mig obegripligt. Jag måste uttrycka min beundran för socialministern. Jag tror att han är ganska ensam i denna kammarom att kunna åstadkomma en sådan kullerbytta som detta är.

Sedan vill jag säga något om vår reservation beträffande bostadsbyggandets omfattning. Också den anser socialministern vara oklar. Han är framför allt oviss om mot vem vi riktar vår kritik när vi vänder oss mot en stark minskning av bostadsbyggandet. Det beror egentligen på vad vi skall föra debatten om. Om vi skall föra debatten med utgångspunkt från att det minimiprogram regeringen här nu har framlagt, nämligen 63 000 lägenheter, motsvarar regeringens uppfattning om rätt avvägd bostadspolitik, då måste vi ju rikta kritiken mot regeringen. Om vi däremot kommer överens om att detta program inte är annat än en siffra som man anger i fullt medvetande om att den kommer att överskridas och vi i stället skall föra debatten med utgångspunkt från vad socialministern här i dag har sagt om regeringens syften beträffande bostadsbyggandets omfattning då har vi ingen anledning att rikta kritiken mot regeringen. Socialministern sade, att det måste vara fortsatt högt bostadsbyggande. Det innebär att vi är på samma linje, och det är glädjande att konstatera. Det har inte alltid varit så lätt att komma överens med socialministrar om bostadsbyggandets omfattning. Vi har ofta fått höra att vi har kommit med överbud, ehuru våra förslag i själva verket har visat sig vara mycket väl genomförbara. Om socialministern lyssnade till första delen av mitt inlägg, fann han att det helt och hållet var en polemik mot de i mitt tycke överdrivna varningarna från centerpartiet och högern mot att bygga bostäder i den utsträckning vi nu gör.

Sedan kom socialministern in på frå-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gan om kreditgarantierna. Han säger att han fortfarande är intresserad av dem. Han hoppas att det skall kunna bli något av den saken och anser att det är en framtidsuppgift att göra något åt kreditgarantierna. Jag kan instämma med honom om att det inte går att brådstörtat göra det nu, men denna sak har varit uppe så länge att vi tycker någonting ändå borde hända. Vi har i vår motion om saken på ett ganska anslående sätt räknat upp alla de yttranden av intresse för denna sak som framkommit. Jag kan nämna några: 1945 års bankkommitté, 1950 års besparingsutredning, landshövding Lemnes promemoria 1955 tog upp saken. Bostadspolitiska utredningen tillstyrkte i princip systemet. Vid 1958 års riksdag framhöll chefen för socialdepartementet att förutsättningarna nu var gynnsammare än tidigare och utlovade att saken skulle närmare utredas. Hösten 1958 utarbetades en promemoria inom departementet. Frågan behandlades av 1959 års riksdag som ansåg att en förutsättningslös prövning borde komma till stånd. Besparingsutredningen förelåg åtgärder. I motioner och utskottsreservationer från olika håll har frågan förts fram vid ett flertal riksdagar. Slutligen framhöll socialministern att han visade stort intresse för detta i höstas. Efter allt detta myckna intresse borde saken, tycker vi, föras närmare sin lösning i någon mån. Därför ställde jag frågan: Vad har socialministern gjort sedan han tillträdde sin befattning? Jag kan inte säga att svaret var särskilt tillfredsställande.

Jag frågade socialministern också beträffande fördelningen mellan hyreshus- och småhusbyggen. Det myckna hyreshusbyggandet särskilt i de mindre städerna och tätorterna kan, när efterfrågan där inriktas på enfamiljshus, visa sig vara felinvesteringar. Det är staten som tar riskerna och alltså mycket väl kan få bära stora förluster. Jag frågade om socialministern ämnade vid-

taga några åtgärder för att vända strömmen. Han svarade med att tala om subventioner för småhusbyggande och att de borgerliga ville minska dessa subventioner — förmodligen räknade han in oss i uttrycket »de borgerliga» fastän vi har samma förslag som regeringen beträffande stödet till nyproduktionen av egna hem. Det hänger nog inte bara på subventionerna utan också på att kommunerna ställer exploateringsfärdiga tomter till förfogande för småhusbyggandet. Jag frågade vad som kan göras från regeringens sida för att stimulera detta.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag vänder mig först till herr Gustafsson i Skellefteå. Jag sade tidigare att jag inte på nytt ville ta upp en diskussion huruvida folkpartiet sedan i fjol ändrat ståndpunkt i denna fråga. Eftersom herr Gustafsson framhårdar, vill jag erinra om att han i fjol hade ungefär samma uppfattning beträffande inkomststrecket som herr Cassel har i år. När det gäller vissa av räntesatserna stod han också på ungefär samma ståndpunkt i fjol — men gör det inte i år. Jag överlåter åt herr Cassel att bedöma huruvida det är han eller herr Gustafsson i Skellefteå som ändrat ståndpunkt och vill inte vidare blanda mig i den debatten.

Jag kan inskränka mig till att säga att jag är nöjd med folkpartiet när det närmat sig vår ståndpunkt. Det är, enligt mitt sätt att se, en dragning åt vänster, och det skall herr Gustafsson inte be om ursäkt för. Folkpartiet är ju fortfarande — eller ger sig ut för att vara — ett radikalt borgerligt parti. Då kan det inte vara någon större olycka om man gör en dragning åt vänster. Nog sagt om detta.

Herr Gustafsson i Skellefteå kommer så in på frågan om kreditgarantierna. Även om jag är anhängare av kredit-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

garantisystemet, där ett sådant på ett hyggligt sätt kan genomföras och praktiskt tillämpas, kan jag inte ta risken av att genomföra ett system, som skulle komma att leda till ett svårt bakslag för bostadsproduktionen. Enligt mitt förmenande är det, i första hand en fråga om underhandlingar. Jag tror att det hela måste mogna fram.

Herr Gustafsson i Skellefteå säger att jag inte har gjort någonting. Promemorian utarbetades i socialdepartementet. Vi tog upp resonemang med sparbankerna. Vi ville göra en start med kreditgarantier för småhusen. Men hur bedömdes denna PM som gjorts upp i socialdepartementet? Svenska bankföreningen sade bl. a. följande: »Med hänsyn till den rådande knappheten på långfristigt kapital och till de väldiga statliga upplåningsbehov, som är att förutse för andra ändamål än bostadsbyggandet, kan Bankföreningen icke frigöra sig från farhågor för att en omläggning i dagens läge — även om den begränsas till egnahemmen — skulle kunna ge upphov till svärbemästrade kreditmarknadsproblem.» Föreningen uttrycker sig försiktigt, men det kan väl inte råda någon tvekan om vad man menar med dessa ord.

Vi har även hört Svenska sparbanksföreningen, vilken bl. a. säger följande: »Från den stora allmänhetens synpunkt är det ytterst angeläget att inte sparbankerna försätta sig — eller försättsas — i det läget, att denna vid sidan av egnahemslånen bedrivna långivning blir decimerad genom att tillgängliga medel i alltför hög grad disponeras för egnahemslån. Det är härvidlag fråga om åtskilliga direkt produktiva, lokalt betonade ändamål inom jordbruk, hantverk, småindustri och kommuner, särskilt de mindre, samt väl så viktiga lån till studerande och akademiker, till tjänstemän och arbetare för insatser i bostadsrättslägenheter...» Där har vi alltså de viktigare kreditinstituten och deras mening.

Vill herr Gustafsson — när han säger att jag ingenting gör — att vi skall genomföra en total reglering av kreditmarknaden för att uppnå det han önskar? Jag har svårt att föreställa mig att han är ute efter detta. Men jag är övertygad om att införandet av ett kreditgarantisystem, särskilt när det gäller småhusbyggandet, skulle innebära betydande administrativa fördelar. Jag är anhängare av ett sådant system, men tror att saken måste mogna och att kreditinstituten så småningom skall få en vänligare inställning till herr Gustafssons och min mening. Då kan vi måhända så småningom komma fram till ett resultat.

Sedan några ord om sambandet mellan produktiviteten och bostadsbyggandet, som herr Hansson i Skegrie var inne på. När herr Hansson talar om en företagares investeringar i en traktor eller något annat contra en investering i en bostad, så vill jag påminna om att vi inte tvingar någon att låna pengar till en ny bostad om det inte behövs. Jag utgår också ifrån att en företagare inte heller lånar för att skaffa sig en ny bostad om han inte är i behov av en sådan. Det blir ju hans sak att avväga behovet av att sätta in pengarna som en investering i sitt företag eller i sin bostad. Den friheten skall han ha.

Beträffande de utredningsdirektiv som herr Hansson i Skegrie talade om har jag tidigare sagt att vi i och för sig inte är motståndare till att de generella subventionerna så småningom upphör men att det är takten det gäller. Jag vill inte vara med om att vi genomför avvecklingen i en takt som äventyrar bostadsbyggandet. Den bostadsbrist vi nu har är ett kräftsår på samhällskroppen, som såvitt möjligt måste läkas.

Herr Cassel sade att det var litet tjatigt att diskutera bostäder med mig men att det kunde vara trevligt också. Jag kan instämma. Han nämnde att jag

hade jämfört honom bl. a. med doktor Jekyll och mr Hyde och att jag nu talade om honom som en trumslagare; den sistnämnda karakteristiken gällde egentligen högern, men herr Cassel kan väl i det här fallet få representera högern.

Ja, jag tar inte tillbaka ett ord av vad jag har sagt. Herr Cassel är nämligen en mycket mångsidig man, och jag anser att omdömet överensstämmer med de roller han spelat vid olika tillfällen. Men det är nog inte ståndpunkten som sådan jag har reagerat emot utan det sätt, på vilket herr Cassel har uttryckt sin ståndpunkt.

Herr Cassel säger att högern inte alls vill drastiskt skära ned bostadsbyggandet. Då måste jag säga att herr Cassel nu håller på att spela upp rollen av vargen i fårakläder — vi kan lägga den till de övriga. Han döljer nämligen, till vilket resultat de åtgärder leder som högern föreslår. De leder nämligen till en drastisk nedskärning av bostadsbyggandet. Vad skulle det annars vara för mening med det hela? Avsikten är ju att vi skall satsa mindre pengar på bostadsbyggandet. Jag säger som herr Cassel att man inte kan bygga av ingenting — pengarna skall komma någonstans ifrån. Man har lyckats skaffa pengar hittills i motsats till vad herr Cassel förmodade för ett år sedan.

Vi bygger flera bostäder i år än vi gjorde i fjol. Vad herr Cassel vill nu är helt enkelt att skära ned penningtillflödet till bostadsbyggandet, någonting som måste leda till en drastisk nedskärning, men det vill herr Cassel inte tala om. Han tar på sig fårahuden när han skall redogöra för detta.

Klart är att vi alla kan göra oss skyldiga till överdrifter när vi diskuterar de här tingen, men jag har inte det intrycket att man i Sverige lägger marmortrappor i stället för att köpa traktorer. Sker verkligen det? Inte har jag intrycket att det svenska jordbruket lider brist på traktorer. För övrigt är

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det kanske ledsamt att det inte läggs marmortrappor utan att man oftast använder betydligt påvrare material. Men behöver vi tänka just på traktorer när vi diskuterar de här tingen? Är herr Cassel så övertygad om att det är improduktivt att investera i bostäder? Det är inte jag.

Jag kan berätta om mina erfarenheter från min verksamhet. Inte så lång tid efter det att jag hade fått ta hand om de här ärendena gjorde varvsföretagarna i Göteborg en uppvaktning hos mig och anhöll om att Göteborgs stad skulle få sig tilldelad en större kvot för bostadsbyggande än som staden fått sig tilldelad. Skälet var att man ville höja produktionen, och det kunde inte ske annat än med hjälp av människor som placerades i nya bostäder, vilka staten skulle hjälpa till att anskaffa — i annat fall kunde man inte hålla produktionsprogrammet. Dessa varv hade satsat pengar i nya slipar, vilket i och för sig var önskvärt. Men det kan i vissa situationer vara lika önskvärt att satsa i det kanske finaste av allt vi sätter in i produktionen, nämligen den enskilda människan, och se till att hon kan komma till den ort där hon bäst behövs och där hon kan leva under drägliga förhållanden så att hennes produktionsinsats blir fullödigg. Det är detta jag vill medverka till, herr Cassel.

Inte behöver det nödvändigtvis, såsom man ofta gör gällande, finnas en motsättning mellan de investeringar vi gör i verktyg och de investeringar vi gör i människorna som skall sköta verktygen: jag säger inte att vi ensidigt skall satsa på bostadsbyggandet men jag säger att vi bör göra en förnuftig avvägning. Det borde väl egentligen inte finnas någon större principiell skillnad i vårt sätt att se på dessa ting.

Så påminde herr Cassel till slut om att han i fjol sade att jag skulle komma till hans ståndpunkt i år. Jag har inte kommit dit och inte ens folkpartiet har gjort det — folkpartiet gick den mot-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sätta vägen. Nu säger herr Cassel att han förmodar att jag nästa år kommer att lägga fram de synpunkter som herr Cassel i dag gör sig till tolk för och att jag till yttermera visso kommer att göra detta motionsledes. Det innebär väl i så fall knappast att herr Cassel skulle sitta i regeringen då. Men bortsett ifrån detta vill jag påpeka att trots alla förhoppningar som högern kan ha på den kommande valrörelsen, björnen ännu inte är skjuten.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna ge statsrådet rätt i att man kan tillmäta bostadsbyggandet en viss produktionsfrämjande betydelse. Det är möjligt att en familjefar som har en trivsam bostad därigenom också kan få bättre hälsa och hålla bättre produktivitet i arbetslivet. Men om man bedömer produktiviteten från samhällets synpunkt och från näringslivets synpunkt kan man nog enligt vanliga begrepp inte göra jämförelsen på lika basis.

Statsrådet säger att man inte tvingar någon att bygga bostäder. Nej, det skall erkännas — så långt har det åtminstone inte gått ännu. Men vad ni gör är att ni *hindrar* företagsamheten att få de krediter den efterfrågar.

När det gäller kreditgarantierna vill jag påminna om att vi i den reservation vi har tillsammans med folkpartiet begärt en utredning av denna fråga. Jag tror inte att det är omöjligt att lösa den på ett sätt som tillfredsställer alla parter.

Sedan erkänner statsrådet innebörden av vad han en gång 1955 själv var med om att skriva. Det är ju bra att kunna konstatera det. Men nu säger han att han inte vill vara med om den föreslagna takten i avvecklingen. Jag måste säga att efter den räntehöjning som gjordes i våras man kanhända hade behövt öka takten i avvecklingen av subventionerna; i varje fall bör det inte

vara för stor skillnad mellan takten i skattehöjningarna och takten i avvecklingen av bostadssubventionerna.

Jag skall inte tvista med statsrådet om vem som drar till höger och vem som drar till vänster. Jag vill bara säga att regeringspartiets acceptering av högräntepolitiken enligt mitt förmenande innebär en betänklig dragning åt högerhåll.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! I själva verket är inte skillnaden mellan statsrådet Nilssons och min inställning till bostadsbyggandets storlek så stor — den ligger bara i att jag har vågat tala om, vilka svårigheter av ekonomisk och finansiell art som här finns, vilket av någon anledning varken statsrådet eller utskottsmajoriteten velat säga någonting om.

Statsrådet nämnde varvsindustrien. Det var också ett exempel att komma med! Vi vet om varvsindustrien i dag att den mer än någon annan industri är i behov av att kunna lämna krediter för att över huvud taget kunna hålla verksamheten i gång. Skall statskrediter och bostadskrediter ha absolut prioritet, blir det inga krediter över till varvsindustrien.

Vidare talar statsrådet om att människor skall sysselsättas i produktiv verksamhet. Ja, det är vad också vi vill, men för att människorna skall kunna göra produktiva insatser måste vi sätta moderna, effektiva maskiner i deras händer. Om vi skall kunna hålla oss uppe i konkurrensen kan de inte arbeta med maskiner som är föråldrade.

Jag tror att vi är ganska överens om bostadsbyggandets storlek, om vi bara båda säger rent ut vad vi tycker. Detta är en sak som måste ses i relation till den ekonomiska politiken i stort.

Statsrådet sade ingenting om vad räntorna kommer att kosta skattebetalarna i framtiden. Jag har redan sagt, att räntegarantikostnaderna är uppe i 195

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

miljoner och att de med varje ny årsgång hus ökar med 45 miljoner under förutsättning av oförändrade räntesatser. Hur tänker statsrådet manövrera detta i fortsättningen?

Att affärsbankerna och Bankföreningen är skeptiska mot en övergång till kreditgarantisystem beror på att de vet, att de under nuvarande regim har att laborera med en våldsamt stor statlig upplåning, som skall gå före allt annat. De är vidare oroliga för att beviljandet av en statlig kreditgaranti skall betraktas som en order till affärsbankerna och framför allt sparbankerna att lämna ut pengar till de lånesökande.

Till sist, herr talman, undrar jag om statsrådet Nilsson verkligen inte uppskattade min vänlighet när jag i mitt föregående anförande uttryckte den förhoppningen, att statsrådet skulle vara i tillfälle att motionera i den här frågan nästa år.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern hänvisar till vår inställning till inkomststrecket, när han vill visa att vi har ändrat mening sedan i fjol. I fjol sade vi att en höjning av inkomststrecket kunde anstå av statsfinansiella skäl, men i år är höjningen genomförd och har redan börjat tillämpas. Det är en väsentlig skillnad mellan att låta en sak anstå och att upphäva ett beslut som redan är fattat och har börjat tillämpas.

Jag skulle vilja föreslå socialministern att gå igenom våra reservationer om de generella subventionerna från de senaste åren. Vi har hela tiden hävdat att subventionerna bör avvecklas men att det bör ske försiktigt och successivt, så att man så småningom vänjer folk vid att betala en större andel av vad bostaden verkligen kostar. Den ståndpunkten dikterade vår reservation i fjol, och den ligger bakom vår reservation i år — det har inte skett någon ändring i det avseendet.

Socialministern säger att han inte vill diskutera ståndpunktsändringar. Det kan jag förstå, men tydligen vill socialministern i alla fall antyda att det har skett en ståndpunktsändring, och det tycker jag är onödigt.

Beträffande kreditgarantierna säger han att det är en underhandlingsfråga. Ja, men vem är det som i så fall skall se till att dessa underhandlingar kommer till stånd? Jag tycker nog att socialministerns tal om att detta skall mogna, som man här hört flera gånger, låter i överkant passivt. Det är inte riktigt att jag sagt att socialministern ingenting gjort; jag har frågat vad socialministern gjort, och det är inte riktigt samma sak.

Jag ställde i mitt första anförande en fråga, som socialministern inte besvarade. Den gällde varför han inte följt besparingsutredningens förslag angående återkrav av subventioner till äldre egna hem, när han går så hårt fram med nya egna hem. Han hade, om jag inte minns fel, ett argument i statsverkspropositionen om detta. Han hänvisade till omsättningsskatten och menade att den skulle liksom vara en orsak till att man gör på annat sätt än besparingsutredningen föreslagit. Omsättningsskatten kan användas till mycket, men jag tror inte den kan användas som argument i detta fall. Även de som bygger nya egna hem får ju betala omsättningsskatt, såvida inte socialministern lutar till att vi skall få möjlighet att avskaffa den innan de hinner flytta in. Men de har ju omsättningsskatt under byggnadstiden, och de har i motsats till dem, som byggt tidigare, fördyrade byggnadskostnader på grund av omsättningsskatten. Skall vi ta omsättningsskatten som argument, bör vi vara hyggligare mot nyproduktionen än mot de äldre egna hemmen.

Jag kan inte förstå socialministerns ståndpunkt i detta fall. Vill man ha någon rättvisa i uppläggningsen av subventionerna och går så pass hårt fram mot nyproduktionen, tycker jag nog man

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

borde följa besparingsutredningen även beträffande de äldre lägenheterna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag är verkligen konfunderad av herr Gustafssons i Skellefteå senaste anförande. Har jag verkligen i mitt anförande sagt någonting om om-sättningsskatten? I så fall får jag gå till protokollet, ty jag har inget minne av det. Jag vet inte att jag tog det ordet i min mun. Därför har jag väl heller ingen anledning att ingå på den saken nu.

Vad frågan om de räntefria stående lånen och deras återbetalning beträffar, så gör jag ingenting annat än följer riksdagens beslut i fjol, herr Gustafsson. Det innebär att större delen av dessa lån skall stå ute i tio år, innan någon särskild åtgärd vidtages. Jag böjer mig för riksdagens beslut, och i vanliga fall anses ju det vara en dygd hos statsråd och regering.

Sedan sade herr Cassel att han i motsats till mig talade om de svårigheter vi har när det gäller att klara bostadsbyggandet. Men inte har vi någon gång dolt svårigheterna därvidlag! Tvärtom har man ofta tidigare beskyllt oss i det socialdemokratiska partiet för att vi med allehanda argument förstorar upp svårigheterna att klara av bostadsbristen. Nu säger herr Cassel plötsligt att vi underlåter att tala om dem. Jag kan emellertid försäkra herr Cassel att jag gör vad jag kan i det fallet, när jag är ute och talar med folk. Då försöker jag göra klart för dem vilka svårigheter vi har att brottas med när det gäller att komma till rätta med bostadsbristen.

Det förhåller sig sålunda precis tvärtom mot vad vi fick höra alldeles nyss.

Vad sedan angår varvens kreditbehov tycker herr Cassel att det var ett dåligt exempel jag valde. Ja, jag tog det exempel jag hade till hands. Varvsledningarna var nämligen uppe hos mig och anhöll om min medverkan, så att de kun-

de bygga fler bostäder och därigenom fullgöra de produktionsprogram de tagit på sig. Och dessa varvsherrar argumenterade inte så ensidigt som herr Cassel gör i dag. De sade ungefär som jag, att visst är det bra att kunna anlägga slip och skaffa maskiner, men man måste ju också ha människor som sköter dem. Därför måste statsmakterna medverka till att bygga bostäder, sade de. Det var ett samhällets, statens och svenska folkets intresse att så skedde. Så där kan man resonera, om man inte ser alltför ensidigt på problemen.

Sedan skall jag väl inte förlora mig i detaljer, men herr Cassel tyckte att det var ledsamt att jag inte uppmärksammade hans vänlighet, när han förklarade att han skulle ge mig chansen att motionera i denna fråga nästa år. Jag tackar för denna möjlighet. Den innebär att jag i fortsättningen i varje fall skall få sitta kvar i denna kammare och att sålunda inte alla mandat i Stockholm skall tagas av de borgerliga.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det föreligger vid årets riksdag, liksom tidigare år, flera motioner syftande till dels krympning av bostadsbyggandet och dels försämring av de statliga lånevillkoren för byggnationen.

Även om det är så att under den senaste 15-årsperioden 800 000 nya bostadslägenheter har färdigställts i vårt land, får man inte glömma bort att det trots allt kvarstår en betydande bostadsbrist på många orter, i synnerhet i de största städerna, och dessutom att det existerar ett trångboddhetsproblem samt på många platser ett starkt saneringsbehov.

Om jag som exempel tar den stad, som jag själv representerar, Malmö, där vi har ett mycket intimt samarbete med Stockholm och Göteborg i synnerhet på bostadsförmedlingsplanet, så visar det sig att trots att vi under 1959 bygg-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de mer än någonsin tidigare eller färdigställde cirka 3 600 lägenheter, så har inte bostadskön minskat, tvärtom. Totalt efterfrågades 24 496 lägenheter den 1 januari 1960 mot 24 037 förra året vid samma tid.

Antalet kvarstående sökande, bosatta i kommunen utan lägenhet, är 4 105 och sökande, bosatta i annan kommun, vilka önskar inflytta till Malmö, 2 890. Dessa har i flesta fall sitt arbete i staden. Till dessa siffror kommer sökande som bor i kommunen men har familj i annan kommun, 304 st. Det utgör 7 300 bostadssökande, som fortfarande saknar bostad. Härtill kommer 6 714 bostadssökande i omoderna lägenheter, som till drygt hälften består av 1 rum och kök. Dessa omoderna lägenheter saknar numera i stort sett bytesvärde och är i många fall inrymda i typiska saneringskvarter.

Det är i stort sett 14 000 lägenheter som behövs för bostadssökande utan bostad, och om jag här till lägger att under de senaste åren invånarantalet i staden ökat årligen med i runt tal 4 000 och att vi efter undersökningar på pastorsexpeditionerna kan konstatera att de giftasvuxnas antal kommer att höjas med cirka 40 procent under de närmast kommande åren, så kanske man får ett begrepp om vilka bostadsproblem det rör sig om i storstäderna. Liknande exempel kan anföras, kanske i ökad proportion, i såväl Göteborg som Stockholm.

De senaste årens riksdagar har gång på gång sänkt det statliga bostadsstödet, så att f. n. inte mer än den statliga räntegarantien utgår, och man anser nu på sina håll — trots försämringarna — att denna räntegaranti antingen skall helt slopas eller betydligt försämrats.

Hyrorna ligger f. n. uppe i högsta topp, och i statligt belånade fastigheter kan man väl räkna med cirka 50 å 55 kronor per kvm på många håll, vilket innebär att hyran uppgår till 3 000 å 3 500 kronor för en 60 kvm

lägenhet, d. v. s. en lägenhet på två rum och kök.

Med bränsletilläggen kommer hyran i dessa moderna lägenheter ytterligare att pressas i höjden. Till detta kommer att vissa städer genom brist på tomtmark nödgas förlägga sin nybyggnadsverksamhet i grannkommunerna eller långt ute vid stadsgränserna, vilket betyder ökade kommunikationskostnader för hela familjen.

I många motioner från borgerligt håll har man framhållit att boendekostnaderna nu inte uppgår till 20 procent av genomsnittslönen för en industriarbetare. Detta måste vara en alldeles felaktig föreställning — medvetet eller omedvetet — ty vi på bostadsförmedlingarna har fått påtagliga bevis på att familjerna i allmänhet inte har råd att hyra en någorlunda fullvärdig bostad. Bostadskostnaderna för en normal modern familjelägenhet tar nu i allmänhet 25—27 procent av genomsnittslönen.

De bostadssökande tvingas antingen att tacka nej till moderna lägenheter eller också att betydligt sänka kraven på utrymme och efterfråga en mindre tvårumslägenhet. Ja, t. o. m. den moderna enrumslägenheten har beklagligtvis nu av många familjer måst accepteras som familjebostad.

Den utveckling hän mot trerumslägenheten som familjebostad, som vi glädjande nog kunnat konstatera under tidigare år i vår nyproduktion, har nu ändrats, och bostadsförmedlingarna har varit nödsakade att ge byggnadsföretagen signaler om att ritningarna måste ändras och blivande fastigheter omställas till mindre lägenhetstyper.

En ytterligare försämring av bostadsstödet skulle verka olyckligt för den planerande byggnadsindustrien och tvinga fram en omställning till lägenhetstyper, som i det långa loppet visar sig vara felinvesteringar.

Den subvention, som nu ges i form av generella räntegarantier, är i högsta grad nödvändig och berättigad för att

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

förhindra uppkomsten av en olycklig och felinställd byggnadspolitik.

Byggnadsföretagen och bostadsproducenterna måste ha några år på sig, då man kan arbeta i lugn och ro och inte ständigt behöver ändra kalkyler och beräkningar på grund av ändrade statsbelåningsbestämmelser. Och hyresgästerna vill också gärna räkna med att inte få högre hyror än vad man från början kalkylerat med.

Hyresgästerna har dock en viss rätt att påräkna samhällets stöd för anskaffande av en hälsobostad lika mycket som andra grupper för andra ändamål. Och skall så subventionerna helt bort från byggnadsproduktionen, så kan man också kräva översyn eller borttagande av vissa andra subventioner, som också ges generellt och som belastar budgeten.

Jag vill gärna påpeka att vi på bostadsförmedlingarna kan konstatera att man nu nödgas i mycket stor utsträckning syssla med de allra mest behövande av bostadssökande och samtidigt de minst bemedlade. Det har nämligen påbörjats en saneringsverksamhet i praktiskt taget alla större städer, och många undermåliga och hälsofarliga fastigheter försvinner från städernas kärnor, vilket naturligtvis är att betrakta som mycket glädjande. Men vem är det som bor i dessa bostäder? Det är folk i de allra lägsta inkomstklasserna, och de har ytterst små möjligheter att skaffa sig en modern bostad, om inte rimliga villkor erbjudes. I och med att de gamla bostäderna försvinner, uppstår väldiga omflyttningsproblem för förmedlingarna. Människor i de äldre, goda lägenheterna vill inte flytta, och då kvarstår nästan endast nyproduktionen att erbjuda de utsanerade.

Om hyrorna på grund av minskat statligt stöd drives alltför mycket i höjden, så har man ingen möjlighet att placera de mindre bemedlade någon annanstans än i nödbostäder. Därför är det angeläget att riksdagen har dessa

fakta för ögonen. Under 1959 blev inte mindre än 738 lägenheter av de 3 600 som Malmö stad byggde uppförda i rena saneringskvarter, och bostadsförmedlingen har haft ett verkligt jättearbete med att placera de utsanerade i prisöverkomliga lägenheter. Det har skett genom omflyttningar huvudsakligen i det äldre bostadsbeståndet, men på sista tiden har den utvägen nästan helt varit stängd och svårigheterna ökar med varje ny sanering.

Särskilt bekymmersamt är läget för barnfamiljerna. Det finns nämligen fortfarande bland många fastighetsägare en stark aversion mot att hyra ut sina lägenheter till familjer med barn. En del av dessa barnfamiljer har kunnat placeras i de nyare bostadsbestånden, i synnerhet hos de allmännyttiga eller kooperativa bostadsföretagen. Men detta har endast varit möjligt på grund av utgående bostadsrabatter och statliga räntesubventioner.

Låt mig erinra om att det nyligen har gjorts en levnadskostnadsundersökning, vars resultat publicerats i Sociala meddelanden. Av den undersökningen framgår att år 1958 bodde 14,9 procent av familjer med barn i lägenheter om ett rum och kök, 23,7 procent bodde i lägenheter om två rum och kök.

39 procent av dessa familjer bor i olämpliga familjelägenheter, av vilka en hel del är av mycket dålig kvalitet. En försämring av de statliga villkoren för stöd åt bostadsbyggandet skulle nästan helt omöjliggöra placeringen av de mindre bemedlade familjerna.

Det har i vissa motioner sagts, att bostadsbyggandet måste krympas och det statliga stödet minskas, för att man därigenom skulle möjliggöra ett ökat stöd åt näringslivet. Bland annat återfinns denna uppfattning i centerpartiets motion II: 446 år 1960, där man skriver att bostadssubventionerna har varit av en sådan omfattning att bostadsbristen i betydande utsträckning kunnat hävas och att bristen t. o. m. i

de största städerna har skiftat karaktär och nu är av delvis mindre tryckande natur.

Denna uppfattning måste vara helt felaktig, vilket jag redovisat i första hälften av mitt anförande. Industrien, som på nytt visar stor investeringslust, kräver i sammanhanget även bostäder åt sina nyanställda. Industriens utbyggnad och bostadsbyggandet måste gå hand i hand. Det första man gör på en plats, där man förlägger en industri eller tänker utvidga en industri, är att undersöka, om bostäder kan anskaffas åt arbetskraften.

Eftersom Malmö är en attraktiv stad i näringspolitiskt avseende och många industrier söker sig dit, har jag haft tillfälle att knyta kontakter med industrifolk och andra näringslivets representanter. Förhandlingarna har gällt både tomtmark för industrien och bostäder för arbetskraften. Bostadsförmedlingen sysslar därför i stor utsträckning med att försöka lösa bostadsfrågorna både för stadens tidigare, i utveckling stadda industri och den nyinflyttade industrien.

I centerpartiets motion säges bl. a.:

»För hävande av bostadsbristen i storstäderna kan två vägar tänkas möjliga. Den ena är en erforderlig ökning av byggandet. Den andra vägen är att vidtaga åtgärder så att inflyttningstrycket till storstädernas bostadsmarknad minskas och möjligheten till att häva bostadsbristen därigenom uppnås.»

Man hävdar att den sistnämnda vägen nu måste beträdas. Det innebär att man siktar på att lösa problemet genom lokaliseringspolitik över hela fältet. Det är lätt att säga tulipanmaros men göra en är betydligt svårare.

Det finns industrier, som inte under några förhållanden vill förläggas till annan plats än de själva tänkt sig och som förklarar att därest man inte får möjlighet att slå sig ned på denna plats, så kommer man att flytta verksamheten till utlandet. Det är vidare

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

många skäl som gör att vissa industrier vill ligga i hamnstäder eller på orter med goda kommunikationer såsom järnväg och flyg och med tillgång till fartyg och hamnplatser. Efter sjustatsöverenskommelsen har det väl också varit angeläget för många näringsgrenar att komma så nära kontinenten som möjligt.

Även om det givetvis inte på något håll finns önskemål om att göra en stad större än att man hinner med i utvecklingen, så kan man många gånger ställas inför svåra avgöranden på det lokala planet. Det är i högsta grad önskvärt med en lokaliseringspolitik, som tar hänsyn till det uttunnade befolkningsskiktet och sysselsättningssvårigheterna på sina håll. Men jag vill erinra om vilket motstånd den statliga kommitté möter, som fått i uppdrag att undersöka möjligheterna av förflyttningar av vissa statliga verksamhetsgrenar från Stockholm till andra orter. Tag exempelvis penninglotteriet, i vars ledning sitter en man som under sin riksdagsmannatid var en av de mest avancerade förkämparna för en aktiv lokaliseringspolitik. Nu staplar han upp allä möjliga förklaringar och omständigheter kring sitt ämbetsverk som skäl för att det under alla förhållanden bör ligga kvar i Stockholm, trots att enligt vanliga begrepp ingenting skulle hindra att denna verksamhet flyttades till annan ort.

Lokaliseringsfrågorna är som sagt svåra och man kan inte utan vidare säga att man på den vägen löser omplaceringsproblemen.

Jag har här inte redovisat de utomordentliga behov av bostäder som föreligger när det gäller anskaffandet av arbetskraft för sjukhusens och skolornas behov i en växande storstad.

Allt sammantaget skapar en bostadsbrist, som man inte får blunda för, och det gäller att ta krafttag för att bemästra och övervinna den. Det är därför önskvärt att man inte skär ned bostadsproduktionen, och lika betydelse-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

fullt är det att man inte försämrar villkoren för de nu utgående statliga lånen. Man skapar då svårigheter för dem som man i motionerna säger sig vilja stödja, nämligen näringslivet och dess arbetskraft. Detta näringsliv behöver för sin utbyggnad och för sin verksamhet inte bara industrilokaler och lagerlokaler utan också i högsta grad bostäder för den arbetskraft man skall sysselsätta. Dessa bostäder måste byggas på de platser, där industri och handel är belägna, eller i dess omedelbara närhet. Dessutom måste hyrorna vara överkomliga, ty annars uppstår nya problem.

Herr Gustafsson i Skellefteå sade bl. a., att bostadssparandet hade minskat. Det är alldeles felaktigt. Detta sparande har ökat mycket kraftigt över hela landet. Både HSB:s sparbanksverksamhet och sparbankerna över huvud taget visar goda siffror. Speciellt ungdomens sparande till insatser i bostadsrättsföreningar och egna hem har tagit en fart som aldrig tidigare.

Vidare har herr Gustafsson påpekat att man i städerna inte har något större intresse för egnahem och att det framför allt är kommunerna som lägger hinder i vägen. Jag vill bara erinra om att det har gjorts undersökningar som visar, att ett egnahemsbygge kostar kommunerna 5 å 6 gånger mer i olika slags investeringar än lägenheter i flerbildshus. Detta måste man naturligtvis ta hänsyn till, men det säger inte på något sätt, att kommunerna inte har intresse för egnahemsbyggande. Man har ju gått in för att på alla sätt undersöka förutsättningarna för ett förbilligande av gruppbebyggelsen, att skapa effektiva stadsplaner och att främja byggnadsverksamheten på bästa tänkbara sätt. Intresset finns alltså, men man måste räkna med dessa svårigheter för kommunerna.

I slutet av 1959 skrev Skånska Dagbladet — jag vänder mig nu till centerpartiet: »Det har länge varit ett önske-

mål inte minst från företagare och hyresgäster att räntan skulle sänkas.» Vidare säger man: »Det gäller framför allt hyresgästerna. Hyreshöjningarna har duggat tätt den senaste tiden, vilket fått till följd en förskjutning i efterfrågan på lägenheter, från större till mindre. Den ökade efterfrågan på tvårumslägenheter motsvaras av motsvarande minskning för trerummarna. Det är beklagligt att utvecklingen skall gå i den riktningen. Tvårumslägenheten är ingen idealisk bostad för familjer med barn. Trångboddheten är av ondo. Den stora ungdomsbrottslighet vi har är till viss del beroende på trånga bostäder. Ungdomen körs ut på gatan, därför att det helt enkelt inte finns plats för dem i hemmen.»

Så sade man vid det tillfället. Men vad har nu hänt? Centerpartiet har enligt min uppfattning tidigare varit mycket positivt när det gällt att arbeta för en lågräntepolitik, och man har därvid åberopat småföretagarnas och hyresgästernas intressen. Man blir därför förvånad över den omsvängning som nu har inträffat, när centerpartiet i sin partimotion föreslår att räntan för de statliga generella bostadssubventionerna höjs. Innebär det att centerpartiet har svängt i räntefrågan eller är det bara i fråga om räntan på bostadslånen som man intagit en annan ståndpunkt? Är det inte lika viktigt i dagens läge, då löntagarna över lag iakttagit en glädjande måttlighet i fråga om lönehöjningar, att man ser till att inte reallönen för dessa grupper försämrats genom att boendekostnaden blir större.

Centerpartiet har också givit besked om att man är intresserad av att befrämja småföretagarnas intressen. Ingår inte hyran och lokalkostnaderna i dessa småföretagares kalkyler? Det är viktigt, att inte en räntehöjning får driva dessa företags kostnader i höjden.

Det skulle vara intressant att få svar på dessa frågor.

Slutligen skulle jag vilja framhålla

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att det är önskvärt, att man inte begränsar egnahemmen till 125 kvadrater, ty härigenom har många svårigheter uppstått och kommer att uppstå. Jag hoppas att socialministern vill medverka till en uppmjukning på denna punkt.

I motion II:443 föreslås en ökning av familjebostadsbidraget. En sådan höjning är nödvändig. Logiken bjuder att herr Hansson i Skegrie anslöte sig till denna motion, eftersom han är av den uppfattningen att de mindre bemedlade familjerna bör hjälpas. Jag ber att varmt få tillstyrka denna motion.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 28 b av herr Thun m. fl. och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen förhandlingarnas ledning.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Svenning att man får skilja på kravet på en låg ränta när det gäller det allmänna ränteläget och när det gäller räntan på dessa lån. Samtidigt som man kräver högre ränta på dessa lån kräver man ju också minskade subventioner. En minskning av subventionerna är vi ju allesammans överens om skall ske. Det är bara, som socialministern säger, takten vi inte kan enas om riktigt.

Jag skall gärna ge herr Svenning rätt i att industrien kan ha behov av bostadsbyggande, men om man ser på bostadsköernas sammansättning, kommer man ju fram till att en hel del av dem som befinner sig där ingalunda står där av det skälet, att de inte har bostad för att kunna arbeta på platsen. En av vårt lands allra främsta experter på bostadspolitik skrev för en tid sedan, att i varje fall i Stockholms bostadsko unge-

fär 60 procent av de sökande redan har egna lägenheter och att ungefär 20 procent icke är familjebildande, om jag så får kalla dem. Låt oss säga att man av en kö på 100 000 kan skära bort 60 000 som redan har lägenheter och 20 000 icke familjebildande — det är en låg siffra — så återstår 20 000 ur social synpunkt verkligt behövande. Där ser vi åtminstone att bostadsköernas avveckling i mycket stor utsträckning är ett fördelningsproblem. Man borde i stället i första hand ge dem bostäder, som ur sociala synpunkter och som av det skäl som herr Svenning nämnde behöver dem, nämligen de som inte har bostad på den ort där de skall arbeta. Ge dem först! Om vi ginge den vägen tror jag att vi ganska snart skulle reducera bostadsköerna.

Vi skall också komma ihåg, herr Svenning, att så länge vi fortsätter subventionera bostäderna blir de en vara som är billigare än andra varor. Folk som i dag står i bostadskön och får låt oss säga en en-, två- eller trerummare kommer kanske om några år, när deras ekonomiska förutsättningar är bättre, att stå där igen därför att de vill ha en större bostad än den de redan fått. Man kommer aldrig fram till en fullständig reducering av bostadsköerna så länge man fortsätter att göra bostäderna billigare för alla människor, oavsett om de behöver det eller inte.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottet föreslår ju i varje fall när det gäller egnahem en sådan utjämning, att man dels genom att höja belåningsgränsen och dels genom att utsträcka amorteringstiden tar bort de värsta verkningarna av att de räntefria stående lånen slopas. Herr Hansson kan väl erinra sig sin egen partimotion, där centerpartiet godkänner detta men går vidare och föreslår att räntan också skall höjas. Det betyder att det blir svårare och dyrare att få egnahem.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

När det gäller bostadsköerna vet jag inte var herr Hansson fått sina siffror från. Men i Malmö står 14 000 bostadslösa i kö. Dessutom tillkommer ett sanneringsbehov som jag inte kan uppskatta men som kan beräknas till mellan 3 000 och 4 000 lägenheter. Det betyder att vi bara i Malmö behöver cirka 18 000 lägenheter under den närmaste tiden.

Herr Hansson säger vidare att man skall vara rädd om subventionerna och inte dela ut dem till vem som helst. Om vi stänger möjligheterna för de mindre bemedlade, inte låter dem få en chans att få hyggligare bostäder, så omöjliggör vi för dem för lång tid framöver att klara sina problem. De får stanna i gamla, omoderna och mycket trånga bostäder. Detta kan bli ett socialt problem av högsta klass.

När herr Hansson talar om subventioner kan det ju också vara på sin plats att tala om de subventioner som utgår till jordbruket.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte man skall förenkla bostadsdebatten så att man sätter likhetstecken mellan subventioner av olika slag. Det tar för lång tid att för herr Svenning förklara bakgrunden till jordbrukssubventionerna, som i grund och botten är subventioner till konsumenterna, därför att det sannolikt inte finns möjligheter att köpa livsmedel utomlands till de priser vi nu tillämpar här i landet.

Herr Svenning återkommer med en fråga, som jag besvarat i genmäle till socialministern. Vårt förslag rörande räntehöjning för egnahemslån skall, herr Svenning, sättas i relation till vårt krav på inkomstprövning, vilket betyder att de allra flesta egnahemsbyggare inte alls drabbas. Vi anser att de som ligger i ganska höga inkomstklasser och dessutom har egen förmögenhet inte skall subventioneras med pengar som tas ut i skatt från folk som har det sämre

ställt. De förstnämnda har ju råd att skaffa sig en god lägenhet, vilket de som har låga inkomster tyvärr inte har. Sådan är verkligheten.

Herr SVENNING (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort replik angående subventionerna. Skall vi komma överens om, herr Hansson i Skegrie, att tillämpningen beträffande alla slag av subventioner skall vara densamma? Det kanske vore lämpligt att göra på det sättet, ty de generella subventionerna ges ju, såsom herr Hansson säger, utan prövning. Inför man en behovsprövning på bostadsområdet, bör man göra det även på jordbruksområdet. Det finns nämligen inom jordbruket många som inte behöver jordbrukssubventioner.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Den bostadssociala målsättningen har ju varit och är — någon ändring har inte signalerats — att hyreskostnaderna ej skall överstiga 20 procent av lönen. Denna målsättning har inte kunnat förverkligas. I många fall tar hyrorna numera mellan 25 och 30 procent av inkomsten. Hyrorna har alltså nått en sådan höjd, att arbetare och lägre tjänstemän, d. v. s. folk med vanliga inkomster, inte kan konkurrera om lägenheter i nybyggda fastigheter. Till de omåttligt höga hyrorna kommer de s. k. insatserna, som i många fall belöper sig till 7 000, 8 000 och 9 000 kronor.

Utvecklingen på hyresmarknaden belyses bäst av konsumentprisindex. Index, som satts till 100 för år 1949, är nu 155. Med kostnaderna för bränsle och lyse inräknade är index 158. Totalindex är 153.

Situationen på bostadsmarknaden är numera sådan att vi har hundratusentals människor i bostadsköer, medan vi samtidigt på vissa håll kan finna lediga bostäder, vilka de bostadslösa inte har råd att köpa eller hyra. Det senare är dock inte det mest vanliga. Det vanliga

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

är i stället en situation sådan som den i min hemstad, Gävle, där det för någon tid sedan visade sig, att av de bostads-sökande 63 procent hade inkomster understigande 12 000 kronor per år. Dessa medborgare har liten chans att komma i åtnjutande av de nya lägenheterna, hur stort deras behov än kan vara.

Det är i detta läge vi har att ta ställning till de borgerliga partiernas motioner. Vid tidpunkten för omsättnings-skattens behandling här i riksdagen utarbetade ju de borgerliga partierna s. k. besparingsförslag. Går man igenom dessa punkt för punkt finner man att högerpartiet vill spara 139 miljoner kronor, d. v. s. man ville öka boendekostnaderna med detta belopp. Dessa besparingar för staten och ökade utgifter för hyresgäster och egnahemsägare gäller olika avsnitt av bostadsområdet. Folkpartiet har samma inställning och ville öka boendekostnaderna med 110 miljoner kronor. Och var står centerpartiet i denna fråga? Jo, centerpartiet hyser förhoppningar att på olika avsnitt av bostadsområdet kunna spara 200 miljoner!

Hur skall det vara möjligt att minska statsutgifterna på berörda områden utan att samtidigt höja utgifterna för hyresgäster och egnahemsägare? Man gör sig skyldig till ett dubbelspel, när man talar vackra ord om att man tar hänsyn till medellösa, till barnrika familjer och till alla dem som behöver stöd, men samtidigt lägger fram motioner som innebär påtalade försämringar.

Det beklagliga i denna situation är att också regeringen — låt vara inte i samma omfattning — vill öka boendekostnaderna för i första hand 250 000 familjer, varav uppskattningsvis 60 000 i egnahem och 190 000 i flerfamiljshus.

Höjningen av den garanterade räntan enligt socialministerns förslag minskar statens ränteutgifter med 10 miljoner kronor. De familjer som här drabbas har alltså att emotse en merutgift på denna summa, om regeringens förslag

går igenom. Man kan inte tala om milda västanvindar, även om summan ter sig liten i jämförelse med de borgerliga partiernas förslag till försämringar. 10 miljoner kronor är inte precis småpotatis.

Om sålunda regeringens förslag i vissa stycken ökar bostadskostnaderna, vill ändå de borgerliga partierna vara värst. Alla deras förslag till ändringar i nu gällande bestämmelser syftar till en kraftig höjning av hyror och amorteringar — höjningar som fullt genomförda betyder hundratals miljoner kronor i ökade bostadskostnader för landets hyresgäster och egnahemsägare.

De borgerliga partiernas besparingsförslag lades fram som motförslag till regeringens förslag om omsättnings-skatt. Regeringen har nu genomfört denna omsättningsskatt — den är ett faktum. Trots vetskapen härom vidhåller de borgerliga sina förslag och önskar således utöver omsättningsskatten ytterligare pålagor på landets alla små inkomstagare.

Vi kommunister kan inte godkänna socialministerns förslag om en höjning av den garanterade räntan. Ordet »garanterad» har ju uppfattats av egnahemsägarna såsom en garanti i ordets rätta bemärkelse. Vi kan inte heller godkänna slopandet av den ränte- och amorteringsfria stående delen av egnahemslånen. Vi är medvetna om att den statliga räntegarantien kostar staten stora pengar i ränteutgifter. Vi anser att andra vägar och andra principer måste sökas för att lösa problemet med de höga bostadskostnaderna. Vi har föreslagit, som en möjlighet att minska byggnads- och bostadskostnaderna, en allmän räntesänkning samt ett frikopplande av hela bostadsområdet från räntespekulationer.

Vi har också föreslagit nya former för bostadsbyggandets finansiering som vi anser vara nödvändiga. Utskottet har i sitt utlåtande med hänvisning till 1959 års sakkunniga förklarat, att denna ut-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

redning skall ha till huvuduppgift att »belysa bostadsefterfrågans utveckling i stort de närmaste 5 å 10 åren och klarlägga olika bostadssökandes behov, främst barnfamiljernas och äldreingarnas. En dylik kartläggning av bostadsbehoven bör läggas till grund för en omprövning av skilda bostadspolitiska åtgärder».

Utskottet fortsätter: »I avvaktan på att ett säkrare underlag för bedömning av skilda bostadspolitiska åtgärder skall erhållas synes det välbetänkt att avstå från sådana förändringar i det statliga bostadsstödet, som kan ställa särskilda grupper av bostadssökande inför betydande ekonomiska svårigheter. En allmän och mera avsevärd höjning av hyror och bostadskostnader för de under 1940- och 1950-talen tillkomna bostäderna kan departementschefen därför inte tillstyrka.»

Men vad säger man på nästa sida i utskottets utlåtande? Jo, där heter det: »Departementschefen anser att en höjning av räntan bör komma i fråga endast för sådana hus, som tillkommit med stöd av 1946 och 1948 års tertiärlånekungörelser och 1948 års egnahems-lånekungörelse och som färdigställts före 1953. Den garanterade räntan för lån i dylika hus bör höjas med 0,5 procent. Den på grund av en dylik höjning av den garanterade räntan beräknade hyresökningen motsvarar cirka 3 procent på utgående hyror.»

Men då är man ju framme och tummar på dessa bestämmelser! Vi anser att om man tillsätter en utredning som skall undersöka behoven på detta område, borde man samtidigt utreda vad dessa familjer har råd att betala för en bostad. Det hade därför inte varit ur vägen om vårt förslag angående en undersökning på den punkten också hade inrymmts i direktiven till 1959 års sakkunniga. 3 procent på utgående hyror låter kanske inte så mycket, men då kan jag också ta in i bilden riksbankens diskontohöjning i januari på $\frac{1}{2}$ procent.

Vi vet att 1 procents höjning av räntan betyder 14 procents höjning av hyran. Det är alltså ganska väsentliga merutgifter som drabbar dem som bor i dessa bostäder.

Till förslaget om ett minimiprogram om 63 000 lägenheter har socialministern anfört, »att å andra sidan bör understrykas, att den pågående uppgången i konjunkturen kan medföra att ett överskridande av minimiprogrammet inte blir aktuellt». Jag skall inte ta upp någon debatt här om avvägningsproblemen vill hänvisa till att en socialdemokrat redan har i en motion i riksdagen påpekat hurusom man bygger bensinstationer landet runt för omkring 45 miljoner kronor. Det är inte så säkert att det enskilda näringslivet handhar pengarna på det rätta sättet.

Förra året byggdes cirka 69 000 lägenheter. Det tycker jag är bra. Vi känner alla bostadsbristens härjningar. Att i detta läge signalera att till och med minimiprogrammet kan underskridas finner vi kommunister fullkomligt orimligt. Inom nära nog alla tätorter och i alla städer råder bostadsbrist. Att i det läget minska bostadsbyggandet innebär i praktiken att med berätt mod ute-stänga tusentals bostadslösa från rätten att få en bostad inom rimlig tid.

Det sägs att det saknas arbetskraft. Jag invänder då: Minska på de militärinkallades långa övningstider, slopa några repetitionsövningar och låt denna dyrbara arbetskraft bygga bostäder åt de bostadslösa! Med god vilja — behovet torde ingen kunna bestrida — skulle det vara fullt möjligt att även för kommande år bygga minst 70 000 lägenheter.

Landets hyresgäster och egnahemsägare ropar efter sänkta byggnadskostnader, sänkta hyror och — för att nå detta mål — sänkta räntor. Södra Norrlands hyresgästförbund med 7 000 medlemmar har på en konferens uttalat följande:

»De höga hyrorna i nybyggena hotar

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att snedvrیدا den bostadssociala utvecklingen. Lägenheternas standard pressas ned såväl vad utrymme som teknisk utrustning och utförande beträffar. Många barnfamiljer, som skulle behöva större lägenheter, kan inte hyra dem därför att de är för dyra. Konferensen riktar därför en maning till statsmakterna att se till att *billiga pengar* ställs till bostadsbyggandets förfogande.»

Nära nog alla hyresgästsektioner och föreningar i landet accepterar den tankegång jag här återgivit och som kommit till uttryck i detta uttalande av Södra Norrlands hyresgästförbund.

Man har rätt att fråga sig: Var finns dessa hyresgästers representanter i riksdagen? Vad gör de för att sänka räntorna? Vad gör de för att ställa billigare pengar till förfogande för bostadsbyggandet? Många hyresgäster väntar med stort intresse på svar på dessa frågor från flera än oss kommunister. Det går ju inte an att resa landet runt och medverka till uttalanden för lägre räntor men i riksdagen medverka till räntehöjningar. Det kommer säkert hyresgästerna ute i landet att snart upptäcka. Kommunisternas förslag utgör ett bidrag till en godtagbar lösning.

Vi har föreslagit i motion nr 237 att riksdagen måtte besluta,

att för bostadsbyggandet nästa budgetår fastställa som minimiprogram 70 000 lägenheter;

att departementschefens yrkande beträffande punkt 5. Kapitalmedelsförkluster och ränteeftergifter på vissa bostadsbyggnadslån under a) måtte avslås;

att departementschefens yrkande under b) ändras därhän att av honom förordat förslagsanslag för nästa budgetår om 180 000 000 kronor uppräknas till 190 000 000 kronor;

att förslaget i kapitalbudgeten under femte huvudtiteln om slopande av den ränte- och amorteringsfria stående delen av egnahemslånen å 4 000 kronor icke bifalles; samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hem-

ställa att utredningen rörande vissa bostadsfrågor m. m. får i uppdrag att jämväl utreda frågan om finansieringen av bostadsproduktionen i enlighet med vad vi i motiveringen angivit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna motion i alla de punkter som den avser utskottets förslag.

Herr KÄLLENIOUS (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 50 har jag under punkten 12 en blank reservation i vad rör motionen 303 om slopande av bestämmelserna angående viss maximiytta såsom villkor för statslån för egna hem.

I statsverkspropositionen i år redovisas bostadsstyrelsens förslag om att bestämmelsen om 125 kvm maximiytta skall slopas. Den förorsakar, säger bostadsstyrelsen, de långivande organen inte ringa administrativa bekymmer. Den kan också leda till att hus, som inte godtas för lån, blir godtagbara när de görs större. Socialministern har också ansett att det finns skäl som talar för det, men han är inte beredd att tillstyrka förslaget.

Utskottet har på den punkten gått ett steg längre och hänvisar till att man kan göra ytterligare eftergifter. Man säger att det finns skäl som talar för att bestämmelsen i fråga skall slopas men går på socialministerns linjer under hänvisning till ytterligare undantag som kan göras.

Herr talman! När man nu har gjort en sådan ytterligare uppmjukning, tycker jag, att man kunde ha tagit steget fullt ut och därigenom åstadkommit ett undanröjande av ett onödigt kineseri. Detta kineseri leder till att man i de olika landsändarna inte alltid kan få egnahemmen så praktiskt utformade både för dagen och med hänsyn till framtiden som många gånger kunde ha varit önskvärt och att man kanske inte heller får en sådan exteriör på egnahemmen att de passar rätt in i mil-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jön. Det hade sålunda enligt mitt förmenande varit lyckligt att ta steget fullt ut och undanröja dessa hindrande bestämmelser och alltså bifalla motionen.

Därnäst, herr talman, övergår jag till motionen nr 336, som rör tillämpningen av upphandlingskungörelsen på kommunala och allmännyttiga bostadsföretag. Om den saken har utskottet sagt, att de flesta företag som åsyftas i motionen redan tillämpar upphandlingskungörelsens bestämmelser. Utskottet finner på grund härav inte tillräckliga skäl för att tillstyrka motionen.

Detta är en gammal fråga, som återkommer sedan många år. Man får tydligen ta det peu à peu och hoppas att det så småningom tränger igenom vad som avses och vad frågan i grund och botten betyder. Det är inte en politisk fråga utan en allmän administrativ ordningsfråga.

Utskottet avfärdar, synes det mig, frågan rent allmänt, men det är svårt att förstå, på vilka sakliga skäl man vill undandra sig en sådan administrativ ordning och reda, som eljest gäller för all statlig förvaltning. Är man rädd för ordning och reda? I så fall väcker man ju redan härigenom både undran och förvåning och kanske även misstro, och det är just det som man bör vara särskilt angelägen om att undvika i sådana här fall.

Detta sega motstånd mot offentlighetsprincipen är karakteristiskt skulle jag vilja säga för allt som sammanhänger med bostadspolitiken. Tyvärr är det så. Det finns inga sakliga skäl för att på bostadsområdet upprätthålla en särskild allmännyttig ordning, som avviker från vad som eljest gäller. Det är bara ägnat att undanrycka förtroendet för det hela.

Med dessa ord yrkar jag, herr talman, bifall till den reservation som har upptagits under punkt 5 på sid. 68 i statsutskottets utlåtande nr 50.

Slutligen några ord om motion 335.

Där har föreslagits att de som allmännyttiga betecknade och med dem i belåningshänseende jämställda företag skall åläggas dels att till Kungl. Maj:t redovisa sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad samt de för fonduppbyggnaden tillämpade principerna, bl. a. i fråga om avskrivningar, dels att till statens hyresråd fortlöpande anmäla alla inträffade hyresändringar liksom de kalkyler, som legat till grund för desamma. Denna motion bygger på den uppfattningen, att i vad motionen avser hyressättningen denna skall baseras på enhetliga principer, alldeles oberoende av i vilket hus en hyresgäst råkar bo. Nu är de som allmännyttiga betecknade företagen i princip befriade från hyreskontroll. På den grunden har de i praktiken etablerat en förhandlingsordning med hyresgästorganisationen. De kan själva författningsmässigt kompensera sig för inträffade kostnadsstegringar, t. ex. räntestegringar. Ett centralt samlat material hos statens hyresråd måste vara ägnat att trygga kontinuiteten och den enhetliga bedömningen av dessa frågor. Det finns ingen anledning att ha en särskild s. k. allmännyttig ordning på området — en ordning som skall vara »sig selv nok».

Beträffande den andra punkten i motionen, nämligen skyldigheten för företagen att redovisa sina fonder, anför utskottet att »i det fall statliga lån beviljats för allmännyttiga företags fastigheter det lånebeviljande organet kan, därest anledning därtill yppas, erhålla alla erforderliga upplysningar beträffande företagens fastigheter. Behov av att kontinuerligt insamla de i motionerna angivna uppgifterna för dylika fastigheter har inte framkommit.» Utskottet avslår därmed motionen.

Det är emellertid inte detta saken gäller, utan tanken — som vi hoppades var klart uttryckt — är, att riksdagen skall få ett underlag för att lättare kunna bedöma det bostadspolitiska stödet i fortsättningen. Det är viktigt att sta-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tens pengar på detta område används så, att man får det största antalet bostäder därav — åtminstone borde detta vara syftet. Nu har staten under en följd av år satsat pengar i dessa företags produktion. Men i och med slutbelåningen släpper man liksom intresset för fastigheterna.

De som sätter sig emot den föreslagna insynen värjer sig med påståendet att de kommunala representanterna sitter i bolagen, stiftelserna o. s. v., och därmed skulle statens intresse vara till fullo beaktat. Jag har nog en annan uppfattning, nämligen att kommunens representanter i första hand — helt naturligt för övrigt — ser till den egna kommunens intressen, d. v. s. att hemmakommunen eller det egna företaget av statens stödpengar får ut så mycket som möjligt i konkurrens med de andra kommunerna. Staten däremot skall övervaka, att kakan delas rättvist och att bästa möjliga resultat uppnås, och detta kanske inte alltid sammanfaller med de lokala kommunala intressena.

Som det nu är saknar riksdagen möjlighet att överblicka dessa förhållanden, eftersom det inte sker någon central redovisning. Skall ett företag, ett statligt verk eller dylikt under en följd av år pumpa in pengar i olika delföretag utan att fordra en översiktlig redovisning? Jag tror inte det är tänkbart. För mig är det ofattbart om riksdagen skulle avstå från att kräva en översiktlig redovisning — antingen den sker periodvis eller per år — som ger riksdagen möjlighet att klarare bedöma frågan än hittills. Den debatt vi haft här på förmiddagen har ytterligare accentuerat, att ett sådant behov av redovisning föreligger på grund av den svåra ekonomiska situation, den brist på pengar, som har påtalats, och på grund av de stora kostnadsstegringar som ytterligare förestår på olika områden genom ATP, lönehöjningar och omsättningsskatt.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen under punkt 6 i statsutskottets utlåtande på sid. 68.

Herr PERSSON i Växjö (s):

Herr talman! I föreliggande utlåtande har statsutskottets majoritet så gott som undantagslöst tillstyrkt de förslag som departementschefen framlagt. Jag tycker att man bör hälsa med tillfredsställelse att utskottet så starkt har understrukit angelägenheten av en fortsatt omfattande bostadsproduktion. De skäl, som utskottet anfört härför, är enligt min mening övertygande. Det är angeläget att bostadsbristen avvecklas i så snabb takt som möjligt och att bostadsförhållandena förbättras. Bostadstillgångens betydelse för näringslivets möjligheter till utveckling och ökning av produktionen bör inte heller underskattas — den saken har ju diskuterats tidigare i dag.

Herr Hansson i Skegrie försökte från denna talarstol bagatellisera den bostadsbrist som finns. Nu är det emellertid så att det inte bara föreligger motsättningar mellan centerpartiets motioner, utan herr Hansson i Skegrie har också givit uttryck för olika meningar vid skilda tillfällen, i den mån detta har passerat honom. Enligt en handling, som jag har här, har herr Hansson i Skegrie vid ett tidigare tillfälle varit med om att göra följande uttalande: »Trots den minskning i bostadsbristen, som resultatet av styrelsens årliga enquéter om bostadsmarknadens läge tyder på, är dock bostadsbristen alltfört ett mycket allvarligt problem. Bristen är koncentrerad till storstadsregionerna och de större städerna.»

Detta var herr Hanssons i Skegrie mening i slutet av augusti förra året. Nu tycker han att det inte är så märkvärdigt med bostadsbristen i Stockholm. Om jag fattade honom rätt ansåg han att det bara är fråga om en omfördelning av de bostäder som redan finns. Det

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skulle vara intressant, om herr Hansson i Skegrie kunde ge anvisning på hur denna omfördelning skall gå till. Jag tror inte att det är så enkelt att lösa frågan som det låter, när man här ifrån talarstolen talar om det hela.

Vid det tillfälle som jag nyss åsyftade ansåg för övrigt herr Hansson i Skegrie att bostadsbyggnadsprogrammet för det budgetår, som vi här behandlar, borde omfatta 70 000 lägenheter. Nu föreslår departementschefen, med tillstyrkan av utskottet, ett minimiprogram på 63 000 lägenheter. Men herr Hansson i Skegrie motionerar om ett minimiprogram på 60 000 lägenheter, och han har också här i kammaren talat för detta förslag. Det har han naturligtvis rätt att göra, om han så vill, men det är klart att man inte kan ta honom på fullt allvar när han ger uttryck för så olika uppfattningar vid varandra så näralliggande tillfällen.

Herr Cassel har här talat om att man dels måste se till att bostadsproduktionen hålles så jämn som möjligt och inte på något sätt stoppar upp och att man dels måste tillgodose näringslivets kapitalbehov och därför inte bör fastställa något bostadsbyggnadsprogram. När jag läste om de framstötter i bostadsfrågan, som högern nu gjort vid årets riksdag, fick jag den uppfattningen att det säkraste sättet att helt stoppa bostadsproduktionen är att bifalla högerns förslag. Jag skulle inte tro att det finns många företagare som vågar ta några initiativ att bygga bostäder, om riksdagen skulle besluta att ändra lånevillkoren på sätt som högern föreslagit. Man skulle inte då kunna räkna med så stor efterfrågan på bostäder att man skulle bli av med de lägenheter som man producerade.

Jag har också svårt att tro att högern, om inte högern med säkerhet hade vetat att dessa förslag inte skulle bli bifallna, hade velat framställa dem. Risken av att riksdagen skulle godkänna förslagen skulle man nog inte ha vågat ta.

I sitt utlåtande anför utskottet vidare att stor försiktighet bör iakttas vid prövning av frågan om minskning av den subvention som ränteeftergiften utgör för tidigare färdigställda hus, och utskottet förordar det förslag som departementschefen framlagt. Detta innebär, såsom här tidigare nämnts, en höjning med 0,5 procent av den garanterade räntan för hus färdigställda före år 1953. Med hänsyn till att bostadskostnaderna i dessa hus är betydligt lägre än i senare tillkomna hus tror jag att det är rätt svårt att resa någon verklig invändning mot denna justering av räntegarantien, som väl kommer att medföra att bostadskostnaderna för berörda lägenheter stiger med 3 å 4 procent.

Såväl Kungl. Maj:t som utskottet har godtagit bostadsstyrelsens förslag om att familjebostadsbidrag skall kunna beviljas retroaktivt för i realiteten tre kvartal. De bestämmelser, som nu gäller angående beviljande av familjebostadsbidrag retroaktivt, har för många bidragstagare medfört bortfall av bidrag på grunder som måste betraktas såsom enbart formella. Den förordade ändringen avser att eliminera detta förhållande och att för förmedlingsorganen underlätta handläggningen av bidragsärenden. Det är tillfredsställande att utskottet velat gå med på denna ändring.

Förslaget om att den räntefria stående delen av lånen när det gäller småhus skall slopas och belåningsvärdena höjas har föranlett en skrivning i utskottsutlåtandet som kan anses en aning förbryllande. Utskottet har erfärut att vissa producenter av småhus, för att bli berättigade till det högre belåningsvärde som man räknar med skall medges efter den 1 juli i år, överväger att till dess vänta med igångsättningen av en del projekt i syfte att därigenom komma i åtnjutande av det högre belåningsvärdet. I anledning härav förordar utskottet att en möjlighet skall öppnas för sådana företagare, som beviljas lån under innevarande halvår, att erhålla lån

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

på de villkor som kommer att gälla efter den 1 juli. Såvitt man nu kan beräkna kommer de årliga bostadskostnaderna för egnahem, vilka bygges för kostnader som går upp till det nya lånetaket, att bli ungefär lika höga enligt de nya lånebestämmelserna som enligt de gamla bestämmelserna. De nya bestämmelserna medför emellertid att dessa kostnader får betalas i 30 år i stället för i 25. Här öppnar man alltså en möjlighet för dem som önskar det att erhålla lån efter nya och sämre villkor än de nu gällande. Man skall ju inte neka någon att gör en dålig affär, om han vill. Jag kan tänka mig, att förslaget i något fall kan vara till fördel för producenter som bygger och överlåter många småhus, men i den mån saken berör enskilda egnahemsbyggare är det särskilt viktigt att vederbörande får veta vad han ger sig in på. Därför måste det lånebeviljande organet klargöra för den berörde lånesökanden vad de olika bestämmelserna innebär, så att han inte får lån efter bestämmelser som är ogynnsammare än han kanske hade tänkt sig.

Jag är med på en reservation till detta utlåtande i anledning av en motion, som jag varit med om att väcka. Denna motion går ut på att man skulle höja familjebostadsbidragets belopp, låt vara att höjningen inte skulle bli så värst stor. I första kammaren har herr Ericsson i Kinna väckt samma motion. Jag vill bara påpeka, att det ligger helt i linje med det bostadspolitiska program, som man hade tänkt sig att följa när man tog ställning till bostadspolitiska frågor vid 1957 års riksdag.

I direktiven för den bostadspolitiska utredning, som tillkallades i december 1955, framhöll dåvarande departementschefen, att generella subventioner till bostadsbyggandet borde få vika för ingripanden som avsåg att hjälpa hushåll med små inkomster till godtagbar bostad. Som exempel på sådana hushåll nämndes särskilt barnfamiljer med begränsade inkomster, pensionärer, en-

samstående mödrar och invalider. I det betänkande, som utredningen lämnade i oktober 1956, underströks att det var angeläget att »i lämpliga former försöka ge ett vidgat stöd åt dessa gruppers bostadsförsörjning». Utredningens förslag om avveckling av de generella subventionerna kompletterades med förslag om »dels en utbyggnad av systemet med familjebostadsbidrag till att avse även vissa hushåll med ett minderårigt barn, dels vissa höjningar av bidragens belopp».

I propositionen nr 100 år 1957 förordade departementschefen en något försiktigare avveckling av de generella subventionerna än bostadsutredningen hade gjort. Han föreslog en mindre höjning av familjebostadsbidragen med 120 kronor per år och familj för dem som bodde i lägenheter i flerfamiljshus och 30 kronor för dem som bodde i egnahem. Riksdagen godtog också detta förslag. Sedan dess har, allt tal om kvarstående generella subventioner till trots, en avveckling av dessa skett. Räntegarantien och den relativt låga räntan på statslånet är allt som finns kvar efter den 1 juli i år, när den räntefria stående delen av egnahemslånet försvinner. Bostadskostnaderna har emellertid stigit kraftigt sedan år 1957, delvis i anledning av denna avveckling. En lägenhet om två rum och kök, som uppfördes år 1950, kostade år 1959 omkring 250 kronor mera om året i hyra än den gjorde då. Nu föreliggande förslag om höjning av den garanterade räntan med 0,5 procent kommer att medföra en ytterligare höjning med 60—70 kronor.

År 1959 var hyran för en lika stor lägenhet, som uppfördes år 1957, ungefär 300 kronor dyrare än vid inflyttningen. En lägenhet på tre rum och kök blir, om den uppförts år 1959, ungefär 350 kronor dyrare att hyra än om den byggts år 1957. Man kan räkna med att för hus som byggs nu och framöver kommer hyrorna att ytterligare öka, därför att byggnadskostnaderna stiger. Om-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sättningsskatten inverkar liksom förmodligen kostnadsökningarna på annat håll. För egnahem tillkommer att ändringen av lånevillkoren från den 1 juli höjer de årliga kostnaderna med upp till 135 kronor.

Man har alltså avvecklat de generella subventionerna. Bostadskostnaderna har stigit kraftigt, men det ökade stöd åt barnfamiljerna, som man förutskickade år 1957, har uteblivit. Saken kan också uttryckas så, att detta stöd har minskat med samma belopp som man har höjt hyrorna med. Bidragen har alltså inte sänkts, men det innebär samma belastning för barnfamiljerna om hyrorna stiger med 250—350 kronor om året utan att man ger någon kompensation för detta. Bidragen har fått ligga kvar på samma nivå som år 1957. Levnads-kostnadsutvecklingen har dessutom medfört, att inkomststrecken i realiteten nu är närmare 1 000 kronor lägre än de var år 1957. De höjdes med 1 000 kronor förra året, men det hade varit motiverat att höja dem med 1 500 kronor. Sedan dess har levnadskostnaderna ytterligare stigit. En höjning därutöver vore därför nu befogad. Det hela betyder att endast barnfamiljer med ändå lägre inkomst än tidigare kan komma i fråga, alltså hushåll med verkligt små inkomster.

Detta avspeglas också i den sjunkande medelsåtgången. Utgifterna för bidragsgivningen uppgick 1957/58 till inte fullt 104 miljoner mot 106,5 miljoner 1958/59. Förslagsanslaget var 1958/59 150 miljoner, 1959/60 bara 140 miljoner och nu föreslås 130 miljoner. På det sättet infrias löftena om ökat stöd åt dessa hushåll med små inkomster, det ökade stöd som man faktiskt räknade med att genomföra år 1957.

I reservation nr 23 b) har nu yrkats bifall till motionerna I: 349 och II: 443. I dessa förordas en höjning av familjebostadsbidraget med för helt bidrag 60 kronor på det fasta beloppet och 30 kronor per barn. En tvåbarnsfa-

milj med sådant helt bidrag får sålunda 120 kronor per år mera än förut. Det täcker inte bostadskostnadernas ökning men ger ju ändå något.

I anslutning härtill har också yrkats att förslagsanslaget, som enligt propositionen skall vara 130 miljoner, fastställas till samma belopp som innevarande budgetår, 140 miljoner.

Om det s. k. sociala bostadsstödet för barnfamiljerna har det i princip inte rätt delade meningar. Som jag förut har framhållit har enighet rätt om att förbättra det i takt med avvecklingen av de generella subventionerna. I 1956 års bostadsutredning satt som ledamöter bland andra herr Cassel, herr Gustafsson i Skellefteå och herr Larsson i Luttara. De räknade ut att under förutsättning av 3 procents lönestegring varje år fram till 1960—1961 skulle utgifterna för familjebostadsbidragen det budgetår som nu kommer bli omkring 190 miljoner. Att det nu föreslås 130 miljoner för detta ändamål, visar ju tydligt att man inte har följt med i den tänkta utvecklingstakten.

I motionen till årets riksdag II: 446 av herr Hedlund m. fl. anförs bl. a.: »Enligt vår mening måste bostadspolitiken ges en social inriktning. Man bör sträva efter att ge dem stöd som verkligen behöver stöd, främst barnfamiljer och pensionärer.» Herr Hansson i Skegrie har också här talat om att ge bostadsstödet en mera social inriktning.

I motion II: 65 av herr Hjalmarson m. fl. framhålls att man inte hyser några betänkligheter mot bostadsrätterna som ett instrument vilket skall ha till ändamål att möjliggöra för barnfamiljer med svag ekonomi att efterfråga fullgoda lägenheter. »Tvärtom finner vi ett sådant stöd vara en viktig och värdefull ingrediens i en aktiv familjepolitik.» Nu har herr Cassel och andra högermän sagt detta länge, många år, många skottår och många valår, men det har stannat vid uttalanden.

Utskottets avstyrkande av motionerna om höjning av familjebostadsbidragen innebär, att man godkänner den faktiska minskning av bidraget som hyreshöjningen har medfört. Om man hade kunnat behålla samma hyresnivå som 1957, men minskat bidraget med 300 kronor, d. v. s. ungefär hälften av ett vanligt bidrag, hade barnfamiljernas ställning i detta avseende varit precis densamma.

Centerpartiet föreslår åtgärder som får sådana hyreshöjningar till följd, att bidragets betydelse ytterligare kraftigt minskas. Folkpartiet är faktiskt inne på samma linje fastän det inte har gått så långt. Högern föreslår ingripanden som leder till hyreshöjningar vilka helt eliminerar familjebostadsbidragens verkningar. Det vore bättre för barnfamiljerna om högern föreslog att man skulle avskaffa familjebostadsbidraget och återställa hyrorna till 1957 års nivå. Det är inte bara det, att familjebidraget, om högerns förslag genomfördes, helt skulle elimineras, utan barnfamiljerna finge, i stället för att erhålla familjebostadsbidrag, betala familjebostadsavgift. Så infriar högern sina ständigt givna löften om att se till, att det sociala stödet genom bostadsrabatten förstärkes för barnfamiljerna.

Nu bör enligt min mening riksdagen ta ställning: antingen skall vi ge rimligt bostadsstöd åt de fattigaste barnfamiljerna och då inte nöja oss med bara till intet förpliktande uttalanden samtidigt som stödet undan för undan försämrars, eller också skall vi säga ifrån, att vi inte har råd till så stora bidrag och att detta stöd därför undan för undan måste genomgå en försämring. Det är väl bättre att säga detta rent ut än att göra uttalanden som tyder på att man är positivt inställd men sedan inte vidtaga några åtgärder för att infria löfterna.

I dagens läge är det faktiskt svårt för många barnfamiljer att efterfråga hyggliga bostäder. Herr Gustafsson i Skellefteå talade om att vi måste räkna med efterfrågan framöver på tre- och fyrrum-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mare och att bostadssubventionen borde inrikta sig därefter. Det blir inte dessa fattiga barnfamiljer som får möjligheter att efterfråga sådana bostäder, den saken är alldeles klar. I en grannkommun till Stockholm fastställde man här om kvällen bostadsbyggnadsprogrammet för det närmaste året. Med hänsyn till bostadsmarknadsläget, hyresbetalningsförmågan och efterfrågan på bostäder beslöt man att bygga 10 procent lägenheter med 1 rum och kök, 35 procent 2-rumslägenheter, 20 procent 2 1/2-rumslägenheter, 20 procent 3-rumslägenheter och 15 procent större. Det betyder att man ämnar bygga 65 procent av lägenheterna mindre än 3 rum och kök. Hyran, inklusive bränslekostnaderna för dessa lägenheter, beräknas till 56:50 kronor kvadratmetern. Det betyder att 60 kvadratmeter kommer att kosta ungefär 3 400 kronor om året. Det kan inte finnas så värst stora möjligheter för en barnfamilj med två barn och en inkomst på låt oss säga 12 000 kronor att betala denna hyra, även om ett familjebostadsbidrag på 570 kronor utgår till denna familj.

Jag kan för min del inte förstå att vi inte skulle kunna ha råd att ge ett bättre stöd till barnfamiljerna. Våra resurser ökar ju undan för undan. För det stora flertalet medborgare ökar realinkomsten varje år. Under sådana förhållanden är det inte rimligt att stödet till barnfamiljerna med små inkomster — ett stöd som skall möjliggöra för dem att bo i hyggliga bostäder — undan för undan skall försämrars.

Jag vill inte påstå annat än att statsutskottets utlåtande i detta avsnitt är ganska positivt — i varje fall är det inte helt negativt. Utskottet skriver: »De i berörda motioner framställda yrkandena om höjning av familjebostadsbidragen finner utskottet ha visst fog för sig. Barnfamiljernas behov av rymliga bostäder är allmänt omvittnat. För åtskilliga barnfamiljer med små inkomster blir årskostnaden för en rymlig nybyggd

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bostadslägenhet vid nuvarande finansieringsvillkor och familjebostadsbidrag hög. Den förenämnda nyligen tillkallade bostadsutredningen skall bl. a. klarlägga barnfamiljernas bostadsbehov. När resultatet av ifrågavarande undersökning föreligger, blir det möjligt att allmänt ompröva bostadsbidragen till barnfamiljer. Utskottet anser sig inte nu böra förorda en höjning av familjebostadsbidragen och avstyrker motionerna I: 349 och II: 443.»

Jag tolkar detta så, att en höjning av familjebostadsbidraget kan företagas innan denna utredning blir färdig. Vi har bland annat i dag hört hur mycket denna utredning skall syssla med. Jag är rädd för att det dröjer länge innan den blir färdig och att barnfamiljerna under lång tid får bo alltför uselt, om man skall avvakta förslag från utredningen.

Socialministern sade att vi menar allvar med vår bostadspolitik. Den syftar till att till överkomliga kostnader ge familjerna möjligheter att bo hyggligt. Jag hoppas alltså att denna frågas lösning inte blir beroende av när utredningen kan bli färdig. Jag för min del anser — tvärt emot utskottet — att läget är sådant, att man nu bör gå in för en höjning av familjebostadsbidraget. Därför yrkar jag bifall till den av mig förut omnämnda reservationen 23 b).

I detta anförande instämde herrar *Svenning* och *Almgren* samt fru *Lewén-Eliasson* (samtliga s).

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Persson i Växjö anmärkte på den bristande överensstämmelsen mellan vad jag har varit med om att kräva i en petitaskrivelse och den ställning jag nu intagit i riksdagen. Om jag är rätt underrättad kommer väl herr Johansson i Norrköping att ta upp samma problem — men på en annan punkt. Jag ber därför

herr Johansson i Norrköping att nu lyssna till mitt svar till herr Persson i Växjö. Herr Johansson kan då stryka den passusen i sitt manuskript.

När man skriver petita på hösten i september eller oktober så uttalar man vissa önskemål. När jag har varit med om att kräva högre belopp på vissa områden var det därför att jag då inte hade någon kännedom om att det statsfinansiella läget var sådant som det redovisades vid nyårsskiftet. Denna senare kännedom fick oss att skära ned en hel del tidigare krav. Herr Perssons i Växjö och herr Johanssons i Norrköping partivänner har själva i utskottet varit med om att skära ned de åberopade anslagen. Det kan inte finnas någon anledning för mig att bjuda över dem. Vi visste, som sagt, inte då att vi hade ett sådant finansiellt läge som senare redovisades. Vi visste inte heller något om att vi skulle få en kreditransonering gentemot näringslivet.

Det är intressant med denna principfråga, huruvida krav i petita och yrkanden under riksdagsbehandling ovillkorligen skall överensstämma. Herr Persson i Växjö har ju partivänner i många andra statliga styrelser i detta land — i lantbruksstyrelsen för att ta ett exempel. Där har vi ett ärende om anslag till byggande av undervisningsanstalter. Man har där från lantbruksstyrelsens sida begärt ett väsentligt högre belopp än som redovisats i propositionen. Jag har inte sett att herr Perssons partivänner haft någon reservation i denna fråga och inte heller att de här i kammaren förfäktat ett högre belopp. Samma predikament återkommer för litet var av oss.

Jag vill säga till herr Persson i Växjö, att det skulle vara ganska intressant att här ta upp en debatt om denna princip. Skall en riksdagsman — även herr Perssons partivänner — sedan han deltagit i utarbetandet av petitaskrivelser, ovillkorligen — även vid

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

behandlingen här i kammaren — hålla fast vid den ståndpunkt han givit uttryck för i petitaskrivelsen, oavsett vad som redovisas i statsverkspropositionen och finansplanen? Det är kanske inte alltid så lätt att på förhand binda sig för utgifter. Det läge man senare får klarhet i överensstämmer nämligen inte alls med de tidigare förutsättningarna. Det är möjligt att riksdagsmän, som sitter i statliga nämnder, i så fall skulle utnyttja sin reservationsrätt mycket mer än de gör, men jag ifrågasätter, herr Persson, om ständigt återkommande reservationer skulle främja samarbetet i sådana statliga styrelser.

Herr **PERSSON** i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie rådde herr Rune Johansson i Norrköping att stryka en passus i sitt anförande, sedan han hade bemött mig i ett avseende. Jag tycker visst att herr Rune Johansson i Norrköping kan göra det om han vill, men det visar sig att herr Hansson i Skegrie har svårt att anförda något rimligt försvar för sin ståndpunkt. Han säger att jag har partivänner i lantbruksstyrelsen som också sitter här och som har burit sig åt på samma sätt som han har gjort. Jag skulle vilja be herr Hansson i Skegrie att tala om, vem det är. Såvitt jag vet finns det ingen partivän till mig som sitter i lantbruksstyrelsen och som skulle ha bjudit under Kungl. Maj:ts förslag. Här har däremot herr Hansson i Skegrie varit med om ett program på 70 000 lägenheter, och när Kungl. Maj:t gått med på 63 000 som ett miniprogram har herr Hansson i Skegrie sagt, att det väl räcker med 60 000. Kan herr Hansson i Skegrie anförda ett enda exempel på att någon annan har gjort på det sättet?

Om nu herr Hansson i Skegrie inte säger någonting mer, tycker jag det är på tiden att herr Rune Johansson

stryker den där passusen — i så fall är saken tämligen klar.

När herr Hansson i Skegrie sedan talar om konjunkturläget och statsfinanserna, vill jag fråga honom om han menar, att icke finansdepartementet och socialdepartementet har gjort bedömningar, som kan gälla ungefär lika mycket som hans, innan regeringen föreslog det här bostadsbyggnadsprogrammet som herr Hansson nu inte kan godta. Jag tänker mig att regeringen har lika stora möjligheter att göra en sådan bedömning som en enskild riksdagsledamot har.

Det är klart att herr Hansson i Skegrie var litet irriterad. Det är ju inte så trevligt att man, sedan man skrivit under en motion där det talas om att det gäller att avveckla generella subventioner men öka det sociala stödet, tvärt emot vad som där anges icke går in för att förbättra det sociala stödet utan i stället höja bostadskostnaderna för dem som åtnjuter detta stöd, så att det i realiteten blir kraftigare försämrat än som föreslagits från något håll utom från högern.

Jag tror för övrigt att man visst kan ha olika meningar inom en styrelse — det kan åtminstone mina partivänner och jag — men vara lika goda vänner och ha lika gott samarbete ändå. Hur det förhåller sig med den saken inom herr Hanssons parti, vet jag inte.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Persson i Växjö lyssnat litet bättre tidigare, hade han kanhända uppfattat att jag sade, att vi inte har krävt en minskning av bostadsbyggandet för minskningens egen skull, utan därför att man har infört kreditransonering på en viss del av kreditmarknaden men vidhåller en prioritering på en annan del. Jag nämnde också att vi, om man inte hade haft någon kreditransonering gentemot nä-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ringslivet och om bägge parter vore likställda vad gäller efterfrågan på kapital, inte hade haft någon anledning att pruta ned bostadsbyggandet.

Herr PERSSON i Växjö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag bestrider att näringslivets möjligheter att erhålla krediter har ändrats på sådant sätt, att man nu måste inrikta sig på ett bostadsbyggnadsprogram om 60 000 lägenheter i stället för Kungl. Maj:ts minimiprogram om 63 000 lägenheter. Jag tror inte att herr Hansson i Skegrie kan övertyga någon på den punkten. Det kan i varje fall inte vara de familjer som står i bostadsköerna som man tänker på, när man kräver en sådan minskning i programmet.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Ett genomgående drag i diskussionen i bostadsfrågan under senare år har varit det starka intresset för egnahemsbebyggelsen. Egnahemmet har ansetts vara den ur många synpunkter mest sympatiska lösningen av bostadsfrågan, både när det har gällt miljö för barnen och när det har gällt möjligheter till ett mera självständigt liv för familjen. Den ökade bilismen har därvid givit större möjligheter att välja bostadsplats, och man har också sagt att egnahemsbyggandet har befordrat sparandet. För landsbygden och landsbygdens mindre tätorter är ju egnahemsbyggandet i stort sett det enda som kan komma i fråga.

Mot denna bakgrund borde det alltså ligga i allas intresse att slå vakt om denna form av bebyggelse, inte bara genom att tala vackert om den utan också genom att man i möjligaste mån låter denna bebyggelse behålla de förhållanden som den nu åtnjuter.

Man måste beklaga att det nu föreslås att den räntefria stående delen av egnahemslånet slopas. Man kan väl säga att de bostadssökande tillmätt denna

subvention ett alldeles särskilt värde. Det är nog ingen överdrift att säga att tack vare denna har många vågat sig på ett så pass stort företag som byggandet av det egna hemmet innebär.

Till något slags tröst för egnahemsbyggarna genomför man nu enligt utskottets förslag en förlängning av amorteringstiden och en höjning av lånetaket med 3 000 kronor. En höjning av lånetaket hade man väl under alla förhållanden varit tvungen att göra på grund av de kostnadsökningar som skett och som kommer att ske genom löneökningar och genom omsättningsskatten. Om man inte hade gjort detta, hade det i stället blivit fråga om en viss långsam strypning av egnahemsbyggandet.

Tillsammans med ett tjugotal andra ledamöter har jag föreslagit att man skall bibehålla den räntefria stående delen av egnahemslån som utgår. I reservation nr 13) till detta utlåtande av herr Ivar Johansson m. fl. har några av de olägenheter anförts som skulle följa med ett slopande av den stående delen. Reservationen slutar med ett yrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning av frågan om ett inkomstprövat stöd till egnahemsbyggandet. Jag tycker nog att konsekvensen hade fordrat, att man i detta fall skulle ha låtit den stående delen vara kvar till dess att resultatet av utredningen hade förelagat. Man skall ju inte gå den vägen, att man först avskaffar en sak samtidigt som man ber om en utredning att på något sätt införa samma sak.

Herr Persson i Växjö var inne på en del funderingar kring den bostadspolitiska utredningen. Han sade att den var enig om att föreslå en viss höjning av familjebostadsbidraget. Det är riktigt. Men det var också så, att man föreslog vissa andra saker som inte hade genomförts, bl. a. en sänkning av belåningsgränsen för allmännyttiga bostadsföretag. Man föreslog en viss höjning av inkomstgränsen för familjebostadsbidrag och en viss omläggning av bestämmelserna.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

I det avseendet har regering och riksdag gått längre än vad utredningen föreslog. Utredningen stannade vid 6 500 kronor, och man har nu beslutat en gräns vid 7 000 kronor. Detta innebär att åtskilligt flera kommer i åtnjutande av familjebostadsbidraget. Man har därför, fast på litet andra vägar genomfört de intentioner som utredningen hade.

När man nu föreslår ett borttagande av den räntefria stående delen för egnahemslån, beror det på att man i blickpunkten främst har statsfinansiella skäl. Det förefaller emellertid som om man inte på alla håll skulle vara så känslig för konsekvenser av denna art. För en tid sedan hade vi att behandla motioner om bostadssparande. Man skulle härvidlag kunna slippa att betala skatt på upp till 12 000 kronors inkomst för äkta makar, och denna skattefrihet skulle omfatta både kommunalskatt och statsskatt. Detta måste i vissa fall leda till betydligt större subventioner än dessa 4 000 kronor, och dessutom, vilket är ganska obehagligt för kommunerna, till en kommunal subvention av bostadsbyggandet. Går man ut ifrån 12 000 kronor och en uttaxering av 14 kronor, som är det ungefärliga medeltalet, kommer man till att det blir över 1 600 kronor i kommunala subventioner till varje egnahem. Hur stor den statliga subventionen sedan blir, beror på i vilket inkomstläge vederbörande ligger. Befinner han sig i den lägsta inkomstklassen, blir den statliga subventionen upp till 1 200 kronor, d. v. s. 10 procent av beloppet, men i inkomstläget 20 000—30 000 kronor uppgår den statliga subventionen till 4 500 kronor. Om vederbörande tjänar 40 000—60 000 kronor får han en statlig subvention på 6 400 eller där omkring. Till detta kommer en kommunal subvention. Detta innebär en kapitalsubvention till ett eget hem för en inkomsttagare i den högsta klass jag nämnde med 8 000 kronor.

Det har tidigare här talats om en inkomstprövad kapitalsubvention. En sådan anordning som här föreslagits blir så att säga en baklänges inkomstprövad kapitalsubvention, som gör att små inkomsttagare få en liten subvention och de stora inkomsttagarna en stor subvention. Jag efterlyser konsekvensen i ställningstagandet från det ena tillfallet till det andra.

Vi har som sagt funnit att den räntefria stående delen nu borde bibehållas, och jag ber därför, herr talman, att få ställa följande yrkande:

dels att andra stycket på sid. 48 måtte utgå,

dels att den mening som följer efter tredje stycket måtte få lydelsen: Utskottet anser att med hänsyn till pågående och ifrågasatta utredningar avseende statens stöd åt bostadsproduktionen slopande av den stående delen av egnahemslån måtte anstå i avvaktan på resultaten av utredningarna,

dels ock att klämman i punkt XVII måtte få lydelsen: beträffande slopande av den räntefria stående delen av egnahemslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 25 och II: 37 ävensom med avslag å motionerna I: 158 och II: 237, sistnämnda bägge motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag har hört argumenten mot förslaget att ta bort dessa 4 000 i kapitalsubvention, och det är klart att man kan finna invändningar mot detta förslag. Det är emellertid att märka att amorteringstiden samtidigt förlängs till fem år och att den ökade kostnaden för egnahem inte gärna blir mer än 125—150 kronor per år. Jag tycker också att när vi tagit bort alla kapitalsubventioner för hyreshus är det inte mer än rimligt att man fortsätter

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

också när det gäller egnahem, även om man vill ha ett ökat egnahemsbyggande.

Jag har tidigare i dag begärt litet klarhet beträffande centerpartiets hållning på denna punkt, och jag skulle vilja upprepa denna begäran. Man har ju dels en motion som yrkar avslag på regeringsförslaget att ta bort kapitalsubventionen och dels en partimotion som går med på förslaget. Vi brukar ju betrakta partimotioner som uttryck för gruppens mening, men i detta fall är det litet oklart. Inte mindre än 20 centerpartister har framställt en motion, som innebär stark motsättning mot partimotionen. Det skulle vara intressant att höra vad som är centerpartiets riksdagsgrupps ståndpunkt beträffande dessa 4 000 kronor.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Skellefteå har efterfrågat centerpartiets mening på denna punkt. Vid riksdagens början väcktes denna motion om att subventionerna på egnahem skulle bibehållas vid den tidigare storleken. Sedan har man i partimotionen inte ansett sig kunna vara med om detta. Nu har det föreslagits från reservanterna i utskottet att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning om en annan form av subvention för egnahemsägare i fortsättningen.

Jag tror att den reella skillnaden mellan de bägge ståndpunkterna inte behöver vara så särskilt stor. Vi har inte kunnat helt acceptera den mera negativa hållning, som man här sedermera har intagit från partiets sida.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Mitt namn återfinns under tre av de reservationer, som fogats till statsutskottets utlåtande nr 50. Med några ord skall jag beröra en av dem. Jag har nämligen tillsammans med några andra kammarledamöter väckt en motion, nr 236 i denna kam-

mare, angående bidrag till inrättande av pensionärshem. I den del som vi i dag behandlar har vi yrkat på att de av Kungl. Maj:t föreslagna 10 miljonerna skall uppräknas till ett belopp av 13 miljoner för nästa budgetår.

Vid kammarens behandling av utgifter på tilläggsstat II, socialdepartementet, den 17 februari i år, gav jag en utförlig motivering för vårt yrkande, och därför kan jag i dag hänvisa till de då framförda synpunkterna.

I anledning av motionerna gör utskottet nu följande uttalande: »Utskottet finner sig inte kunna tillstyrka ett högre belopp än 10 000 000 kronor för ifrågasvarande ändamål, men anser att det under nästa budgetår, när behovet av medel kan säkrare överblickas, bör provas huruvida inte utanordning av beviljade bidrag skall kunna ske i snabbare takt än för närvarande.» Jag tolkar utskottets uttalande så, att det är en uppmaning till Kungl. Maj:t att återkomma till riksdagen och på tilläggsstat få mera pengar för pensionärshemsbyggandet.

Vad sedan gäller behovet har bostadsstyrelsen upplyst mig om att man redan under första halvåret av budgetåret 1960/61 kan betala ut ett större belopp än 13 miljoner till redan färdigbyggda pensionärshem.

Godkänner riksdagen reservationen nr 26 a) uppfyller den enligt min uppfattning redan utlovade och beslutade åtaganden gentemot de kommuner, som byggt pensionärshem och som nu väntar på sina pengar.

Herr talman! Jag skulle sedan vilja säga något litet om det resonemang, som herr Hansson i Skegrie har fört. Han har ju uppträtt i två roller här. Han har varit centerpartiets bostadsexpert, och på sista tiden har han uppträtt som något av en fjärrskådare Hansson, som kan se i manuskript vad som skall sägas. Jag skall inte gå in så mycket på detta; jag vill bara slå fast att i den del jag berört var behovet från bostads-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

styrelsen lika stort när petita skrevs som i dag, och det måtte väl ändå herr Hansson i Skegrie inte ha varit främmande för. När han gör sina förklaringar kommer jag att tänka på den gamle fackföreningsmannen Charles Lindley. När denne kom hem sent på natten och skulle förklara sig sade hans hustru: »Inga förklaringar, Charles, det blir bara värre!» Det är ungefär på samma sätt med herr Hansson i Skegrie.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag utom under punkterna 9, 31 och 33, där jag hemställer om bifall till reservationerna nr 9, 23 b) och 25 a).

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Då det råder överensstämmelse mellan den av herr statsrådet och chefen för socialdepartementet från denna talarstol framförda syn på denna fråga och utskottsmajoritetens uppfattning, kan jag på de flesta punkter nöja mig med att hänvisa till vad utskottet skrivit i motiveringen på sidorna 36—55 i sitt utlåtande. Jag skulle annars ha kunnat gå från rad till rad och från sida till sida och peka på vad reservanter och motionärer har fått för svar. Jag skall emellertid inte belasta kammarens protokoll med det.

Vad bostadsbyggandets omfattning beträffar har man från folkpartiet erinrat om att regeringen tidigare motsatt sig ett så omfattande byggnadsprogram som det vi nu lyckats genomföra. Detta är emellertid inte riktigt sant. Ty varje gång denna fråga varit uppe till debatt här i kammaren har vi, som företrätt Kungl. Maj:ts och utskottsmajoritetens ståndpunkt, framhållit att om det visar sig möjligt — eller, som det ibland brukar uttryckas, om de reala resurserna möjliggör detta — så skall vi naturligtvis gå längre än minimiprogrammet. Jag kan också gärna erkänna, att jag ibland inte har vågat tro på möjligheterna att finansiera ett så omfattande bostadsbyggande som det

uppgjorda programmet innebar. Sådana farhågor har jag också givit uttryck åt från denna plats.

Det har också sagts att bostadsbyggandet alltså har prioritet. Ja, det är möjligt att man kan läsa ut den meningen ur statsverkspropositionen och utskottets utlåtande och att den slutsatsen kan dragas av socialministerns anförande här i dag, men det är inte utan vidare klart, att det alltid blir fråga om en sådan prioritet, åtminstone inte under de närmaste månaderna. Om näringslivet nämligen kan resa krav med samma styrka som man från bostadsbyggandesidan kan göra, när det gäller kapital för olika ändamål, så kan det bli en avvägningsfråga. Man kan därför inte säga, att om vi bestämmer oss för det uppgjorda minimiprogrammet, så följer därav en underförsörjning av kapital för investeringar på industrisidan. Man kan inte underbygga sådana påståenden.

Jag har också ett intryck av att de som argumenterar på det sättet utgår ifrån att man från näringslivets sida aldrig reser andra investeringskrav än sådana som är odiskutabla. Det är klart att det förekommer också andra krav, eftersom vi nu inte längre har den gallring, som vi under viss tid förut har haft. Där är det kreditinrättningarna som har det avgörande inflytandet, och de ser givetvis mest till de säkerheter vederbörande kan ställa. I kreditinrättningarna försöker man naturligtvis inte bedöma själva underlaget för krav på att få göra en viss investering.

Vi har alltså på många områden ett betydande underskott på bostäder, det håller jag med om. Men vi har också områden, där bostadsmarknaden nu håller på att bli mättad. Åtminstone har jag uppfattat det så. Och då ligger det i sakens natur att bostadsstyrelsen inte släpper fram något ytterligare bostadsbyggande utöver det som kan bedömas motsvara behovet under den närmaste tiden.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Sedan vill jag också ta upp en detalj i det som herr Källenius anförde rörande upphandlingsförfordningen. Den frågan har varit uppe tidigare, och i statsutskottets utlåtande nr 49 år 1959 skrev utskottet på sidan 34 att upphandlingskungörelsens bestämmelser följes i tillämpliga delar av de flesta av de åsyftade företagen. Utskottet funne därför inte skäl föreligga att komma med ett absolut åläggande på den punkten, även om en och annan inte följde bestämmelserna.

Vad så de allmännyttiga företagens skyldighet att redovisa sin ekonomiska ställning beträffar — en redovisning som skall tjäna som underlag för en bedömning av förhållandena på detta område — har utskottet erinrat om att de lånebeviljande organen har möjlighet att, när skäl härtill anses föreligga, infordra sådana uppgifter. Vi tycker att det bör räcka med det.

Vi menar också att en sådan obligatorisk redovisningsskyldighet skulle föra med sig en rätt arbetskrävande och varför inte också kostnadskrävande apparat, något som vi vill undvika. Detta innebär inte att vi ställer oss likgiltiga inför denna fråga. Vi anser självfallet att de lånebeviljande organen skall ha sin uppmärksamhet riktad på detta och vid behov infordra redovisning från de företag där de tycker att det finns anledning göra det.

Herr Persson — jag får väl kalla honom tjänsteman i bostadsstyrelsen; han tycker inte själv att man skall kalla honom det, men jag uppfattar honom så, tillika som han är riksdagsman — har först yrkat bifall till en reservation som rör frågan om familjebostadsbidragen. Han vill omedelbart höja dem. Sedan har han citerat vad utskottet skrivit och gjort en tolkning därav. Jag har ingen anledning att opponera mig mot herr Perssons tolkning av denna skrivning, men han sade något mera: han tyckte inte om vad utskottsmajori-

teten skrivit på s. 45 i utskottsutlåtandet.

Man har tänkt sig att den nya ordning, som följer av att man slopar den räntefria stående delen av egnahemslånen på 4 000 kronor, skulle införas från en viss tidpunkt. Jag kan avslöja att vi under hand har låtit oss under rättas om att man kommit fram till att det t. o. m. kan vara en fördel för vissa som vill bygga egna hem, att denna möjlighet att välja öppnas för dem. Jag kan försäkra herr Persson att det finns andra i bostadsstyrelsen, även på tjänstemannasidan, som inte uppfattat detta på samma sätt som herr Persson gjorde när han var uppe i denna talarstol. Vi stannar också vid den värderingen att det i vissa fall faktiskt kan vara en fördel, och detta av en särskild orsak. Denna särskilda orsak är den, att om vederbörande skall ta lånet enligt nu gällande bestämmelser, måste han vara rustad med en större engångsinsats. Då måste han säga sig att han får lov att skjuta på sitt beslut. Detta kan i sin tur, som också framhålls i utskottsutlåtandet, skapa störningar som man kan komma undan genom att öppna denna möjlighet. Det är motivet till denna skrivning.

Det som herr Johansson i Norrköping anförde är ju samma sak som vi hade uppe när vi behandlade tilläggsstaten, nämligen att man skall ställa mera pengar till förfogande för att snabbare avveckla de skulder som staten enligt bidragsbestämmelserna beträffande pensionärshem har till kommunerna. Jag kan där hänvisa till vad jag vid det tillfället anförde. Herr Johansson i Norrköping har också tolkat skrivningen på ett särskilt sätt. Jag skall inte ge mig in på någon tolkning utan vill endast säga, att även socialdepartementet får försöka se efter vad som kan komma ut av denna skrivning och beakta den tolkning som herr Johansson i Norrköping har gjort.

Jag skulle nog ha kunnat överväga

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att säga ja till utgiftsökningarna på de sistnämnda punkterna, om jag fått majoriteten i kammaren med mig på vissa reservationer om besparingar som jag förde fram i fredags. Men jag fick inte någon särskilt stor hjälp, inte ens från dagens reservanter. En av dem hjälpte visserligen till på en punkt som kanske inte var så betydelselös, men majoriteten kunde ju inte vara med om några prutningar.

Faktum är ju att när utgiftsärendena till sin huvuddel, med undantag för dem som rör jordbruket, koncentrerades till statsutskottet så skedde det med den motiveringen, att man skulle kunna väga olika utgifter mot varandra. Ärade kammarledamöter! Detta sker inte alltid på det sätt som man tänkt sig. Det är att beklaga. Vi bör samtidigt också vara överens om att man inte kan tillåta sig några extravaganser. Jag är med i statsutskottets tredje avdelning, och jag säger nej till många mycket små belopp. Jag tror också att jag konsekvent här i kammaren vägrat vara med om några höjningar. Men på en särskild huvudtitel har jag brukat vara intresserad av vissa minskningar. Följaktligen har jag strävat efter en total besparing på den framlagda statsverkspropositionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag på samtliga 47 punkter.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad det gäller den tolkning jag gjort av utskottets skrivning så har jag av utskottsavdelningens talesman i utskottet bibringats den uppfattningen, att man kan tolka skrivningen ungefär på detta sätt.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det finns anledning att ställa frågan, huruvida i denna bostadsdebatt verkligen de motsättningar kommit fram, som i dag onekligen finns i svensk bostadspolitik. Jag tycker att det

vore olyckligt om inte svenska folket och väljarna just ett sådant år som i år genom denna debatt skulle få klarhet i vad de olika politiska partierna vill i bostadsfrågan.

Om jag gör en summering finner jag, att regeringen vill ett fortsatt högt bostadsbyggande; 70 000 lägenheter beräknar vi uppnå i år, och målsättningen för framtiden ligger på samma höga nivå.

Folkpartiet anger ingen målsättning för bostadsbyggandet, men av allt att döma är partiet berett att acceptera regeringens målsättning.

Centerpartiet däremot ger klart besked. Där är det fråga om att minska bostadsbyggandet till 63 000 lägenheter, och därmed basta!

Högern anger ingen siffra, men av allt att döma står partiet centern mycket nära, så nära att man i dag kanske vågar tala om en ny koalition, en koalition som är till för bostadsbristens bevarande och trångboddhetens försvar och för uppskjutande av saneringen av våra tätorter.

Det hade kanske räckt att konstatera detta, men debatten kräver också att man granskar argumenten och deras sakliga tyngd.

Högern har som främsta motivering för ett minskat och för de boende fördyrat bostadsbyggande anfört samhälls-ekonomiska synpunkter eller som herr Cassel uttryckte saken: regeringens bostadsprogram är att hänföra till ett lufttomt rum, och det är inte alls insatt i sitt samhällsekonomiska sammanhang; regeringens program sätter övriga näringar i strykklasse, och andra områden kommer i efterhand i investeringshänseende. Herr Cassel sade vidare att man inte skall bygga bostäder för inflationspengar och hade därefter ett långt resonemang om riksbankens möjligheter att sköta den tillfälliga upplåningen bland annat för bostadsändamål.

Herr Hansson i Skegrie anförde liknande synpunkter. Den förda bostadspolitiken hindrar företagsamheten i öv-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

rigt att få sina krediter. Bostadssubventionerna borde också undvikas av det skälet, att de förrycker prisbildningen och gör våra bostäder för billiga i förhållande till andra varor. Jag skall inte uppehålla mig vid någon principiell diskussion beträffande subventionerna. Jag tyckte att herr Svenning på den punkten gjorde vissa antydningar, som bör göra det svårt för centerpartiet att anföra dessa argument alltför ofta och alltför högljutt.

Hur förhåller det sig då med de samhällsekonomiska argumenten och påståendena? Har utbyggnaden av vårt näringsliv fått stå tillbaka för bostädernas skull? Har jordbruket inte kunnat förverkliga sina investeringar? Har inte jordbrukets föreningsrörelse eller övriga jordbrukarna närstående företag kunnat göra det? Vill herr Hansson i Skegrie påstå att investeringarna har blivit tillbakasatta? Vill herr Cassel påstå att industrien fått sina investeringsbehov tillbakasatta, denna industri som under en följd av år har kunnat uppvisa en ständigt stigande investeringsvolym och ständigt nya rekord i fråga om investeringar i byggnader, maskiner och transportmedel? Har handelns investeringar fått stå tillbaka? Har kraftverken fått komma i efterhand? Eller har investeringarna i nya bilar och andra transportmedel blivit eftersatta?

Nej, det förhåller sig inte alls på det viset. Jag vill hänvisa bland annat till prognoserna för bruttoinvesteringarna innevarande år. Av nationalbudgeten framgår, att industrien kommer att öka sina investeringar under innevarande år med 500 miljoner kronor, samfärdseln med 385 miljoner kronor och de militära investeringarna med 515 miljoner kronor samtidigt som bostadsbyggandet i själva verket kommer att minska sin kapitalefterfrågan totalt sett med 100 miljoner kronor.

Det förhåller sig sålunda inte alls på det sättet att de andra investeringarna fått stå tillbaka för den nuvarande bo-

stadsproduktionen. Det är i stället lyckligtvis på det sättet att vi fört en sådan politik i vårt land, att vi över hela linjen haft en ökad investeringsverksamhet. Denna har blivit möjlig bland annat genom en ökning av det allmänna sparandet i landet. Vi har i dag i själva verket en volym investeringar som motsvarar en tredjedel av vårt folkhushålls produktionskraft. Detta har åstadkommit genom att konsumtionen fått stå tillbaka just för investeringarna. Det betyder att vi ökat sparandet, som ju är att hänföra dels till den offentliga sektorn, dels till den privata sektorn och dels också till företagssektorn. En ökning har förekommit inom alla dessa tre sektorer.

Jag vill betona att denna sparandeökning inte minst har möjliggjorts genom att denna kammares majoritet varit beredd att hjälpa till med finansieringen av ökade investeringar över driftbudgeten. De argument, som herrar Cassel och Hansson i Skegrie anför, saknar alltså täckning, om man tar hänsyn till den ekonomiska utvecklingen, till folkhushållets produktionskraft och till den fördelning mellan konsumtion och investeringar som ägt rum.

Eftersom dessa fakta inte kan vara okända vare sig för högern eller centerpartiet, finns det anledning att fråga sig: Varför är exempelvis centerpartiet motståndare till ett omfattande och tillräckligt omfattande bostadsprogram? Vilka kan anledningarna därtill vara? Psykologiskt kan det nog ligga till på det sättet, att partiet fortfarande har sina rötter på landsbygden och att väljarna där inte gärna ser att tätorterna ytterligare utbygges. Det har redan i denna debatt nämnts, att i dag bor $\frac{2}{3}$ av landets befolkning i tätorterna och att utflyttningen från landsbygden fortsätter. Genom att vara återhållsam med bostadsbyggandet vill centerpartiet framkalla intrycket av att vara särskilt landsbygdsvänligt. Men är man landsbygdsvänlig genom att förorda en så-

dan politik? Nej, det förhåller sig precis tvärtom.

Det pågår för närvarande, såsom alla känner till, en mycket stark rationalisering inom landsbygdsnäringarna. Man kan beräkna att både jordbruket och skogsbruket kommer att förlora omkring $\frac{1}{3}$ av sin arbetskraft inom en period av tio, femton, kanske tjugo år. Vart skall då denna arbetskraft ta vägen? Funderar aldrig centerpartiet på den saken? Om man gör detta måste man också beakta, att den arbetskraft som flyttar från landsbygdsnäringarna måste ha bostäder. Kanske det är så, att centerpartiet helt enkelt lämnar sina väljare i sticket och säger till dem: Ni får klara er bostadsfråga på egen hand när ni flyttar ifrån landsbygden. Och lägg märke till att det alltid är de sist inflyttade som har svårast att få de lämpliga och hyggliga bostäderna. I bostadskoerna är det just dessa och deras familjer som får vänta till allra sist.

Jag tycker det är väsentligt i denna debatt att slå fast, att centerpartiet lämnat de från landsbygden utflyttade i sticket, man ger dem inte längre det stöd som de behöver, man bryr sig helt enkelt inte om dem längre. På mig verkar det som om det gamla bondeförbundets röst och kärva stämman trängde genom det välljud och de förskönande omskrivningar, som herr Hansson i Skegrie är en mästare i när det gäller att förklara och beskriva centerpartiets politik, icke minst dess bostadspolitik.

Jag behöver inte påpeka att det blir en ytterligt angelägen upplysningsuppgift för demokratin i vårt land att förklara för alla de från landsbygden utflyttande, vilka det är som centerpartiets bostadspolitik — alltså denna nedskärning av bostadsproduktionen från 69 000 till 63 000 lägenheter — kommer att gå ut över.

Det finns emellertid ytterligare en upplysningsuppgift, och den gäller framför allt högern. Vi vet att under 1960-talet kommer antalet studerande

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ungdomar vid våra högskolor och universitet att kraftigt öka. Siffrorna talar om en ökning motsvarande 2 000 studerande per år. Vid slutet av detta årtionde har vi säkert 70 000 ungdomar vid våra högre utbildningsanstalter. Skall inte dessa ungdomar ha bostäder? Hur skall deras bostadsförsörjning kunna klaras med högerns och centerpartiets nedskärningar?

Lägg också märke till att ungdomen gifter sig i allt yngre åldrar. Siffrorna talar där sitt tydliga och i och för sig glädjande språk. 1957 var 52 procent — alltså över hälften — av alla kvinnor i åldern 18—24 år gifta. 1935 var motsvarande siffra 25 procent. Det har alltså mellan 1935 och 1957 skett en fördubbling av antalet gifta unga kvinnor. Denna utveckling är självfallet mycket glädjande, ty den är ju bl. a. en av förutsättningarna för att vi skall kunna hålla födelsesiffrorna uppe och över huvud taget kunna klara befolkningsfrågan i landet.

Utvecklingen kommer av allt att döma att fortsätta. Det betyder att vi måste ha allt fler familjebostäder mycket snart — betydligt flera än vi i dag kan åstadkomma. Jag är för egen del övertygad om att en målsättning om 75 000 lägenheter per år är en realistisk målsättning och en målsättning som måste förverkligas i varje fall under 60-talets första hälft. Vi kommer nämligen att få så många unga äktenskap med barn, att familjebostäder behövs. Det är de stora ungdomskullarna från början av 40-talet som nu i snabb takt bildar familj och skaffar sig barn. Detta är också skälet till att vi måste ha kvar familjestödet åt barnfamiljerna betydligt längre än vad man i allmänhet föreställer sig. Dessa unga familjer har i allmänhet mycket blygsamma inkomster — de är ju bara i starten av sin levnadsbana. Särskilt gäller detta om de studerande, som ofta under mycket lång tid inte har några inkomster alls.

Jag tycker därför att den akademiska

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ungdomen och all ungdom som i dag står i begrepp att bilda familj verkligen skall få veta vad högerns och centerpartiets bostadspolitik innebär. Den innebär nämligen, att dessa ungdomar samtliga kommer att få det svårare att skaffa sig bostad i framtiden, de kommer att få stå ännu fler år i bostadskön, de kommer att bli ännu mer trångbodda och de måste inkvartera sig hos föräldrar eller svärföräldrar, ännu fler studerande kommer att få vänta på bostad i Lund, i Uppsala, i Stockholm, i Göteborg och i Umeå. Var dags längre väntan blir för deras del att tillskriva högerns och centerpartiets negativa och bostadsfientliga inställning.

Och lägg märke till att denna negativism inte alls är behövlig. Har inte näringslivet kunnat få sina behov av utbyggnad tillgodosedda och kommer näringslivet inte att också i framtiden få behoven tillgodosedda? Hittills har i varje fall »näringslivet» kunnat öka sina investeringar jämsides med att bostadsbyggandet kunnat öka sina.

Detta är väl i själva verket den rimliga väg vi alla sökt slå in på: att öka investeringsverksamheten över hela linjen i takt med en ökning av sparandet både inom den offentliga delen, inom den privata sektorn och inom företagssektorn.

Herr talman! Jag har ansett det vara angeläget att göra dessa påpekanden för att man skall få mera klart för sig, var skiljelinjerna i dagens bostadsdebatt går och vari målsättningarna i fråga om bostadspolitik skiljer sig. När det gäller bostadsrabatterna hemställer jag om bifall till reservationen nr 23 b av herr Thun m. fl. — i övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! När man lyssnar till herr Kellgren kommer man osökt ihåg Tegnér's ord:

»När Kellgrens snille slog de stora slagen,

de blixtrande, för sanning, rätt och vett,
i skämt och allvar, hur det flög för
dagen

kring land och rike och envar betagen
sprang upp och undrade, att han ej förr
det sett!»

Ja, här har vi nu kommit in på det ekonomiska resonemang, som jag har efterlyst både i avdelningen och i statsutskottet in pleno, och jag är tacksam för att herr Kellgren på detta sätt satt bostadspolitik i samband med den samlade ekonomiska politiken. Men när herr Kellgren söker förklara för svenska folket vad högerns bostadsprogram innebär, då missuppfattar han alltsammans. I mitt anförande står skrivet att vi är fullständigt ense om — det finns inte en tillstymmelse till annan mening på den punkten — att man skall bygga så mycket som möjligt. Vad vi sagt är att man emellertid inte skall ta risken att bygga till priset av en inflation, inte ta risken att bygga så mycket att näringslivets krediter icke på rimligt sätt kan tillgodoses. Har herr Kellgren någon annan uppfattning på dessa två punkter?

Förutsättningarna för att vi skall kunna genomföra det väldiga bostadsprogram på 75 000 lägenheter som herr Kellgren önskar — som jag önskar och som varje människa här i landet önskar — är just att näringslivets investeringar kan hållas uppe på en sådan nivå, att vi förmår åstadkomma den ökade produktion som behövs.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kellgren sade att centerpartiet vill bygga 60 000 lägenheter och därmed basta. 60 000 lägenheter är, herr Kellgren, det minimiprogram vi lanserat gentemot de 63 000 lägenheter som är regeringens minimiprogram. Vårt förslag om 60 000 lägenheter är alltså ett *minimiprogram*, icke ett *maximiprogram*.

Vidare säger herr Kellgren: Har inte

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

investeringarna i näringslivet blivit tillgodosedda? Det saknas täckning, säger herr Kellgren, för påståenden av annan innebörd. Ja, i varje fall de ledamöter av kammaren som har att göra med fördelning av krediterna i något kreditinstitut vet säkert, att man många gånger får lov att säga nej till synnerligen väl motiverade kreditanspråk från näringslivet, därför att vi har order upprifrån att en viss kassareserv skall hållas. Håller man inte en sådan kassareserv kan det föranleda åtgärder från högre ort. Detta känner nog vi bättre till som sitter i kreditinstitutens ledningar än vad herr Kellgren tycks göra.

Om det är på det sättet, herr Kellgren, att näringslivet får vad det behöver, varför upprätthålls då kreditransoneringen och varför bibehålls kassareservbestämmelserna, om de inte behövs? Jag förmodar att bestämmelserna är till just för att hålla tillbaka kreditanspråken från näringslivet. Eller är kanske, herr Kellgren, kassareservbestämmelserna till därför att man annars inte skulle kunna anskaffa det kapital som behövs för ett stort bostadsbyggande?

Nej, det är den kommande utvecklingen — efter dessa kreditrestriktioner — som kommer att kräva ökade investeringar för att vidmakthålla konkurrenskraften hos vårt näringsliv. Jag skulle tro att det är lika viktigt att vi genom att tillgodose näringslivets krediter kan upprätthålla en god sysselsättning i hela vårt näringsliv som att vi uppehåller sysselsättningen genom att bygga 3 000 lägenheter mer eller mindre.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Cassel, det är just där våra ståndpunkter skiljer sig. Herr Cassel säger att det viktigaste är att näringslivet på ett rimligt sätt får sina investeringsbehov tillgodosedda. Först när detta skett tänker sig herr Cassel att vi skall ge en liten slump till bostadsbyggandet — den slump som kan

bli över, sedan näringslivet fått sina behov tillgodosedda. Med anledning därav gjorde jag detta påpekande — och jag har stöd av nationalbudgetens samtliga siffror — att volymen av investeringar på alla områden har kunnat öka och detta inte minst inom industrien, där rekordsiffror kunnat noteras för 1958 och 1959. Med all sannolikhet blir det samma sak även för 1960. Detta är väl att på ett rimligt sätt tillgodose behoven av investeringar inom den sektorn? Och så har även skett på andra områden.

Till herr Hansson i Skegrie vill jag säga, att när man diskuterar fördelningen av krediter inom banker och annorstädes, är det väl ingen nyhet vare sig för 1950-talet, 1940-talet, 1930-talet eller 1920-talet, att det har funnits kreditanspråk som har varit svåra att tillgodose. Det har varit så i alla tider, och det är just kreditväsendets uppgift att genomföra en gallring, en ransonering och en fördelning av det sparande som står till buds. När vi samtidigt kan konstatera, att aldrig tidigare har sparandet varit så stort som just i vår tid, även under 1960, följer därav att det också finns mera sparmedel att fördela. Därmed måste besvärligheterna för kreditväsendet i realiteten vara mindre.

En annan sak är att efterfrågan är betydande, därför att vi har full sysselsättning och ett stigande välstånd och därför att medborgarna har önskemål på allt fler områden och även möjlighet att tillgodose dem. På det planet anser jag att det inte finns någon motsättning, utan den ligger på det planet, att både högern och centerpartiet säger att investeringarna just inom samfärdsel, industri, handel, jordbruk etc. skall gå före investeringarna på bostadsbyggandets område. Där vill vi göra en rimlig avvägning med hänsyn till intressena inom både bostadsbyggandet och den andra sektorn. Genom att det totala sparandet ökas och hålles

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

uppe finns det möjlighet att göra denna avvägning. Det har ni misslyckats med.

Målsättningen att skära ned bostadsbyggandet till 60 000 lägenheter — den siffran nämnde herr Hansson i Skegrie — får stå för centerpartiets räkning. Vi kommer aldrig att acceptera den.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Är det någon av kammarens ärade ledamöter som hört mig säga vad herr Kellgren lägger i min mun, nämligen att först skall näringslivet få allt som finns av krediter och sedan, om det blir en slump över, skall bostadsbyggandet ha den slumpen?

Jag har ställt två frågor till herr Kellgren. Herr Kellgren har talat över sin repliktid men inte svarat på någon av frågorna. Den ena var: Önskar herr Kellgren att vi skall ha ett bostadsbyggande, som spränger ramarna så att det blir inflation? Den andra frågan var: Skall vi ha ett bostadsbyggande, som är så stort att det på ett otillbörligt sätt motar bort näringslivet från kreditmarknaden? Ingen av frågorna har besvarats.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är hur enkelt som helst att svara på de frågorna. På den första kan jag kort och gott svara nej. På den andra kan jag kort och gott också svara nej. Men det är inte däri skillnaden mellan oss ligger. Vi säger att vi vill ha ett bostadsbyggande som motsvarar minst 70 000 lägenheter, och sedan får den ekonomiska politiken verkställa avvägningen av investeringarna för andra ändamål inom ramen för det totala sparandet.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av motionen 305 i denna kammare.

För närvarande kan man få lån, ifall man bygger ett nytt bostadsegenhem, och man kan få lån, om man köper ett

äldre bostadshus som är så dåligt, att det måste genomgå en väsentlig reparation, som närmast kan jämföras med en ombyggnad. Ifall man däremot skulle ha möjlighet att köpa ett bostadshus, som inte behöver väsentligt repareras, så finns det inte möjlighet att få vare sig lån eller bidrag av staten.

Särskilt i Bohusläns skärgård har förhållandena blivit sådana, att dessa bestämmelser i många fall framstår som mycket ogynnsamma. Det finns nämligen i en del samhällen rätt gott om äldre och ganska goda bostadsfastigheter, som mycket väl skulle kunna köpas av unga fiskare. Men om en sådan har skuldsatt sig för båt och redskap och det för övrigt är svårt att få lån i bankerna, när han inte har något statligt lån, så blir resultatet, att vederbörande inte kan köpa ett sådant hus, som inte behöver repareras och som kanske inte skulle behöva kosta mer än hälften så mycket och måhända inte ens det jämfört med ett nytt bostadshus. Följden blir i många fall, att vederbörande får försöka skaffa sig statslån för att bygga ett nytt hus, som kostar dubbelt så mycket. Staten lånar alltså ut dubbelt så mycket för att han bygger ett nytt hus, som därtill vanligen är beläget på en mycket olämplig plats. De gamla husen i fiskelägena ligger nämligen bra till i förhållande till hamnarna. De husen kan man inte köpa, utan man är tvungen att ge sig ut i periferien och köpa ett dubbelt så dyrt och mycket sämre beläget hus.

Vi kan inte inse, att konsekvenserna av de nuvarande bestämmelserna är rimliga. Det borde väl kunna gå att ordna det så, att enskilda människor kan ställa det för sig på bästa möjliga sätt, om det kan ske till halva priset, med statshjälp.

Man säger emot detta förslag, att det blir besvärligt om man går in på denna linje. Det är klart att det för med sig vissa problem, men dessa är inte annorlunda än i fråga om jordbruksegna-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hem. För dem gällde också från början, att man fick statslån endast för nya jordbruksegnahem, men den linjen kunde man inte fullfölja. Värderingsfrågorna, som hör samman med att lämna lån för inköp av äldre fastigheter, kan väl inte bli märkvärdigare eller måste rättare sagt bli åtskilligt lättare att lösa i detta fall än när det gäller jordbruksegnahem.

Jag tror jag vågar påstå, att hemma i Bohuslän har sympatierna för att det skall göras något på detta område vuxit inte bara bland de människor som skulle kunna få hjälp utan även bland myndigheterna. Det är klart att denna fråga har en viss aktualitet för hela landet. Emellertid är förhållandena i detta hänseende särskilt utpräglade i Bohuslän och likartade kustsamhällen. Därför har vi menat, att man i första hand borde försöka med detta där.

Nu säger statsutskottet, herr talman, att frågan behandlades 1958, att utskottet då inte fann anledning att föreslå några åtgärder i ämnet och att sedan dess inga nya skäl framkommit, varför utskottet avstyrker motionen. Enligt vår mening behövs det inga nya skäl, ty de gamla skälen är goda nog. De har enligt vår mening alldeles tillräcklig bärkraft för att man borde göra något på detta område.

Jag vill i detta sammanhang erinra om en liten sak. Här hamnade en proposition nr 121 på riksdagens bord — jag tror det var i går. I den propositionen föreslår Kungl. Maj:t, att det skall bli tullrestitution för fiskefartyg och andra mindre fartyg under 70 ton. Om detta har vi motionerat ett par gånger, senast i fjol, och fått motionerna avslagna. Det har nu visat sig att skälen var goda nog, bara Kungl. Maj:t begagnade dem. Så är det också i detta fall. Skälen är goda nog. Låt oss hoppas att de blir framförda från rätt håll, så att vi kan få rättelse även på detta område.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Min avsikt när jag begärde ordet var att ta upp ett par rätt besynnerliga uttalanden av socialministern, och jag skall också göra det. Men innan dess skulle jag vilja knyta ett par korta reflexioner till den ganska intensiva debatt, som har förts här och som i betydande utsträckning har rört motsättningen eller vad man förmenat vara en motsättning mellan näringslivets investeringar och bostadsinvesteringar.

Jag tror det är nödvändigt att sätta in den debatten i sitt rätta perspektiv. Det kan, tror jag, på ett rätt tillfredsställande sätt ske bl. a. genom att överblicka hur utvecklingen av investeringarna volymmässigt har varit inom några stora huvudområden under 1950-talet. Jag skall inte alls gå in på några siffermässiga detaljer — det har jag gjort tidigare här i kammaren. Jag vill bara erinra kammarens ledamöter om att under 50-talet ökade de kommunala investeringarna *utom* bostäder volymmässigt mer än några andra. Den närmast största ökningen hade näringslivets investeringar och de statliga investeringarna frånräknat bostäder. Ökningen av statens och ökningen av näringslivets investeringar ligger ungefär i jämbredd med varandra och på en rätt hög nivå, som dock är avsevärt lägre än den nivå där ökningen av de kommunala investeringarna *utom* bostäder befinner sig. Långt *efter* alla dessa grupper kommer sedan den volymmässiga ökningen av investeringarna i bostäder.

Mot denna bakgrund är det inte märkvärdigt, att vi går in i 60-talet med en stor eftersläpning på bostadsförsörjningens område. I anknytning härtill vill jag, herr talman, i allra största korthet säga, att jag inte hör till dem som kan finna någon obönhörlig och ofrånkomlig motsättning mellan bostadsinvesteringar och näringslivets investe-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ringar. Från min egen visserligen rätt begränsade erfarenhet vet jag, att inte minst i dessa dagar har man på många platser i landet, där industrien och andra näringsgrenar befinner sig i expansion, sökt kontakt med kommunala och andra myndigheter för att få till stånd de investeringar i bostäder, som är nödvändiga för att redan gjorda investeringar inom näringslivet skall kunna utnyttjas med en tillfredsställande kapacitet. Även när det gäller många investeringar, som kommer att göras inom näringslivet inom den närmaste tiden, gäller att de måste följas av bostadsinvesteringar om de verkligen skall kunna få den avsedda effekten i den ökade konkurrens som kommer att möta oss med anledning av integrationssträvandena i Europa.

Jag förbiser ingalunda det stora problem, som föreligger när det gäller kapitaltillgången på den långa kapitalmarknaden och avvägningen mellan bostadsinvesteringar och näringslivets investeringar. Men det är enligt min bestämda uppfattning felaktigt att på det markerade sätt som skett i ett par anföranden från högerens och centerpartiets sida — kanske i viss mån även från socialdemokratiskt håll — göra gällande att det härvidlag finns ett obönhörligt konkurrensförhållande. Det är istället i betydande grad fråga om en parallellitet beträffande dessa investeringar.

Jag tror också, herr talman, att en återblick på det skede, då Kungl. Maj:ts socialdemokratiska regering försökte använda bostadsproduktionen såsom ett dragspel, vilket man kunde dra ut och tänja ihop med stora rörelser — 20—25 procent åt vardera hållet under loppet av ett eller ett par år — för att försöka låta detta område tjänstgöra såsom en regulator på investeringarna, en sådan återblick säger oss att ett dylikt experiment bör vi inte göra om.

När jag lyssnade till socialministerns inlägg här tidigare i dag tyckte jag att

det blev tydligt, att han förbigår en mycket betydande skillnad som finns mellan den uppläggning av bostadspolitik som han företräder och vår uppläggning. Han förbigick inom parentes sagt också det mot bakgrunden av vad han sedan tillvitade folkpartiet inte mindre märkliga förhållandet, att den stora och grundläggande förändring, som har inträffat i den svenska politiken när det gäller bostadsbyggandets omfattning, är att den socialdemokratiska regeringen efter årtal av heta diskussioner har fått klart för sig, att det gick att acceptera den uppfattning om bostadsbyggandets storlek, som vi från liberalt håll så envist hävdade. När vi här tidigare ville öka bekämpades vi envist från den socialdemokratiska sidan, och våra förslag betecknades som en omöjlighet av socialdemokraterna.

Den skillnad mellan oss och socialdemokraterna jag här tänker på, herr talman, är emellertid den, att vi har klart för oss, att om man skall skapa en för framtiden hållbar grund för en större, tillräcklig bostadsproduktion, måste man — även om det stöter på svårigheter och även om det i olika avseenden kan få kännbara konsekvenser — föra in kapitalförsörjningsmomentet i själva bostadssektorn på ett annat sätt än vad regeringen tycks vara beredd att göra. Socialministern gick helt och hållet förbi detta perspektiv. Jag vill bara fastslå, herr talman, att det är vår uppfattning, att det utan en sådan bredare bas av egen, inom denna sektor åstadkommen kapitalförsörjning inte går att i längden uppehålla en tillfredsställande bostadsproduktion. Genom en sådan breddning kan också ett bidrag lämnas till lösningen av det allmänna kapitalförsörjningsproblemet.

Herr talman! Jag skall sluta med att tillåta mig uttrycka en stark förundran över att socialministern här var så angelägen att slå sina egna rekord från en tidigare i år förekommande debatt i ett annat ämne när det gäller för-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

måga till misstolkningar och förvrängningar. Han jämförde partiernas hållning i bostadsfrågan i år med de ställningstaganden som de gjorde för ett år sedan, och drog därav den slutsatsen, att vissa förändringar hade inträffat i folkpartiets hållning. Vad som har skett, herr talman, är för det första att förändringar i detaljer har inträffat i alla partiers hållning på olika punkter och även i regeringens. Det vore väl märkvärdigt om inte detta skulle ha skett, eftersom förhållandena har förändrats. I det ligger ingenting onaturligt och ingenting som i och för sig gör det angeläget eller befogat att framställa några anklagelser. Regeringen har ändrat sig i vissa detaljfrågor, och vi har ändrat oss i andra. Det är klart, att man kan tvista om vem som kan ha ändrat sig litet mera än den andre, men inställningen till bostadspolitikens huvudfrågor både från vår och från regeringens sida är precis densamma som förra året. Det finns inga skillnader i det fallet.

Den stora förändring, herr talman, som har inträffat är emellertid för det andra den, att högern och centerpartiet genom att verkligen väsentligt ändra sin hållning, i jämförelse med sina ståndpunkter förra året, tyvärr — skulle jag gärna vilja säga — har brutit den gemensamma uppslutningen inom oppositionen på vad jag i fjol betraktade som den enda hållbara plattformen för ett verkligt alternativ till den socialdemokratiska bostadspolitik. Det är min förhoppning, att denna plattform och detta alternativ skall återupprättas. Så kommer också att ske, om man inom de båda andra oppositionspartierna återigen modifierar sina ståndpunkter i huvudfrågorna till överensstämmelse med dem, som de hade förra året och som sammanfaller med våra, vilka är oförändrade.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten I

Herr talmannen gav propositioner på

bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) reservationen 1 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.; 3:o) reservationen 1 b) av herr Jacobsson m. fl.; 4:o) reservationen 1 c) av herr Ivar Johansson m. fl.; samt 5:o) de i ämnet väckta motionerna I: 158 och II: 237 i förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de fyra återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande denna kontraposition äskade dock herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om sistnämnda kontraposition antagits den med 4:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i den votering som kommer att företagas för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen angående punkten I i statsutskottets utlåtande nr 50 antager det förslag, som innefattas i den av herr Jacobsson m. fl. avgivna, med 1 b) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering an-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tagit reservationen 1 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 41 ja och 31 nej, varjämte 142 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kam-maren hade alltså till kontraproposition i voteringen om kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten I i statsutskottets utlåtande nr 50 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna, med 1 a) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 1 b) av herr Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 43 ja och 41 nej, varjämte 132 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontrapro-

position i huvudvoteringen antagit den under 2:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1 a) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sist angivna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 43 nej, varjämte 67 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten II i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 103 nej, varjämte 6 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

Punkten III

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionerna I: 158 och II: 237 i förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i punkten III i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit den vid punkten fogade reservationen 3) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 32 nej, varjämte 49 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten IV

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 4 a); samt 3:o) bifall till reservationen 4 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten IV i statsutskottets utlåtande nr 50 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna, med 4 a) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 4 b) av herr Ivar Johansson m. fl.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 45 ja och 67 nej, varjämte 104 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 4 b) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 105 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten V

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten VI

Herr talmannen framställde proposi-

tioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VI i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 5) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 73 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten VII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten VIII

Herr talmannen gav propositioner på bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 7 a); 3:o) reservationen 7 b) av herr Jacobsson m. fl.;

4:o) den med 7 c) betecknade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.; samt 5:o) motionerna I: 158 och II: 237 i nu förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de fyra återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade dock herr Gustafsson i Skellefteå votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande denna kontraposition åskade dock herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i denna votering antagits den med 4:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i den votering, som skall företagas för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen angående punkten VIII i statsutskottets utlåtande nr 50 antager det förslag, som innefattas i den av herr Jacobsson m. fl. avgivna, med 7 b) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 7 c) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 39 ja och 32 nej, varjämte 143 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten VIII i statsutskottets utlåtande nr 50 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna, med 7 a) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 7 b) av herr Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sist angivna voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 43 ja och 43 nej, varjämte 127 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då sålunda de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr *Lindström* ur urnan upptog den

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ena av dessa sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla nej.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll, varigenom till kontraposition i huvudvoteringen antagits den under 3:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten VIII i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 7 b) av herr Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 45 nej, varjämte 60 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten IX

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten X

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 9 a) av herr Thun m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Persson i Växjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XI i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 9 a) av herr Thun m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 74 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

Punkterna XII och XIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XIV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XV

Herr talmannen gav propositioner

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XVI

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten XVII

Herr talmannen framställde propositioner på bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) det av herr Larsson i Luttra under överläggningen gjorda yrkandet; samt 3:o) motionerna I: 158 och II: 237 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Luttra begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XVII i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Larsson i Luttra under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Luttra begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 180 ja och 22 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XVIII

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XVIII i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 13) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 180 ja och 30 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XIX

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Jacobsson m. fl. avgivna reservationen 14 a); samt 3:o) bifall till reservationen 14 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets förevarande hemställan.

Punkten XX

Herr talmannen gav propositioner

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XX i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 15) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 106 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

Punkten XXI

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 16 a); samt 3:o) bifall till reservationen 16 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXII

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen

vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XXII i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 17) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungskile begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 148 ja och 65 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XXIII

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 18 a); samt 3:o) bifall till reservationen 18 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXIV

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Her-

rar Hansson i Skegrie och Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XXIV i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 19) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 106 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XXV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XXVI

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ragnar Bergh m. fl. avgivna reservationen 21 a); samt 3:o) bifall till reservationen 21 b) av herr Ivar Johansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Punkterna XXVII—XXXII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XXXIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 25 a) av herr Herbert Larsson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Norrköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XXXIII i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 25 a) av herr Herbert Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 87 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

Punkterna XXXIV—XLIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XLIV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 28 b) av herr Ja-

Interpellation ang. åtgärder i anledning av brister i arbetarskyddslagen, m. m.

cobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XLV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten XLVI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten XLVI i utskottets utlåtande nr 50, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 30) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Cassel begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 150 ja och 47 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten XLVII

Utskottets hemställan bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 9**Interpellation ang. åtgärder i anledning av brister i arbetarskyddslagen, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr SENANDER (k), som yttrade:

Herr talman! Vår arbetarskyddslagstiftning har utan tvivel stora förtjänster. Särskilt efter de genomförda förbättringarna år 1949 har den visat sig ge många arbetare ett bättre skydd än vad tidigare varit fallet. Till detta resultat har även verksamt bidragit den utbyggnad av den frivilliga arbetarskyddsverksamheten som på senare år kommit till stånd.

Ikke desto mindre är arbetarskyddslagstiftningen och vad därmed sammanhänger i stort behov av en översyn. Utvecklingen på olika områden av arbetslivet med nya jäktande arbetsmetoder och tillkomsten av nya kemiska ämnen och preparat med mer eller mindre okända hälsorisker har givetvis inte förutsatts i lagstiftningen, varför erforderliga bestämmelser härom i stor utsträckning saknas.

Under senare år har det också blivit uppenbart att bestämmelser i lagen, som kunde betraktas som någorlunda tillfredsställande vid lagens tillkomst, numera förlorat i effektivitet.

En viss utökning av personalen inom yrkesinspektionen har under senare år skett, men fortfarande brister det i de personella resurserna.

Brist på personal torde också råda inom kungl. arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå.

Det bör även uppmärksammas, att föreskrifterna om skyddsombudens rätts-

Interpellation ang. åtgärder i anledning av brister i arbetarskyddslagen, m. m.

liga ställning icke är så utformade, att de effektivt kan utnyttjas för att hindra trakasserier. Det har visat sig att arbetsgivare kunnat, utan att komma i konflikt med lagen, trakassera skyddsombud, exempelvis genom att överflytta dem till annat, sämre arbete.

Även i andra avseenden har lagen visat sig ha sådana brister att de motiverar en översyn. Inte minst gäller detta, såsom förut nämnts, om de nya kemiska ämnen och preparat som i alltmer ökad utsträckning tages i bruk inom industrien, vissa färger, oljor, isoleringsmaterial, sprutvätskor, spackel m. m. Ofta vet man ingenting om de risker för yrkessjukdomar (eksem m. m.) som uppstår genom dessa ämnens och preparats användning. I sammanhanget får inte heller bortses från de ökade strålningsrisker som uppstår i samband med den numera icke ovanliga användningen av isotoper inom industrien.

Vid 1958 års B-riksdag väcktes en motion (I: 41) av Anton Norling och Gunnar Öhman med yrkande, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av 59 § arbetarskyddslagen, att tillverkare av produkter, vari ingår hälsofarliga ämnen, ålägges laglig skyldighet att avge deklaration härom. I yttrande över motionen anförde arbetarskyddsstyrelsen bl. a.:

»Den kemiska forskningen och den kemiska teknikens snabba utveckling under de senaste 15 å 20 åren hade medfört att en mängd nya ämnen och preparat med mer eller mindre okända hälsorisker kommit i tämligen allmänt bruk. Förhållandena på detta område vore från arbetarskyddssynpunkt betydligt mera otillfredsställande nu, än när 1938 års arbetarskyddskommitté år 1946 framlade förslag om deklaraionsplikt för hälsofarliga ämnen. Styrelsen hade tagit frågan under ytterligare övervägande. Styrelsen komme att under innevarande år (1958) till Kungl. Maj:t

framlägga förslag om ändringar i arbetarskyddslagen och vissa med stöd därav utfärdade författningar och komme därvid att föreslå att i arbetarskyddslagen intages en bestämmelse, som täcker syftet med förevarande motion.»

Med detta kategoriska besked från arbetarskyddsstyrelsen lät sig utskottet, riksdagen och motionärerna nöja och motionen föranledde därför ingen vidare åtgärd från riksdagens sida.

Trots att snart två år förflutit sedan arbetarskyddsstyrelsen bekantgjorde sin föresats att inkomma med förslag i angiven riktning har veterligt ingenting åtgjorts i saken. Detta måste betecknas som synnerligen anmärkningsvärt. Varje uppskov eller förhållning av frågans lösning måste anses vara äventyrligt med hänsyn till arbetares liv och hälsa.

För yrkesskadade, som inte kunnat bli återställda utan helt eller delvis invalidiserats, uppstår de allvarligaste problem. Invaliditet är i och för sig en sådan katastrof i en människas liv, att hon borde besparas allt som kan förvärja hennes fysiska eller psykiska tillstånd. Men trots detta blir en invalidiserad utsatt för prövningar och lidanden såväl vid fastställande av graden av invaliditet som i fråga om utkomsten. Om livränta tillerkännes en skadad är den ofta så låg, att det inte finns möjlighet att existera på densamma. Den invalidiserade har dessutom svårt att finna nytt lämpligt arbete, som åtminstone i någon mån skulle kunna utjämna den ekonomiska förlust som utestängningen från hans gamla yrke genom invalidiseringen medfört. Vilka följder detta kan ha för hans psykiska tillstånd förstår var och en.

Det är nödvändigt att samhället behandlar frågan om de invalidiserades ekonomiska problem på ett annat sätt än vad nu är fallet. Som det nu är betraktas det nära nog som en naturlig sak att en genom yrkesskada invalidiserad person måste finna sig i att få en för-

Interpellation ang. ändring av vissa bestämmelser i vattenlagen, avseende vattenkraftens utbyggnad

sämrad ekonomisk ställning i jämförelse med den han hade före invalidiseringen. Det naturliga vore tvärtom att var och en som råkar ut för invalidisering i sin yrkesutövning borde hållas ekonomiskt skadeslös i full utsträckning. I kanske flertalet fall är det för övrigt inte enbart den invaliderade som drabbas genom olyckan utan även hustru och barn. Ingen kan gärna stan- na i okunnighet om vilka konsekvenser av olika slag som kan drabba en familj, där familjeförsörjaren råkat ut för invaliditet och därtill fått avsevärt försämrade utkomstmöjligheter.

De som närmast bör ha ansvaret för de yrkesinvalidiserades utkomst är arbetsgivarna. Först och främst bör detta ansvar utkrävas genom att arbetsgivaren lagligen ålägges att med full lön återanställa en yrkesskadad i lämplig sysselsättning. Om inte detta låter sig göra måste arbetsgivaren ansvara för att inte utkomsten försämrats för den invaliderade arbetaren.

Ingen kan med sakskalet avvisa ett dylikt förslag. Det innehåller ett socialt rättfärdighetskrav, som snarast bör förverkligas genom en lagstiftning. Detta skulle inte bara trygga de invaliderades och deras familjers existens utan också medföra andra nyttiga konsekvenser. Bland annat skulle arbetsgivarnas intresse för ett effektivt arbetarskydd öka, varjämte säkerligen rehabiliteringsverksamheten skulle få en större omfattning än vad den nu har.

Med hänvisning till vad jag här sagt anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Har statsrådet observerat att utvecklingen på olika områden av produktionslivet i flera avseenden gjort arbetarskyddslagen ofullständig eller mindre effektiv?

Om, såsom kan förmodas, statsrådet konstaterat förekomsten av ifrågavarande

de brister i arbetarskyddslagen, har statsrådet då för avsikt att låta verkställa en effektiv översyn av lagen i syfte att eliminera bristerna?

Kan det förväntas att statsrådet tar initiativ till åtgärder som ökar arbetsgivarnas ansvarighet för yrkesskadade invaliders utkomst exempelvis genom en lagstiftning, som ålägger arbetsgivarna att mot tidigare lön återanställa en yrkesskadad eller, om inte detta sker, på annat sätt garantera vederbörande en inkomst motsvarande hans tidigare lön?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. ändring av vissa bestämmelser i vattenlagen, avseende vattenkraftens utbyggnad**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr LARSSON i Hedenäset (cp), som anförde:

Herr talman! Vid fjolårets riksdag genomfördes vissa ändringar av vattenlagen. Ändringarna innebar korrekationer av bestämmelserna för regleringsavgifter som nära sammanfaller med tidigare förslag av norrländska vattenkraftutredningen.

Det må framhållas att vattenlagen trots fjolårets ändringar fortfarande är behäftad med uppenbara brister, som borde avhjälpas. Förslag till reformering på andra väsentliga punkter har framlagts av norrländska vattenkraftutredningen.

Av den vid riksdagens början meddelade »Förteckning över propositioner, avsedda att föreläggas 1960 års riksdag» framgår att statsrådet och chefen för justitiedepartementet beräknat avgiva proposition angående »Ändringar i vattenlagen (naturaersättning m. m.)» omkring den 15 mars. Då den beräknade tiden redan betydligt överskridits tillåter jag mig efterhöra, om proposi-

tion är att emotse under innevarande riksdagssession.

Ur de berörda bygdernas synpunkt är det framför allt i tvenne hänseenden som fortsatta ändringar av vattenlagen framstår som påkallade.

Nu gällande lagstiftning om bygdekraft är ineffektiv. En reformering härvidlag i enlighet med vattenkraftutredningens förslag vore ägnad att göra bygdekraftsinstitutet effektivt och därmed ge de bygder, som levererar vattenkraft, en viss kompensation.

Enskilda sakägare, som drabbas av skadeverkningar i samband med vattenkraftens utbyggnad, bör beredas möjligheter att erhålla skadeersättningen i realvärden, närmast i form av ersättning i mark och/eller elektrisk energi. Även i detta hänseende föreligger förslag från vattenkraftutredningen.

Då de här vidrörda frågorna är av vital betydelse för av vattenkraftutbyggnaden berörda bygder och då utlovad proposition härvidlag ännu ej avgivits, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Kommer proposition med förslag till sådana ändringar av vattenlagen, som medger ersättning i realvärden vid vattenkraftsbyggnadsmål och som innebär en effektivisering av bygdekraftsinstitutet, att föreläggas innevarande vårriksdag?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.59.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Värdering av varulager vid beskattningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner angående värdering av varulager vid beskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 32 av herr *Lundström m. fl.* och II: 41 av herr *Ohlin m. fl.*, vari bl. a. hemställts att

riksdagen måtte besluta sådan ändring av anvisningarna till 41 § kommunalskattelagen, att det lägsta värde till vilket varulager vid beskattningsårets utgång finge upptagas skulle fastställas till 30 procent av lagrets anskaffningsvärde eller, därest återanskaffningsvärdet å balansdagen vore lägre, sistnämnda värde, i förekommande fall efter avdrag för inkurans, och så att den eljest inträdande skärpningen av värderingsreglerna (till 40 procent) från och med 1961 års taxering icke genomfördes;

2) de likalydande motionerna I: 279 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 352 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), av huvudsaklig

Värdering av varulager vid beskattningen

innebörd att lager vid beskattningsårets utgång icke skulle upptagas till lägre belopp än 30 procent av lagrets anskaffningsvärde med eventuellt avdrag för inkurans.

3) de likalydande motionerna I: 401 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 505 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, vari hemställt »att riksdagen måtte besluta att nuvarande huvudregel om värdering av varulager till lägst 30 procent må gälla tills vidare samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig lagtext».

Såvitt avsåge de likalydande motionerna I: 32 och II: 41 hade utskottet i detta betänkande upptagit det yrkande, som ovan återgivits. I övrigt behandlades dessa motioner av utskottet i annat sammanhang.

Utskottet hemställde

1) att de likalydande motionerna I: 32 av herr *Lundström m. fl.* och II: 41 av herr *Ohlin m. fl.*, såvitt motionerna behandlades i detta betänkande, ävensom de likalydande motionerna I: 279 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 352 av

herr *Hjalmarson m. fl.* rörande värderingen av varulager vid beskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 401 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 505 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* angående övergångsbestämmelserna till 1955 års lagstiftning rörande varulagervärderingen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Bengtson, Kollberg, Gustafson* i Göteborg, *Larsson i Luttra, Darlin och Henningson* i Visby, vilka — under åberopande av innehållet i de inbördes likalydande motionerna I: 32 av herr *Lundström m. fl.* och II: 41 av herr *Ohlin m. fl.*, I: 279 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 352 av herr *Hjalmarson m. fl.* samt I: 401 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 505 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* — ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av nämnda motioner måtte för sin del antaga följande

*Förslag
till*

lag angående ändrad lydelse av punkten 4 av övergångsbesämmelserna till lagen den 27 maj 1955 (nr 255) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370)

Härigenom förordnas, att punkten 4 av övergångsbestämmelserna till lagen den 27 maj 1955 om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

4. Oaktat bestämmelserna i punkt 1 av anvisningarna till 41 § skola vid taxering i första instans i sin helhet tillämpas från och med år 1957, skola för de beskattningsår beträffande vilka taxering verkställs åren 1957—1960 följande särskilda bestämmelser gälla vid tillämpning av femte stycket i nämnda anvisningspunkt.

Vid utgången av nyssnämnda beskattningsår må lagret icke upptagas till be-

(Föreslagen lydelse)

4. Oaktat bestämmelserna i punkt 1 av anvisningarna till 41 § skola vid taxering i första instans i sin helhet tillämpas från och med år 1957, skola tills vidare följande särskilda bestämmelser gälla vid tillämpning av femte stycket i nämnda anvisningspunkt.

Lagret vid utgången av vederbörande beskattningsår må icke upptagas till be-

Värdering av varulager vid beskattningen

(Nuvarande lydelse)

lopp understigande i det följande angiven procentuell andel av lagrets i nyssnämnda stycke av sagda anvisningspunkt angivna värde, nämligen

såvitt angår det beskattningsår, för vilket taxering i första instans verkställs år 1957, tjugu procent av lagrets värde; samt

såvitt angår de beskattningsår, för vilka taxering i första instans verkställs åren 1958—1960, trettio procent av lagrets värde.

(Föreslagen lydelse)

lopp understigande i det följande angiven procentuell andel av lagrets i nyssnämnda stycke av sagda anvisningspunkt angivna värde, nämligen

såvitt angår det beskattningsår, för vilket taxering i första instans verkställs år 1957, tjugu procent av lagrets värde; samt

såvitt angår beskattningsår, för vilket taxering i första instans verkställs år 1958 eller senare, trettio procent av lagrets värde.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Hagberg, Spetz, Söderquist, Kollberg, Gustafson* i Göteborg, *Darlin* och *Henningson* i Visby.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Frågan angående värdering av varulager vid beskattning, som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 37, har ju tidigare upprepade gånger diskuterats här i kamraren.

I år har man skäl att förvånas över olikheten mellan de praktiskt-politiska skäl, som å ena sidan finansministern och å andra sidan bevillningsutskottets socialdemokratiska majoritet anför för sin inställning till varulagervärderingen.

Finansministern skjuter kortfristiga fiskaliska synpunkter i förgrunden. Utskottet däremot tolkar medgivandet om lagernedskrivning över huvud taget som en åtgärd till skydd mot prisfallsrisk och anser att en 60-procentig nedskrivning av varulager skulle på betryggande sätt fylla detta ändamål.

Om vi går till årets finansplan, kan vi läsa bl. a. följande uttalande av finansministern: »Som bekant fattade riksdagen våren 1959 beslut om att till 1961 års taxering uppskjuta ikraftträ-

dandet av de strängare regler för värdering av varulager som fastställts i samband med 1955 års reform av företagsbeskattningen. Önskemålen att underlätta företagens investeringsverksamhet hade ur vissa synpunkter talat för ett ytterligare uppskov. Riksdagens beslut rörande energiskatten gör det emellertid i rådande läge uteslutet att förorda ett sådant uppskov.»

Klarare kan ju den rent fiskaliska motiveringen för lagervärderingsskärpningen inte uttryckas. Samtidigt medger emellertid finansministern att vissa skäl talar för ett ytterligare uppskov.

Här är nu inte rätta tillfället att gå närmare in på frågekomplexet rörande energiskatten och finansministerns mycket anmärkningsvärda sammankoppling av energiskatten — som till betydande del är en konsumtionsskatt — med den företagsekonomiska och finansiella fråga som värdering av varulager vid beskattning utgör.

I den socialdemokratiska skrivningen i bevillningsutskottets betänkande om lagervärderingen förekommer icke ett ord, som anknyter till den ur finansplanen citerade motiveringen och de synpunkter rörande ytterligare uppskov som finansministern antyder vore önskvärda.

Utskottet har emellertid i sakfrågan

Värdering av varulager vid beskattningen

samma inställning som finansministern. Men de skäl, som anföres, är helt andra.

Till en början erinrar man om att vid samma frågas behandling vid 1959 års riksdag det dåvarande bevillningsutskottet uttalat att en nedskrivning enligt 40-procentregeln torde komma att visa sig fullt tillräcklig som betryggande skydd mot prisfallsrisk. Ett sådant skydd vore alltså, anser bevillningsutskottet, den främsta avsikten med nedskrivningen. Hur vet bevillningsutskottet att just 40 procent är fullt tillräckligt som betryggande skydd för prisfallsrisk?

Härtill är nu först och främst att anmärka, att 40-procentvärderingen är en fullständigt godtyckligt vald norm. Vare sig man stannar för siffran 40 procent eller 30 procent är denna godtycklighet obestriddligen för handen. En generalisering kan helt enkelt inte bringas i överensstämmelse med den ekonomiska verkligheten som är beroende av förhållandena inom varje bransch och vid varje enskilt företag för sig. Från enskilda företag har också framkommit siffror, vilka för deras vidkommande jävar det återopade uttalandet om skyddets tillräcklighet, även om de särskilda undantagsreglerna skulle komma att tillämpas.

Rent principiellt är naturligtvis den fria avskrivningsrätten det enda riktiga. Men om den nu inte kan nås i praktiken, måste det för förebyggande av ekonomiska skadeverkningar vara bättre, att skadeverkningarna blir mindre än större.

Väsentligt är att man för framtiden vill genomföra en skärpning av de regleringar, till vilka företagen sökt anpassa sig. Efter anvisningar från mellankommunala prövningsnämnden har nämligen 30-procentregeln varit ett riktmärke sedan ett tiotal år.

Dessutom är det fråga om ett engångsuttag av skatt, om skärpningen nu genomföres. En tillämpning av 40-procentregeln medför nämligen för ett an-

tal företag en framtvingen bokföringsmässig uppskrivning av ett varulager, vars realvärde icke undergått någon ökning — alltså en beskattning av en rent fiktiv vinst. Beskattning av fiktiva vinster kan aldrig bringas i överensstämmelse med svensk rättsuppfattning.

Som jag tidigare nämnde uttalar utskottet den uppfattningen att ett prisfallsskydd skulle vara den främsta avsikten med nedskrivningen av varulager. Det må vara en avvägningsfråga vad man vill kalla den främsta avsikten. Men ett faktum är att nedskrivningen förutom prisfallsrisken tjänar och i alla tider tjänat andra och för företagen och samhället livsviktiga ändamål. Här kommer företagens konsolidering i förgrunden. De värdenedskrivna varulagren innebär en reserv, en tillgång som kan tas fram, då det gäller att möta hårda tiders påfrestningar eller att rationalisera eller bygga ut för att möta en oviss framtid. Och en sådan nedplöjning av värden är av betydelse inte bara för det enskilda företaget utan för hela samhället. Då ett land uppträder som sådant i internationella ekonomiska sammanhang — vad annat har det då att stödja sig på än sitt samlade näringslivs kapacitet?

Företagens konsolidering och företagssparandet är för vårt land värdefulla bidrag till hela samhällets kapitalbildning. För egen del skulle jag vilja gå så långt som att beteckna denna form av kapitalbildning som en av de värdefullaste. Jag skall inte trötta med att gå in på en längre motivering för denna mening men vill bara i korthet rikta uppmärksamheten på de välkonsoliderade företagens betydelse i fråga om en ständig avkastning av realvärden, i fråga om stabiliteten på arbetsmarknaden och i fråga om konkurrensstyrkan i internationella sammanhang.

I själva verket rör sig frågan om lagernedskrivning endast om ett beskattningsuppskov. När lagervarorna i sinom

tid tas ut för förädling i det egna företaget eller för försäljning i öppna marknaden, uppstår ju en inkomst, som beskattas i vanlig ordning. Härtill kommer, som jag förut nämnt, det allmännas intresse av att företaget under väntetiden förfogar över medel för rationalisering och utbyggnad.

När riksdagen under föregående år beslöt avskaffa den extra bolagsskatten skedde det med hänvisning till genomförandet av ATP. Alltså, företagens ökade utgifter för pensionsreformen skulle, ansåg finansministern, kompenseras med den extra bolagsskattens avskaffande. Nu, ett år senare, anser bevillningsutskottet att slopandet av den extra bolagsskatten skall kompensera skärpningen av företagarens rätt till nedskrivning av varulager. I det föreliggande utskottsbetänkandet kan man nämligen läsa följande: »Fr. o. m. nästa års taxering sänkes bolagsskatten med 20 procent, vilket givetvis medför en lättnad för åtskilliga lagerhållande företag.»

Som kammarens ledamöter torde erinra sig betecknades den extra bolagsskatten, när den på sin tid infördes, som en tillfällig åtgärd och motiverades med den då rådande överkonjunkturen.

Vid upphävandet av denna tillfälliga obefogade extra skatt motiverar man åtgärden ena året med en kostnadshöjning och andra året med en skatteskarpning för näringslivet. Jag undrar om det inte vore lämpligt att utskottet bestämde sig för vilken motivering man vill åberopa. För övrigt är ju hela sättet att staten tar med den ena handen och ger med den andra en i förhållande till näringslivet mycket anmärkningsvärd politik. Att bevaka och utnyttja varje tillfälle att avpressa näringslivet precis så mycket som man tror det tål är en kortsiktig politik.

I argumenteringen för sitt ställningstagande berör utskottet till slut med några ord motionärernas farhågor för

Värdering av varulager vid beskattningen

den återverkan den föreslagna skärpningen av varulagervärderingsreglerna kan få på företagens konkurrenskraft på Europamarknaden. Här vill utskottet trösta med, att de svenska nedskrivningsreglerna »torde vara betydligt fördelaktigare» för företagen än de som gäller i de länder vilka främst konkurrerar med Sverige på denna marknad.

Till detta vill jag först säga, att motionärerna inte sett lagervärderingsbestämmelsernas skatteskarpande verkningar som en isolerad företeelse utan som en del av hela företagsbeskattningsproblemet. För exportföretagen rör det sig givetvis om hela den samlade företagsbeskattningen och kostnadsnivån i övrigt.

Till slut, herr talman, vill jag erinra om, att finansministern offentligen aviserat tillsättandet av nya utredningar rörande formerna för företagsbeskattningen. Även från folkpartiet har vi i motion till årets riksdag, vilken ännu inte behandlats, yrkat på en allmän översyn av skattesystemet och därmed även företagsbeskattningen.

De socialdemokratiska representanterna i bevillningsutskottet, som diktaterat utskottets utlåtande, borde ha tagit hänsyn till finansministerns uttalande och avvaktat resultatet av dessa nya betydelsefulla utredningar i stället för att nu förorda en för det svenska näringslivet så betänkelig åtgärd som skärpningen av varulagervärderingen utgör.

I särskilt yttrande till bevillningsutskottets betänkande har folkpartiet och högern understrukt, att de önskar att definitiva bestämmelser rörande 30-procentregeln utfärdas.

Under hänvisning till vad jag nu anfört och till det vid bevillningsutskottets betänkande nr 37 fogade särskilda yttrandet får jag, herr talman, yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av hr Hagberg, m. fl.

Herr HENNINGSON i Visby (h):

Herr talman! Reglerna rörande värde-

Värdering av varulager vid beskattningen

ring av varulager har diskuterats under så många år, att kammarens ärade ledamöter väl vet hur saken ligger till. År 1955 beslöt riksdagen som bekant att som huvudregel för värdering av varulager vid inkomsttaxering skulle gälla, att lagret ej skulle få upptagas till lägre värde än 40 procent av anskaffnings- eller återanskaffningsvärdet efter avdrag för inkurans. Denna bestämmelse skulle träda i kraft successivt och i sin helhet gälla från och med innevarande års taxering. Riksdagen har sedermera uppskjutit det fulla ikraftträdandet av reglerna till nästa års taxering, och de skärpta bestämmelserna skall således gälla för innevarande bokföringsår.

Med anledning av detta har samtliga borgerliga partier motionerat i saken. Högern och folkpartiet vidhåller sin tidigare förfäktade ståndpunkt att en uppskrivning av varulagervärdet från nuvarande 30 procent till 40 procent icke bör komma till stånd. Centerpartiet motionerar om att 30-procentregeln tills vidare skall gälla.

För högerpartiets del har vi ända sedan år 1955, då de ändrade reglerna för företagsbeskattningen beslöts, hävdad vår ståndpunkt, och vi hävdar den också i dag. Det är vår absoluta uppfattning, att det ur sysselsättningssynpunkt skulle vara en allvarlig åtgärd att sätta 40-procentregeln i kraft, eftersom lagerreserverna utgör en garanti mot prisfallsrisker, vilken ger företagen möjlighet att upprätthålla en jämnare sysselsättning. Den dag då lagen kommer att träda i kraft innebär detta att man beskattar vinster som är klart fiktiva. 40-procentregeln kommer att få en retroaktiv karaktär, och den innebär en skatteskärpning och verkar ytterligare kostnadsdrivande på den svenska produktionen. Ett företag som hunnit konsolidera sin ställning råkar ut för att kapitalet sugts ut från det. Detta kan vara särskilt allvarligt för de mindre företagen, speciellt för sådana som befinner sig i utvecklingsstadiet. För dem

är det av allra största vikt att kunna göra sådana vinstreglerande dispositioner som tillåter en fortsatt expansion. Ett villkor för en dylik expansion är ett lågt lagervärde. Många företag — inte minst de mindre inom grossist- och detaljhandeln — har hela sitt kapital nedlagt i sitt varulager. Genom att ej tvinga dessa företagare att värdera sitt lager alltför högt skapar man åt dem en reserv, som inte bara ger trygghet åt företagets anställda utan även gör det möjligt att bygga ut företaget till samhällets och allmänhetens fromma. Företagaren kan också genom denna expansion skapa trygghet åt sin familj. Det är nämligen inte bara de stora bolagen den här frågan gäller, utan minst lika mycket alla de tusentals småföretag runt om i landet, som kanske mest av alla är betjänta av en företagsvänlig politik.

Det har tidigare framhållits under diskussionen, att detta är en fråga av skatteteknisk natur som enbart gäller företagen och sålunda ej är så viktig för folk i allmänhet. Så torde emellertid ingalunda vara fallet. Frågan om 30- eller 40-procentregeln reser väsentliga problem för vårt näringsliv och därmed också för sysselsättningen och vår samhällsekonomi. Det är således en för vår produktion mycket viktig angelägenhet vi har att ta ställning till.

Förra året motiverade finansministern sitt uppskov på ett år med lagens ikraftträdande med hänvisning till det aktuella läget inom produktionen och på arbetsmarknaden o. s. v. I årets statsverksproposition säger finansministern — såsom herr Kollberg redan nämnt — att önskemålen att underlätta företagens investeringsverksamhet hade ur vissa synpunkter talat för ett ytterligare uppskov, men på grund av riksdagens beslut rörande energiskatten är det uteslutet att förorda ett sådant uppskov.

Jag kan ej finna något samband mellan energiskatten och den nu föreslagna

Värdering av varulager vid beskattningen

skatteskärpningen gentemot företag och företagare vare sig ur företagsekonomisk eller samhällsekonomisk synpunkt. Jag kan inte värja mig för tanken att det nu är fråga om något slags straffskatt, som finansministern vill ta ut bara därför att riksdagen ej ansåg sig kunna godkänna hans förslag i föl om energibeskattningen, vilken skulle ha inbringat cirka 200 miljoner kronor.

Bevillningsutskottets majoritet anför i sitt betänkande, att man år 1959 förlängde tiden för lagens ikraftträdande ett år närmast med hänsyn till då rådande försämrade konjunkturläge och föreliggande sysselsättningssvårigheter, men att nu i år konjunkturbilden förändrats och vi befinner oss i en markant konjunkturuppgång. Det är för mig anmärkningsvärt, att man motiverar en permanent skatts införande med en tillfällig konjunktur. Vi har vid tidigare behandlingar av detta ärende från högerpartiet påpekat, att den större marknaden vi alla väntar på kommer att ställa stora krav på både de stora och de små företagen här i landet. Under förra veckan har vi här i kammaren debatterat 7-statsöverenskommelsen och de problem som i och med denna kommer att resa sig både för vårt land och för våra företag. Vi har alltså nu kommit därhän att vår konkurrensförmåga kommer att ställas på hårda prov. Under sådana förhållanden är det av allra största vikt att våra företag kan få arbeta under hyggliga förhållanden.

Vi har — som jag nämnde tidigare — i vår motion yrkat på att 30-procentregeln skulle fastställas för att därigenom ge företagen möjlighet att stå sig bättre i konkurrensen och för att möjliggöra ett framtida planerings- och investeringsarbete till glädje för såväl sysselsättningen som samhällsekonomien. Även centerpartiet har — »tyvärr» höll jag på att säga — vidhållit sin ståndpunkt från i fjol och yrkar således enbart på ett uppskjutande av ikraftträdandet.

Bevillningsutskottets majoritet har avstyrkt samtliga motioner och eftersom det inte funnits någon möjlighet att åstadkomma en gemensam borgerlig reservation enligt höger- och folkpartilinjen, vilken alltså skulle ha förordat en lagändring, så har vi från högerns sida i syfte att vinna största möjliga anslutning till ett förslag, som förhindrar ikraftträdandet av 40-procentregeln, ansett oss böra stödja det yrkande som framförts i centerpartiets motion. Vi har emellertid i ett särskilt yttrande framhållit att detta vårt ställningstagande självfallet inte innebär ett frånträdande av vår tidigare hävdade mening, utan att vi i överensstämmelse med vår uppfattning kommer att verka för att 30-procentregeln även i fortsättningen skall gälla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.

Häri instämde herr *Magnusson* i Borås (h).

Herr *DARLIN* (h):

Herr talman! Jag vill instämma i vad tidigare talare anför, när de framhållit att regeringen och dess representanter i denna fråga är ute på någon sorts straffexpedition. Oppositionen förmådde ju i höstas kullkasta finansministerns försök att *via* energiskatten tillföra statskassan ett par hundra miljoner. Att döma av herr Strängs yttranden är det nu meningen att man skall ta igen på gungorna vad man förlorade på karusellen.

Vad betyder då den av majoriteten förordade skärpningen av varulagervärderingen? Naturligtvis för det första en väsentlig skatteskärpning, vars storlek det kan vara svårt att med bestämdhet yttra sig om. Jag vill bara understryka att företagens totala varulager beräknas uppgå till cirka 25 miljarder kronor. Därav torde stå klart att det ändå rör sig om en betydande skatteskärpning,

Värdering av varulager vid beskattningen

när nedskrivningsprocenten minskas från 70 till 60.

För det andra rör det sig, såsom tidigare framhållits, i stor utsträckning om en beskattning av fiktiva vinster. Nominella värdestegringar med anledning av penningvärdesförsämringen har intet med ökad omsättning eller affärstransaktioner att göra. Här kommer emellertid dessa fiktiva vinster att beskattas, med påföljd att företagens ställning försvagas.

Liberala varulagervärderingsregler har vidare stor betydelse såsom utjämnande faktor vid prisfluktuationer. Skyddet mot prisfallsrisker försämrats av naturliga skäl ju lägre nedskrivningsprocenten fixeras. Jag vill här erinra om vad som hände något år efter Koreakrisen, då järn- och plåtpriserna på en vecka sjönk så att ett normalt lager hos ett medelstort företag minskade i värde med 300 000—400 000 kronor. Vad är det som säger att det under de nuvarande instabila förhållandena ute i världen inte kan uppkomma sådana verkningar?

När majoriteten av företagsbeskattningskommittén lade fram sitt förslag, innefattande en skärpning av varulagervärderingen, stod vi inte inför den Europamarknad vi gör i dag. Vi vet nu att om vi skall kunna klara den hårdnande konkurrensen, måste framställningskostnaderna per varuenhet minskas. Med de ständigt stigande lönekostnaderna måste detta ske genom rationellare produktionsmetoder, och detta kräver kapital. Nu pressas kostnadsnivån ytterligare uppåt genom varulagervärderingen och företagets likviditet försvagas. Även härvidlag får vi således en motsatt effekt mot vad vi är i behov av.

Förra året skrev utskottet »att det delade departementschefens uppfattning att anpassningen till de nya reglerna i vissa fall kan medföra påfrestningar på företagets likviditet, vilket i sin tur kunde få till följd en begräns-

ning av ur allmän synpunkt önskvärda investeringar». Av arbetsmarknadspolitiska skäl ansågs en sådan konsekvens böra undvikas. Denna synpunkt har helt kommit bort ett år senare, och utskottet anser nu att man ernår »åtminstone i viss omfattning den åtstramning, som synes nödvändig för att motverka riskerna för en alltför högt uppdriven konjunktur». Svårigheterna inför sjustatsmarknaden avfärdas med att de svenska varulagervärderingsreglerna torde vara betydligt fördelaktigare för företagen än motsvarande regler i de nationer, som främst konkurrerar med Sverige.

Detta är väl ändå att argumentera väl enkelt i ett utskottsutlåtande. Anser inte utskottets talesman att man bör ta hänsyn till hela skattekomplexet och till företagens kostnader över huvud för att få fram en riktig jämförelse? Om det nu är så att vi på denna enda punkt inte är sämre ställda än våra utländska konkurrenter, är väl inte detta något skäl för att vi skall försämrå vår ställning även där. Vad utskottet anför är inte annat än undanflykter för att finansministern skall kunna, om jag så får säga, bötfälla oss företagare för att han rönte motgång i fråga om energiskatten.

Det är inte bara storföretagaren, som kläms åt genom regeringens förslag, utan kanske framför allt de mindre företagarna, som har en relativt stor del av sitt kapital bundet i lager, exempelvis handelsnäs företag. Men även andra råkar illa ut. Har inte regeringen uppmärksammat att just de mindre företagen har speciella svårigheter och omställningsproblem inför sjustatsmarknaden och att de är i behov av kapital för investeringar och rationaliseringar? Jag kanske kan få påminna om att det har lagts fram en proposition om AB Industri kredit i syfte att förbättra tillgången på långa krediter för i första hand den mindre företagsamheten. Nog är det väl inkonsekvent att samtidigt som man

erkänner dessa kredit- och kapitalsvårigheter och lägger fram förslag till förbättringar, argumenterar man lika intensivt för försämringar. En åtgärd vidtar man för att främja investeringar, en annan för att begränsa investeringar.

De mindre företagen är i regel inte så väl konsoliderade. De behöver därför på allt sätt kunna förbättra sin ställning inför de väntade påfrestningarna. Jag vet emellertid att utskottets ordförande hyser den uppfattningen att när konkurrensen hårdnar och vinstmöjligheterna försämras, behöver inte företagen ha så stora ned- och avskrivningsmöjligheter. Det förefaller mig vara en något underlig inställning i nuläget, då det är fråga om att rusta upp sitt hus inför väntade svårigheter. Enligt min åsikt vittnar detta inte bara om brist på vilja att vidta förebyggande åtgärder, utan också om en verklig kallsinighet inför framför allt småföretagens problem.

Jag är, herr talman, helt övertygad om att varulagervärderingen bör fastställas till 30 procent, såsom även framförts i motioner från vårt håll. Med hänsyn till önskvärdheten att vinna största möjliga anslutning till ett motstånd mot ikraftträdandet ber jag emellertid att få yrka bifall till reservationen, som innebär att ikraftträdandet tills vidare uppskjutes.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! De nu gällande reglerna för varulagervärdering vid beskattningen beslöts som bekant 1955. Den skärpning som beslutet innebar skulle ju inträda successivt, så att sista steget från 70 till 60 procent nedskrivning skulle tas vid 1960 års taxering.

Vid fjolårets riksdag motionerade vi från centerpartiet om uppskov med ikraftträdandet. Från regeringen ansåg man sig kunna gå med på ett uppskov och efter en proposition beslöt riksdagen att ett uppskov skulle ske till 1961

Värdering av varulager vid beskattningen

års taxering. Uppskovet motiverades med, som man redan sagt här, att konjunkturerna hade blivit sämre.

Från vårt håll har vi i år återkommit med krav på fortsatt uppskov. Beträffande motiveringen vill jag anföra följande ur motionen: »Sedan riksdagen sist behandlade frågan om varulagervärderingsreglerna har vårt land definitivt tagit steget in i sjustatsmarknaden. Därmed ställs nya stora krav på soliditet och konkurrenskraft hos framför allt de mindre företagen. Utbyggnaden av de nya marknadsorganisationer, som blir nödvändiga för stora grupper inom näringslivet för att bevaka den nya hemmamarknaden, kommer att belasta företagen i betydande grad. Det finns också anledning ställa krav på ökade sysselsättningsmöjligheter hos framför allt de företag som är lokaliserade till landsbygden och dess mindre tätorter för att förhindra en fortsatt befolkningsuttuning. En önskvärd utveckling i den riktningen kräver ökade resurser inom företagen. Den genom den allmänna varus kattens införande ökade skattebelastningen talar också i hög grad för att ytterligare svårigheter för företagen att konsolidera sina positioner nu icke bör skapas.»

Man kan även anföra andra skäl för ett uppskov. Jag tillåter mig påpeka, att finansministern bebådade nya propositioner angående avskrivningsregler vid beskattningen av jordbruket, regler som ju också berör en stor grupp företagare. För en bättre jämförelse mellan olika kategorier av företagare och olika kategorier av skattskyldiga skulle det också vara till fördel, om tiden för det fulla ikraftträdandet av varulagervärderingsreglerna ytterligare kunde förskjutas. Sedan förslaget på sin tid framlades för 1955 års riksdag har så stora förändringar skett inom såväl beskattningen som övriga på frågan om företagens möjligheter till fortbestånd och utveckling inverkan faktorer, att det även ur den synpunkten finns skäl för ett

Värdering av varulager vid beskattningen

fortsatt uppskov med lagens fulla ikraftträdande.

Herr Henningson i Visby beklagade, att centerpartiet vid sitt ställningstagande under fjolårets riksdag inte hade slutit upp på högerns och folkpartiets sida. Är herr Henningson säker på att detta varit till fördel? Kan det inte mycket väl ha inträffat att vi redan vid detta års taxering haft de nya reglerna gällande om centerpartiet anslutit sig till högerns och folkpartiets linje? Åtminstone har jag den bestämda uppfattningen att det blivit på det sättet.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk för att ytterligare motivera vårt ställningstagande. I år har vi ju, som redan nämnts, fått högern och folkpartiet med på uppskovskravet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Vid ett hastigt studium av bevillningsutskottets betänkande nr 37 kan man kanske få det intrycket, att den borgerliga oppositionen är enig mot utskottsmajoriteten när det gäller varulagervärderingen. Den som har lyssnat till debatten här och den som närmare studerat det yttrande som är fogat till utskottets betänkande samt till den motiveringslösa reservationen finner emellertid, att enigheten inte är fullständig.

Medan högern och folkpartiet vill ha ett definitivt beslut om en 30-procentregel, så vill centerpartiet endast skjuta på ställningstagandet framåt i tiden. Centerpartiets ställningstagande i denna fråga får väl tolkas på det sättet, att man känner ett behov av att ge uttryck för att sådana situationer kan komma att föreligga, att det kan finnas behov av strängare regler för varulagervärderingen än den 30-procentregel som högern och folkpartiet nu vill göra definitiv. Trots att någon samstämmig uppfattning inte finns, så har man emellertid i yrkandet enats om ytterligare uppskov

av det beslut som redan 1955 års riksdag fattade. Detta beslut innebar, att vi efter en övergångsperiod skulle få en 40-procentig regel, som skulle gälla vid varulagervärderingen.

Det har nu här i debatten anförts skäl mot ett ikraftträdande av 40-procentregeln. Man har talat om att ikraftträdandet kommer att innebära allvarliga påfrestningar för näringslivet. Man har talat om att det leder till en beskattning av fiktiva vinster. Man har även använt starkare uttryck. Herr Henningson i Visby talade om en straffskatt. Herr Darlin talade om »denna väsentligt skärpta beskattning» så att man kunde lätt få ett intryck av att 40-procentregeln vid varulagervärderingen skulle innebära en generell och allmängiltig skatte-skärpning för hela näringslivet — för samtliga företag.

Jag vill inte betstrida, att en eventuell ökad beskattning kan komma som en följd av de nya bestämmelserna för vissa företag. Det är emellertid någonting helt annat än en väsentligt skärpt beskattning, som herr Darlin uttryckte det. Man måste nämligen här hålla i minnet, att de företag som eventuellt kan få en hårdare beskattning är sådana, som med tidigare vinstmedel skrivit ned sina varulager med mer än 60 procent. Alla de företag som inte utnyttjar nedskrivningen till 60 procent kan ju inte komma att få någon höjd skatt. I vilken omfattning företagen utnyttjar nedskrivningsreglerna så att man skriver ner sina varulager under 60 procent finns det inga aktuella uppgifter om. Enligt de utredningar som på sin tid redovisades av företagsbeskattningskommittén var den genomsnittliga nedskrivningen av varulagren 50 till 60 procent. Detta gällde år 1951. Spridningen av nedskrivningen var emellertid stor mellan olika branscher. Den var också stor mellan skilda företag inom samma bransch.

Det är nog riktigt att i det sammanhanget erinra om, att när den genom-

Värdering av varulager vid beskattningen

snittliga nedskrivningen var 50 till 60 procent så var detta under en tid då vi i princip hade en fri nedskrivningsrätt. Hur situationen är i dag, hur många företag som eventuellt skall drabbas av en skärpt beskattning genom de nya varulagervärderingsbestämmelserna, kan ingen uttala sig om.

Vidare är det väl riktigt att här förutsätta, att vetenskapen om att de nya reglerna skulle komma att tillämpas fr. o. m. i år gjort, att en del företag redan anpassat sig efter 40-procentregeln. I sådana fall kan det ju inte bli fråga om någon skatteskärpning.

Ett annat förhållande som man väl också bör ta hänsyn till och som utskottet också påpekar är, att en lagerökning hos företagen under nu rådande konjunktur och särskilt med hänsyn till den lagerminskning som ägde rum förra året är trolig. En lagerökning kan ju också eliminera riskerna för en skatteskärpning till följd av 40-procentregeln för de företag som har haft sitt varulager nedskrivit under den gränsen. Utskottet erinrar i detta sammanhang om att från och med nästa taxeringsår kommer bolagsskatten att sänkas med 20 procent.

Nu var herr Kollberg något irriterad över att utskottet anförde detta som motiv för att ändra varulagervärderingsbestämmelser. Utskottet har emellertid inte motiverat de nya varulagervärderingsbestämmelserna med sänkningen av bolagsskatten, men när det i skilda sammanhang påpekas att de nya bestämmelserna skulle leda till skärpt beskattning, må det vara utskottet tillåtet att påpeka att förra årets riksdag beslutade en sänkning av bolagsskatten som skulle träda i kraft från och med i år. I det sammanhanget kan det väl också vara anledning erinra om det riksdagsbeslut som fattades för några veckor sedan, som innebar att företagen nu har rätt till en förlustutjämnning vid beskattningen som de tidigare inte hade.

Flera av talarna här — jag tror samt-

liga utom herr Larsson i Luttra — poängterade i sina anföranden att de nya bestämmelserna kan få särskilt menliga verkningar för småföretag. Herr Darlin uttryckte det så, att framför allt småföretagen kommer att drabbas av de nya reglerna. Är inte det ett påstående mycket grovt i överkant? Är inte riktiga förhållandet i stället att frågan om nedskrivningsrätt med 60 eller 70 procent av varulagrets värde är tämligen likgiltig för de flesta småföretagare här i landet, därför att småföretagen tyvärr inte är så vinstgivande att de har möjligheter att skriva ned sina lager med mer än 60 procent, sedan de har utnyttjat de möjligheter som också finns till avskrivning på maskiner och inventarier.

Ett dominerande inslag i motionerna och även i debatten här har varit påpekandet att det är viktigt för vårt land att företagen i framtiden väl kan hävda sig i konkurrensen och att de då är konsoliderade. Detta är ett konstaterande som vi väl alla kan instämma i. När man i det sammanhanget talar om en eventuellt hårdnande konkurrens har utskottet i utlåtandet tillåtit sig påpeka att våra varulagervärderingsbestämmelser inte är ogynnsamma jämfört med andra länders. Utskottet säger: »Beträffande vad motionärerna anfört om företagens konkurrenskraft inför sjustatsmarknaden vill utskottet framhålla, att de svenska lagervärderingsreglerna torde vara betydligt fördelaktigare för företagen än vad fallet är med motsvarande regler i de nationer, som främst konkurrerar med Sverige på denna marknad.» Detta konstaterar utskottet därför att det är motionärerna som har tagit fram en eventuellt skärpt konkurrens och gör det just i de motioner som rör lagervärderingsbestämmelserna. När motionärerna har motiverat sitt yrkande beträffande lagervärderingen med att hänvisa till en skärpt konkurrens, må det vara utskottet tillåtet att påpeka det verkliga förhållandet. Motionärerna borde i det fallet inte vara irriterade. I

Värdering av varulager vid beskattningen

verkligheten är det ju så att våra varulagervärderingsregler internationellt sett är mycket generösa. Det finns ju länder, med vilka vi skall konkurrera och länder som vi skall samarbeta med inom sjustatsområdet, som inte alls tillåter någon nedskrivning av varulagren. Det bör lämpligen kunna jämföras med den 60-procentiga nedskrivningen efter avdrag för inkurans som ikraftträdandet av riksdagsbeslutet av år 1955 innebär!

Herr talman! Jag vill sluta med detta och endast helt kort erinra om att riksdagen flera gånger har tagit ställning till den här frågan. Ett principbeslut fattades 1955. Sedan har 1957, 1958 och 1959 års riksdagar tagit ställning till liknande eller samma yrkanden som reservanterna framställt här i dag. Det finns inte något skäl till ytterligare uppskov, och jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Herr Allard hade vissa bekymmer för att de tre partierna, högerpartiet, centerpartiet och folkpartiet, inte skulle ha samma uppfattning i denna fråga vi nu behandlar. Jag tycker att varken herr Allard eller kammaren bör ha några bekymmer om den saken. Reservationen är gemensam för de tre partierna, och det är denna reservation som kammaren har att i dag ta ställning till.

Under sitt anförande sade herr Allard bland annat att företagarna skulle kunna öka sina lager för att på det sättet öka sina avskrivningsmöjligheter och därigenom inte behöva ta fram reserver till beskattning i samband med 40-procentregelns införande. Det var ju ett mycket anmärkningsvärt yttrande av herr Allard, därför att det står i utskottsutlåtandet att man vill åstadkomma den »åtstramning som synes nödvändig för att motverka riskerna för en alltför högt uppdriven konjunktur». Om

herr Allard rekommenderar företagarna att de skall öka sina lager, ökar därmed efterfrågan på varumarknaden, och det kan väl inte vara ägnat att befordra den åtstramning som utskottet säger att man vill åstadkomma.

Om man i likhet med herr Allard har den uppfattningen att det över huvud taget går att styra konjunkturerna med de här reglerna — en uppfattning som jag ej delar — skulle man om man vill åstadkomma en åtstramning på marknaden snarare ge företagen liberalare avskrivningsregler så att de därmed inte skulle frestas att öka sin lagerhållning och därmed öka efterfrågan på varor.

Herr Allard hänvisade till att varulagervärderingsreglerna är generösare i vårt land än i utlandet. Även om detta är riktigt i vissa fall får man, som jag inledningsvis framhöll, inte se dessa regler isolerade. I stället är det den sammanlagda företagsbeskattningen och kostnadsnivån över huvud taget som man får ta hänsyn till när man bedömer konkurrensläget i förhållande till den utländska marknaden.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Allard framhöll att då företagarna haft vetskap om de skärpta varulagerbestämmelser som skall komma kunde de vidtaga andra dispositioner för avskrivningarna nästa år. Vilka möjligheter kommer då sedan? Vi har endast vetskap om ökade utgifter för ATP, ökade löneutgifter, minskade möjligheter för avsättningar till pensionsfonder och minskade möjligheter till avskrivningar. Detta är framtidsutsikterna.

Det var en skön själs bekännelse när herr Allard sade att småföretagen sällan har möjligheter att dra fördel av de nuvarande avskrivningsreglerna. Jag framhöll att det blir stora svårigheter för de små genom denna skärpning, särskilt inom handeln. Det måste jag vidhålla.

Värdering av varulager vid beskattningen

Det är verkligen underligt att herrarna inom socialdemokratiska partiet har rätt olika uppfattning i den nu debatterade frågan. Jag vill hänvisa till ett yttrande av socialdemokraten herr Eriksson i första kammaren; han yttrade i debatten om varulagervärderingen följande: »Jag vågar inte ha någon uppfattning om huruvida man kan säga att det är *en avsevärd* skatteskärpning eller inte. Jag kan emellertid som sagt gå med på att det är en skatteskärpning.» Nu säger herr Allard motsatsen. I fråga om beskattningen av fiktiva vinster yttrade herr Eriksson vid samma tillfälle: »Jag kan naturligtvis gå med på att penningvärdeförsämringen medför en värdestegring, som i viss mån blir beskattad även i fråga om varulager.»

Vidare framhåller herr Allard att den genomsnittliga avskrivningen år 1951 var 50—60 procent. Ja, vi vet att det var mycket dåligt ställt 1951 för företagen. Varken herr Allard eller någon annan vill väl att vi ånyo skall få det så ansträngt ty då kan vi inte hävda oss i den hårdnande internationella konkurrensen.

Till sist vill jag fråga herr Larsson i Luttra om han menar att det var han och hans partivänner som hjälpte företagen att få ett års dispens med ikraftträdandet av de skärpta varulagerbestämmelserna? Den socialdemokratiska regeringen lade ju fram en proposition, och den saken klarade regeringen i varje fall av utan någon hjälp av herr Larsson och hans partivänner.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Om det sista som herr Darlin anförde kan man ha olika meningar. Tågordningen var ju den, att det väcktes en motion från vårt håll och att det sedermera kom en proposition som föreslog uppskov med lagens ikraftträdande. Det är fakta i målet. Jag skall inte försöka tränga djupare in i ärendet.

Herr Allard förmodade att vi inom centerpartiet kände behov av att förordna strängare regler än 30-procentregeln. Som redan herr Kollberg påpekade är ju emellertid såväl 30-procentregeln som 40-procentregeln godtyckligt valda. För egen del anser jag — och jag tror att jag kan svara för partiet på den punkten — att med den utveckling som har varit i olika avseenden talar mycket för att bibehålla 30-procentregeln.

Det är naturligtvis riktigt som herr Allard påpekade att de bättre ställda företagen har de största möjligheterna till avskrivning. Företag med dålig ekonomi har inte inkomster som kan användas för avskrivningar. Det har framgått under utskottsbehandlingen att man egentligen vet ganska litet om hur långt avskrivningsreglerna i allmänhet tillämpas. Jag tror rent av att det skulle behövas en ny utredning innan man här går vidare och vidtar den skärpning som nu är aktuell.

Det har talats om att andra länder inte har lika gynnsamma varuvärderingsregler som vi. Det lär nog vara riktigt. Men det är såsom också påpekats skattesystemet i dess helhet som man skall räkna med vid en jämförelse. Vi har i annat sammanhang konfronterats med att exempelvis värdeminskningssavdragen för byggnader är väsentligt gynnsammare i vissa andra länder än vad de är i Sverige. Det finns säkerligen också andra regler som inte är jämförbara med dem vi har.

Herr HENNINGSON i Visby (h):

Herr talman! Herr Allard sade bl. a. att högre skatt inte uppkom för dem som inte skrivit ned lagren till 40 procent. Det är riktigt att dessa inte får någon skattehöjning nu, men vi i högerpartiet är av den uppfattningen att nedskrivning till 30 procent bör tillämpas för att skapa den konsolidering inom företagen som så väl behövs. Jag moti-

Värdering av varulager vid beskattningen

verade i mitt tidigare anförande varför vi i dagens läge måste ha denna stabilitet inom företagen. Den kan vi alltså inte skapa om den nu aktuella lagen träder i kraft.

Herr Allard citerar en del av vad utskottsmajoriteten har skrivit. Bl. a. säger han att man kan öka lagren. Då behöver man inte i full utsträckning skatta för det belopp som annars skulle vara skattepliktigt.

Det är kanske inte så lätt för alla företag i dag att höja lagersiffrorna. Vi har ju också fått andra pålagor. Förutom omsättningsskatten, som drabbar en del av företagens investeringar, har vi fått en räntehöjning. Detta innebär ökade lagerkostnader och är snarare ägnat att stimulera till minskning av lagren än till ökning.

Man säger sedan att vi har fått sänkt bolagsskatt, och det är också riktigt. Men som jag nämnde i mitt anförande nyss berör detta inte bara de stora bolagen och bolagen över huvud taget utan även alla mindre företag. Det är rätt många fysiska personer som driver dylika företag. Där har man alltså ingen glädje av den sänkta bolagsskatten, och då skatten dessutom där är progressiv blir det för dessa företagare ännu besvärligare.

Förlustutjämnningen är vi tacksamma för, det har vi sagt tidigare här i riksdagen. Men vi vill gå ännu längre och alltså komma fram till den resultatutjämnning som vi har motionerat om och som vi kommer att aktualisera även i fortsättningen.

Jag ifrågasätter om denna reforms genomförande innebär att staten får några extra pengar. Första året får man en del skatteinkomster, men de pengarna hade man fått i alla fall så småningom, ty denna lagervärdering efter 30-procentregeln innebär bara att man skjuter upp skattebetalningen. Detta är i själva verket en god affär för staten, ty man får rätt god ränta på sina pengar. Jag skall inte gå in på någon ut-

redning om den saken, men så är väl faktiskt fallet.

Jag skall inte heller med herr Larsson i Luttra gå in på någon diskussion om centerpartiets ställning. Herr Larsson sade att om centerpartiet inte motionerat 1959, hade vi kanske redan i år haft de skärpta lagervärderingsreglerna. Jag var inte med i riksdagen förra året, men jag har en stark känsla av att det var Kungl. Maj:ts proposition nr 27 som låg till grund för beslutet. Då kan man fråga sig om centerpartiet fortfarande är med och skriver Kungl. Maj:ts propositioner.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Mitt påpekande, att de nya varulagervärderingsbestämmelserna troligen inte särskilt intresserar småföretagarna, tolkade herr Darlin som en skön själs bekännelse. Jag bygger den uppfattningen, herr Darlin, på att det inte har så stor betydelse för småföretagen om ett varulager får skrivas ned med 60 eller 70 procent. Enligt taxeringsuppgifterna har småföretagen det ekonomiskt mycket besvärligt. Om man skall kunna skriva ned ett varulager, måste ju företaget först redovisa sådan vinst, att företagaren av den vinsten kan ta ut en rimlig försörjning åt sig och sin familj, och det som blir över kan han sedan möjligen använda för nedskrivning av varulager, avskrivning av maskiner och inventarier. Taxeringsuppgifterna för 1958 säger bland annat att 63 procent av alla företagare taxerade för under 10 000 kronor i inkomst, och det torde kanske vara det bästa belägget för det påstående jag här har gjort.

Jag har inte, herr Kollberg, rekommenderat företagen att öka sina lager i år för att de därigenom skall komma undan en eventuell beskattning genom de nya bestämmelserna. Jag har endast sagt, att om ett företag utnyttjar nedskrivningsrätten till mer än 60 pro-

Schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m.

cent och detta företag under året ökar sitt lager, elimineras därmed en del av riskerna för en skärpt beskattning, och det är väl ett förhållande som herrarna inte kan komma ifrån.

Till slut vill jag säga till herr Kollberg, att det inte är så att jag har bekymmer för de svårigheter, som reservanterna här har haft för att bli sams om reservationen. Min inledning var mera ett påpekande om reservanternas bekymmer. Jag har inte haft något bekymmer för reservationen, utan detta bekymmer har varit ert och kommer att vara ert också i framtiden.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Allard sade att 63 procent av alla företagare deklarerade för en inkomst under 10 000 kronor. Denna inkomst har väl framkommit efter att företagarna begagnat sig av nu gällande avskrivningsregler på varulager och maskiner? Det vore verkligen illa ställt med den svenska företagsamheten, om företagarna inte hade möjlighet att begagna sig av de nuvarande avskrivningsreglerna på varulager och maskiner. Något sådant är liktydigt med att vår svenska företagsamhet är bankrutt.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Herr Allard sade att han inte hyste några bekymmer för de tre partierna, men då undrar jag varför han drog upp denna fråga här i kammaren. Vi är ju eniga om reservationen, och herr Allard kan ju läsa den. För övrigt var det ju roligt att höra att herr Allard inte har några bekymmer för berörda partier. På denna punkt delar vi herr Allards uppfattning.

Sedan berörde herr Allard också småföretagarna och deras problem. Jag brukar nu inte gärna göra uppdelningen i småföretagare- och storföretagareproblem. En sådan indelning är ibland orealistisk. Den verkar då tillhöra den politiska propagandan. Jag vill emellertid göra herr Allard uppmärksam

på att »småföretagarnas» egna organisationer enstämmigt har yrkat på 30-procentregelns bibehållande, och de borde väl ändå veta bäst vad som är till fördel för de egna medlemmarna.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Henningson i Visby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Henningson i Visby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 100 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 2**Schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 39, i anledning av väckta

Schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m.

motioner angående vissa s. k. schablonavdrag vid inkomstbeskattningen, m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 414 av herr *Lundström m. fl.* och II: 527 av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i ifrågavarande skatteförfattningar, att det s. k. omkostnadsavdraget skulle uppföras med i deklarationen redovisat belopp dock lägst 100 kronor, att med bibehållande av nuvarande maximisummor försäkringsavdraget endast finge utnyttjas till det belopp som motsvarades av erlagda premier, att avrundning av den beskattningsbara inkomsten skulle ske nedåt till jämna tiotal kronor samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 414 av herr *Lundström m. fl.* och II: 527 av herr *Ohlin m. fl.* angående vissa s. k. schablonavdrag vid inkomstbeskattningen, m. m. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Spetz, Söderquist, Kollberg och Gustafson* i Göteborg, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 414 av herr *Lundström m. fl.* och II: 527 av herr *Ohlin m. fl.* — ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av nämnda motioner måtte

a) för sin del antaga ett i reservationen framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

b) antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 9 § 2—4 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

c) antaga ett av reservanterna framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 8 § förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

d) antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272).

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *GUSTAFSON* i Göteborg (fp):

Herr talman! Till föreliggande utskottsbetänkande har fogats en reservation av herr *Spetz m. fl.*, och jag skall här med några ord motivera densamma.

Reservationen bygger på en folkpartimotion rörande viss ändring i schablonavdragen vid taxering samt någon avrundning nedåt av vissa belopp vid taxeringen. Vi har vissa schablonavdrag, och de har i regel visat sig vara mycket lämpliga, men på ett par punkter har de varit mindre väl utformade. Det är dessa avdrag vi har tagit upp i motionen.

Det första är det s. k. omkostnadsavdraget. På den punkten säger vi att det allmänna avdraget på 100 kronor bör vara kvar, men att man, i den mån man haft omkostnader utöver detta belopp, skall få dra av endast de verkliga kostnaderna.

Det andra avdraget som vi tagit upp är försäkringsavdraget. Beträffande detta säger vi, att om man haft utgifter för försäkringspremier, skall man få dra av upp till det belopp som f. n. gäller, men att vi inte bör ha kvar det schablonavdrag som nu finns och som innebär att man får dra av, oavsett om man haft utgifter för försäkringspremier eller inte.

Av utskottets betänkande framgår att statsrevisorerna har uppmärksammat, att dessa avdrag vållat besvär för båda parter, alltså både för deklaranterna och för taxeringsmyndigheterna. Vi har där ansett det vara lämpligt att göra en justering. Visserligen skriver utskottet på sidan 5 i betänkandet att erfarenheterna av schablonbestämmelserna inte var så goda i början, men att de svårigheter som mötte under de tre första

Schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m.

åren beträffande vissa av bestämmelserna redan minskat avsevärt och kan beräknas bortfalla helt allteftersom de skattskyldiga vinner ökad förtrogenhet med bestämmelserna. Det är en uppfattning som torde vara mycket optimistisk. Av undersökningar, som gjorts och som redovisats efter det att utskottet skrev detta utlåtande, torde framgå, att utskottet här nog gjort ett felaktigt påstående.

Riksdagens revisorers berättelse har skickats ut för yttrande, och flera av de hörda sakkunniga myndigheterna har påpekat, att dessa två schablonavdrag vållar stort besvär inte bara före taxeringsmyndigheterna — det behöver vi kanske inte fästa så stort avseende vid i detta sammanhang — utan även för deklaranterna, vilka haft svårt att hantera dessa avdrag.

När det dessutom är så, att ett bifall till vårt förslag skulle betyda relativt litet för vederbörande skattskyldig, men det skulle betyda ett tillskott till statskassan som vi behöver, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! De avdrag det nu är fråga om beslöt riksdagen 1955. Tanken var att man skulle nå vissa förenklingar i taxeringsarbetet. Det gällde, som herr Gustafson i Göteborg påpekade, avdraget vid inkomst av tjänst. Var och en skulle få göra ett avdrag på jämnt 100 kronor, och överskjutande del skulle utjämnas till närmast högre hundratal kronor. För försäkringspremier fastställdes vidare ett schablonavdrag på 150 kronor för ogift och 300 kronor för gift. För dem som hade kostnader därutöver skulle de verkliga beloppen få dras av till maximum 300 kronor för ogift och 600 kronor för gift. Ytterligare en sak beslöts, som kanske inte uppmärksamrats så mycket av deklaranterna, nämligen att det beskattningsbara beloppet, alltså det som återstår sedan ortsavdraget gjorts, skulle anges i hela

hundratal kronor i stället för som tidigare hela tiotal kronor.

Motionärerna och därmed folkpartiet är nu på jakt efter det där. De anför då de skäl som herr Gustafson i Göteborg nu har redovisat. Beträffande omkostnadsavdraget säger de, att ett avdrag på 100 kronor skall bibehållas för alla, men därefter skall det exakta beloppet få dras av. Utjämningen till närmast högre hundratal kronor skulle enligt deras resonemang alltså bortfalla. Som skäl för detta anför de, att detta har vållat mycket besvär vid taxeringen. De åberopar bl. a. statsrevisorernas yttrande men citerar inte allt vad dessa anfört.

Jag har sysslat tillräckligt länge på detta gebit för att våga påstå att det är fel att säga, att detta schablonavdrag vid inkomst av tjänst skulle medföra krångel. Det är fullständigt felaktigt. Det är riktigt att det till att börja med innebar en del besvärligheter innan deklaranterna blev vana vid de nya bestämmelserna. Nu har de hunnit vänja sig, och en återgång sådan som den folkpartiet föreslår skulle om något innebära ett nytt krångel och mycket besvärligheter. En sådan återgång skulle för övrigt också innebära att den lilla glädjekälla som alla som har inkomst av tjänst har, när de får jämna ut beloppet till närmast högre hundratal kronor, skulle försvinna.

Schablonavdraget för försäkringar, vilket uppgår till 150 respektive 300 kronor, vållar inget besvär för någon taxeringsmyndighet och inte heller för någon annan. Jag kan inte finna annat än att vi skulle få tillbaka det kineseri som fanns förut, om vi skulle följa motionärernas förslag.

Jag skall också erinra om att syftet med dessa schablontaxeringar ju främst var, att man skulle ge taxeringsmyndigheterna mera tid och större möjligheter att syssla med de verkligt krångliga deklARATIONERNA. En återgång till de tidigare förhållandena skulle enligt mitt sätt att se medföra ökade besvärligheter.

Schablonavdragen vid inkomstbeskattningen, m. m.

Motionärerna säger att de vill skaffa 70 miljoner kronor till staten och 60 miljoner kronor till kommunerna genom denna återgång till de gamla förhållandena. För min del tycker jag att detta skulle vara ett unikt sätt att skaffa staten inkomster. Kostnaderna skulle ju läggas på de minsta inkomsttagarna. I verkligheten är det väl så att de som har största fördelen av schablonavdraget för försäkringarna är just de lägre inkomsttagarna. De skulle bli mest lidande på detta arrangemang. Det bleve de och de som har inkomst av tjänst som skulle få stå för det mesta i prestationen att åstadkomma de 60 och 70 miljoner som folkpartiet säger sig vilja skaffa genom denna åtgärd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik säger, att de lägsta inkomsttagarna skulle drabbas av detta. Men han måste väl ändå hålla med om att det är skäligt att avdrag för försäkringspremier skall få göras endast i den mån deklaranter har erlagt avgifter för försäkringar. Vår motion innebär inte annat än att man inom ramen för de bestämmelser som nu gäller skall få göra avdrag för de premier som man verkligen erlagt. Folkpensionärerna, som inte har några försäkringar att betala, har i regel heller inte någon skatt, om de inte har någon inkomst utöver folkpensionen. Jag tycker inte att något större värde kan tillmätas herr Anderssons argument i detta avseende.

Herr Andersson säger vidare att han varit med så länge i taxeringsarbetet, att han vet att ingen taxeringsmyndighet har något som helst besvär med schablonavdraget. Som jag redan nämnt har statsrevisorernas berättelse varit ute för yttrande. Jag kan fästa herr Anderssons uppmärksamhet vid att bland andra Föreningen Sveriges taxeringsintendenter har yttrat sig. Den torde

inte vara helt obekant med taxeringsarbetet; en hel del av dess medlemmar har varit med ganska länge i detta arbete. Föreningen har beträffande schablonavdraget för tjänst anfört, att fördelen med att vissa besvärssärenden rörande bagatellavdrag försvinner uppvägs av nya mål, där fråga är om den skattskyldige tillkommande avdrag skall beräknas till belopp, något över- eller understigande ett jämnt hundratal kronor. De anför vidare: »Av revisorernas sammanfattning i berättelsen framgår, att även åtskilliga andra nackdelar är förknäpade med detta avdrag. Det kan därför vara påkallat med en ändring», d. v. s. en ändring i linje med vad vi föreslagit.

Om försäkringsavdraget säger man: »Nackdelarna med detta avdrag är betydande. De skattskyldiga har mycket svårt att hantera detsamma.»

Jag tror att dessa vittnesbörd är tillräckliga.

Vår motion innebär, att alla som verkligen haft utgifter skall få göra avdrag för dessa utgifter inom ramen för de bestämmelser som gäller. Det torde vara till fyllest i detta sammanhang.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag sade att ett borttagande av denna schablonbestämmelse skulle innebära en återgång till det krångel som rådde förut, och det står jag för. Det är riktigt som herr Gustafson i Göteborg nyss sade, att vissa myndigheter har påpekat de svårigheter som uppstod just när reformen genomfördes. Nu är man väl emellertid i allmänhet ense om att det hela löper gott och att reformen varit av värde för både taxeringsmyndigheter och deklaranter. Detta torde även herr Gustafson vara väl förtrogen med. När det gäller att bedöma ett avdrag kan ju den lokala taxeringsmyndigheten på en gång se om det yrkade avdraget för resor ligger inom hundrakronorsgränsen. Man behöver inte göra någon ytterligare kontroll. När herr Gustafson blivit på det klara med

Sänkning av riksbankens diskonto

det måste han väl hålla med om att detta innebär avsevärda lättnader för vederbörande taxeringsmyndighet.

Samma är förhållandet när det gäller schablonavdraget för försäkringar. Man slipper ifrån allt kineseri med att kontrollera varje krona, eftersom var och en äger rätt att göra ett schablonavdrag på 150 kronor om han är ogift och 300 kronor om han är gift. Det är på detta avsnitt det största värdet av denna sak ligger för taxeringsmyndigheterna. Det tror jag nog att herr Gustafson vid närmare eftertanke måste hålla med om.

Herr Gustafson torde erinra sig att vi för att säkra de skatteskyldigas rätt har föreskrivit en massa åtgärder som en taxeringsnämnd har att vidta om den skall göra den allra minsta ändring i en deklaration. Den har ju då enligt taxeringsförordningen skyldighet att inte bara göra denna ändring utan även att skriva till vederbörande deklarant. Denne skall i sin tur avge ett yttrande över den ändring som taxeringsnämnden gjort. Detta slipper man i stor utsträckning ifrån tack vare dessa schablonavdrag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik gör gällande att de erfarenheter som redovisas i yttrandet från Föreningen Sveriges taxeringsintendenter skulle avse de förhållanden som rådde vid tiden för dessa schablonavdrags införande. Detta är alldeles felaktigt. Det yttrande, i vilket man föreslår en förändring av just dessa två schablonavdrag och som jag här citerat, är daterat den 29 januari 1960.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i

Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter här efter tagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 166 ja och 35 nej, varjämte 7 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Sänkning av riksbankens diskonto

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om sänkning av riksbankens diskonto.

I två inom riksdagen väckta till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 39 i första kammarerna av herr *Öhman* och herr *Helmer Persson* och nr 48 i andra kammarerna av herr *Nilsson* i Gävle m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till riksbanksfullmäktige måtte föreslå fullmäktige att efter förhandlingar med regeringen sänka riksbankens diskonto från nu gällande fem till fyra procent.

Sänkning av riksbankens diskonto

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 39 och II: 48.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr Eliasson i Sundborn.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! I en motion II: 48 har vi föreslagit en räntesänkning från nuvarande fem procent till fyra procent. Jag har en stark känsla av att många ledamöter av kammaren skulle vilja stödja denna motion. Särskilt skulle, tror jag, representanter för småhantverket, småindustrien och naturligtvis representanter för hyresgästföreningar med välbehag hälsa en räntesänkning sådan som den vi föreslår. Om dessa riksdagsmän trots allt inte stöder förslaget, inte röstar för vår motion, vågar jag påstå att orsaken härtill inte ligger på det rent sakliga planet, d. v. s. att deras ställningstagande inte låter sig dikteras utslutande av saksål. Nej, ett ställningstagande mot räntesänkning i dagens läge bestäms av en odefinierbar och stark övertro på räntan som vapen mot inflation, en övertro som många knappast kan förklara men som finns.

Min nära samhörighet med helt vanliga människor, arbetare, egnahemsägare, småhandlare, hantverkare och småbönder, d. v. s. människor som i huvudsak befinner sig på utsidan av bankernas och kreditinrättningarnas lånediskar, gör att jag väl känner de människornas ekonomiska problem, och det är dessa som motiverar vårt förslag om en sänkning av diskontot från 5 till 4 procent. Alla dessa människor, som alltså av olika skäl tvingas låna pengar — låna till ett eget hem, låna till en in-satslägenhet, låna för att utvidga sin handelsbod eller sin verkstad, låna för att köpa en ny maskin till sin rörelse, låna för att bygga om sin ladugård eller köpa en traktor — känner i huvudsak inte till experternas ekonomiska vis-

dom. Men de får allesammans betala stora pengar i räntor till bankerna och kreditinstituten, egentligen endast därför att de borgerliga ekonomerna vunnit i kampen om räntan. Högränta, rörlig ränta — men endast rörlig uppåt — tycks just nu vara högsta politiska och ekonomiska visdom och accepteras av riksdagen.

Högräntepolitikens förespråkare har alltså avgått med segern i den ständiga kampen om räntans storlek. Men det fanns en tid, då den socialdemokratiska regeringen kämpade för låg ränta, då den socialdemokratiska finansministern anförde samma argument för den låga räntan som vi kommunister i dag anför mot högräntepolitiken.

Vi kommunister har tidigare motiverat om räntesänkning. Även då segrade högräntans förespråkare. T. o. m. centerpartisterna, som nu talar sig varma för att en räntesänkning borde ha kommit till stånd i början av 1959, var den gången motståndare till räntesänkning. Man har rätt att fråga sig: Varför talar centerpartisterna just nu om en räntesänkning ett år tillbaka i tiden, medan de i dagens läge inte har något positivt att komma med i detta hänseende? Får man tolka detta så, att ni centerpartister önskar gömma ert godkännande av nu gällande höga diskonto genom att tala er varma för något ni önskade för ett år sedan men som ni då inte lade två strån i kors för att åstadkomma? Det är sannerligen föga imponerande.

Herr Eliasson i Sundborn har till ut-låtandet fogat ett särskilt yttrande, där det bl. a. heter: »De allmänna riktlinjerna för penningpolitiken kommer att behandlas av riksdagen i annat sammanhang.» — De allmänna riktlinjerna, de allmänna formuleringarna, de allmänna diskussionerna, det allmänna mumlet — det är passande för centerpartiet när det gäller räntan. I stället för att gå in i en allvarlig diskussion om sänkning av räntan föredrar centerpartisterna — i detta fall herr Eliasson i

Sänkning av riksbankens diskonto

Sundborn — att tala i allmänna ordalag. Jag måste i sanningens namn göra ett undantag för herr Rubbestad, och jag hoppas att han inte blir komprometterad inom sitt parti, om jag ger honom ett erkännande. Han har ju ändå varit logisk och konsekvent när det gällt räntepolitiken.

I en debatt för någon tid sedan här i kammaren påstod herr Sköld, att en räntesänkning i början av 1959 inte kunde vara riktig penningpolitik. Han påstod vidare att det då förefanns starka tecken på en snart kommande högkonjunktur. Jag vill inte förneka att herr Skölds iakttagelser har besannats. Men om den förutvarande finansministerns förmåga att tolka framtiden inte är en nyvunnen förmåga utan en förmåga som herr Sköld haft även tidigare, måste jag få fråga varför inte herr Sköld i början av 1958 kunde ange något av de tecken, som då pekade på en konjunkturnedgång för slutet av år 1958 och början av år 1959 och i anledning av dessa iakttagelser kunde ha förordat en räntesänkning vid det aktuella tillfället.

Sådana tecken fanns det annars mycket gott om. Konjunkturinstitutets chef, Bent Hansen, anförde i början av 1958 som sin mening, att detta år skulle komma att uppvisa en blandning av stagnation och nedgång i konjunkturen. På hösten anförde konjunkturinstitutet i sin sammanfattning av höstrapporten: »Vidare kan möjligheten av en direkt nedgång i produktionen knappast uteslutas.» Arbetslösheten var i januari månad 1958 59 000 för att i januari 1959 ha stigit till 73 000. Var verkligen inte dessa fakta tillräckliga för att motivera en räntesänkning vid den tidpunkten? Det finns herr Sköld och regeringen närstående tidningsorgan, som numera anser detta vara riktig politik. Aftonbladet skrev den 15 januari 1960: »Efter maj 1958 har räntan varit oförändrad till i dag. Arbetslösheten under förra vintern var som bekant rekordar-

tad. En räntesänkning hade då tett sig naturlig.»

Frånvaron av en räntesänkning vid detta tillfälle bekräftar vad jag sagt tidigare. Anhängarna av en rörlig ränta har hittills endast visat sig aktiva när det gällt att göra räntan rörlig uppåt. Argumenten för en räntehöjning nu är inte heller övertygande. Man säger att vi inför den nuvarande högkonjunkturen måste tillgripa diskontohöjningen i januari månad för att även med räntevapnet såsom medel förhindra en överhettning av konjunkturen.

Mot detta argument vill jag anföra att i den nuvarande högkonjunkturen förväntar sig företagen och industrierna sådana vinstmarginaler, att en diskontohöjning med en halv procent knappast avhåller vanliga låntagare från att belasta lånemarknaden. En räntehöjning i detta sammanhang torde vara det minst verkningsfulla. Flera skäl talar för räntesänkning. Några av dem är följande. Den grupp som har intresse av lågräntor är ägare av företag med svag räntabilitet. Det är dessa som får betala de höga räntorna, det är en obestriddlig sanning. Men anser riksdagen att det är en riktig räntepolitik i dagens läge att de svaga på detta sätt skall stödja de starka?

Vidare: Det finns sparsamma människor inom alla inkomstskikt och det finns mindre sparsamma inom alla inkomstskikt. En räntehöjning innebär en inkomstomfördelning till förmån för dem som har stora inkomster och till nackdel för de små inkomstagarna. Detta är också en obestriddlig sanning.

Till detta kommer frågan: Hur drabbas då alla de arbetare, lägre tjänstemän och småbrukare, vilkas löner och inkomster ligger på en sådan nivå att de — trots dokumenterad sparsamhet — inte har några praktiska, d. v. s. pekuniära möjligheter att spara? Jo, de får alla vara med och betala de högre ränteinkomsterna till dem som sparar, d. v. s. till dem som i allmänhet ligger

Sänkning av riksbankens diskonto

i betydligt högre inkomstgrupper. Anses detta vara en politik i småfolkets intresse? Anhängarna av högräntepolitiken bör svara på den frågan.

Den nuvarande konjunkturen är av ett särskilt slag. Vi har just nu full systerställning på många håll i landet. Exportindustrin arbetar för fullt och det skall vi vara glada för. Men på många platser råder arbetslöshet. Siffrorna för vinterarbetslösheten talar sitt tydliga språk om en konjunktur av särskilt slag. Således var antalet sysslösa i januari 1960 46 000 registrerade arbetslösa. Därtill cirka 10 000 på beredskapsarbeten och cirka 5 000 på omskolningskurser. 61 000 produktiva människor stod utanför den ordinarie produktionen. Man kan inte inför dessa siffror tala om högkonjunktur i allmänhet. Det bevisar, att det behövs stimulans, framför allt stimulans för småindustrin och hantverket. Det behövs stimulans för särskilda åtgärder till platser och områden med hög arbetslöshet.

Även inför den beramade sjustatsmarknaden torde det kunna anföras argument för en låg ränta. Ofta talas det om det höga kostnadsläget i Sverige, och då ställs alltid arbetslösheten i förgrunden. Det finns nu starka skäl för att närmare granska den effekt på prisnivån som den höga räntan kan medföra.

Ett avgörande skäl för räntesänkning är räntans starka genomslagskraft på hyrorna. Vi har tidigare i dag behandlat bostadsfrågan och bostadskostnaderna, och jag skall inte argumentera i någon större utsträckning på den punkten. Bostadskostnaderna ligger emellertid nu på en sådan höjd att en sänkning är ofrånkomlig. Med kännedom om att en procent ränteökning innebär cirka 14 procent hyreshöjning anser jag att enbart det skälet talar för ett bifall till vår motion.

Ett högt ränteläge kan inte vara till fördel för vårt lands näringsliv, ekonomi eller för de breda konsumentmassor-

na. Hög ränta betyder dyrare pengar och därmed högre produktionskostnader. Stigande produktionskostnader leder till prisstegringar, som i sista hand drabbar konsumenterna. Hög ränta drabbar hårt småbönderna, hantverket och handeln. Dessa småföretagare, som i regel lånar till nödvändiga rationaliseringar, kommer i ett svårt och besträngt läge. Enbart för jordbruket, vars krediter beräknas till cirka 4 miljarder kronor, innebar den senaste diskontohöjningen en merutgift på 12—15 miljoner kronor.

En räntehöjning på bankmedel innebär en omfördelning av inkomsterna till förmån för kapitalinkomster och till nackdel för arbetsinkomster. Jag har tidigare slagit fast det.

Med hänvisning till det aktuella arbetsmarknadsläget, med hänvisning till de siffror som anförts, med hänvisning till de många arbetslöshetsöar som just nu finns i vårt land, kan man vid avvägningen av samhällets resurser inte pressa konsumtionen för de utsatta grupperna hur långt som helst, kan man inte utelämnat alla de småföretag som visat svag räntabilitet och låta dessa utan vidare gå under. Differentieringen av vårt lands näringsliv, olikmässigheten företagen emellan och inte minst olikmässigheten i arbetsinkomsterna bland löntagarna motiverar inte sådana generella åtgärder som en räntehöjning eller ett vidhållande av en hög räntepolitik innebär.

Med mitt anförande, herr talman, vill jag fästa uppmärksamheten på att en hög ränta är en förlust för flertalet av vårt folk. Om flertalet av vårt folk förlorar på ränteökningar och höga räntor, är det lika naturligt att mindretalet förtjänar på samma sak. De som förtjänar är banker och de stora kreditinrättningarna. De som inte lider av det höga ränteläget är de storbolag, koncerner och truster som själva förfogar över eget kapital, dessa som inte behöver låna av andra men lånar till andra.

Vårt lands ränteläge överträffar genomsnittet för Europa. Det finns ingen anledning för vårt land att sitta på den högsta platsen på räntepiramidens topp.

Med dessa motiveringar ber jag att få yrka bifall till vår motion, II:48, i denna fråga.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt med herr Nilsson på denna punkt. Det framgår av utlåtandet, att vi haft denna motion remitterad till fullmäktige i riksbanken och att utskottet delar de synpunkter på frågan som riksbanken anfört. Motionen går ut på att riksdagen skall fatta beslut om sänkning av diskontot från nuvarande 5 till 4 procent. Det skulle vara ganska orimligt, om riksdagen skulle överta den funktion som riksbanken har på detta område.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (k) kort genmäle:

Herr talman! Argumentet att riksbanksfullmäktige skall bestämma och att riksdagen inte skall överta riksbanksfullmäktiges uppgifter är så gammalt, att man inte borde komma dragande med det längre i riksdagen. Vid ett tillfälle bestämde riksbanksfullmäktige ensamma om räntan. Det fick ganska katastrofala följder. Den senaste diskontohöjningen beslöt riksbanksfullmäktige i samråd med regeringen. Ingen menar väl att räntan skall avgöras av riksbanksfullmäktige utan hänsynstagande till riksdagen.

Om man är enig med oss i fråga om våra synpunkter på räntan, bör man bifalla vår motion. Men herrarna har väl inga argument till övers utan det är fortfarande bara allmänt mummel och allmänna resonemang ungefär som man hör från centerpartiet. Men när ni skall

Sänkning av riksbankens diskonto

ta ställning har ni inget konkret att komma med.

Herr PERSSON i Appuna (s) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag förstår har herr Eliasson i Sundborn begärt ordet, och han tänker väl förklara sina synpunkter. Det finns ingen anledning för mig att gå in på dem.

Herr Nilsson i Gävle sade att de argument vi använder var så gamla och föråldrade. Argument behöver inte vara alldeles odugliga därför att de är gamla. Vi tycker nog att de kan användas i alla fall.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det finns inte någon anledning att spilla mycket krut på ett så dödfött förslag som kommunistmotionen.

Med anledning av att herr Nilsson i Gävle sade, att vi i centerpartiet inte hade någon ståndpunkt, vill jag erinra om att det inte var så länge sedan som vi i debatt om decharge för riksbanksfullmäktige framförde den ståndpunkt, som jag återgivit i särskilt yttrande. Vi har också föreslagit riksdagen åtgärder som skulle ge möjlighet till räntesänkning. För övrigt får vi tillfälle att återkomma till denna fråga inom en inte alltför avlägsen framtid. Därför skall jag inte ta upp debatt om den frågan nu. Vår ståndpunkt är känd, och vi har inte ändrat den.

Om vi inte är anhängare till detta höga diskonto, varför har vi då inte röstat för bifall till kommunisternas motion, undrar herr Nilsson i Gävle. Det framgår också av mitt särskilda yttrande. Här står herr Nilsson i Gävle och talar om storfinansens. Det är någonting som man får höra från kommunisthåll i alla sammanhang. Men, herr Nilsson, om riksdagen skulle göra ett uttalande om diskontoförändring och fixera det, hur skulle det komma att se ut? Om utskottet skulle förorda en räntesänkning

Sänkning av riksbankens diskonto

med t. ex. en halv eller en procent, vad skulle då inträffa omedelbart efter det att bankoutskottets utlåtande förelåg? Det skulle bli spekulationer på aktie- och obligationsmarknaden, där de som hade gott om pengar skulle ta hem miljonerna. Så ligger det till, herr Nilsson. Av det skälet kan i varje fall inte jag förorda, att riksdagen skulle göra några uttalanden av den innebörd som föreslås i denna motion.

Även jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag har all aktning för herr Eliasson i Sundborn, men jag hade verkligen väntat mig något starkare argument från hans sida.

Storfinansen är ett kommunistiskt resnemang, sade herr Eliasson. Det är inte bara ett kommunistiskt resnemang, herr Eliasson. Folket i Bild, en erkänd socialdemokratisk tidskrift, talade i en serie artiklar om den svenska storfinansen, och de artiklarna ledde t. o. m. till en socialdemokratisk motion här i andra kammaren. Vi är således inte alldeles ensamma, när vi talar om storfinansen. Det är möjligt att herr Eliasson inte upptäckt denna levande realitet.

Räntesänkning betyder spekulationer, sade herr Eliasson vidare. Ni som försvaret denna räntepolitik, ni som talar om att ni skall styra ekonomin, ni måste väl ändå erkänna att det är underligt om en sådan visserligen mycket viktig fråga men i stort sett ändå en ganska liten detalj skulle kunna kasta omkull alla era beräkningar? Ni som vet vad man kan vidta för åtgärder, ni som visste att en halv procent ränteökning var nödvändig, hur förklarar ni att en procent räntesänkning skulle kunna utlösa spekulationer? Men det är väl så att när man försvaret en sjuk sak, måste man tillgripa även svaga argument. Jag förstår att herr Eliasson befinner sig i en mycket svag ställning.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag har inte bestritt, herr Nilsson, att det finns något som heter storfinans, men det är inte det diskussionen gäller. När herr Nilsson talar om de diskontoförändringar som inträffar, är det väl ändå skillnad på en diskontoförändring som blir känd efter bankdags — då har man ett faktum — och om bankoutskottet några dagar innan riksdagen behandlar frågan skulle göra ett uttalande att en diskontoförändring med 1 procent skall ske. En sådan diskontoförändring skulle betyda — det kan inte herr Nilsson förneka — en direkt spekulation på aktie- och obligationsmarknaden, där de, som herr Nilsson och kanske även jag räknar till storfinansen, skulle göra sig mycket stora vinster. Det kan jag inte finna är en politik som vi har intresse av.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag blandar mig i denna debatt, men då jag hör herr Eliasson i Sundborn söka ge en förklaring till sitt ställningstagande måste jag fråga: Hur tänker herr Eliasson i Sundborn och centerpartiet att lösa denna fråga, då de förklarar sig vara motståndare till den höga räntan? Vad har ni för förslag att ställa? Det skulle vara intressant att veta hur ni vill ordna detta, eftersom ni är på samma linje som vi i fråga om räntehöjningen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det kan möjligen förhålla sig så, att herr Senander tycker att herr Nilssons i Gävle argumentering inte är tillräcklig utan behöver förstärkning.

Herr Senander frågade hur vi skall lösa denna fråga. Vi har angivit vad vi anser behövs för att undvika denna räntehöjning och för att vi skall få väsentligt lägre räntenivå än vi har nu. Vi har föreslagit åtgärder i fråga om bostads-

Sänkning av riksbankens diskonto

krediters prioritet och i fråga om kassareservbestämmelser. Vi kommer emellertid tillbaka i denna fråga, när vi skall diskutera de allmänna riktlinjer som bankoutskottet har att ange i penningpolitiken, om herr Senander kan vänta någon vecka.

Jag skall, herr talman, gärna erkänna, att våra möjligheter att genomföra en ekonomisk politik, som möjliggör ett lägre ränteläge, inte är stora så länge de nuvarande politiska förhållandena består. Därför kan jag utan vidare säga, att som utvecklingen nu blivit tror jag inte att det finns något annat sätt att komma till rätta med situationen än att vi får ett valutslag, som ger uttryck för att det behövs en annan ekonomisk politik med möjligheter till en rimligare kreditpolitik.

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Det var en ganska märklig motivering för att centerpartiet inte har någon ståndpunkt i denna fråga. Man kan ju inte påstå, att ett särskilt uttalande har den betydelsen, att man därmed har intagit en bestämd ståndpunkt. Här föreligger dock ett förslag som är möjligt att genomföra, nämligen en motion från vårt håll om en räntesänkning. Då gör centerpartiets representant i bankoutskottet ett särskilt uttalande men tar inte — som herr Rubbestad gjort — klar ställning till själva motionen. Det tycker jag är ganska egendomligt.

Herr **PERSSON** i Appuna (s):

Herr talman! Jag är ledsen över att jag är tvingad att ställa en fråga till herr Eliasson i Sundborn, ty jag hade knappast tänkt, att jag skulle behöva polemisera mot honom. Han säger emellertid, att herr Senander skall komma ihåg, att det med den politiska maktkonstellation som vi för närvarande har finns mycket små möjligheter att få en räntesänkning till stånd. Då menar herr Eliasson, att efter valet i höst skall det

finnas större möjligheter. Han räknar naturligtvis med att oppositionen skall ha framgång. Det hela måste dock såvitt jag förstår vara en felspekulation. Centern kommer då i sällskap med i varje fall ett parti, som inte har något som helst intresse för att få en räntesänkning.

Jag är ledsen, herr talman, att jag var tvungen att säga detta, men efter herr Eliassons uttalande var det nödvändigt.

Herr **NILSSON** i Gävle (k):

Herr talman! Vad herr Eliasson i Sundborn har sagt innebär alltså, att detta yttrande om den kommande debatten för honom inte har någon som helst betydelse. Först måste det bli ett val, innan saken kan ha någon aktualitet. Det är ett mycket intressant erkännande.

När herr Eliasson säger, att jag behövde hjälp av herr Senander, vill jag bara säga, att jag är tacksam för den. Alla som hjälper mig i kampen för låg ränta är jag glad över, men från centerpartiet har vi inte fått någon som helst hjälp i vårt arbete för en räntesänkning.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag anser, att det är fullständigt ofruktbart att diskutera denna fråga mera med herr Nilsson i Gävle. Jag vill bara säga, att jag inte kan vara med om ett uttalande av riksdagen, som skulle kunna medföra spekulationer på marknaden. Däremot får riksdagen senare tillfälle att diskutera denna fråga, och då måste den ange de allmänna riktlinjer, efter vilka riksbanksfullmäktige skall handla. Man kan inte ange mera, om man vill förhindra spekulationer på marknaden.

För herr Persson i Appuna vill jag framhålla, att jag naturligtvis inte räknar med att vårt parti får majoritet i valet. Vad jag hoppas är att vi får så pass markerad ytterligare framgång, att det kommer att öva inflytande på be-

Sänkning av riksbankens diskonto

dömningen av kreditpolitiken inom de andra partierna.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Det har här blommat upp en debatt i räntefrågan, trots de goda föresatser som medlemmarna av bankoutsiktet onekligen haft att inte ta upp en sådan debatt. Att också jag nu begärt ordet beror på ett yttrande av herr Persson i Appuna. Han försökte att litet grand tänka sig in i den situation, som möjligen kunde bli aktuell efter höstens val, och framhöll att centerpartiet då knappast skulle ha möjligheter att realisera de förhoppningar om en räntesänkning som herr Eliasson i Sundborn här givit uttryck för. Centerpartiet skulle nämligen, sade herr Persson, få lov att samarbeta med ett parti som var intresserat av en hög ränta.

Om herr Persson i Appuna i detta sammanhang möjligen tänkte på högern såsom lämplig koalitionsbroder åt centerpartiet, så bör det väl ändå erinras om att högern aldrig har varit intresserad av ett högt ränteläge. Vi har talat för att man skall ha en ränta som överensstämmer med marknadsräntan och som inte utgör en förfalskning av ränteläget. Alla måste nog också medge att i längden är detta en riktig politik. Ett erkännande härav är väl, att socialdemokratien har tillåtit räntan att stiga till en nivå, mer i närheten av den naturliga räntan.

Däremot anser vi inom högern, att den för hela landet eftersträvarsvärda låga räntan först kan uppnås när statens utgifter skäres ned på ett sådant sätt, att inte en överdimensionerad statlig upplåning pressar upp ränteläget. Det gäller här som överallt att priserna stiger med efterfrågan. Då efterfrågan på krediter är stor, stiger kreditpriset, d. v. s. räntan. Ett sätt att hålla nere detta pris är att begränsa efterfrågan på kredit. För närvarande svarar staten för den största efterfrågan. Endast om

staten skär ner sina utgifter och begränsar sin efterfrågan på krediter, kan vi få ett naturligt lågt ränteläge.

Herr PERSSON i Appuna (s):

Herr talman! Det var ett yttrande av herr Eliasson i Sundborn som gjorde att jag tog upp frågan om en eventuell koalition. Jag nämnde emellertid inte vilket parti jag tänkte på. Nu har herr Regnéll sagt detta, och jag behöver alltså inte, herr talman, göra det.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill, herr Persson i Appuna, konstatera att det är ganska länge sedan centerpartiet hade någon hjälp av det parti som herr Persson tillhör. Om herr Persson är intresserad av en koalition på detta område, kan han ju också ett ögonblick tänka på den koalition mellan högern och socialdemokratien som existerar i huset mitt över gatan och som tycks fungera alldeles utmärkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Gävle begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsiktets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 39 och II: 48.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropo-

Utformningen av en planerad internationell finansieringsinstitution, m. m.

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Gävle begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 185 ja och 7 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 4**Utformningen av en planerad internationell finansieringsinstitution, m. m.**

Föredrogs bankoutsiktets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående utformningen av en planerad internationell finansieringsinstitution, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Förra året motionerade jag om utvidgad svensk hjälp till länder stadda i utveckling och framhöll betydelsen av ökat bilateralt bistånd. Särskilt poängterades hur viktigt det är för de hjälpbehövande länderna att få inte bara pengar och lån utan också tekniskt bistånd — svenska experter, svenska stipendiater, lärare, ingenjörer, ekonomer, företagsekonomer och organisationsexperter o. s. v.

Den motion som nu skall behandlas har ett liknande ärende. I den har vi motionärer velat fästa uppmärksamheten på att den internationella etableringsinstitution, som går under namnet IDA — International Development Association — får en sådan utformning, att den utom investeringskrediter även direkt deltagar i ett etablerande av in-

dustri-, handels- och transportföretag inom de mindre utvecklade länderna. Eftersom det visat sig att dessa länder har mycket svårt att utnyttja krediter för nyetablering beroende på att man inte har de mänskliga resurserna redo att hålla i gång ett företag, menar vi motionärer, att IDA skulle direkt engagera sig i startandet av företag samt även driva dem och först efter en viss tid, t. ex. 5 år, överlåta samtliga aktier inom det hjälpbehövande landet och då samtidigt överlämna ledningen till den inhemska tjänstemannakår, som under mellantiden hunnit bli insatt i företags skötsel.

Det har från en hel del svensk expertis, vilken arbetat som rådgivare i de mindre utvecklade länderna, ofta framhållits att det är särskilt betydelsefullt att man ser till, att företagen kommer i gång och hålles vid liv så länge, att de hjälpta folken själva skaffat sig erfarenheter och lärdomar om hur man skall fortsätta att driva dessa företag.

Bankoutsiktet har i sitt utlåtande noterat, att det vid sidan av IDA finns ett komplement till Världsbanken nämligen IFC, som har liknande uppgifter som vi föreslagit, men IFC åtager sig icke ansvaret och ledningen för de företag som IFC medverkar till att starta. Eftersom det är just den detaljen som vi motionärer fäster synnerlig vikt vid, hade det icke varit ur vägen att utskottet närmare motiverat sitt avslag. I stället har man förklarat, att det närmast är till fördel att IFC icke har ansvaret för ledningen av de nystartade företagen. Och så tillägger utskottet: »Det har också, bl. a. från svensk sida, ansetts betydelsefullt, att finansieringsbolagets verksamhet bedrivs efter affärsmässiga linjer.» Ja, det är väl ganska naturligt! Men detta konstaterande står ju på intet sätt i motsats till yrkandet i vår motion utan är helt i linje med vad vi föreslår.

Herr talman! Jag tror inte att det är stor idé att ställa något särskilt yrkande i dag. Jag ber att få återkomma till den-

Utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap

na sak och hoppas att bankoutskottet till dess funnit möjligheter att bättre övertänka frågan.

Häri instämde herr *Christenson* i Malmö (fp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5**Utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 315 i första kammaren av fru *Segerstedt-Wiberg* och herr *Ringaby* samt nr 392 i andra kammaren av herr *Munktel* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande genomförande av en sådan lagstiftning, som öppnade möjligheter för utländsk medborgare att under vissa förutsättningar i Sverige vinna befrielse från sitt utländska medborgarskap.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 315 och II: 392, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Per-Olof Hanson* och fru *Lidman-Frostenson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **LIDMAN-FROSTENSON** (h):

Herr talman! Det är knappt ett år sedan frågan om de baltiska flyktingarna debatterades här i kammaren. Vi behandlade då andra lagutskottets utlåtande med anledning av en motion i ärendet. I dag är det första lagutskottets utlåtande i anledning av en likartad motion nr 392 i denna kammare. Situationen är i korthet denna:

Cirka 6 000—7 000 baltiska flyktingar i vårt land registreras i folkbokföringen som sovjetryska medborgare. När Sverige erkände Sovjets annekterande av Baltikum måste vi också erkänna den förordning, som Sovjet utfärdade den 7 september 1940. Där bestämdes att medborgare i de baltiska staterna, som flytt ur landet före nämnda datum, vore statslösa, medan de som flytt senare vore sovjetryska medborgare. Vår huvudregel när det gäller utlännings medborgarskap är den, att vi accepterar respektive länders lagstiftning i detta hänseende. Följden har i detta fall blivit nästan grotesk: Människor som flytt från sitt land till Sverige undan en ockupationsmakt anses som medborgare i ockupationsstaten. Hade flykten däremot gått till England, skulle de fortfarande anses som statslösa, eftersom England erkänt Sovjets annekterande de facto och inte som vi de jure. I England har man alltså en betydligt vidare ram när det gäller att tillmötesgå flyktingarnas egen önskan att få förbli statslösa och ej påtvinga dem medborgarskap i en annekterande stat. Hade flykten gått till Amerika, hade dessa människor fått behålla sitt estniska, lettiska eller litauiska medborgarskap, eftersom Amerika inte — vare sig de jure eller de facto — erkänt Sovjets annektering av Baltikum.

Nu är frågan denna: Är det möjligt för de baltiska flyktingar i vårt land, som så önskar, att få slippa det påtvingna medborgarskapet i Sovjet och i stället få registreras som statslösa? Jag vill påminna om att en viss valfrihet föreligger för Sveriges del när det gäller att avgöra en i vårt land befintlig utlännings medborgarskapsrättsliga status. Utlänningen i fråga kan enligt sitt lands lagar samtidigt äga medborgarskap i två länder, t. ex. i Italien och Österrike. Vi avgör då om personen i fråga hos oss skall anses som italienare eller österrikare. Vi frågar i motionen om inte denna möjlighet kunde gälla också en flykting, som vill undslippa medbor-

Utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap

garskap i en ockupationsmakt och i stället få bli statslös?

Första lagutskottet har gjort sig mödan att inhämta yttrande över motionen från fyra instanser. Av dessa tillstyrker utlänningskommissionen, Stockholms rådhusrätt och Advokatsamfundet motionens syfte om en utredning angående baltflyktingarnas möjlighet att inom vissa gränser ha medbestämmanderätt när det gäller deras eget medborgarskap. Utlänningskommissionen upplyser också att i kommissionen är baltflyktingarna fortfarande registrerade som ester, letter och litauer.

Den fjärde instansen, som hörts i sammanhanget, är familjerättskommittén. Därifrån påpekar man, att vår internationella familjerätt bygger på nationalitetsprincipen med vissa avsteg för domicilprincipen. I Norge och Danmark däremot bygger familjerätten i internationellt hänseende på domicilprincipen. Hos oss behandlas en flykting i rättsliga hänseenden — det kan gälla familjerätt, näringsrätt, processrätt — i enlighet med sitt medborgarskap, i Norge och Danmark enligt gällande lag där flyktingen är mantalsskriven.

Enligt direktiven för familjerättskommitténs arbete har kommittén att undersöka i vad mån det finns stöd för att erkänna domiciliet ökad betydelse i internationellrättsligt hänseende. I vad mån det är möjligt att den vägen komma till rätta med praktiska olägenheter för flyktingar med påtvingat medborgarskap, får väl kommittén redovisa när dess arbete är slutfört. I alla händelser återstår rättsliga frågor på andra områden än de familjerätten omfattar.

Det är säkert befogat att sätta baltflyktingarnas problem i samband med andra flyktinggruppers problem i världen och ta upp frågan till behandling på internationellt plan. Detta är motionärernas mening och den delas av utskottet, som i första hand föreslår samarbete mellan Sverige och de övriga i Nordiska rådet företrädde staterna.

Tyvärr måste vi inom överskådlig tid räkna med flyktinggrupper i världen. Skulle dessa människors medborgarskap ordnas av en slump beroende på vad värdlandet i detta hänseende har för praxis? Skall inte människor få ha en viss medbestämmanderätt över sin medborgerliga status? Ytterst är frågan djupt mänsklig och en provosten på vår förmåga att slå vakt om enskilda människors eller minoriteters rätt i tider av övervåld och godtycke.

Herr talman! Jag är glad att kunna konstatera att första lagutskottets behandling av motionen nr 392 i denna kammare varit förstående och positiv. Den innebär ett stort framsteg i jämförelse med det korta och kategoriska avvisande som andra lagutskottet bestod förra årets motion i samma ärendet. Det har därför inte funnits anledning till annat än en blank reservation, som kunde garantera tillfälle att i kammaren påminna oss baltflyktingars problem i vårt land. Jag hoppas, att när frågan nästa gång blir aktuell det skall föreligga gynnsammare betingelser för dess lösning. Kanske familjerättskommittén har förslag att komma med, kanske frågan behandlats i Nordiska rådet! Under alla omständigheter får vi inte ge upp vår strävan att nå en värdig och riktig lösning på flyktingarnas problem när det gäller deras statsrättsliga förhållanden.

Fröken *Vinge* (fp) och fru *Boman* (h) instämde i detta yttrande.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag ber först att få understryka det glädjande som fru Lidman-Frostenson framhöll, att utskottets utlåtande i år varit mycket positivt i motsats till det utlåtande som förelåg förra året. Jag understryker också att, som hon sade, icke mindre än tre av de fyra remissyttrandena är klart tillstyrkande.

Det är uppenbarligen här fråga om

Utredning rörande befrielse från utländskt medborgarskap

ett ytterligt allvarligt och viktigt humanitärt intresse. Dessa balter som har tvungits att lämna sina länder vill självfallet hålla sin fana högt och icke bli kallade sovjetryska medborgare. Antag, för att dra en parallell, att Sverige blir besatt låt oss säga av en större östmakt och många svenskar skulle fly, till England eller Frankrike eller vart det nu kunde vara, kanske också många i denna kammare skulle delta i flykten. Jag tror att alla dessa flyktingar då skulle vara djupt sårade i sina mänskliga känslor om de blev behandlade såsom sovjetryska medborgare.

När jag yrkar bifall till motionerna 315 i första kammaren och 392 i andra kammaren är det i främsta rummet därför att jag anser att Sverige bör gå i spetsen för att denna sak på annat sätt än hittills tas upp inom FN på det internationella planet. Någon måste ta initiativet, och det skulle vara en heder för Sverige att göra det.

Herr talman! Jag upprepar mitt yrkande om bifall till ifrågakavande motioner.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord, men då denna fråga berör om inte en samvets sak så dock en hjärtesak, vill jag dock säga något om den.

Beslut om befrielse från utländskt medborgarskap får i vårt land inte meddelas om sökanden därigenom skulle bli statslös. Det finns i vårt land inga skrivna regler som ger möjligheter för utländsk medborgare att i Sverige vinna befrielse från sitt utländska medborgarskap. I alldeles särskild grad berörs såsom här påpekats balterna av dessa regler, och bland balterna är ju esterna de flesta.

Det kan inte vara riktigt att folk som flytt från hem och land för framvällande härar påtvingas ett medborgarskap av det annekterande folket. Så betraktar esterna och de andra balterna vad som

skett, och då bör det vara en hederssak för Sverige att snarast möjligt tillgodose de önskemål som dessa människor gett till känna.

Det behöver inte sägas mera om detta. Jag tror att kammaren i sak är enig om vad motionerna syftar till. Jag har bara haft behov av att deklarerat denna min syn på saken.

Herr HEDQVIST (s):

Herr talman! Det vare mig fjärran att på något sätt kritisera den moraliska indignation som både fru Lidman-Frostenson och herr Munktel har givit uttryck för över de — eventuellt förmenta, måste jag väl säga — oförrätter som ifrågakavande folkgrupper eller enskilda människor bland världens flyktingar kan vara utsatta för. Jag kan tvärtom dela denna indignation med fru Lidman-Frostenson och herr Munktel, detta så mycket hellre som första lagutskottet på praktiskt taget alla punkter beträffande de väckta motionerna har understrukit vad motionärerna velat och anfört.

Om det råder några skiljaktigheter så rör det bara frågan om — måhända — formerna för åstadkommande av en annan och bättre ordning. Och utskottet har ju därvid menat, att det kanske från vissa synpunkter inte vore lyckligt om en enskild stat — i detta fall vårt land — skulle ta initiativ till en egen och särpräglad lagstiftning, utan att en sådan lagstiftning borde tillkomma i samråd med andra. Utskottet har därvidlag hänvisat till möjligheten, för att inte säga nödvändigheten, av en samverkan och ett initiativ, kanske i första hand på det internordiska planet genom Nordiska rådet och slutligen på det internationella planet genom Förenta Nationerna.

Med hänvisning till de skäl, som utskottet i övrigt har anfört och som på intet sätt har kritiserats av de föregående talarna, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Dispens för sjukkasse att utge ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Munktel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 315 och II: 392.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalcken.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7**Dispens för sjukkasse att utge ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner angående dispens för sjukkasse att utge ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling.

Andra lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 311 i första kammaren av herr *Nestrup m. fl.* och nr 387 i andra kammaren av herr *Munktel m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning i fråga om möjligheten för riksförsäkringsanstalten att vid tillämpning av 18 § sjukförsäkringslagen lämna dispens för sjukkasse att under vissa i motionerna angivna förutsättningar utge ersättning för försäkrads kostnad för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen inte utförts av läkare, av legitimerad sjukgymnast eller av person, som vore upptagen i en av riksförsäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 311 och II: 387, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Eriksson* i Ängelholm och fru *Svensson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 311 och II: 387 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning, syftande till sådan ändring i gällande bestämmelser att riksförsäkringsanstalten skulle kunna medge dispens för sjukkasse att utge ersättning för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen inte utförts av läkare, legitimerad sjukgymnast eller person, som vore upptagen i en av riksförsäkringsanstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru **ERIKSSON** i Ängelholm (s):

Herr talman! Denna motion är en gammal bekant. Den har varit föremål för riksdagens behandling förut och är

Dispens för sjukkassa att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling

nu, när den kommer igen, återigen avstyrkt av utskottet. Men, herr talman, jag tycker att motionen är så pass värdefull, att den trots den sena timmen är värd en liten, liten mäska.

Vi framhåller i vår motion betydelsen av sjukgymnastisk behandling och fysikalisk terapi vid eftervården av rörelsehindrade. De behöver denna behandling. Den är alldeles nödvändig för att de över huvud taget skall kunna klara sig, kunna klara sin skolgång och fortsätta sitt arbete. Vi pekar också i motionen på hur små möjligheter de invalidiserade har att resa till sjukgymnaster och likaså hur små möjligheter sjukgymnasterna har att företa resor till dem som önskar behandling. Förden skull föreslår vi i motionen, att riksförsäkringsanstalten vid sidan av den dispens, som anstalten lämnar till personer med sjukgymnastisk utbildning, skall få meddela en speciell dispens, avseende en begränsad, i varje särskilt fall angiven behandling. Som villkor för meddelande av dispens bör uppställas, att behandling av legitimerad sjukgymnast eller av person upptagen i riksförsäkringsanstaltens förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning inte går att få på orten. Den person som skall utföra behandlingen skall också av läkare och en legitimerad sjukgymnast ha förklarats lämplig att ge ifrågavarande behandlingar. För att förhindra missbruk av ersättningsbestämmelserna bör medgivandet endast omfatta behandling av en viss eller vissa personer. Det kan också ifrågasättas, om inte dispensen skulle göras tidsbegränsad och riksförsäkringsanstalten sålunda efter viss, icke alltför lång tid skulle pröva, om förutsättningar fortfarande är för handen för meddelande av dispens i det speciella fallet. För att skapa säkra garantier för att behandlingen verkligen utförs på ett riktigt sätt bör den, säger vi i motionen, fortlöpande kontrolleras av läkare och legitimerad sjukgymnast.

Utskottet har även denna gång skrivit välvilligt. Motionerna har visserligen avstyrkts, men nog framgår det att det är utskottets mening, att det inte är rimligt att sjuka och invalidiserade människor skall få särskilt dryga kostnader för sjukgymnastisk och liknande behandling bara därför att legitimerad sjukgymnast eller sjukgymnast som upptagits i riksförsäkringsanstaltens förteckning inte finns att tillgå.

Herr talman! Det talas så ofta om de handikappades problem och vi behandlar dem här i riksdagen, men det verkar som om våra läppar vore så nära dem men våra hjärtan rätt långt borta. I rättvisans namn skall jag säga, att vi ibland skrider till handling och hjälper. I dag har vi en möjlighet att ge en liten grupp svårt handikappade människor stöd genom att rösta för bifall till den reservation, som jag och fru Svensson har fogat till andra lagutskottets utlåtande nr 10, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde fru *Svensson* (s), herr *Hamilton* (h) och fru *Löfqvist* (s).

Herr **JACOBSSON** i Tobo (fp):

Herr talman! Det är alldeles som fru Eriksson i Ängelholm nyss framhöll fråga om ett upprepande av den motion som behandlades av andra lagutskottet och av riksdagen föregående år. I motionerna och i reservationen till utskottets utlåtande yrkar man på en skrivelse till Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning, syftande till sådan ändring i gällande bestämmelser att riksförsäkringsanstalten skulle kunna medge dispens för sjukkassa att utge ersättning för sjukgymnastisk eller därmed jämförlig behandling, även om behandlingen inte utförts av läkare eller legitimerad sjukgymnast eller av annan person, som är upptagen i av riksförsäkrings-

Dispens för sjukkasse att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling

anstalten fastställd förteckning över personer med sjukgymnastisk utbildning.

Om utskottet hade blivit övertygat om att det skulle vara möjligt att i enlighet med motionärernas och reservanternas förslag åstadkomma en tillfredsställande behandling av dessa invaliderade människor, skulle utskottet givetvis ha varit med om att tillstyrka den begärda utredningen. Men utskottet har icke blivit övertygat om att så är fallet.

Vid den tidigare behandlingen föregående år av den liknande motionen hade ju ett antal remissinstanser hörts i frågan, och dessa hade avstyrkt förslaget. Jag åberopar t. ex. medicinalstyrelsen och Svenska sjukkasseförbundet.

Enligt utskottets mening kan denna fråga lösas tillfredsställande endast genom en utökning av de legitimerade gymnasterna och de sjukgymnaster, vilka är upptagna i av riksförsäkringsanstalten fastställd förteckning. Utskottet pekar vidare på svårigheten för läkare och sjukgymnaster att kunna utöva den övervakning över de personer som ytterligare skulle få dispens enligt förslaget i motionen.

Man kan även erinra om att 18 § i sjukförsäkringslagen medger rätt för sjukkassorna att ersätta ifrågakarande behandling, men om man skall få det hela att fungera måste tvivelsutan sjukförsäkringslagstiftningen härvidlag ändras så, att det skulle bli tvingande bestämmelser för sjukkassorna att ersätta behandlingen.

Herr talman! Med vad jag här har sagt ber jag få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 10.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag ber att få förklara att det är omöjligt för mig att vara ense med herr Jacobsson i Tobo. Hans yttrande vittnar om okunnighet om förhållandena.

För det första vill jag erinra om att

utskottet i år inte ens i en dylik viktig fråga har remitterat motionen.

För det andra var det inte så, som herr Jacobsson i Tobo sade, att alla remissinstanser avstyrkte motionen förra året. Tvärtom var det påfallande, att de remissinstanser som har den största erfarenheten rörande behovet av den föreslagna reformen — med ett undantag, nämligen Föräldraföreningen för cp-barn — varmt tillstyrkte förslaget. Det tillstyrktes varmt av De vanföras riksförbund,, Riksföreningen mot polio och Riksföreningen mot reumatism. Det tycker jag säger en hel del.

När utskottet i sitt utlåtande upprepar vad som sades förra året, nämligen att osakkunnig behandling kan innebära risk för försämring av patientens tillstånd, så är det en ren truism. Det är alldeles uppenbart att motionärerna aldrig har avsett det. I stället är det så, att om patienternas närstående eller anförvanter kan ge behandling — när det inte finns någon legitimerad sjukgymnast i närheten, vilket det ofta inte finns på landet — så får de sjuka den behandling de behöver. Men andra, som inte kan få någon behandling av sina närstående, får inte någon behandling alls, om de inte har råd att skaffa sig sådan utan ersättning från sjukkassa — och det är ytterst få som har råd med det. Jag anser därför, att det ur såväl sociala som rättvisesynpunkter är ytterst önskvärt att det meddelas sådan dispens som föreslås i motionerna.

När utskottet förra året avstyrkte motionerna hade utskottet säkerligen tagit starkast intryck av det yttrande som avgivits av Kvinnliga legitimerade sjukgymnasters riksförbund, och jag måste tyvärr säga att det yttrandet var en underlig blandning av plattityder och truismer — för att inte använda ännu starkare ord. Det gav tyvärr uttryck för trånga gruppintressen. Och det är alldeles klart, att samhället inte skall uppmuntra osakkunnig behandling, men li-

Dispens för sjukkassa att utgiva ersättning för kostnad för sjukgymnastisk behandling

ka litet skall samhället uppmuntra trånga gruppintressen.

Jag vill meddela kammarens ledamöter, att sedan dess har två legitimerade sjukgymnaster givit instruktioner i behandling åt föräldrar till invaliderade barn. Dessa instruktioner har givits på De vanföras riksförbunds sommarkoloni i Vejbystrand. Föräldrarna har där fått lära sig de ofta enkla sträck- och böjrörelser som behövs, och barnen till dessa föräldrar kan alltså nu få en behandling, som hindrar dem att sjunka djupare i invaliditet. Men andra barn får inte någon behandling. Detta framstår för mig och många andra som en upprörande orättvisa.

Det skulle ha varit intressant att erfara vad Föräldraföreningen för cp-barn i år skulle sagt, om motionen hade remitterats dit. Ty det är just föräldrarna till sådana sjuka barn, som i stor utsträckning fått dessa instruktioner nere i Vejbystrand.

Vi har i vår motion försökt omgärda den behandling vi vill ha med så många garantier som möjligt. Men utskottet är oböjligt. Dess utlåtande är egentligen ganska intetsärande — det är den obotfärdiges förhinder. Man säger att motionerna inte bör leda till ett annat ställningstagande m. m. i samma stil.

Jag ber, herr talman, att mycket varmt få ansluta mig till fru Etty Erikssons anförande och yrka bifall till den av henne avgivna reservationen.

Jag ber också, herr talman, att få erinra om att det kommer att dröja oändligt länge, i varje fall mycket länge, innan denna utbyggnad, som utskottet talar om, är färdig. Det finns ett gammalt ordspråk som säger: Medan gräset växer dör kon.

Allra sist tillåter jag mig att säga, att jag tror att de som står under denna motion, i båda kamrarna, har större erfarenhet av vad invaliderande sjukdomar vill säga än andra lagutskottet — eljest tror jag inte att det kalla avstyrkandet hade kommit.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Jag skall bara rätta en liten sak, som min ärade vän herr Munktell nog uppfattade fel. Jag sade nämligen inte att det var *samtliga* remissinstanser, utan jag återopade ett *antal* remissinstanser, som utskottet för sin del tillmätte sådan betydelse att jag ville framhålla det.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Det är synnerligen egendomligt att herr Jacobsson i Tobo, när han återopar vissa remissinstanser, inte återopar dem som har den största erfarenheten — och det är de som tillstyrkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Ängelholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Eriksson i Ängelholm begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 88 nej, varjämte 22 av kamma-

Ändring av sjukförsäkringslagens bestämmelser rörande ersättning för resa — Sänkning av värnpliktsåldern

rens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8**Ändring av sjukförsäkringslagens bestämmelser rörande ersättning för resa**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om viss ändring av sjukförsäkringslagens bestämmelser rörande ersättning för resa.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga och då jag i utskottet avgivit en blank reservation, vill jag bara med några ord här i kammaren klargöra min inställning.

Anledningen till att jag nöjt mig med en blank reservation är att jag inte lyckats få stöd i utskottet för motionen och därför inte velat driva ärendet till votering här i kammaren.

Detta innebär dock inte, att jag givit avkall på min uppfattning att det skall föreligga rimliga proportioner mellan utbetalade ersättningar och administrativa kostnader. Det avsnitt av sjukförsäkringen, som jag berört i motionen, anser jag inte uppfyller det kravet. De småbelopp det här är fråga om kan heller inte motiveras av sociala skäl.

Men jag har, herr talman, inte något yrkande.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring i arbetarskyddslagen, och nr 14, i anledning av väckta motioner om viss ändring i sjukförsäkringslagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10**Sänkning av värnpliktsåldern**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om sänkning av värnpliktsåldern.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! Med hänsyn till de debatter om ungdomsproblemen som förts i denna kammare, senast förra veckan i samband med behandlingen av förslaget till barnavårdslag, skall mina kommentarer till det föreliggande utlåtandet bli mycket korta.

Utskottet har i stort sett hänvisat till sitt betänkande från år 1954. Uppslaget att sammankoppla värnpliktsåldern och ungdomsbrottsligheten fick jag från en fransk statistik. I Frankrike lär ungdom, som haft kriminella anlag, endast till 5 procent återfalla i kriminalitet efter fullgjord värnplikt. Jag har inte lyckats få tag i motsvarande siffror från Sverige. I England börjar värnplikten ett år tidigare än hos oss, och något raggjarproblem har Storbritannien ännu inte fått. Därmed inte sagt att det beror på den låga värnpliktsåldern.

Om den fysiska mognaden och utvecklingsgraden skall jag anföra några siffror.

År 1925 var medellängden för de värnpliktiga 172,4 cm, och år 1958 hade den stigit till 176,1 cm, d. v. s. en ökning med 1 cm per årtionde. En historisk jämförelse visar att Karl XII:s krigare och vikingarna hade en medellängd på mellan 160 och 166 cm. Våra

Allmän översyn av familjepolitiken — Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

värnpliktiga är således storväxta i jämförelse med forna tiders krigare.

Det andra yrkandet i motionen, att den övre gränsen för värnpliktsåldern borde sänkas från 47 till 45 år, har kommit bort i utskottets skrivning. Värnpliktstidens längd är ett militärstatistiskt problem. År 1950 hade vi 230 000 män i åldern 20—24 år. År 1965 kommer vi att ha 310 000 män i samma ålder, alltså 80 000 fler. Med denna statistik som bakgrund finns det alla skäl för att sänka den övre gränsen för värnpliktsåldern. Den lägre åldern, 45 år, sammanfaller också med t. ex. Norges och vissa andra länders värnpliktslagar.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt till jakt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 16, föranlett av första kammarens beslut att till jordbruksutskottet återremittera punkten 9 i utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

§ 13**Allmän översyn av familjepolitiken**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av familjepolitiken.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Som motionär kan jag

känna mig tillfredsställd med utskottets utlåtande, trots att motionens hemställan om en allmän översyn av den svenska familjepolitiken inte vunnit utskottets bifall. Utskottet menar dock att en översyn kan bli nödvändig, om befolkningsutvecklingen fortsätter i ogynnsam riktning, ty då aktualiseras frågan på nytt. Nu pekar alltför många data från den senaste demografiska utvecklingen i denna riktning, och därför kommer översynen, såvitt jag förstår, inom en relativt snar framtid, och jag kan vänta.

Herr talman! Jag vill till sist påpeka, att allmänna beredningsutskottets högt värderade ordförande själv är medmotionär i denna fråga. Tydligt har hon satt sitt namn på motionen blott för att visa, att även den bästa kan råka ut för utskottets behändiga motionsslakt, och därmed kan hon på ett mycket finkänsligt sätt bereda tröst åt de många — det är väl nästan alla — ledamöter i denna kammare som drabbas av samma öde i samma utskott.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående förutsättningarna för ett förbättrat samarbete mellan polis och allmänhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15**Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner angående företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 82 av herr *Stefanson* och II: 84 av

Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

herr *Nordgren* hemställdes, att riksdagen måtte besluta om dels en utredning rörande en förenkling eller sammanslagning av vissa i motionerna nämnda uppgifter, som ålåg företagare, dels att samma utredning skulle få i uppdrag att undersöka, huruvida icke anledning funnes att ersätta företagarna för det omfattande arbete de i detta avseende utförde för statens räkning.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av motionerna I: 82 och II: 84 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning rörande möjligheterna och formerna för ersättning till företagare för det uppbörds- och redovisningsarbete de ålagts att utföra för det allmännas räkning samt framläggande för riksdagen av de förslag denna undersökning kunde leda till.

Reservation hade avgivits av herrar *Möller, Sörlin, Larsson, Lars, Helleblad* och *Johansson, Tage, fru Eriksson* i Stockholm samt herrar *Engkvist, Ekström* i Björkvik, *Jacobsson* i Sala och *Svensson* i Kungälv, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att de likalydande motionerna I: 82 och II: 84 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Herr **BJÖRKÄNGE** (cp):

Herr talman! I detta ärende har inte mindre än fem remissinstanser förordat utredning, under det att tre avstyrkt. Riksräkenskapsverket säger bl. a., att enligt verkets mening måste de åligganden varom här är fråga ses som ett uttryck för sådana samhälleliga skyldigheter för vilkas fullgörande ersättning icke bör utgå. Om det vore så, herr talman, att alla medborgare i detta land vore ålagda att fullgöra sådana samhälleliga skyldigheter, kunde detta kanske vara riktigt. Men nu är bara en del av medborgarna skyldiga att lämna dessa uppgifter och inleverera skatter och dylikt. Då lastar man nog på de små företa-

garna litet för stora bördor, under det att andra slipper undan lättare.

Jag hade tänkt, herr talman, att någon av reservanterna skulle tala först. I reservationen sägs att spørgsmålet om ersättning för företagarnas arbete med den allmänna varuskatten behandlades av riksdagen så sent som 1959. Detta är enligt min mening en felaktig historie-skrivning. De motioner i ämnet som väcktes i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 162 blev nämligen aldrig realbehandlade, enär bevilningsutskottets majoritet avstyrkte propositionen. Denna sak har alltså inte varit föremål för någon realbehandling.

Reservanterna säger vidare att de inte finner anledning förorda att spørgsmålet om ersättning för bestyr med omsättningsskatten hänskjutes till en utredning. Detta har ju inte heller utskottet begärt, utan utskottet föreslår att riksdagen »måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om undersökning rörande möjligheterna och formerna för ersättning till företagare för det uppbörds- och redovisningsarbete de ålagts att utföra för det allmännas räkning samt framläggande för riksdagen av de förslag denna undersökning kan leda till». Det gäller alltså bara en undersökning, en undersökning som jag skulle tro att vederbörande departement kan åstadkomma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! I den motion vi nu behandlar har jag redovisat de uppgiftsskyldigheter som i olika sammanhang åvilar företagarna. Jag har hemställt om förenklade regler och om en utredning rörande eventuell ersättning till företagarna för det arbete och de kostnader de har för dessa allmänna uppgifter. Utskottet har glädjande nog biträtt yrkandena och framhållit att det är synnerligen önskvärt att alla åtgär-

Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

der som kan medföra rationalisering och förenkling av dessa ålägganden verkligen blir vidtagna. Vidare framhåller utskottet att det synes vara att föredra om företagen finge ersättning av statsmedel för sitt bestyr med uppbörd och uppgiftslämnande. Därigenom, säger utskottet, skulle kostnaderna på ett rättvisare och jämnare sätt bli fördelade på samtliga medborgare.

För att förtydliga vad det rör sig om kan jag framhålla att även om man räknar i underkant kommer man fram till att de mindre företagen, jordbruket inte inräknat och inte heller fisket, sätter till ungefär 6 miljoner arbetstimmar per år för ifrågavarande uppgifter. Med en så låg ersättning som 6 kronor per timme betyder det att dessa företagere ombesörjer statliga arbetsuppgifter för ett belopp på cirka 36 miljoner kronor om året. Jag är förvissad om att siffrorna är betydligt högre, men de angivna torde räcka för att visa omfattningen av vad vi här skall besluta om. För hela näringslivet blir det fråga om avsevärt mycket högre summor.

I motionen begär jag inte, herr talman, full ersättning för allt detta arbete. Jag är tvärtom medveten om att vi företagare bör ta på oss vissa uppgifter för det allmänna. Men det måste finnas en gräns för det arbete staten ålägger företagen. Dessutom kan man starkt ifrågasätta det berättigade i att näringslivet på detta sätt ålägges att utan någon som helst ersättning ombesörja uppgifter och tilldelas ansvar av en dylik storleksordning.

Vidare kan man ifrågasätta om alla dessa uppgifter — jag syftar då främst på de statistiska — verkligen har den betydelse, att företagen bör belastas med dem. Det kanske vore värdefullare för det allmänna, att den tid som åtgår här för finge användas till mer produktiva uppgifter. I dagens läge borde det vara särskilt angeläget för statsmakterna att på allt sätt underlätta situationen för företagen. Jag hoppas därför

att riksdagen skall fatta beslut i enlighet med utskottets förslag, som ju endast går ut på en undersökning av i motionen berörda punkter.

Det är således inte fråga om att företagen skulle undandra sig några skyldigheter som ankommer på dem, men vi vill heller inte utnyttjas i ett system, som vi i princip inte är anhängare av.

Jag ber med dessa få ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Ovanan att tala som reservant har gjort att jag låtit utskottets företrädare komma först i debatten.

Det har sagts av de två företrädarna för utskottsmajoriteten, att företagen gör en stor uppoffring genom att de måste ta på sig uppgifter, som inte borde åvila dem, åtminstone inte helt, utan ersättning. Men frågan är väl om företagen gör detta utan ersättning. Tar de inte ut sina omkostnader genom att höja priserna? Den undersökning som nyligen redovisats av pris- och kartellnämnden har klarlagt att företagen tydligen tillsett att deras omkostnader blivit väl täckta.

Denna fråga behandlades i samband med omsättningsskattens införande, visserligen inte i bevillningsutskottet men väl i statsutskottet — den har alltså realbehandlats, herr Björkänge. Och nog funderade vi över dessa ting när saken då var uppe. Vid tillfället i fråga påpekades bland annat att företagen får behålla i rörelsen vad som tas ut i omsättningsskatt intill dess redovisning skall ske. Riksräkenskapsverket har på den här punkten framhållit, att det inte är så svåra uppgifter företagen härvidlag får ta på sig: »Enligt verkets mening måste de ålägganden, varom här är fråga, ses som uttryck för sådana samhälleliga skyldigheter, för vilkas fullgörande ersättning icke bör utgå», heter det. Närmast åsyftas väl här det

Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

uppgiftslämnande som herr Nordgren talade om.

Riksförsäkringsanstalten framhåller på tal om arbetsgivaravgiften till allmänna tilläggspensioneringen och vissa andra försäkringar: »Själva avgiftsbetalningen» — för de olika försäkringarna alltså — »kan icke antagas förorsaka arbetsgivaren något större arbete». Vare sig arbetet är stort eller ringa lär det icke kunna utföras utan att företagarna tar igen kostnaderna i priset. Därför finns det ingen anledning att utreda frågan om en särskild avgift till företagarna för ombesörjandet av dessa uppgifter.

Hur ersättningsfrågan rättvist skall avvägas har man haft svårt att ange. För övrigt är det väl tvivelaktigt, om inte större orättvisa mellan de olika företagarna skulle förorsakas, om vi sökte införa en sådan här ersättning efter ett visst system.

Vad uppgiftslämnandet beträffar överses detta i organisationsnämnden. Arbetsgivareföreningen säger i sitt remissyttrande, att »förenkling av företagens uppgiftslämnande synes kunna utredas av statens organisationsnämnd». Även frågan om administrationen av socialförsäkringarna är föremål för översyn.

Herr talman! Det finns inte skäl att företa en särskild utredning i syfte att förenkla uppgiftslämnandet, eftersom frågan redan är under utredning. Angående ersättningen anser jag inte heller att det finns något skäl för en utredning i syfte att fastställa någon ersättningsnorm.

Med detta ber jag alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Det är faktiskt inte så ofta som allmänna beredningsutskottet behöver handlägga ärenden, där meningarna i väsentlig grad går isär. I mycket stor utsträckning brukar vi kun-

na »skriva samman» divergerande synpunkter.

I detta ärende, som rör företagarnas bestyr med av myndigheter ålagda skyldigheter till uppgiftslämnande och skatteuppbörd, är utskottet enigt när det gäller den första delen, nämligen förenkling och samordning av uppgiftsavlämnandet. Sådana åtgärder har föreslagits av 1956 års statistikkommitté i dess nyligen framlagda betänkande. Utskottet anser att statens organisationsnämnd i fortsättningen bör följa dessa frågor och framlägga de förslag som kan finnas erforderliga. Det är alltså ingen i utskottet, vare sig bland reservanterna eller inom utskottsmajoriteten, som ansett en särskild utredning behövlig, när det gäller förenklingar och rationaliseringar, men att åtgärder i den riktningen är nödvändiga, är vi väl alla ense om.

I fråga om ersättning till företagarna för deras arbete med fullgörande av alla de uppgifter som pålagts dem går meningarna isär. Utskottsmajoriteten anser att en undersökning bör göras om möjligheterna och formerna för en sådan ersättning. Såsom i motionerna framhålles är detta arbete åtskilligt betungande, inte minst för de mindre företagen, vilkas ägare ofta får offra sin fritid eller förlänga arbetstiden — vilket uttryck man nu väljer — för att kunna fullgöra de fiskaliska och andra uppgifter som statsmakterna ålagt dem.

Reservanterna menar tydligen att detta arbete för det allmännas räkning helt enkelt är en skyldighet för företagarna och att en eventuell ersättning skulle framtvinga en höjning av uttaget från arbetsgivarna. Men när det gäller detta uttag har väl de senaste avtalsförhandlingarna visat — även om det inte finns direkt inskrivet i de träffade avtalen — att det är löntagarna som til syvende og sist själva får betala sina förmåner.

Vi begär alltså en undersökning och påminner även om de hos bevillningsutskottet liggande motionerna om er-

Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

sättning till företagarna, speciellt för bestyret med omsättningsskatten.

Fru Eriksson i Stockholm frågade: »Tar företagarna inte ut de kostnader de har genom höjda priser?» Jag tror att företagarna betackar sig för ett sådant system. Fru Erikssons uttalande kan väl inte vara en rekommendation till företagarna att ta ut kostnaderna denna väg? Priskontrollen från det allmännas sida och prismedvetandet från allmänhetens sida är så pass långt kommen, att prispålägg strax uppmärksammas. Jag tror inte att företagarna är intresserade av att göra sådana pålägg, utan de vill hellre ha ersättning på annat vis. Vad omsättningsskatten beträffar kan det väl i varje fall inte vara svårt att ge ersättning för företagarnas arbete.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm sade, att företagarna tar säkert ut dessa kostnader. Den repliken hör vi företagare ofta även från kunderna, ty varorna har blivit avsevärt mycket dyrare. Jag beklagar i detta sammanhang att inte omsättningsskatten enligt lag fastställts att vara synlig — då skulle vi företagare inte kunna bli beskyllda för att göra några extra pålägg. Det är i dagens konkurrensläge inte lätt att ta ut ersättning för ifrågavarande kostnader, och en utredning har ju nyligen visat, att på sin höjd någon tiondedels procent av prisstegringarna hänför sig till sådan utgiftstäckning. Det är andra faktorer som gjort att varorna i år är dyrare än förra året.

Vid debatten i höstas sade finansminister Sträng precis som fru Eriksson nu, att vi företagare har rätt att genom prishöjningar ta ut ersättning för vårt besvär och att vi skall göra det. I en av dagens tidningar finns emellertid en notis som behandlar en skrivelse från statsrådet Lange till statens pris- och

kartellnämnd, där prisövervakningar signaleras och där det tydligt sägs ifrån, att företagarna inte får ta ut mer än vad omsättningsskattebestämmelserna tillåter. Det heter i notisen bland annat: »Handelsministern framhåller att han fäster stor vikt vid att prisutvecklingen också i fortsättningen klarläggs och att övervakningen snabbt intensifieras och fördjupas punktvís i den mån anmärkningsvärda prishöjningar såsom nu konstaterats på visst håll.» Om nämnden i något avseende anser sig sakna möjlighet att genomföra önskvärda åtgärder eller finner den nuvarande ordningen för prisövervakningen inte fungera på ett tillfredsställande sätt, bör detta omedelbart anmälas till Kungl. Maj:t, betonar herr Lange enligt artikeln.

Jag tror inte, fru Eriksson, att lojala företagare på något sätt söker sko sig på omsättningsskatten, utan vi anser att en saklig undersökning i detta fall är på sin plats.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag tycker inte det är oriktigt, herr Nordgren, att företagarna tar ut omkostnaderna på detta sätt. Finansministern sade också att han förutsätter att företagarna låter omkostnaderna slå igenom i priset. Även bevillningsutskottets ordförande poängterade detta. Det behöver inte betraktas som illojalt, såsom herr Nordgren menade. Man är ju inte kritisk mot att företagarna får täckning för omkostnaderna, utan vad man vänt sig mot är de höjningar, som inte motsvarar en normal vinst jämte de omkostnader som är förknippade med omsättningsskatten och annat inom handeln.

Herr BJÖRKÅNGE (cp):

Herr talman! Jag vill bara fråga utskottets värderade ordförande, hur jordbrukarna skall bära sig åt för att kunna ta ut sina kostnader. Inom jordbruket är ju priserna bestämda — över-

Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

enskommelse har träffats om vilka priser jordbrukarna får ta ut, och det finns ingen möjlighet för dem att erhålla täckning för sina kostnader.

Det är ju rätt betydande uppgifter småföretagarna ålagts att inkomma med. Jag tänker på jordbrukarna, som skall leverera in exempelvis uppgift om hur många svin man har. Man får också redogöra för vad man skall så på åkarna, och en jordbrukare får även vara uppbördsman åt staten. Allt detta får de små företagen göra på sin fritid. Jag känner en innehavare av en medelstor bilreparationsverkstad. Han brukar i sina mörka stunder säga: »Jag skall sluta med denna verksamhet. Varför skall jag ta stora risker som företagare och sätta till all min lediga tid för företaget, när jag när som helst kan ta anställning som arbetare i facket och få full lön, tjänstepension, fria söndagar och semester? Och skulle min ovana vid fritid kännas besvärande, har ju staten en fritidsnämnd som kan ordna fritiden för mig.»

Ja, detta är *en* företagare som har den känslan. Visserligen kommer det väl att ordna sig, även om vi mister småföretagarna, men jag tror inte det blir bättre om staten skulle driva dessa verkstäder. Vi har anledning att slå vakt om de små företagen, ty dels är deras samlade produktion av stort värde för nationen och dels är det ganska värdefullt att de tjänster som göres i serviceyrkena göres av egna företagare.

När jag tänker på alla de uppgifter som småföretagarna åläggs kommer osökt för mig den gamla sedelärande berättelsen om mannen som körde stör i skogen. Eftersom han skulle betala störarna per lass, var han angelägen att få med sig så många som möjligt. Men han var samtidigt ängslig för att hans ox inte skulle orka med lasset. Han sade därför för varje stör — de var lätta en och en: »Rår du med den här, så rår du också med den där.» Och så lastade han på, tills han fick så stort

lass att oxen vägrade dra. Då började han lasta av igen, och då kom samma monolog till dragaren: »Orkar du inte den här så orkar du inte heller den där.» Till sist hade han lastat av hela lasset och körde hem med tom vagn.

Den historien kanske de flesta har hört, men det är kanske inte alla som känner till att om en dragare blir lastad för hårt, så att han inte orkar dra, och hans körsven börjar lasta av, får dragaren komplex. I många fall kommer han att vägra att dra, om han en gång blivit van vid att man lastar av om han har för tungt lass. Han blir därför inte så mycket värd som dragare sedan.

Här har staten visat samma mentalitet som mannen med oxen. Den bara lastar på de små företagen undan för undan, och de får till slut så många uppgifter att det kan inträffa, att de små företagen inte är dummare än oxen utan vägrar. Därför är det väl ändå inte så klokt att lasta på alltför mycket utan att se till att de små företagen får en liten ersättning för sitt arbete. Det förhåller sig nog inte så som riksräkenskapsverket säger, att alla de tjänster som småföretagen gör staten är samhälleligt arbete som skall utföras utan ersättning.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Först och främst vill jag säga att det förefaller som om fru Eriksson i Stockholm huvudsakligen talar om ersättningen. Vi har emellertid i motionen tydligt uttryckt ett önskemål om att man skulle förenkla uppgiftslämnandet och uppbörden. Centrala uppbördsnämnden har delat uppfattningen att det skulle finnas möjlighet här till.

Fru Eriksson tyckte att det arbete som åläggs företagen inte förorsakade så förfärligt mycket merarbete. Jag skall inte trötta kammaren med att räkna upp allt. Det står i motionen vilka

Företagares skyldighet att inleverera källskatt, m. m.

uppgifter det är fråga om. Därtill kommer vissa direkta indrivningsskyldigheter.

Jag skulle vilja fråga: Vilken annan kategori i samhället skulle vara beredd att ta på sig sådant här arbete utan någon som helst ersättning? Jag tillåter mig betvivla att någon tjänstemanna- eller arbetargrupp skulle vilja göra det.

Till slut skulle jag bara, herr talman, vilja fråga: Vilken skall vi företagare rätta oss efter, då uppgift står mot uppgift: efter herr Sträng, som säger att vi skall ta betalt för merarbetet, efter fru Eriksson, som påstår att vi gör det, eller efter handelsminister Lange, som säger att vi inte får göra det?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vilken kategori människor skulle vilja göra ett arbete utan att få betalt? Jag tror inte det är många som skulle göra det, i varje fall inte företagarna. De tar ut sina omkostnader i ökade priser, och ingen gör invändning mot det.

Herr Björkänge skildrade målände oxen som lastades för hårt, sedan började man lasta av honom, och då fick han komplex. Det var en söt historia, men den kan ju inte gälla i traktorernas tid. En traktor är inte så beskaffad. Jag tror inte heller att den moderne lanbrukaren är så beskaffad, att han inte orkar med att ta betalt för sina tjänster. Lantbrukarna gör det nog mycket bra vid förhandlingarna om jordbrukspriserna. Om det blir ökade kostnader, om de anställda får högre löner och om det blir ett högre prisläge, så återverkar detta också på jordbrukspriserna.

Är det inte ganska märkligt, att man just på lantbrukarhåll skulle vara så blygsam, så tyst och undergiven, att man inte skulle ta ut denna omkostnad vid jordbruksuppgörelsen? Jag tror att man på det hållet är mycket realistisk och räknar in även dessa utgifter i sina omkostnader. Herr Björkänge har aldrig

visat sig vara en man som inte kunnat finna praktiska utvägar.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! När jag hörde herr Björkänge beskriva småföretagaren, som hade sina mörka stunder, fick jag den uppfattningen, att hans inställning säkerligen var sådan, att han hade sina mörka stunder, oavsett om vi hade omsättningsskatt eller inte.

Vad som uppkallade mig att ta till orda i denna debatt var emellertid den kritik som riktats mot handelsministerns skrivelse till pris- och kartellnämnden. Där säger han tydligt ifrån, att av de prisundersökningar som har gjorts och publicerats har framgått, att det är vissa branscher som har tagit ut priser, vilka vida överstiger vad som kan anses skäligt med hänsyn till varus kattens införande. Den skärpta övervakningen i dessa fall anser jag vara till nytta även för företagare som är lojala. Därför tycker jag att kritiken mot handelsministern i detta avseende och mot prisövervakningen inte var befogad.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag vill bara erinra om att det inte var fråga om någon kritik från min sida mot handelsministern utan endast ett konstaterande av det faktum att vi skulle hålla oss till omsättningsskattens siffror.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 95 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

§ 16

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1960/61.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Anslag till avlöningar och omkostnader vid skolöverstyrelsen

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till avlöningar och omkostnader vid skolöverstyrelsen jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln (punkt 162, s. 369—385 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1960) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl.

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga av departementschefen angivna ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 474 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av herr *Edlund m. fl.* (II: 317), vari hemställes — såvitt nu vore i fråga — att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag angående inrättande av en tjänst som pressombudsman samt till följd härav dels godkänna i motionerna angiven avlöningsstat för skolöverstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61, dels ock till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 448 000 kronor;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Helén* väckt motion (II: 198), i vilken hemställes att riksdagen måtte besluta att förvandla filmkonsulentbefattningen inom skolöverstyrelsen till arvoderad heltidstjänst och göra härför erforderlig uppräknings av anslagsbeloppet under åttonde huvudtiteln, punkten Skolöverstyrelsen: Avlöningar.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 259 och II: 317, i vad de avsåge avslag å Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en tjänst som pressombudsman, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen II: 198, i vad den avsåge inrättande av en heltidstjänst som filmkonsulent, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte bemyndiga

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1960/61, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för skolöverstyrelsen, som för-
anleddes av vad departementschefen förordat;

IV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 259 och II: 317 samt II: 198, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

b) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 474 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande inrättande av en tjänst som pressombudsman

a) av herrar *Pålsson, Jacobsson, Anders Johansson, Sundin, Virgin, Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Karlsson* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 259 och II: 317, såvitt nu vore i fråga, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en tjänst som pressombudsman;

b) av fröken *Vinge*, utan angivet yrkande;

2) beträffande inrättande av en heltidstjänst som filmkonsulent av herrar *Jacobsson, Anders Johansson, Lundström* och *Ståhl*, fröken *Vinge* och herr *Helén*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 198, besluta att en heltidstjänst som filmkonsulent skulle inrättas;

3) beträffande avlöningsstaten och medelsanvisningen

a) av herrar *Pålsson, Sundin, Virgin, Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka

under förutsättning av bifall till reservationen 1 a) ansett att utskottet under IV. bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 259 och II: 317 samt med avslag å motionen II: 198, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

I) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för skolöverstyrelsen att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

II) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 448 000 kronor;

b) av herrar *Lundström* och *Ståhl* samt fröken *Vinge*, vilka under förutsättning av bifall till reservationen 2) ansett att utskottet under IV. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionen II: 198 samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 317, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

I) godkänna av dessa reservanter framlagd avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

II) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 488 000 kronor;

c) av herrar *Jacobsson, Anders Johansson* och *Helén*, vilka under förutsättningen av bifall till reservationerna 1 a) och 2) ansett att utskottet under IV. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till såväl motionerna I: 259 och II: 317 som motionen II: 198, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

I) godkänna i denna reservation intagen avlöningsstat för skolöverstyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

II) till Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 5 462 000 kronor.

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

Vad utskottet hemställt föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Då det gäller Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorde framställningar om anslag till skolöverstyrelsen har jag tillsammans med en del andra reservanter yrkat avslag på förslaget om inrättande av en ordinarie tjänst såsom pressombudsman i skolöverstyrelsen. Vi reservanter anser att det går att klara denna nyhetsförmedling till de stora dagliga tidningarna utan att inrätta en ny ordinarie tjänst. Vi finner detta desto mer befogat som det i nuvarande finansiella läge är angeläget att spara på alla håll och kanter, även om det såsom här gäller en liten slant.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1) a) av herr Pålsson m. fl. Som en följd härav yrkar jag också bifall till reservation nr 3) a) när det gäller förändringar i avlöningsstaten.

Herr SVENUNGSSON (h):

Herr talman! I det föreliggande betänkandet förekommer en arvodespost på 80 000 kronor som avser »experter» vid skolöverstyrelsen. Det skulle vara mycket intressant att få veta, om någon del av detta belopp kommer att gå till avlöning av de »skolpsykologer», som just nu har fått sådan publicitet i pressen. I så fall skulle jag önska, att anslaget minskades med vad som motsvarar arvoden till dessa herrar.

Ända sedan en kvällstidning i går refererade det frågeformulär som elever i 9 klassen av lärarhögskolans övningskola fått sig förelagt, har skolöverstyrelsens åtgärd diskuterats både här i huset och ute bland annat folk. Jag förmodar, att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet så småningom kommer att avge ett klagande svar inför kammaren med anledning av frågor som i går riktades till honom. Men när nu anslagen till skolöverstyrelsen

behandlas, kunde jag inte låta bli att uttrycka min harm över det ofog som förekommit. Vuxna människor är skyddade mot sådana kränkningar som det här gäller, men de stackars barnen är tydligen försvarslösa inför dessa skamliga övergrepp. Det är tydligen hög tid att föräldrarna börjar begära bättre insyn i skolöverstyrelsens experimentverksamhet.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Av här föreliggande utlåtande kan det förefalla som om utskottet vore i hög grad splittrat. Så är i själva verket inte förhållandet. Vi har inom utskottet varit överens om det allra mesta, bland mycket annat glädjande nog om att skolstatistiken nu skall flyttas över från skolöverstyrelsen till statistiska centralbyrån, vilket är en förutsättning för att denna statistik skall bli effektiv och modern.

Det är på två punkter som vi utskottsledamöter har skilt oss åt. Det gäller förslagen om inrättande av tjänster såsom pressombudsman och filmkonsulent. Några utskottsledamöter vill ha båda dessa tjänster, några vill ha antingen den ena eller den andra och några vill inte ha någon av tjänsterna.

Vad pressombudsmannatjänsten beträffar börjar allt flera ämbetsverk få klart för sig att förbindelsen mellan verket och allmänheten behöver bli bättre och smidigare. Detta gäller inte minst skolöverstyrelsen, vars verksamhet väl berör de allra flesta svenska hem. Det är väsentligt att allmänheten får vederhäftiga upplysningar om vad som sker inom skolans värld, och det bör understrykas att avsikten med pressombudsmannens verksamhet måste vara att ge tillförlitliga upplysningar, inte att försöka mörklägga eller tillrättaläga på ett mindre vederhäftigt sätt. Men tidningarna vill inte ha några vetenskapliga avhandlingar eller ämbetsskrivelser. Den som skall förmedla uppgifter via pressen till allmänheten måste

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

alltså inte bara vara väl insatt i skolöverstyrelsens arbete och skolförhållandena, utan vederbörande måste också kunna skriva så att tidningarna tar in materialet och att folk läser det.

Så långt är jag fullkomligt överens med både departementschefen och utskottsmajoriteten. Men när jag i alla fall vill sätta några frågetecken i kanten är det därför att det inte förefaller vara tillräckligt utrett — i varje fall inte såvitt framgår av statsverkspropositionen — vilken ställning och vilka arbetsuppgifter som denne tjänsteman skall ha. Detta har inte preciserats, framför allt inte sambandet med den övriga upplysningsverksamhet som bedrivs. Det ser t. ex. ut som om departementschefen har avvikit från vad skolöverstyrelsesakkunniga föreslagit i fråga om samarbete med tidskriften »Aktuellt från skolöverstyrelsen».

Den informationsverksamhet, som denne pressombudsman skulle utöva, går så att säga i två riktningar. Han skall förmedla upplysningar till allmänheten från skolöverstyrelsen, men han skall också förmedla upplysningar till skolöverstyrelsen om vad som skrives i pressen. I vilken grad är det då meningen att han själv skall plöja igenom tidningarna? Från ett annat ämbetsverk känner jag till att personalen kan vara både avundsjuk och kritiskt inställd gentemot den tjänsteman som — enligt vad man säger — får sitta och läsa tidningar på tjänstetid.

Statens upplysningsbyrå har ordnat en viss service i fråga om klipp, men den är alltför ojämn. Det vore en önskvärd och rationell åtgärd att denna service bleve mera tillfredsställande, så att de olika ämbetsverken kunde lita på att de finge de klipp som de behöver. Det skulle bespara varje särskilt ämbetsverk åtskillig tid.

Över huvud taget är det mycket som borde ha utretts ytterligare, innan man tar ställning till denna tjänst. Jag skulle helst sett att man hade kunnat upp-

skjuta ställningstagandet, men på sätt och vis har departementschefen gjort detta. Det är inte — som herr Nilsson i Göingegården förmodade — tal om någon ordinarie tjänst utan endast om en tjänst i Ag. Jag föreställer mig, att departementschefens avsikt därmed är att man skall få ytterligare erfarenheter av befattningshavarens uppgifter och ställning, innan man ger honom den fasta tjänst, som man väl så småningom i alla fall vill ha.

Man kan emellertid inte skjuta på ställningstagandet genom att följa reservanterna under 1) a), och det av två skäl. Det ena är deras negativa hållning gentemot hela verksamheten, och det andra är att verksamheten för närvarande finansieras från expertanslaget. Detta är nu i propositionen nedräknat med 30 000 kronor, och om man följer reservanterna under 1) a) och 3) a) har man inte längre medel för verksamheten.

Det kommer från annat håll att framställas yrkande på att vi skall få en filmkonsulent, och då jag gärna vill biträda båda dessa yrkanden ber jag att få yrka bifall till reservation 3) b).

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Reservanternas talesman fattade sig synnerligen kort, och därför föreligger det knappast anledning för mig att hålla något längre anförande i fråga om pressombudsmannen. Med hänsyn till den kraftiga expansion som är och utan tvivel även kommer att bli rådande på skolans område under de närmaste åren finner vi från utskottsmajoritetens sida emellertid, att ecklesiastikministerns förslag om inrättandet av en pressombudsmannatjänst är väl motiverat.

Fröken Vinge har tidigare här påpekat, att det är viktigt med objektiva upplysningar både för lärare och för lekmän i aktuella frågor, som berör skolan och dess verksamhet. Därom är vi fullt ense. Fördenskull kan man

Skolöverstyrelsen: Avlöningar

väl ifrågasätta, om det inte i detta avseende är en missriktad sparsamhet, som reservanterna under punkten 1) a) har lagt i dagen. Vad frågan om instruktion för pressombudsmannen beträffar är väl den närmast en administrativ angelägenhet, som riksdagen knappast har anledning att syssla med.

Jag vill, herr talman, med dessa få meningar yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! När skolstyrelsereformen genomfördes för ett par år sedan uttalade riksdagen, att den väntade att som en följd av länsskolnämndernas införande så småningom en viss personalinskränkning inom skolöverstyrelsen skulle bli möjlig. Många var väl på det klara med att under en övergångstid någon sådan arbetsminskning, som skulle kunna leda till personalindragning vid skolöverstyrelsen, inte skulle komma att ske. Nu börjar emellertid länsskolnämnderna att successivt växa in i kläderna, och man kan mot denna bakgrund fråga sig, om inte tidpunkten vore inne för en översyn av skolöverstyrelsens administration. Det är uppenbart att ämbetsverket arbetar tungt och att en lång rad praktiskt viktiga ärenden blir liggande där onormalt lång tid; det gäller inte minst byggnadsärendena. När statsutskottet nu har avstått från att gå in på de stora frågorna om skolöverstyrelsens administration beror det väl på att man väntar sig, att det från verket självt eller från departementet skall komma ett initiativ till en översyn av den nuvarande arbetsordningen, som gör att berättigade krav på en rationalisering inom detta stora och ganska otympliga verk kan tillgodoses.

De reservationer som är avgivna gäller detaljfrågor. Jag vill här understryka, att den verksamhet, som skolöverstyrelsen bedriver, i större utsträckning än hittills bör få koncentreras på peda-

gogisk rådgivning och konsulentverksamhet. Det är utomordentligt viktigt att man gör allt för att i detta hänseende hjälpa kommunerna under den nya skolordningens framväxt. De områden där en central upplysningsverksamhet är absolut nödvändig om vi alls skall kunna tala om effektiv förvaltning är framför allt de, där de nya hjälpmedlen i skolarbetet i förhållandevis stor omfattning kommer in, låt vara att de inte anlitas i den utsträckning som vore önskvärd. Jag tänker på den rätt stora flora av audiovisuella hjälpmedel, inte bara film, radio och television utan en lång rad speciellt utformade hjälpmedel i det dagliga arbetet, bildband, ljudband, filmslingor o. s. v. Här investeras årligen miljoner av offentliga medel i sådana hjälpmedel, men gjorda undersökningar visar att en hel del av dessa investeringar ligger improduktiva dels därför att lärarutbildningen varit otillfredsställande, dels därför att man inte har fått anvisning om hur man skall på pedagogiskt riktigt sätt utnyttja dessa hjälpmedel.

Mot den bakgrunden är det orimligt att man inte på skolöverstyrelsen har någon person som helt kan ägna sig åt dessa uppgifter. Redan 1956 uttalade riksdagen efter en motion från vårt håll att den saken borde ordnas, men fortfarande finns bara en deltidsanställd kraft. Det är med anledning av detta vi i reservation nr 2 begär inrättande av en heltidstjänst för en konsulent som skall ägna sig åt dessa audiovisuella hjälpmedel. Det är också mot den bakgrunden jag menar att pressombudsmannatjänsten skall inrättas. Den är inte oviktig. Den är i hög grad önskvärd i en tid då skolan uppenbarligen har många och täta och som herr Svenungsson antydde inte enbart behagliga saker att diskutera med allmänheten via pressen. Pressombudsmannatjänsten har hittills baserats på arvoden. Enligt min uppfattning är tiden ännu inte kommen för att skapa den fastare tjänst

Översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk

som Kungl. Maj:t nu föreslår. Vid avvägningen mellan dessa två befattningars angelägenhetsgrad har jag alltså funnit att denna konsulenttjänst bör gå före. Men därest den motion jag har avgivit kommer att voteras ut, kommer jag att stödja den motion som har avgivits av herr Pålsson m. fl.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 1 a) av herr Pålsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 105 ja och 92 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Heleen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen 2) av herr Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. III och IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18**Översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning av väckta motioner om översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk.

Översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:421 av herr *Ringaby m. fl.* och II:507 av herr *Hedin m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den sektion inom skattelagssakkunniga, som fått i uppdrag att utreda vissa spörsmål rörande inkomstberäkningen i förvärvskällan jordbruksfastighet, får i uppdrag att, enligt vad som anförts i motionerna, göra en översyn av de bestämmelser, som tillämpas i fråga om naturaförmåner och bilkostnader».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:421 av herr *Ringaby m. fl.* och II:507 av herr *Hedin m. fl.* om översyn av skatteförfattningarna såvitt avsåge naturaförmåner och bilkostnader i jordbruk icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Magnusson* i Borås och *Stiernstedt*.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Den fråga som berörs i bevillningsutskottets betänkande nr 14 avser bl. a. de naturaförmåner som jordbrukaren skall ta upp till beskattning. Som motionär vill jag framföra några synpunkter på frågan.

Det talas ofta om skattefusk och undanhållande av inkomster — både i pressen och från talarstolar, inte minst från denna. Oftast riktas då strålkastarna på en viss grupp samhällsmedborgare — på företagarna inklusive jordbrukarna.

I motsats till skattefusk står det förhållandet att lantbrukare, genom tillämpning av gällande bestämmelser i länskungörelserna om upptagande av naturaförmåner till deklaration, ofta uppger en högre taxerad inkomst än som är skäligt och rättvist. Dessa be-

talas alltså för hög skatt. Detta är orättvist i synnerhet vid en jämförelse med andra än jordbrukare, som ofta i stor utsträckning utnyttjar naturaförmåner utan att behöva deklarerat för dem. Inom de flesta yrken finns det möjlighet att utnyttja yrket för tjänster åt den egna familjen. Tandläkaren t. ex. lagar familjens tänder, skomakaren lagar familjens skor, affärsmannen tillhandahåller varor till på sin höjd inköpspris o. s. v. Dessutom medger den ökade fritiden allt större möjligheter att utnyttja t. ex. fritidsfiske och jakt, villaträdgårdar och kolonilotter samt att till ingen eller ringa kostnad erhålla husbehovsved.

Å andra sidan är jordbrukarnas fritid liten och närmast obefintlig under sommarhalvåret, bl. a. på grund av att det är så svårt att få arbetskraft. Jordbrukarna utnyttjar därför i allt mindre utsträckning naturaförmånerna.

De normer som anges i länskungörelserna anses av de flesta jordbrukare ligga högt både i fråga om kvantitet och pris. Särskilt blir naturligtvis detta fallet när man endast delvis utnyttjar naturaförmåner, vilket numera är mycket vanligt. Nu finns det visserligen möjlighet att frångå anvisningarna och ange de produkter och kvantiteter som verkligen har använts. De som gjort det har också som regel funnit, att schablonvärdena ligger högre än de verkliga. De flesta lantbrukare följer dock schablonvärdena, då de har svårt att förete bevis för avvikelser och inte vill ha något bråk med taxeringsmyndigheterna.

I en av länskungörelserna för i år — den för mitt eget län — står det följande — jag läser det från min motion: »Om ett eller annat av de i fullt naturauttag ingående varuslagen icke förbrukats skall reduktion av totalvärdet ske icke med hela utan blott med $\frac{3}{4}$ av delvärdet å det varuslag som icke förbrukats.»

Översyn av reglerna för uppskattning av naturaförmåner och om avdrag för bilkostnader i jordbruk

Jag förmodar att en sådan bestämmelse inte står sig om den kommer upp till granskning inför högre myndighet, men den innebär ändå att lantbrukare som rättar sig efter densamma får ta upp till inkomst ett högre värde än vad som kan vara skäligt.

Nog finns det anledning att ta upp dessa frågor till utredning, som det föreslås i motionen. Man kan ifrågasätta om man inte på vissa punkter helt borde slopa upptagandet av naturaförmåner som en särskild inkomst, t. ex. i fråga om fisk och vilt, trädgårdsprodukter och ved i de fall där anställd arbetskraft icke användes.

I motionen berörs också bilkostnaderna och deklarationsmässiga avdrag för sådana. Det är allmänt känt att besvär över taxeringsnämndernas beslut i fråga om bilkostnader blivit allt vanligare. Det har också visat sig att högre instanser i allmänhet ställt sig mera förstående till avdragsrätt än taxeringsnämnderna har gjort. Även utskottsutlåtandet visar ganska stor förståelse för de synpunkter som framförts i motionen i detta avseende. Men ändå finns det stor anledning att yrka på en generösare bedömning än som nu ofta tillämpas av taxeringsnämnderna. Bilen har alltmer blivit ett nödvändigt inventarium, inte bara på större gårdar. På ett familj jordbruk är man oerhört bunden av bland annat djurskötseln, och man har därför inte tid att utnyttja de reguljära trafikmedlen för att komma in till närmaste tätort t. ex. när man skall skaffa reservdelar.

Det vore önskvärt att taxeringsnämnderna kunde få anvisningar för att åstadkomma en generösare och enhetligare behandling av dessa frågor. Men härvid torde det vara nödvändigt att först företaga en utredning.

Herr talman! Då jag inte av bevillningsutskottets skrivning har blivit övertygad om att det saknas motiv för en utredning av de frågor som har be-

rörts i motionen, utan snarare tvärtom, ber jag att få yrka bifall till motionen nr 507 i denna kammare.

Häri instämde herr *Svensson* i Kroks-
torp (h).

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Som herr Hedin här har sagt, har jordbrukarna att redovisa värdet av de produkter som de får från sitt jordbruk och använder i det egna hushållet, och det är väl riktigt att så sker. De har ju på deklarationens avdragssida fått dra av de omkostnader de har haft för att framskapa dessa värden, och då är det väl bara rimligt att värdena tas upp till beskattning.

Det påstås både i motionen och i anföranden från denna talarstol, att en deklarant, som vill att hans naturaförmåner skall upptas till ett värde avvikande från de s. k. normerna, skulle vara skyldig att bevisa riktigheten av detta värde. Jag tror att detta måste vara en missuppfattning. Det förhåller sig ju på rakt motsatt sätt. De normer som länsstyrelsen utfärdar är endast vägledande för taxeringsnämnderna, som inte utan vidare får tillämpa dessa normer. Föreligger det skäl för avvikelser uppåt eller nedåt är taxeringsnämnden skyldig att ta hänsyn till dessa, och jag tror för min del att den taxeringsnämndsordförande, som skulle nöja sig med att söka hänvisa till normerna om någon anförde besvär över taxeringen, inte skulle ha någon möjlighet att få taxeringen fastställd.

Värdering av bostadsförmån går ju till på ungefär samma sätt. Vid uppskattningen av bostadsvärdet tas hänsyn till bostadens tillstånd, och jag kan inte förstå att något annat tillvägagångssätt skulle kunna användas i det sammanhanget.

Vad gäller bilarna är det ju riktigt som den siste talaren sade, att dessa mer och mer utnyttjas i jordbruket. Man tillåter ju också schablonavdrag för bilkostnader i jordbruket. Det är omöj-

Avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt

ligt att komma fram till en exakt värdering, men så fort bilens utnyttjande inom jordbruket uppgår till 50 procent av den totala körningen behandlas ju bilen i regel som ett inventarium i jordbruket, och då har deklaranten även rätt att göra avdrag för den eventuella förlust han gör när han byter till annan bil. Jag tycker följaktligen att normerna på det området är generösa gentemot jordbrukarna. Har man inget annat att klaga över, då tror jag nog att allting är gott och väl.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Utskottets talesman menade här att en jordbrukare, som åtnjuter en naturaförmån, alltid på avdragsidan har tagit upp de kostnader som han har haft för denna förmån, men detta är ingalunda alltid fallet. Vissa produkter, t. ex. trädgårdsprodukter och husbehovsved, producerar jordbrukarna på mindre gårdar enbart med sin egen arbetskraft på fritid utan att utnyttja anställd arbetskraft.

Det är alldeles klart att länskungörelserna egentligen endast är anvisningar, men lantbrukarna, som läser dessa i pressen eller annorstädes, känner sig tvingade att följa dessa, och på så sätt kommer de ofta att ta upp och bli beskattade för högre värden på naturaförmånerna än som är skäligt.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Det är utan tvekan så som herr Hedin säger att det nog finns många anledningar till missnöje med den värdering av naturaförmånerna som sker från länsprövningsnämnderna och kanske också från riksskattenämnden. Det är emellertid inte fel på bestämmelserna utan felet ligger i tillämpningen av bestämmelserna. Det gäller alltså inte så mycket att inverka på lagstiftningen som att påverka myndigheterna så att dessa uppmärksamst föl-

jer den utveckling som ständigt sker i fråga om naturaförmånerna. Det finns snart inte mycket kvar av den gamla naturahushållningen, utan även i deras hushåll som i stor utsträckning själva producerar varor, köper man sina förnödenheter. Anledningen till att ingen i utskottet reserverat sig för bifall till motionerna är alltså att det inte så mycket gäller att ändra bestämmelserna som att få bestämmelserna vettigt tillämpade.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Efter herr Larssons i Luttra senaste salva om att det inte är något fel på taxeringsbestämmelserna har jag inte stor anledning att uppträda mera. Till herr Hedin vill jag bara säga att det han sade om trädgårdsprodukterna är felaktigt, ty om en jordbrukare har utgifter för trädgårdsodlingen — han kan ha inköpt frö eller andra saker som han behöver för sin odling — så är dessa utgifter avdragsgilla.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag vill bara som svar på det sista påståendet säga att här glömmer man bort jämförelsen med andra som icke är lantbrukare men som har motsvarande förmåner utan att behöva ta upp dessa till beskattning.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19**Avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av väckt motion om avdrag för erlagd förmögen-

Avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt

hetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 139, av herr *Hamilton* hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att erlagd förmögenhetsskatt fr. o. m. taxeringsåret 1962 skall vara avdragsgill vid taxering till statlig inkomstskatt samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext».

Utskottet hemställde, att motionen II: 139 av herr *Hamilton* om avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Henry Hansson*, *Magnusson* i *Borås* och *Stiernstedt*, vilka — under hänvisning till innehållet i motionen II: 139 av herr *Hamilton* — ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av nämnda motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att möjliggöra avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HAMILTON** (h):

Herr talman! Det ärade bevillningsutskottet förklarar i det föreliggande betänkandet, inte utan ett drag av belåtenhet, att motionen om avdragsrätt för erlagd förmögenhetsskatt haft en rad föregångare, som samtliga avstyrkts av utskottet, som vid dessa tillfällen oföränderligt brukat använda samma skäl i sin argumentering. Över ett decennium har förflutit sedan gällande bestämmelser infördes. Utvecklingen på vårt ekonomiska område, kraven på ökade kapitalinsatser i näringslivet det våldsamt ökade allmänna skattetrycket — allt har tydligen gått utskottet fullkomligt spårlöst förbi. Man bekvämar sig inte en gång att försöka fräscha upp 40-talets nötta argument.

Låt oss, herr talman, i alla fall granska dessa argument ett ögonblick. Man säger till en början att det inte skulle stå i överensstämmelse med skattelagstiftningens principer att bevilja avdragsrätt för förmögenhetsskatten. Såvitt jag förstår brukar utskottet gång efter annan ansluta sig till principen: skatt efter förmåga. Den del av en persons inkomst som åtgår till gäldande av förmögenhetsskatt kan inte gärna ha någon skattekraft i sig själv när det gäller att betala statlig inkomstskatt och bör alltså följdriktigt få avräknas från det totala inkomstbeloppet, om man vill vara konsekvent i det här hänseendet.

Man säger vidare att ett bifall till motionen skulle innebära en återgång till det tidigare systemet med sammankoppling av inkomst- respektive förmögenhetsskatt.

Herr talman! Det måste ha undgått det ärade utskottet helt och hållet att vi har en sådan i allra högsta grad intim sammanfogning även i dag främst kanske genom utformningen av 30-gångs-regeln och 80-procentsspärren samt schablonavdrag.

Utskottet erinrar vidare om att skattepliktsgränsen nyligen blivit höjd. Vad har det, herr talman, över huvud taget med frågan att göra? Motionen gäller ju bara personer som betalar någon förmögenhetsskatt.

Sedan återopar utskottet arvsskattesakkunniga. Detta är ett skäligen klen argument, så länge man inte redovisar de direktiv som torde ha avgjort frågans behandling i denna instans.

För den händelse att utskottets ärade ledamöter glömt bort vad de arvsskattesakkunniga sade ber jag att få citera: »I olika sammanhang har framförts önskemål om att skattepliktsgränsen vid förmögenhetsbeskattningen måtte bestämmas högre för äkta makar än för ensamstående samt att avdrag för förmögenhetsskatt måtte få ske vid inkomsttaxeringen. Arvsskattesakkunniga ha icke ansett det falla inom de sak-

Avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt

kunnigas uppdrag att framlägga förslag i dessa frågor och har därför icke uppdragit dem till närmare prövning.»

Så var det med det argumentet!

Till sist hänvisar utskottet till det statsfinansiella läget, där jag gärna skall erkänna att också jag hyser stor respekt för de 50 miljoner kronor som reformen skulle kosta, i varje fall första året. Detta skäl borde åtminstone inte ha hindrat utskottets majoritet att ansluta sig till det i reservationen angivna utredningsyrkandet. Jag skulle tro att man har skäl förmoda, att utskottet trots det statsfinansiella läget, vilken dag som helst, kanske i morgon eller i övermorgon, kommer att tillstyrka en subventionering till personer, som för nöjes skull på kvällarna vill se svensk film, med 10 miljoner kronor. Inget ont i det, herr talman, men det förefaller då en aning överdrivet nitiskt att samtidigt inte ens vilja göra en undersökning av förmögenhetsskattens verkningar för samma människor, när det gäller deras arbetstrygghet och arbetsvillkor. Och det är den saken som denna fråga allra ytterst gäller.

Någon sådan undersökning har aldrig gjorts i offentlig regi, och det innebär såvitt jag förstår att utskottet saknar underlag för ett sakligt bedömande av denna fråga.

Det är inte så i dagens Sverige att en förmögenhetsägare har en hop guld och ädla stenar, som han ruvar över som en drake. Den tiden är fjärran — om den över huvud taget någonsin funnits. Den övervägande delen av detta lands förmögenheter är placerade i näringsverksamhet av olika slag och på olika sätt. Om man nu av huvudsakligen politiska skäl driver beskattningen utan hänsyn till avkastningsförmågan, så drabbas naturligtvis förmögenhetsinnehavarna, men en beskattning av ofta konfiskatorisk höjd träffar i allmänhet först och oftast väsentligt hårdare de människor, vilka för sin utkomst — arbetsredskap, bostäder och sociala anordningar — är

mer eller mindre beroende av kapitalets avkastning. På detta spörsmål har utskottet inte velat ingå i svaromål.

Till sist ett par synpunkter på några nyligen inträffade och ganska uppmärksammade emigrationsfall. När utflyttning sker från Sverige av duktigt folk, med eller utan kapital, så är det alltid tråkigt. Men det är dubbelt bekymmersamt när det inte gäller enstaka undantagsfall och när motivet är beskattningen. Man har då att göra med ett missförhållande, som måste rättas till. I jämförelse med andra länder har vi ett så starkt skattetryck att vi riskerar en fortsatt och ständigt ökande utflyttning allteftersom liberaliseringen av de internationella kapitalregleringarna ökar.

Personer som i dag skall leva på ett pensionskapital kan ganska väsentligt förbättra sina levnadsvillkor genom utflyttning till ett land, som icke straffbeskattar sparandets frukter. Förmögenhetsskatten är i detta hänseende väl så vägande som progressionen i statsbeskattningen. Bara den omständigheten att det finns svenska medborgare som föredrar att bosätta sig utomlands, därför att de anser sig orättmätigt behandlade i skatteavseende, borde vara en allvarlig tankeställare och en drivfjäder till en genomgripande skattereform.

Herr talman! I min motion har jag som ett skäl för det brådskande i denna fråga anført att vi redan nästa år skulle få en skärpt fastighetstaxering. Nu har vi anledning räkna med att denna fastighetstaxering skjutes på framtiden, och av den anledningen kan jag ansluta mig till reservationen.

Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka bifall till reservationen.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Så här sent på dygnet brukar jag försöka att fatta mig kort, och det kan jag göra nu också.

Jag hade tänkt hänvisa till utskottets

Avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt

motivering för sitt avslagsyrkande på herr Hamiltons motion, men herr Hamilton har här förekommit mig, och det är onödigt att upprepa de sakliga motiv han läst in i protokollet för att få stöd för sin motion. Men om det som herr Hamilton sade har fyllt någon uppgift, så är det väl den att det har övertygat kammaren om att utskottets uppfattning är riktig, och att ett införande av avdragsrätt vid förmögenhetsbeskattningen betyder att man inför ett alldeles nytt system, som innebär ett avsteg från vad som gällt och gäller beträffande skattens konstruktion. Vidare skulle det innebära att man får dra av en erlagd statsskatt vid en annan statsbeskattning, och det är väl ändå någonting alldeles nytt.

Sedan skall jag inte ge mig in på någon vidlyftig polemik med herr Hamilton om de höga skatterna. Men när herr Hamilton säger att utskottet saknar grund att stå på, därför att utskottet inte vet så mycket om dessa ting, så kan detta möjligen vara riktigt, men i så fall befinner sig herr Hamilton i precis samma läge.

Efter herr Hamiltons slutord om det statsfinansiella läget och inkomstbortfallet på 50 miljoner kronor och med hänsyn till vad som anförts dels i utskottets utlåtande och dels i referatet från det tidigare tillfälle, när riksdagen avslog en liknande motion, finns det knappast något mera att tillägga i denna fråga. Det skulle i så fall möjligen vara ett par ord om den utflyttning från Sverige, som herr Hamilton talade om, och som sker på grund av skatternas tyngd. Det kan vara en bekymmersam sak. Men en hel rad av de utflyttade medborgarna brukar ändå komma tillbaka till Sverige efter uppnådd pensionsålder!

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo förhandlingarnas ledning.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Den fråga som nu diskuteras i kammaren, om avdrag för erlagd förmögenhetsskatt vid taxering till statlig inkomstskatt, har vid många olika tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen, och det talar för att här föreligger ett skattepolitiskt problem som bör uppmärksammas.

Från vårt håll har vi vid riksdagens början väckt en motion, i vilken vi föreslår översyn av skattereglerna. Vi har också där tänkt oss att få till stånd en skattereform över hela fältet. I denna motion har vi även omnämnt förmögenhetsskatten. Vi tror nämligen att hela vårt skattesystem måste få en allsidig bedömning, och vi kan inte göra några små eller få delreformer annat än på de punkter där det är uppenbara brister i den nuvarande skattelagstiftningen.

Med utgångspunkt från detta har vi i utskottet inte funnit anledning att stödja den motion, som framförts av herr Hamilton, utan vi anser att denna fråga bör kunna tas upp vid den översyn av skattesystemet, som vi har föreslagit i vår motion.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag är här igen. Men herr Kärrlanders yttrande att jag skulle stå på samma dåliga grund som bevillningsutskottet uppkallade mig för att påminna honom om vad herr Ericsson i första kammaren i fjol sade, när dessa saker debatterades i anslutning till 80-procentsregeln, nämligen att den utredning, som motionärerna då företedde, en privat utredning utförd i jordägareföreningarnas regi, vitsordades vara riktig. Det är material, som i stor utsträckning har använts i den motion jag här kommit med. Utskottet har haft möjlighet att ta del därav, även om utskottet inte gjort det.

Är det någonting som herr Kärrlander skulle ha tagit upp här, är det utskottsbetänkandets passus om att man

Orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom

möjligen i första hand skulle sänka skatteskalorna i stället för att förordna avdragsrätt. Det har utskottet sagt år efter år, men skall det finnas någon som helst täckning för ett sådant ytt-rande, får också utskottets ärade ma-joritet vara vänlig förklara om man skulle hysa sympatier för en motion i det hänseendet. Eljest utgör den delen av betänkandet bara ett fläskben, ut-slängt åt de skattskyldiga, ett fläskben av samma monstruösa onaturlighet som det jag håller här i handen. Jag har tillhandlat mig det i en välkänd sport-butik. På en reklamaffisch ovanför det-ta fläskben stod det: »Äkta nylonben! Med köttsmak! Obs! Ofarligt för hun-den!» Därmed har jag, herr talman, inte tagit ställning till frågan, vem som i det förevarande ärendet skulle kunna vara hunden.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag lovar att vi inte skall fortsätta att syssla med herr Hamiltens hundben på något sätt. Men jag vill säga att den utredning, som gjorts i privat regi och som herr Hamilton talade om, var tillgänglig för bevill-ningsutskottet förra gången man be-handlade detta ärende, och det var den som övertygade bevillningsutskottet om att man inte borde gå på den väg herr Hamilton förordar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propo-sitioner dels på bifall till utskottets hem-ställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervä-gande ja besvarad. Herr Hamilton be-gärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkän-des:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i ut-skottets betänkande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservatio-nen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-ning. Herr andre vice talmannen till-kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hamilton begär-de emellertid rösträkning, vadan vote-ring medelst omröstningsapparat verk-ställdes. Därvid avgåvos 133 ja och 39 nej, varjämte 2 av kammarens ledamö-ter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-tets hemställan.

§ 20

Föredrogs bevillningsutskottets be-tänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-ordning angående de tider då allmän fastighetstaxering skall äga rum.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom

Föredrogs allmänna beredningsut-skottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom.

I de likalydande, till allmänna bered-ningsutskottet hänvisade motionerna I: 232 av herr *Bengtson* och herr *Carls-son, Eric*, samt II: 294 av herr *Elmwall m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skri-velse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om undersökning av orsakerna till alkohol-missbruket hos ungdomen samt om vid-tagande av erforderliga åtgärder på

Orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom

grundval härav i syfte att stävja den olaga hantering, som försåge minderåriga med rusdrycker.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 232 och II: 294 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Motionerna II: 294 och I: 232 fäster uppmärksamheten på att bruket av alkohol blir allt vanligare bland ungdomar i de nedre tonåren. Mest beklämmande är att se flickor och pojkar i dessa åldrar ströva omkring på fritidsomåden, på festplatser eller vid större idrottsevenemang berörda av alkohol. Man får ett starkt intryck av att bruket av sprit bland ungdom de senare åren ökat på ett sätt som samhället inte längre kan se utan att alla tänkbara åtgärder blir vidtagna för att stävja missbruket.

Motionärerna understryker att mycket har gjorts och fortfarande görs för att bemästra dessa problem. Jag skall inte uppehålla tiden med att orda om och söka värdera dessa åtgärder. Det är möjligt att utskottet har rätt då det framhåller att många åtgärder ännu ej hunnit bli verksamma till fullo och således ej rätt kan värderas. Vad som emellertid särskilt framhållits i motionerna är värdet av förebyggande åtgärder. Ungdomar i dessa åldrar är i allmänhet mycket lättpåverkade. De undandrar sig allt mer föräldrarnas inflytande och påverkas av kamrater i och ledare för ungdomsgäng. Motionärerna känner väl till att mycket görs för att komma till rätta även med detta. Ungdomsorganisationerna, såväl politiska som övriga, uträttar här ett arbete som väl knappast kan uppskattas och bedömas efter sitt rätta värde.

Ändå räcker inte detta. Kanske skulle mycket mera kunna uträttas om dessa

organisationer fick ett bättre stöd i sin verksamhet. Det finns t. ex. inte lämpliga ungdomsledare att tillgå i erforderlig utsträckning. Jag känner till kommuner som upprepade gånger försökt skaffa lämpliga ungdomsledare men som ej kunnat finna någon. Utbildningsmöjligheterna har hittills varit små. Riksförbundet Kyrklig Ungdom har en central för utbildning av ungdomsledare på Lekmannaskolan i Sigtuna. Man har beslutat att där bygga ett institut för utbildning av ungdomsledare.

Hur skulle det vara om man försökte satsa en del på att hjälpa Kyrklig Ungdom med detta arbete? Jag är säker på att det inte är lätt vare sig för Kyrklig Ungdom eller Lekmannaskolan att få de frivilliga gävarna att räckta till. I många städer, t. ex. Hälsingborg, har kvartersföräldraföreningar bildats, som söker verka för att ungdomarna under fritiden ägnar sig åt sunda sysselsättningar och nöjen. Hur skulle det vara om socialvårdsmyndigheterna i större utsträckning än hittills försökte understödja även dessa?

Både statliga och kommunala myndigheter kunde måhända i större utsträckning intressera ungdomarna för att utnyttja friluftslivets skiftande möjligheter. Jag är säker på att mycket skulle gå att åstadkomma utöver de sedvanliga idrottsgrenarna, som kunde fånga intresset och motverka den tristess och vantrivsel som säskilt hos ungdomar i storstäder är den vanligaste orsaken till att de söker avkoppling och tillfredsställelse i alkoholen. Ingen kan påstå att samhället av i dag saknar tillgångar för att åstadkomma vad som här åsyftas.

För min del har jag den uppfattningen att en undersökning skulle visa att ökade förebyggande åtgärder skulle betyda väsentliga vinster genom att återförandet och botandet bleve mindre kostnadskrävande. Man får inte bortse från de fördelar för samhället som skulle

Orsakerna till alkoholmissbruk bland ungdom

vinnas, om alkoholen måhända aldrig blev ett problem för så många ungdomar som nu.

Jag tror heller inte att man länge till kan blunda för att någonting verkligt effektivt måste åstadkommas för att spärra de illegala vägar som spriten nu vandrar. Kontrollstyrelsen säger sig befara att det olagliga tillhandahållandet av sprit till ungdomar ökat. Där om är väl inte något tvivel. Har man konstaterat detta, bör man väl också omedelbart ta itu med att bota dessa missförhållanden. Man har redan för några år sedan, säger utskottet, bildat ett organ som bör fylla en viktig uppgift i detta hänseende. Men om ändå missförhållandena bara ökar så säger väl detta att ännu något mera måste till för att råda bot på dem.

Herr talman! Jag har tyvärr en känsla av att utskottet är alltför benäget att slå sig till ro med vad som hittills gjorts och vad som nu görs. Mycket utförs för att motverka ungdomens alkoholmissbruk, men för att åstadkomma den undervisning och upplysning som det talas om tarvas måhända att flera vägar prövas. Jag vill inte underlåta att säga att jag är tillfreds med den behandling utskottet givit dessa motioner i övrigt, och jag hoppas givetvis i likhet med utskottet att det arbete som pågår skall ge positiva resultat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motion nr II: 294.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag reagerar, när motionären säger, att utskottet är benäget att slå sig till ro med det nuvarande nykterhetstillståndet hos ungdomen. Jag kan försäkra motionären, att det är få frågor som åtminstone jag personligen är så intresserad av som denna.

Om motionären bara hade anvisat någon väg, på vilken vi skulle kunna nå ett bättre nykterhetstillstånd hos ungdomen, hade vi varit tacksamma. Den enda väg som anvisas är ytterligare ut-

redningar och ytterligare undersökningar. Vi har undersökt och utrett denna fråga år efter år och alltför länge slagit oss till ro med att frågan utretts.

För egen del anser jag, att både lärare och föräldrar tar alldeles för lätt på nykterhetsfrågan. Jag ser nykterheten som det bästa skyddet mot en ökad kriminalitet. Jag anser också att lärare och rektorer gör alldeles för litet för att förankra nykterheten i ett föreningsliv i skolan. Mödrarna i Sverige har i alltför ringa utsträckning insett vad det skulle betyda, att de själva var helnyktra.

Men ingenting av dessa påståenden och åsikter kan föra mig dithän, att jag skulle anse att det vore ett plus, om vi gjorde ännu en utredning om orsakerna till alkoholmissbruket hos ungdomen. Det är just därför att vi inte kan finna att en utredning i detta fall kan vara till någon nytta som vi avstyrkt motionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru Torbrink (s) instämde i detta anförande.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Då vi här får höra av utskottets ordförande att vi inte kommit med något konkret förslag, vill jag påpeka att vi bl. a. understrukit de mera förebyggande åtgärderna. Vi pekar där bland annat på vad man kan åstadkomma genom att få ut ungdomarna i friluftsliv och umgänge med naturen. Det kan betyda mycket, och jag tycker inte att man gjort tillräckligt i detta avseende.

Vi pekar också på att vi inte tillräckligt känner till på vilka vägar alkoholen vandrar till ungdomarna. Detta borde man undersöka liksom även möjligheterna att på ett effektivare sätt än som nu är fallet förhindra att ungdom kommer över alkohol.

Överläggningen var härmed slutad.

Tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om vissa åtgärder till hjälp för rörelsehemmade och äldre personer, och

nr 18, i anledning av väckta motioner om utredning rörande hälsounder-sökning av unga kvinnor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23**Tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 290 av herrar *Setterberg* i Vilske-Kleva och *Nordgren* hemställdes, att riksdagen måtte besluta att landsting och kommuner skulle vara underkastade upphandlingskungörelsens bestämmelser.

Utskottet hemställde, att motionen II: 290 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Det måste anses vara ett mycket väsentligt samhällsintresse att den kommunala upphandlingen sker på ett sådant sätt, att fri konkurrens och objektiv prövning av upphandlingsfrågorna garanteras. Efter hand som

kommunernas verksamhet på olika områden svällt ut har kravet på enhetliga regler för landstingens och kommunernas upphandling vuxit sig allt starkare. I en motion som herr *Setterberg* och jag undertecknat har vi därför föreslagit, att reglerna i 1952 års upphandlingskungörelse skulle utsträckas att gälla även landsting och kommuner.

Det är klart att riksdagen är oförhindrad att lagstiftningsvägen föreskriva, att regler motsvarande de statliga upphandlingsreglerna skall tillämpas även vid den kommunala upphandlingen. Något intrång i den kommunala självbestämmanderätten är det därvid inte fråga om. Det är också klart att Kungl. Maj:t kan föreskriva, att upphandlingsförordningen skall gälla vid kommunala upphandlingar för sådana ändamål, till vilka statsmedel utgår.

När ett liknande förslag framfördes 1956 meddelade dåvarande utskottsordföranden, nuvarande värderade talmannen herr *Svensson*, att Svenska stadsförbundet skulle lösa den föreliggande frågan genom att självt utarbeta och rekommendera sina medlemmar vissa normer att iakttagas vid upphandlingen. Herr *Svensson* yttrade bl. a., enligt protokoll nr 13 1956:

»Styrelsen för Svenska stadsförbundet riktar uppmärksamheten på den av motionärerna själva påpekade möjligheten vid sidan av lagstiftningslinjen, nämligen att kommunförbunden låter utarbeta vissa normer som kan rekommenderas de enskilda kommunerna till antagande. I ett annat sammanhang säger styrelsen, samtidigt som man avvisar initiativ från riksdagens sida i den riktning, som ifrågasattes i motionens första del, att man visserligen förbehåller sig rätten att avgöra, när dessa frågor skall upptas till avgörande inom Stadsförbundet, men att man likväl är villig att pröva den väg som motionärerna anvisat såsom ett andra alternativ, alltså att det utan lagstiftning skulle kunna ordnas med normer, som är ut-

Tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner

arbetade och rekommenderade av huvudorganisationerna för städer och landskommuner.»

Litet senare säger herr Svensson enligt samma protokoll, »att när jag personligen hört mig för om förbundets inställning till saken, har jag fått den bestämda uppfattningen att man där är mycket intresserad av att utfärda sådana rekommendationer som det här gäller och att frågan sannolikt kommer att upptas på nästa kongress inom Svenska stadsförbundet.»

Den rekommendation som herr Svensson 1956 gav i sitt anförande har icke följts. De regler som Stadskameralaföreningen utarbetat i samråd med Stadsförbundets kansli har icke heller rekommenderats av Stadsförbundet.

Utskottets uttalande om sekretesslagen är generellt. Lagen gäller ju upphandling för både statens och kommunernas räkning, men beträffande den statliga upphandlingen har man en garanti för att allt går rätt till genom upphandlingsförordningen. Den garantien finns inte beträffande de kommunala upphandlingarna. Har man alltså i en kommun brutit mot god sed vid upphandlingen, kan man dölja detta genom sekretesslagen. Däremot får anbudsgivaren en garanti för att upphandlingen kommer att präglas av god kommunal sed och god affärssed, om upphandlingsförordningen gäller.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen II: 290.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Det är ingen tvekan om att den fråga som motionärerna tar upp är mycket viktig. Jag skall dock endast i korthet redovisa ett par omständigheter, som bör inverka på bedömningen av den.

För egen del kan jag inte rösta för motionen, detta av två skäl. Jag tycker att dess utformning i ett speciellt avseende inte är särskilt lycklig. Det synes mig som om man i motionen vill göra

en skillnad mellan å ena sidan de kommunala förtroendemännen och deras ställning samt å andra sidan de kommunala tjänstemännen och deras ställning när det gäller upphandlingsfrågorna. Den inte alltför ringa erfarenhet jag ändå har av dessa spörsmål säger mig, att det knappast är befogat att göra en sådan gränsdragning. Det andra skälet är att jag — men jag skall gärna erkänna med en viss tvekan — kommit till den slutsatsen, att det inte går att på en gång och i ett sammanhang bara säga, att den statliga upphandlingsförordningen skall gälla för kommunerna liksom för de till dem anslutna men från dem formellt fristående kommunala företagen.

Detta hindrar emellertid inte, herr talman, att det spörsmål det här gäller skapar en växande oro inom näringslivet. Man känner sig där ingalunda övertygad om att den starka utökningen av den kommunala verksamheten på en rad olika fält följts med tillräckligt beaktande av de hänsyn till objektivitet och iakttagande av god köpmannased vid upphandlingarna, som man från näringslivets sida har all anledning att kräva.

Av denna anledning kan jag, herr talman, inte heller rösta med utskottet. Jag har också därvidlag ett par skäl att anföra. Jag har all respekt för att man i olika sammanhang värnar den kommunala självstyrelsen, men jag är orolig för att detta värnande av den kommunala självstyrelsen ibland kan bli en täckmantel för en önskan att söka undvika att rätta till något som kan resultera i uppenbara missförhållanden. Det råder intet tvivel om att vi har observerat en del ingalunda behagliga symptom på ett större godtycke och ett mindre beaktande av god köpmannased än som är förenligt med ett riktigt kommunalt handhavande av upphandlingsfrågorna.

Mitt främsta skäl till att jag inte kan rösta med utskottet är följande. Med

Tillämpning av upphandlingskungörelsen på landsting och primärkommuner

anledning av en mycket hovsam motion med krav på utredning — som också föregående talare har åberopat — som jag var med om att väcka 1956, gavs vid debatten i kammaren samma år mycket klara besked om att man från kommunförbundens sida ämnade ta itu med dessa problem för att söka åstadkomma sådana enhetliga och fasta normer för dessa frågors handläggning inom kommunerna, som man från förbundens sida — efter vad som då omvittnades i kammaren — uppfattade såsom av behovet påkallade.

Herr Nordgren har rätt i att någon ting som verkligen kan betraktas som allvarligt handlande från kommunförbundens sida sedan inte har skett. Jag beklagar det, och ehuru jag som sagt inte kan rösta för motionen, sådan den nu föreligger, och inte heller för utskottets hemställan vill jag säga, att jag har en mycket stark känsla av att denna fråga, om kommunförbunden verkligen inte infriar utfästelser av den karaktär som för några år sedan gavs här i kammaren, återkommer till oss, och jag tycker i så fall det är i hög grad befogat att den gör det.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (cp):

Herr talman! I den motion som ligger till grund för utskottsutlåtandet begärs att kommuner och landsting skall inordnas under det statliga upphandlings-systemet. Motionärerna har också pekat på händelser som man menar skulle göra det befogat att kommunernas rättigheter vad gäller upphandlingen skulle inskränkas. Jag vill bara säga, att de berörda händelserna har väl inte inträffat inom den kommunala sektorn.

De flesta av de remissinstanser som yttrat sig har avstyrkt motionen. Bland remissinstanserna märks Landstingsförbundets styrelse, Landskommunernas förbunds styrelse och Stadsförbundets styrelse. Dessa har framhållit att kommunernas självbestämmanderätt skulle

inskränkas i alltför hög grad, om man gick den väg som motionärerna föreslagit.

Jag skall inte ta upp någon debatt om herr Wedéns resonemang. Jag vill bara uttala att utskottet helt anslutit sig till de synpunkter som de olika kommunförbunden gjort sig till talesmän för. Vi anser att ett förfaringssätt sådant som det i motionen föreslagna inte skulle stå i överensstämmelse med vad som anses böra gälla för den kommunala upphandlingen.

Vad sekretessfrågan beträffar vill vi erinra om att regler om visst hemlighållande av handlingar i upphandlingsärenden är givna i sekretesslagen och gäller upphandling för statens räkning. Det må även erinras om möjligheten att genom besvär få frågor om såväl hemlighållande av handlingar som andra beslut i upphandlingsärenden under omprövning. Utskottet pekar också på att det över huvud taget är tveksamt, huruvida riksdagen skulle äga rätt att fatta ett sådant beslut som motionsyrkandet innebär.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Med anledning av vad utskottet säger på de sista raderna i utlåtandet och eftersom jag alldeles nyss blivit underrättad om att det är tveksamt, huruvida riksdagen över huvud taget kan bifalla motionen, skall jag för att göra det hela litet enklare återta mitt yrkande. Jag uttalar emellertid förhoppningen att de synpunkter vi framfört i motionen och från denna talarstol på annat sätt kan beaktas.

Herr **WEDÉN** (fp):

Herr talman! Jag hoppas att det inte är utskottets talesmans mening att respekten för den kommunala självstyrelsen skall utsträckas så långt, att om riksdagen verkligen finner att det finns anledning för den att säga ett ord eller

att hemställa till regeringen att uppmärksamma ett förhållande för att ett initiativ skall tas, så skulle det vara riksdagen förbjudet att handla. Det är nämligen även fråga om en bedömning av huruvida verkligen en större säkerhet och en större trygghet för en riktigare och mera objektiv handläggning än vad som obestridligen i en del avseenden förekommit skall kunna vinnas. Jag hoppas fortfarande att kommunförbunden skall fullfölja utfästelser av det slag som för inte så förfärligt länge sedan ändå gavs. Men skulle så inte bli fallet, kan jag ingalunda finna att riksdagen skulle vara förhindrad att hävda ett allmänt intresse av det slag, som ändå ligger bakom denna motion.

Herr JOHNSSON i Skoglösa (cp):

Herr talman! Jag har inte påstått att det skulle vara riksdagen förbjudet att besluta om en utredning, men jag vill erinra om att yrkandet i motionen inte gäller en utredning utan beslut direkt av riksdagen.

Herr Wedén talade om att det skulle förekomma sådana misshälligheter inom kommunerna, att en ändring av upphandlingsförfarandet skulle vara befogad. Med anledning därav vill jag framhålla, att vi ju har ett annat upphandlingsförfarande i fråga om den statliga sektorn. Jag ställer därför frågan, huruvida det i det avseendet är väsentligt bättre ställt, och jag hänvisar till att i motionen pekas på vissa händelser, som därvidlag inträffat.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till metallografiska institutet m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 25

Översyn av gällande bestämmelser rörande beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckta motioner om översyn av gällande bestämmelser rörande beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 33 av herr Mattsson och II: 43 av herr Björkänge m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om snabb översyn samt förslag till ändringar i gällande bestämmelser av beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 33 av herr Mattsson och II: 43 av herr Björkänge m. fl. om översyn av gällande bestämmelser rörande beskattning av vinst vid överlåtelse av rörelse måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! Med stöd av den motiveering som finns anförd i motionen II: 43 ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri.

I en inom andra kammaren under nr 89 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri, oberoende av utländska koncerner, på grundval av förstатligande och statligt monopol på oljeimporten, oljedistributionen, oljehandeln och oljeraffineringen i stort sett efter de riktlinjer som föreslagits av 1945 års oljeutredning».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionen II: 89.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Bankoutskottets avslagsyrkande på motion II: 89 måste jag beteckna som en utsökt samling svepskäl, levererade av remissinstanserna. Nog vet man utan att fråga, att Sveriges industriförbund och handelskamrarna är motståndare till varje slag av statliga industrier, om det inte är fråga om att överta någon av privatkapitalismens industrikyrkogårdar eller att med statsmedel rädda något privatföretag på obestånd.

Vi har i motionen upprepat den Thunborgska utredningens förslag om ett statligt monopol på oljeimporten och oljehandeln men med en helt ny och högaktuell motivering. Vi föreslår att staten på grundval av detta oljemonopol skall bygga ut en modern petrokemisk industri.

Vi har i motionen visat att dessa industrier är de mest dynamiska av alla just nu. Medan den totala internationella

industriproduktionen under en tioårsperiod stigit med 50 procent, har den kemiska industrien ökat med 100 procent, och denna ökning beror huvudsakligen på den fantastiskt snabba utvecklingen av den petrokemiska industrien, som bygger på mineraloljorna och som tillverkar plast, syntetiskt gummi och massor av andra produkter och som just nu också löst problemet hur man skall ge syntetiskt gummi exakt samma sammansättning som naturgummit. Till de i motionen anförda siffrorna kan jag tillfoga, att redan 48 procent av hela den organiska kemiindustrin använder olja som basmaterial och att denna procentandel beräknas öka till 65 procent år 1965. Grundläggarna av denna industri har tagit in sagolika profiler. Det beräknas i USA att en investering för en ny produkt i denna industri skall vara avskriven på tre-fyra år och vinstmarginalerna beräknas på några få år täcka alla anläggningskostnader.

Sverige har ännu inte börjat bygga någon petrokemisk industri. Vi har föreslagit att statsmakterna skall ta initiativet. Storfinsans och de organ som utskottet använt som remissinstanser svarar: Nej, de skall byggas av stora svenska företag i samförstånd med de stora oljetrusterna, så att vi kan utnyttja deras forskningsarbete, experter och erfarenheter. Man åberopar sjustatsmarknaden och förklarar, exempelvis Stockholms handelskammare, att de svenska företagens kapitalexport måste få en motsvarighet genom kapitalplacering i Sverige av utländska intressenter. För att Grängesbergskoncernen skall få köpa gruvor i Afrika och med slavlöner konkurrera med de svenska gruvorna och för att svenska bolag skall bygga skatteflyktsfilialer i utlandet skall vi lämna ut en dominerande nyckelindustri med enorma utvecklingsmöjligheter till de anglosachsiska oljetrusterna.

Redan inträdet i sjustatsmarknaden betyder allvarliga vådor för vårt lands oavhängighet och alliansfrihet. Oljetrus-

Utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

terna är speciellt kända för sin grova inblandning i andra staters inre politik. En av de stora oljetrusterna krävde för några månader sedan att få diktera väsentliga delar av Danmarks utrikeshandel. Det var inte minst av sådana skäl som dåvarande regeringen tillsatte den Thunborgska utredningen. Förra statsrådet Möller, förra handelsminister Myrdal och en rad andra socialdemokrater belyste den gången det olidliga tillstånd som rådde under andra världskriget, då det visade sig, att de till namnet svenska oljeföretagen bara var dotterbolag, som lydde order från de stora oljetrusterna, och att vårt land var helt i händerna på dessa truster.

Gävle handelskammare påstår i sitt remissyttrande att samarbetet gick rätt bra mot slutet av kriget och under Suez-krisen. Där har Gävle handelskammare fel, ty det var efter kriget som förra statsrådet Möller höll sitt tal, där han förklarade: »Jag måste säga att situationen då föreföll mig så orimlig och alltjämt gör det, att jag anser det vara ett samhälleligt intresse av första ordningen att sörja för att vi inte kommer i en liknande situation ännu en gång.» Det hejdlösa ocker som oljetrusterna bedrev under Suez-krisen är i friskt minne.

Vid den tidpunkt då utredningen tillsattes hävdades från ledande socialdemokratiskt håll, att det förstatligande som föreslagits och förutsatts i efterkrigstidsprogrammet borde börja på ett område, där man var absolut säker på gott resultat och stor framgång. Som det mest mogna och lämpliga området anvisades just oljehandel och oljedistribution.

Den Thunborgska utredningen gjorde verkligen ett gott arbete, och ett beslut i enlighet med dess förslag skulle varit en utmärkt inkörsport till en politik i efterkrigstidsprogrammets anda. Utredningen konstaterade som bekant, att man genom ett oljemonopol kunde åstadkomma fördelaktiga inköpspriser,

lägre frakter med egen tankflotta, samordnade investeringar, bättre geografisk fördelning av depåerna samt rationaliserad och förbilligad distribution. Detta skulle ge lägre priser åt konsumenterna och betyda stora inkomster för statsverket. Om förslaget hade genomförts i början av 1950-talet, när regeringen hade majoritet i bägge kamrarna, skulle vi ha sluppit många punktskatter och vi skulle haft en grundplåt till finansieringen av en petrokemisk industri. Vi har svårt att förstå att regeringen den gången föll undan för storfinansens kampanj. Tydligt fruktade man att i valrörelsen få kritik för tendenser till socialisering. Det är aldrig farligt att förstatliga givande och löftesrika företag. Däremot har man i England förlorat på att för dyra pengar inköpa privatföretagens ruiner och garantera de gamla ägarna profiler till evärdelig tid.

Vi upprepade den Thunborgska utredningens förslag under åren efteråt. De missförhållanden som existerat bestod nämligen och påtalades rätt ofta t. o. m. i kammaren, där vi talade om överdimensioneringen och den dyra distributionen. Jag erinrar om att en medlem av kammaren, herr Haglund i Gävle, i år interPELLERAR finansministern om han tycker det är en förnuftig investering, att oljebolagen 1958 byggde 394 nya bensinstationer och byggde om 98 för en sammanlagd kostnad av 45 miljoner kronor. Det är en oerhört fördyrande dubbelorganisation som finns i dessa industriföretag.

I anledning av våra tidigare förslag hänvisade man till att denna utredning alltjämt låg under regeringens prövning, men på de senaste åren har man sagt att frågan avskrivits. När vi nu åter tagit upp frågan från nya utgångspunkter, invänder remissinstanserna att en sådan här industri måste byggas med ringa dröjsmål och att det tar tid, om staten skall göra det. Vidare säger man att på lång sikt kommer denna in-

Utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

dustris tyngdpunkt att ligga på områden som är belägna nära råvarukällorna. De oljetruster, som nu samarbetar med den svenska storfinansen, hämtar huvudsakligen sin olja från Mindre Asien och andra långt bort belägna platser. Detta medför långa och dyrbara transporter. För vår del har vi två gånger å rad påpekat att Sverige om ett par år kan få mycket kortare transportväg. Då beräknas nämligen den stora sovjetiska oljeledningen till Östersjön vara färdig, och vi kan alltså hämta olja på andra sidan Östersjön. Det är detta som oljetrusterna vet, och de är rädda om de profiter som kan vinnas på den nya petrokemiska industrien. Det är därför Shellkoncernen nu driver brådskanie förhandlingar om samarbete med Koppartrans, d. v. s. med Stora Kopparberg och bankerna bakom detta företag. Man är rädd för de konkurrenskraftiga priser som kommer att kunna bjudas genom tillkomsten av kortare transportvägar.

För några veckor sedan meddelade Svenska Dagbladet att ett stort företag i Sverige blivit tillfrågat, om det ville leverera rör till dessa sovjetiska oljeledningar, men avstått därifrån av fruktan för att man i Förenta staterna skulle tycka illa om saken. Hälromdagen läste jag en notis om att Hofors bruk, d. v. s. SKF, hade fått en stor beställning på rör. Jag har inte hunnit kontrollera, om denna leverans har någon ting med oljeledningarna att göra. Det är tänkbart att man i ett företag som SKF, som under kriget hotades med bombardemang av amerikanerna, inte är fullt så rädd som de andra.

Vi tycker att det räcker med att svenskar så gott som varje månad ådömes fängelsestraff eller böter för att de mot Amerikas påbud drivit handel på Östeuropa. I förra veckan dömdes en man i Göteborg till fängelse därför att han hade sålt borax, och det har tidigare förekommit liknande straff då det gällt försäljning av metaller och andra äm-

nen. Detta har skett för att tillgodose inte svenska intressen, utan amerikanska intressen. Det har också förekommit — senast för några veckor sedan — att svenska affärsmän och fabrikanter avstängts från amerikanska leveranser, inte därför att de överbevisats om att ha drivit sådan handel på Östeuropa, utan därför att de amerikanska handelsfirmorna här i landet inte kände sig säkra.

Måste vi nu också släppa in de stora oljetrusterna såsom nybyggare av en industri, som har en utomordentlig betydelse för vår oavhängighet och som uppvisar den snabbaste utvecklingstakten av alla industrier?

Även vad som i övrigt anföres måste betraktas som svepskäl. Det sägs att uppbyggandet av en petrokemisk industri kräver mycket kapital. Det är riktigt, men svenska staten kan anskaffa detta kapital och ganska snart tjäna in det mesta därav. Det är inte någon som helst fördel med att man här såsom så ofta annars ger privatkapitalet företräde på kapitalmarknaden.

Vidare förklaras att uppbyggandet av denna industri kräver tillgång till utländska experter och utländsk forskning. Det innebär en grov underskattning av den svenska tekniska sakkunskapen och våra stora möjligheter över huvud taget. För övrigt får man nog experter, bara man sätter i gång en industri som denna. Inte långt härifrån finns det ett land, som under några år kommer att bygga 180 petrokemiska fabriker men som inte har någon som helst förbindelse med befintliga oljetruster och i gång varande petrokemiska fabriker.

Man talar också om att det skulle kunna bli svårt att finna avsättning för produkterna. Det anser i varje fall inte Koppartrans och andra som håller på att förbereda företag i branschen. De räknar nog med ganska goda avsättningsmöjligheter.

Tillkomsten av sjustatsmarknaden

Utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

kommer säkert att ställa en mängd svenska företag och deras arbetare och tjänstemän i en ganska brydsam situation. Det är därför mycket farligt att i längden låsa fast vår handel i ett visst väderstreck. Det finns all anledning att icke diskriminera utan tvärtom uppmuntra handeln med länder som ligger mycket nära vårt land men som vi i dag handlar mycket litet med. Just oljan är en utomordentlig god bytesvara, om vi vill arbeta upp en östmarknad. Vi kan där säkert få avsättning för våra färdiga industriprodukter.

Det är alltså många skäl som talar för att statsmakterna borde ingripa på detta område, och vi anser för vår del att det är på tiden att man rättar det stora misstag som begicks när den Thunborgska utredningen lades åt sidan. De argument för ett ingripande, som då anfördes, är mycket starkare nu. Det sägs att ur sysselsättningssynpunkt har inte den petrokemiska industrien så stor betydelse, eftersom den är så högt automatiserad. Denna invändning kan jag godkänna. Den kemiska industrien har kommit långt i fråga om automation, men det går åt rätt mycket arbetskraft när anläggningarna skall byggas och det behövs även i fortsättningen en del arbetskraft inte minst för skötseln av maskinerna.

Vi har inte heller anført detta som något huvudargument, utan vårt främsta argument har varit att uppbyggnad av en petrokemisk industri skulle vara en åtgärd för att säkra Sveriges självständighet, så att inte vårt land i ännu högre grad än under det senaste kriget skulle råka i klorna på dessa makthungriga oljetruster. Dessutom skulle konsumenterna kunna tillförsäkras lägre priser och svenska staten, som alltid är hungrig efter pengar, skulle tillföras ganska betydande inkomster. Det är detta som gör att vi har framställt vårt förslag och att jag nu yrkar bifall till motion II: 89.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag skall inte fresta kammarens tålmod alltför mycket. Vi är i den lyckliga situationen att vad herr Johansson i Stockholm yttrade nyss sade han också för ett år sedan; jag kan då hänvisa till kammarens protokoll, och det förenklar debatten högst avsevärt.

Jag finner det något egendomligt att herr Johansson är missnöjd med den uppmärksamhet, som hans motion har rönt genom de remisser som gjorts. När bankoutskottet har remitterat motionen har det uppenbarligen gjorts till instanser, som haft vissa insikter i detta ämne. Därmed är inte sagt, att bankoutskottet är helt beroende av vad det står i remissvaren. Vi tillåter oss självfallet att läsa dessa på det sätt vi anser rimligt.

Klart är emellertid att ingen i detta land är rädd därför att Sovjetunionen nu drar en oljeledning fram till Östersjön, så att vi får transporter på närmare håll och därmed — hoppas jag — också billigare olja. Inte är vi missbelåtna, om ryssarna konkurrerar på den svenska marknaden, så att vi får ned oljepriserna. Det hälsar vi med allra största tillfredsställelse.

Att bygga en petrokemisk industri i vårt land innebär emellertid, att man får ta mycket stora kapital i anspråk utan att kunna skapa så mycket arbete. Det fordras stora enheter, och Sverige är för litet i detta sammanhang. Norden bör däremot räcka till en rimlig marknad. Naturligtvis betyder det en utomordentligt hård konkurrens österifrån, om det är riktigt — som herr Johansson säger — att man där bygger ut 180 fabriker. Detta vittnar om att man där har mycket stora möjligheter till kapitalinvesteringar, som självklart måste kompenseras med sämre förhållanden på andra områden. Ingen har i detta sammanhang någon annan uppfattning än att det är önskvärt att vi följer med i den tekniska utvecklingen,

Utredning i syfte att skapa en statlig svensk petrokemisk industri

och det gör vi, när vi får de nya stora raffinaderierna i Göteborg och Oslo. Med nuvarande integrationssträvanden kommer dessa frågor att i hög grad få lösas i samverkan.

Vi har emellertid inte nu haft någon som helst anledning att behandla denna motion på annat sätt än vi gjorde förra året. Ett ställningstagande i frågan om oljeutredningen är i dag inte aktuellt. Därför kan motionen sägas sakna den aktualitet, som ger orsak att diskutera den i ett längre anförande.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Herr talmannen hade nu återtagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Bankoutskottets talesman har nog läst motionen litet dåligt. Det är riktigt att vi i fjol motionerade om den ena halvan — det vill säga att vi återupprepade förslagen från oljeutredningen år 1946 — men allt om den petrokemiska industrien och hela den nya motiveringen har tillkommit i år. Det har inte herr Andersson i Ronneby kunnat läsa förut.

Herr Andersson i Ronneby tycker, att vi borde vara tacksamma för att han låtit frågan gå på remiss till instanser, om vilka man på förhand visste vad de skulle svara. Vi skulle ha varit gladare, om bankoutskottet hade hittat på någon mening — kanske en enda formulering — som inte varit hämtad från remissinstanserna.

Att ett petrokemiskt företag skulle bli mycket kapitalkrävande har vi sagt redan i motionen, men vi är säkra på att det skulle vara en mycket lätt match för svenska staten att åstadkomma detta kapital. Det skulle också gå rätt fort att tjäna igen det, om man löste dessa problem på en gång.

När herr Andersson talar om att han med glädje hälsar en oljeledning till

Östersjön och att vi på det sättet skall få billigare olja, vill jag bara fråga, hur vi skall få denna billigare olja, om alla våra anläggningar för oljelagring, för distribution och framför allt för den nya, växande industri ligger i händerna på engelska eller amerikanska truster. Om de får monopol på dessa företag, kommer den billiga oljan inte att vara oss till någon större glädje och inte heller att öka vår marknad i dessa länder.

Herr Andersson i Ronneby påstår, att det är klart att de kan investera mycket i Östeuropa därför att de avstår från andra saker. Jag vill bara — fastän det egentligen inte hör hit — tillägga, att de gör detta samtidigt som de utvecklar även den privata konsumtionen och alla andra områden i en omfattning, som håller på att förvåna en hel värld.

Till slut vill jag understryka, att herr Andersson i Ronneby ju bor i en provins, där arbetsmarknaden länge har varit gles på nya tillfällen. Denna provins skulle ligga närmast till för den nya oljeledningen och de företag, som skulle kunna växa upp i samband med den. Jag tycker, att han borde ha visat ett visst intresse för de möjligheter, som där kan komma att öppnas, och inte bara lyssna till Sveriges industriförbund och handelskamrarna. Vad de anser om dessa saker visste vi förut.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag har ingenting i och för sig att invända mot att herr Johansson tilltror riksdagsmännen förmågan att kunna allt, men att vi i bankoutskottet skulle vara sakkunniga i fråga om petrokemisk industri och kunna uttala oss därom utan att höra de närmast berörda, verkar ytterst förmätet. Med den synen på expertisen är det, förstår jag, mycket enkelt för herr Johansson i Stockholm att motivera sin uppfattning från denna talarstol. Vi delar inte hans arbetsmetoder.

Vi är intresserade av att få konkurrens från Sovjetryssland i fråga om oljehandeln. Därmed är inte sagt att det är säkert, att sådan konkurrens kan medföra prissänkningar, men någon inverkan har den väl. Kan man sälja till lägre oljepriser bör det, med den fria konkurrens som finns, finnas förutsättningar för ett stort företag. Det bör vara tillåtet också för intressenter från det hållet att skapa de stora enheter som är förutsättningen för utbyggande. Det är inte monopol för någon. Det skulle förvåna mig om inte så mycket skicklighet skulle kunna komma fram i det sammanhanget. Herr Johansson skulle göra klokt i att inte förväxla förhållandena österut med dem vi lever under här i landet. Vi måste nog arbeta efter de metoder som bäst passar oss.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Här har inte föreslagits att vi skall anlägga 180 fabriker utan att vi skall bygga en. Det vore ungefär den proportion som passade oss i början.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27

Åtgärder för ökad statlig järnförädling

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om åtgärder för att åstadkomma ökad statlig järnförädling.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 436 i första kammaren av herrar *Helmer Persson* och *Öhman* samt nr 537 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder sna-

Åtgärder för ökad statlig järnförädling

rast i syfte att åstadkomma en väsentligt ökad statlig järnförädling.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 436 och II: 537 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Det väsentliga innehållet i vår motion är att Sverige, som ju har väldiga tillgångar av högklassig järnmalm, borde bli självförsörjande i fråga om vissa järn- och stålprodukter.

Utskottet har stått till tjänst med uppgifter som visar, att Sverige förädlar ungefär 12 procent av den järnmalm som bryts här i landet. Trots detta importerar vi 800 000 ton tackjärn samt handelsfärdigt järn och stål. Även om den sistnämnda siffran skulle komma att reduceras så som långtidsutredningen har beräknat för de närmaste åren, så förändrar detta inte saken i princip.

För övrigt utgör tackjärn och handelsfärdigt stål bara en del av de järn- och stålvaror som Sverige importerar. Därtill har vi en mycket stor nettointörsel av bilar, traktorer och maskiner samt andra produkter, vari järn och stål ingår. Man kunde börja med att i första hand tillgodose vårt behov av halvfabrikat. Till en planmässig utbyggnad av den svenska järnhanteringen hör naturligtvis också en verkstadsindustri av mycket större omfång än den nuvarande. Även den saken har som bekant den kommunistiska riksdagsgruppen motionerat om.

I det yttrande som utskottet har hänvisat till läggs stor vikt vid formerna för en eventuell utvidgning av den svenska järnförädlingen. Jag vill för min del säga att det inte är någon huvudfråga om Sverige blir självförsörjande i fråga om järn- och stålprodukter genom att bygga nya järnverk eller genom utvidgning av järnberedningsföretag som redan finns. Ur investe-

Åtgärder för ökad statlig järnförädling

rings- och lokaliseringssynpunkt kan det väl ifrågasättas, om det var så lämpligt att bygga anläggningarna i Oxelösund samtidigt som man höll tillbaka den pågående utbyggnaden av den statliga järnindustrien i Norrbotten. Nu framhåller ju också kommerskollegium, att detta har varit till skada för båda anläggningarna. Ingen av dem har uppnått den storlek som internationellt anses vara minimum för massproducerade enheter, framhåller kommerskollegium.

Vad järnverket i Norrbotten beträffar har kommerskollegium påpekat saker och ting som i och för sig utgör en mörkdande kritik emot den inställning, som framför allt högern och folkpartiet intagit till NJA. De ursprungliga planerna gick ut på att Norrbottens järnverk skulle få en kapacitet på 500 000 ton — det mesta i form av valsverksprodukter. Då skulle verket ha kommit att uppnå det minimum, som anses lämpligt ur drifts- och räntabilitetssynpunkt. Ännu 20 år efter riksdagsbeslutet om Norrbottens järnverk är vi emellertid inte där. Detta beror främst på det borgerliga motståndet, som regeringen tyvärr har tagit alltför stor hänsyn till.

Högern och folkpartiet motsatte sig att NJA över huvud taget skulle ha något valsverk. Samma partier lyckades under många år tillfoga NJA stora förluster genom att förhindra tillkomsten av ett Thomasverk vid NJA. I samband med förslagen från det hållet om att försälja hela företaget till privatkapitalisterna hävdades i en folkpartimotion, att företaget på grund av statlig inblandning hade fått bli alldeles för stort. Det är alltså i och för sig en framgång för den uppfattning, som kommunisterna har hävdad i många tal och många motioner i denna fråga, att nu även samtliga högermän och folkpartister i utskottet tycks vara ense med kommerskollegium om att NJA bör byggas ut ytterligare för att kunna ge det drift-ekonomiskt bästa resultatet.

Därmed har man dock inte uttömt möjligheterna till ökad järn- och stålproduktion i Sverige. Allt tyder på att konsumtionen av järn och stål kommer att öka mycket starkt. När den nu planerade utbyggnaden av svenska järnverk är klar, kommer vi enligt långtidsutredningen fortfarande att ha stort importbehov, cirka 400 000 ton per år. Vid denna beräkning har man alltså tagit hänsyn till den utvidgning som är planerad för de närmaste fem, sex åren. Redan detta importbehov motsvarar produktionen vid ett verk lika stort som NJA. Men om prognoserna rörande järnkonsumtionen håller, blir naturligtvis också det svenska importbehovet vid den tidpunkten mycket större än dessa 400 000 ton.

Den situationen skulle vi alltså komma i vid en tidpunkt när också konkurrensen på järnmalmemarknaden blir allt större. De svenska och amerikanska kapitalister som nu förbereder en exportoffensiv i jätteskala från de nya gruvorna i Liberia och Canada riktar sig just mot de svenska marknaderna. De har också fördelen av att operera i skydd av ett block som befinner sig i handelskrig med Sverige även i övrigt. Självfallet kommer de att kunna profitera på denna omständighet när de konkurrerar med den svenska järnmalmen.

I denna situation skall man, tycker vi, inte heller förringa betydelsen av de malmkvantiteter som kan avsättas inom vårt land genom ökad järnförädling, även om denna till att börja med skulle komma att gälla bara de 400 000 ton som vi nu importerar i form av tackjärn och handelsfärdigt järn och stål.

Nu säger utskottet att dessa 400 000 ton motsvarar ett malmbehov av 800 000 ton och att detta är så litet, om man jämför med de 15 miljoner ton som nu bryts i Norrbotten. Ja, kanske dessa 15 miljoner ton i sin tur bör ses mot bakgrunden av att inom några månader 22 miljoner ton kommer att tillföras den internationella malmmarknaden ifrån

de nya gruvorna i Liberia och Canada. Oavsett hur detta kommer att påverka vår malmexport, skulle 800 000 ton järnmalm, som skulle behövas till ökad järnförädling bara för att täcka vårt nuvarande importbehov, inte vara betydelselöst, allra minst i en landsända som liksom Norrbotten har ständigt arbetslöshet. Det skulle nämligen innebära arbete åt flera hundra man året runt att bryta dessa 800 000 ton. Ytterligare ett järnverk eller en utbyggnad av de nuvarande järnverken för en ytterligare produktion på 400 000 ton, skulle ge arbete åt flera tusen man, i runt tal 3 000 direkt i verket och dessutom många i serviceföretag, småindustri, handel och annat.

I sådana sammanhang bör man också beakta lokaliseringsfrågorna, bl. a. de synpunkter på dessa som länsstyrelsen i Norrbottens län har anfört men som utskottet i detta sammanhang inte fäster minsta avseende vid, fastän uttalandena naturligtvis funnits lätt tillgängliga, om utskottet hade velat ta denna sak i betraktande.

Länsstyrelsen har i många olika sammanhang framhållit att just inom malmkommunerna måste det ske en strukturförändring på grund av de svåra förhållanden, som titt och tätt inträder i malmkommunerna på grund av den konjunkturkänslighet som dessa kommuner har med en enda ensidigt inriktad näringsgren. En planmässig ordning i fråga om järnförädlingen skulle kunna bidra till att lösa även den frågan. Det är nämligen ostridigt att tillkomsten av ett järnverk med därav följande verksamhet på orten på alla möjliga områden skulle bli ett mycket betydelsefullt bidrag till differentieringen av malmkommunernas ekonomiska liv.

Utskottet har som sagt varit helt avvisande och den attityden påminner om den inställning vi alltid — i vart fall till en början — har mött då det gällt frågor av denna karaktär, frågor som haft samband med ett nytt steg i rikt-

Åtgärder för ökad statlig järnförädling

ning mot planmässigare ekonomisk politik. Dessbättre har det visat sig, att man inte bör hesitera inför sådana tongångar i början. Det har ASSI och NJA givit exempel på. Vi är också säkra på att när denna kampanj kommer att fullföljas — det kommer att ske, ty det är en viktig angelägenhet för hela Norrbottens folk — kommer inte heller riksdagens majoritet i längden att kunna avstå från de fördelar som kan vinnas för hela det svenska folkhushållet genom att vi planmässigare utnyttjar våra mineraltillgångar på det sätt som vi i motionen har föreslagit att man skall göra.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till motion II: 537.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Bara några korta ord. Till herr Holmberg skulle jag vilja säga, att det ju knappast finnes någon verksamhet i vårt land som expanderar så starkt som järnverken. Vi har kanske inte alla i riksdagen haft samma uppfattning, men uppenbart är att Norrbottens järnverks expansionstakt har varit god och att utvecklingen där har varit gynnsam. Vi kan också se på Oxelösunds järnverk, som har möjliggjorts genom LKAB-affären och på Domnarfvet's järnverk. Inget av dessa verk är emellertid vid internationell jämförelse av sådan storleksordning, att det inte skulle behöva växa ytterligare för att bli tillfredsställande, och jag skulle tro att verken i framtiden bör utvecklas så, att de får tillräcklig storlek för att bli internationellt konkurrenskraftiga. Detta sker kontinuerligt genom de utbyggnadsplaner som finns för Norrbottens järnverk, och utvecklingen går i takt med den experimentverksamhet som man bedriver. Jag tror alltså inte att det finns anledning att ägna motionen något större intresse i sammanhanget, och jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande nr 15.

Lag om fiskevårdsområden m. m.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Ja, den invändningen är av intet värde, eftersom utskottet självt har påpekat att enligt långtidsutredningen, som naturligtvis har tagit hänsyn till expansionen både vid Norrbottens järnverk och andra järnverk, vi ändå kommer att behöva en import av 400 000 ton tackjärn och handelsfärdigt stål och järn. Om man i första hand såg till att Sverige blev självförsörjande därvidlag, skulle detta få de mycket goda konsekvenser som jag har försökt att ge en bild av.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 28

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående enskilda sjukhem m. m., och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående vissa trafiknykterhetsfrämjande åtgärder.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 29**Lag om fiskevårdsområden m. m.**

Föredrogos tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskevårdsområden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 5 februari 1960 dagtecknad proposition, nr 50, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fiskevårdsområden;

2) lag angående ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske;

3) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 27 juni 1957 (nr 390) om fiskearrenden;

4) lag angående ändrad lydelse av 19 § lagen den 30 september 1904 (nr 48 s. 1) om samäganderätt.

Det under 1) upptagna lagförslaget var i nedan intagna delar av följande lydelse:

2 §.

Fiskevårdsområdes delägare utgöras av ägarna till det fiske som ingår i området.

Ägare av fastighet till vars förmån gäller servitut, som innefattar rätt att med uteslutande av fiskets ägare utnyttja fisket,

boställshavare, som själv brukar bostället, samt

innehavare av besittningsrätt för obegränsad tid till fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning,

skola dock i fiskerättsägens ställe anses som delägare.

Innefattar servitut rätt till allenast en del av den besvärade fastighetens fiske, skall i fråga om den delen vad i andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

8 §.

För varje delägare skall bestämmas hans delaktighet i fiskevårdsområdet. Delägarna äga själva bestämma därom då de äro ense. I annat fall skall delaktigheten bestämmas, för samfällt fiske med bestämda andelar efter delägens andel däri och i övrigt genom uppskattning.

Beträffande fiske, som ej är samfällt, skall uppskattningen, om ej särskilda skäl till annan beräkningsgrund föreligga, grunda sig på omfattningen av de skilda vattenområdena.

10 §.

Är fisket inom fiskevårdsområde i sin

Lag om fiskevårdsområden m. m.

helhet samfällt för två eller flera fastigheter, må upplåtelse av fiske ske endast om delägare med mer än hälften av delaktighetstalet samtycka därtill.

Är fisket ej så beskaffat som i första stycket sägs, må upplåtelse ske endast om delägare med mer än två tredjedelar av delaktighetstalet samtycka därtill. Omfattar fiskevårdsområdet ett eller flera vart för sig oskiftade fisken, skall i stället beträffande varje sådant fiske gälla vad i första stycket är stadgat.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat nio i anledning av densamma väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 530 av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, och nr 531 av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, nr 532 av herr *Pålsson m. fl.*, och nr 533 av herr *Sveningsson* samt i andra kammaren nr 656 av herr *Agerberg m. fl.*, nr 657 av herr *Hamilton*, nr 658 av herr *Svensson* i Krokstorp *m. fl.*, nr 659 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* samt nr 660 av herr *Grebäck m. fl.*

I motionerna I: 530 och II: 659, som voro likalydande, hemställdes, »1. att riksdagen vid behandling av propositionen nr 50 måtte besluta, att upplåtelse av fiske, som delägare av fiskevårdsområde med ensamrätt äger eller brukar, eller av fiske, vilket tidigare såsom särskild lott tilldelats honom, icke må ske utan delägarrens samtycke, därest upplåtelsen medför intrång i hans rätt till husbehovsfiske eller eljest till fiske som tillskott till försörjningen, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext; 2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt prövning och framläggande av förslag om att kostnader för bildande av fiskevårdsområde till minst hälften av sitt belopp må gäldas av allmänna medel samt om att kostnaderna, därest ansökan om bildande av fiskevårdsområde lämnas utan bifall, städse må stanna å statsverket; 3. att riksdagen även i öv-

13 — Andra kammarens protokoll 1960. Nr 12

rigt måtte beakta vad i motionen har anförts».

I motionerna I: 531 och II: 660, som voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen i anledning av propositionen nr 50 till årets riksdag ville besluta sådan ändring i förslaget till lag om fiskevårdsområden, att fiskevårdsområde, som kommer att omfatta det till allenast en fastighet hörande fisket, skall, då detta ej ensamt för sig utgör en fastighet, kunna bildas, om samtycke föreligger från delägare, som antingen företräder mer än hälften av delaktighetstalet eller utgör mer än halva antalet delägare».

I motionerna I: 532 och II: 656, som voro likalydande, hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att 6 §, 10 § och 11 § första stycket i lag om fiskevårdsområden skulle erhålla den lydelse som i motionerna angivits.

I motionerna I: 533 och II: 657, som voro likalydande, hemställdes, »att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 50, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter förnyad utredning förelägga riksdagen förslag innebärande en modernisering av lagen om gemensamhetsfiske med bibehållande av de för denna lag gällande rättsprinciperna.»

I motionen II: 658 hemställdes,

»1. att riksdagen måtte besluta sådana ändringar av förslaget i proposition nr 50 till lag om fiskevårdsområden,

a) att benämningen fiskevårdsområde utbytes mot benämningen fiskevårdsamfällighet,

b) att i lagen infördes en allmän regel om att i fiskevårdssamfällighet blott skall ingå sådana fiskevatten som på grund av belägenhet och beskaffenhet i övrigt lämpar sig för gemensam fiskevård,

c) att, där viss fastighets fiske upplåtits i sin helhet för viss tid, brukaren

Lag om fiskevårdsområden m. m.

skall i stället för upplåtaren anses såsom delägare i fiskevårdssamfälligheten blott om upplåtelsen avser längre tid än fem år,

d) att fiskevårdssamfällighet måtte få bildas, endast om samtycke föreligger från delägare som företräder i fråga om oskiftat fiske minst hälften och i övrigt minst $\frac{2}{3}$ av såväl delaktighetstal som huvudtal, varvid, om fiskevårdssamfälligheten skall omfatta ett eller flera vart för sig oskiftade fisken, samtycke bör erfordras från delägare som företräder minst hälften av såväl delaktighetstal som huvudtal räknat inom varje sådant fiske,

e) att såsom villkor för fiskevårdssamfällighetens bildande skall gälla jämväl att någon delägare ej därigenom lider uppenbart förfång,

f) att, för det fall att delägarna själva kan enas om delaktighetstalen, detta skall dokumenteras genom av dem alla undertecknad skriftlig handling, för vars giltighet erfordras att förrättningsmannen ej finner överenskommelsen lända till uppenbart förfång för delägare eller tredje man,

g) att beträffande fiske som ej är samfällt beräkningen av delaktighetstal skall grunda sig på uppskattning, av beskaffenhet som krävs för laga skifte av fiske enligt 20 kap. 8 § jorddelningslagen,

h) att för full upplåtelse av hela eller del av fiskevårdssamfällighetens område skall krävas enhällighet bland delägarna samt för upplåtelse i övrigt samtycke från delägare som företräder minst hälften i fråga om oskiftat fiske och minst $\frac{2}{3}$ i fråga om annat fiske av såväl delaktighetstal som huvudtal,

i) att, där delägare är yrkesfiskare eller fisket eljest är av väsentlig betydelse för hans försörjning, hans samtycke

skall erfordras för upplåtelse, även då fråga är om oskiftat vatten däri vederbörande har del, och

j) att, innan fiskevårdssamfällighet bildas, yttrande skall inhämtas — förutom av fiskeriintendenten — av hushållningssällskapets fiskerinämnd efter hörande av fiskerikonsulenten;

2. att riksdagen måtte besluta, att i förslaget till lag angående ändring av lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske skall göras sådan ändring av 24 § att ordet *länsstyrelsen* utbytes mot ordet *rätten* samt i 24, 26 och 40 §§ sådan ändring att beteckningen fiskevårdsområde utbytes mot beteckningen fiskevårdssamfällighet;

3. att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förslagen till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 27 juni 1957 (nr 390) om fiskearrenden och till lag angående ändrad lydelse av 19 § lagen den 30 september 1904 (nr 48 s. 1) om samäganderätt, att beteckningen fiskevårdsområde utbytes mot beteckningen fiskevårdssamfällighet; samt

4. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga ändringar i de föreliggande förslagen till lagtext».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen — med bifall till motionerna I: 531 och II: 660 samt med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 530 och II: 659, I: 532 och II: 656 samt II: 658 funnit vissa ändringar böra göras i förslaget till lag om fiskevårdsområden — måtte — med avslag å motionerna I: 533 och II: 657 i vad därigenom yrkats avslag å propositionen — för sin del antaga de vid propositionen fogade lagförslagen med de ändringarna att 6 och 11 §§ lagen om fiskevårdsområden erhöles följande lydelse:

*Kungl. Maj:ts förslag**Utskottets förslag*

6 §.

Fiskevårdsområde må — — — — — sådant fiske.

Äro de i första stycket angivna förut-

Hör fisket till allenast en fastighet och

Kungl. Maj:ts förslag

sättningarna uppfyllda, skall fiskevårdsområdet bildas, om det befinnes lämpligt med hänsyn till vattenområdets och fiskets beskaffenhet och omfattning samt förhållandena i övrigt.

Lag om fiskevårdsområden m. m.*Utskottets förslag*

utgör det ej ensamt för sig en fastighet, må dock fiskevårdsområde bildas, om samtycke därtill lämnas av mer än halva antalet delägare eller av delägare, vilka företräda mer än hälften av delaktighetstalet.

Äro de i första eller andra styckena angivna förutsättningarna uppfyllda, skall fiskevårdsområdet bildas, om det befinnes lämpligt med hänsyn till vattenområdets och fiskets beskaffenhet och omfattning samt förhållandena i övrigt.

11 §.

Är delägare yrkesfiskare eller är fisket eljest av väsentlig betydelse för hans försörjning, må utan hans samtycke upplåtelse ej ske av fiske, som han med ensamrätt äger eller brukar, eller av fiske, vilket tidigare såsom särskild lott tilldelats honom.

Utan delägares samtycke må upplåtelse ej ske av delägares hela fiske eller eljest av fiske, som han med ensamrätt äger eller brukar eller såsom särskild lott tilldelats honom. Vad nu sagts gäller dock ej, då fisket saknar betydelse för delägares försörjning.

Vad i — — — — — sådan rätt.

B. att motionerna

- 1) I: 530 och II: 659;
- 2) I: 532 och II: 656;
- 3) I: 533 och II: 657;
- 4) II: 658,

i den mån de icke besvarats genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa

A. att riksdagen — med bifall till motionerna I: 531 och II: 660 samt med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 530 och II: 659, I: 532 och II: 656 samt II: 658 funnit vissa ändringar böra göras i förslaget till lag om fiskevårdsområden — måtte — med avslag å motionerna I: 533 och II: 657 i vad därigenom yrkats avslag å propositionen — för sin del antaga de vid propositionen fogade lagförslagen med de ändringarna att 2, 6, 8, 10 och 11 §§ lagen om fiskevårdsområden erhöles följande lydelse:

2 §.

Fiskevårdsområdes delägare utgöras av ägarna till det fiske som ingår i området.

Ägare av fastighet till vars förmån gäller servitut, som innefattar rätt att med uteslutande av fiskets ägare utnyttja fisket,

boställshavare, som själv brukar bostället, samt

innehavare av besittningsrätt för obegränsad tid till fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning,

skola dock i fiskerättsägarens ställe anses som delägare.

6 §.

Fiskevårdsområde må — — — (lika med utskottsmajoriteten) — — — i övrigt.

8 §.

För varje delägare skall bestämmas hans delaktighet i fiskevårdsområdet. Delägarna äga genom skriftlig överens-

Lag om fiskevårdsområden m. m.

kommelse själva bestämma därom då de äro ense. I annat fall skall delaktigheten bestämmas, för samfällt fiske med bestämda andelar efter delägarens andel däri och i övrigt genom uppskattning.

Beträffande fiske, som ej är samfällt, skall uppskattningen *grundas på en bedömning av värdet och omfattningen av varje delägarers fiske eller, därest någon väsentlig olikhet mellan olika delägarers fisken ej föreligger*, på omfattningen av de skilda vattenområdena.

10 §.

Upplåtelse av fiske må ske endast om delägare som företräda mer än två tredjedelar av delaktighetstalet och tillika utgöra mer än två tredjedelar av hela antalet delägare samtycka därtill.

11 §.

Utan delägarers — — — (lika med utskottsmajoriteten) — — — sådan rätt.

B. att riksdagen vid bifall till reservanternas förslag till ändrad lydelse av 2 § i förslaget till lag om fiskevårdsområden måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om servitutshavares ställning enligt den föreslagna lagen måtte göras till föremål för ytterligare utredning.

C. att motionerna

1) I: 530 och II: 659;

2) I: 532 och II: 656;

3) I: 533 och II: 657;

4) II: 658,

i den mån de icke besvarats genom vad utskottet — med iakttagande av reservanternas ändringsförslag — anfört och genom vad i reservationen hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Trots att jag är reservant i tredje lagutskottet i detta ärende vill jag gärna understryka den enighet, som i utskottet rått rörande behovet av

en ny lagstiftning för att främja bättre fiskevård och bättre ordning av fiskeförhållandena i allmänhet.

Den föreslagna lagen innehåller regler för samverkan i dessa avseenden mellan fiskerättsägarna inom ett vatten. Det är några av dessa regler, som förtjänar en närmare granskning och som därvid enligt reservanternas mening behöver vissa justeringar. Jag avser då i första hand reglerna för bildandet av fiskevårdsområde samt de regler, som föreslås skola gälla för upplåtelse av fiskerätten inom ett fiskevårdsområde. Dessa reglers utformning måste man enligt min mening se i samband med varandra. Om man vill främja tillkomsten av fiskevårdsområden och därmed också främja en god fiskevård, kan man till nöds tolerera de milda regler för bildandet, som departementschefen föreslår, även om det kommer att innebära viss tvångsanslutning. Men då måste man också göra det svårt för den nya organisationen att arrendera ut fiskerätten inom området. Upplåtelse av fiskerätten har ju mycket litet att göra med fiskevård, men sådan upplåtelse helt eller delvis har den allra största betydelse för de enskilda fiskerättsägarna. Att tvinga en ägare av fiskerätt att avstå från denna rätt kan aldrig vara tilltalande, och enbart möjligheten till att sådant tvång kan förekomma måste verka avskräckande på många, som ställs inför bildandet av ett fiskevårdsområde.

För att fiskerättsägare, som har att ta ställning till frågan om att ingå i ett fiskevårdsområde, skall få förtroende för denna form av samverkan, måste de känna sig trygga mot bl. a. och i första hand risken att genom majoritetsbeslut berövas möjligheten att utöva sin fiskerätt. För att ge underlag för denna trygghet har reservanterna ansett nödvändigt att reglerna för upplåtelse av fiskerätten görs stränga, när nu reglerna för bildande av fiskevårdsområde föreslås bli så milda. Det är mot bakgrund av detta resonemang som reservationens

Lag om fiskevårdsområden m. m.

krav på skärpning av reglerna i lagförslagets 10 § måste ses. Den av utskottet förordade skärpningen av vetorätten enligt 11 § är nämligen enligt vår åsikt inte tillräcklig härvidlag.

I reservationen begärs också ändring av 8 § dels i en rent förrättnings-teknisk fråga, dels också för att få en rättvisare grund för beräkning av delaktighetstalen. Till skillnad från departementschefen anser vi det nödvändigt att en bedömning av fiskets beskaffenhet inom olika delar av fiskevårdsområdet ingår i beräkningen av delaktighetstalen utom i de undantagsfall, då i området ingående vatten är likvärdiga ur fiske-synpunkt, varvid naturligtvis de rena arealerna kan läggas till grund för denna beräkning av delaktighetstal. I reservationen föreslås därför, att i lagförslagets 8 § departementschefens huvudregel görs till undantag och undantaget förvandlas till huvudregel.

Reservationen begär vidare viss utredning av Kungl. Maj:t, detta för att undanröja den bristande konsekvensen mellan lagförslagets 2 §, tredje stycket och 9 §, andra stycket och för att därigenom omöjliggöra förändrade rösträttsförhållanden vid huvudtalsröstning genom bildandet av partiella fiskeservitut, vilket naturligtvis kan vara frestande inför t. ex. ifrågasatt bildande av fiskevårdsområde.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den till tredje lagutskottets utlåtande nr 8 fogade reservationen.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Som motionär skulle jag vilja foga några synpunkter till den här frågan.

I princip är jag liksom herr Tureson positivt inställd till att fiskevårdsområden skall kunna bildas där fiskevård kan bedrivas och fisket ordnas på ett lämpligt sätt. Men det hindrar inte att man kan vara mycket kritiskt inställd till utformningen av lagförsla-

get, dels därför att den enskilda äganderätten trädes onödigt mycket för när, dels på grund av att yrkesfisket ytterligare kan komma att trängas tillbaka till förmån för andra intressen.

Det har sagts, att 1913 års lag om gemensamhetsfiske ställt för hårda krav för anslutning, nämligen hälften av såväl delaktighetstal som huvudtal för oskiftat fiske och två tredjedelar för skiftat. Man menar att detta har varit anledningen till att det inte har bildats flera gemensamhetsfisker än som har skett.

Kanske har dessa bestämmelser i vissa fall utgjort hinder, men som regel tror jag inte att de har haft någon sådan betydelse. Man har i alla fall i Kalmar län bildat åtskilliga sådana gemensamhetsfisker, och dessutom har det bildats många fiskevårdsföreningar helt frivilligt.

Jag tror för min del snarare att man har varit rädd för att ge sig in i en sammanslutning där man kan tvingas att gå med på åtgärder — t. ex. upplåtelse av fiskerätt — som man inte önskar.

Mot den bakgrunden är det ingalunda säkert, att det nu föreliggande förslaget om fiskevårdsområden kommer att innebära någon förbättring. Eller med andra ord, bestämmelserna om bl. a. upplåtelse kanske fortfarande kommer att avskräcka från bildandet av fiskevårdsområden.

Jag är själv medlem av och ordförande för en frivilligt bildad fiskevårdsförening. Jag tror inte att många av medlemmarna kommer att vara intresserade av att ombilda denna till ett fiskevårdsområde. Den fiskevårdsförening som jag tillhör utgöres huvudsakligen av ett oskiftat fiskevatten med cirka 20 delägare. Av dessa är två — ett fideikommiss och ett bolag — tillsammans i klar majoritet i fråga om delaktighetstal, och dessa båda skulle alltså enligt föreliggande förslag mot samtliga övrigas önskan kunna upplåta fiske inom

Lag om fiskevårdsområden m. m.

området, om man bildade ett fiskevårdsområde. Inom föreningens område utnyttjas fisket mycket litet av de två stora delägarna men i mycket hög grad av yrkesfiskare och binäringsfiskare, och det är naturligtvis inte i deras intresse — i flertalets intresse — att bilda ett fiskevårdsområde med de risker som detta kan innebära. Men enligt nu föreliggande förslag kan något mer än en tredjedel av delägarna enligt 6 § tvinga de övriga att bilda ett fiskevårdsområde. Enligt min mening borde man kunnat ha kvar de anslutningsbestämmelser som ingår i 1913 års lag.

Reservationens förslag till lydelse av 10 § om upplåtelse av fiske ger betydligt bättre skydd för den enskilde, då man ju där kräver två tredjedels majoritet såväl i fråga om delaktighetstal som huvudtal.

I 11 § har man genom utskottets formulering fått en väsentlig förbättring i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag när det gäller full upplåtelse av fiskerätten. Men enligt min mening borde det ha funnits vetorätt för varje delägare, även om fisket »saknar betydelse för delägarnas försörjning».

Att helt avstå från fiskerätten innebär självfallet en inskränkning i äganderätten och kan få betydelse t. ex. vid försäljning av fastigheten. Den som i överensstämmelse med 11 § tvingas avstå från egen fiskerätt genom att han inte utnyttjar den kan vid försäljning till en annan person, som skulle ha utnyttjat fisket, naturligtvis inte få ut samma pris som om fisket fortfarande tillhört fastigheten ograverat. Den som köper fastigheten, kanske en yrkesfiskare, får i det fallet inte utnyttja sitt eget vatten för att fiska.

Jag skulle alltså önska, att sista meningen i utskottets förslag till 11 § utgått. Det skulle ha inneburit absolut veto mot full upplåtelse.

Herr talman! Trots att mina önskemål inte helt har tillgodosetts i reservationen av herrar Ebbe Ohlsson och Tures-

son vill jag ändå yrka bifall till reservationen, då det ju finns utsikter att en majoritet av kammaren kommer att ansluta sig till den.

I detta anförande instämde herr *Svensson* i Krokstorp (h).

Herr **LEVIN** (s):

Herr talman! Syftet med föreliggande lagförslag är att bringa bättre ordning i fiskeförhållandena, främst i våra oskiftade men också i våra skiftade fiskevatten.

Delaktighet i fiske kan aldrig helt jämföras med fastighetsinnehav. Fisket i en skiftad eller oskiftad sjö är alltid på sätt och vis en gemenskap, och den ena delägarens sätt att utnyttja fisket kommer alltid att påverka de andra delägarnas möjligheter.

Enigheten om behovet av den nya lagen är nära nog enhällig hos såväl remissinstanser som alla av frågan berörda parter. Utskottet hälsar därför det nya lagförslaget med tillfredsställelse, och utskottet kan inte biträda förslaget i en av motionerna om avslag och ny utredning.

Denna fråga har utretts både länge och grundligt under de senaste tjugo åren, och det förslag som nu föreligger är det fjärde omarbetade förslaget i ordningen. Man har emellertid i utskottet varit fullt medveten om att vi här rör oss på ett mycket ömtåligt och besvärligt område och att lagstiftningen närmast får ses som ett försök och ett experiment. Utskottet understryker också, att utvecklingen måste följas med den allra största uppmärksamhet och att justeringar och kompletteringar, om de visar sig befogade, måste vidtagas utan dröjsmål. Vi måste med andra ord se till att lagen inte, som fallet var med 1913 års lag om gemensamhetsfiske, blir en lag på papperet. Denna lag från 1913 har under sin 40-åriga tillvaro inte betytt någonting för bildandet av gemensamhetsfiske. Om man undantar ett litet

Lag om fiskevårdsområden m. m.

område i Kalmar län, så har vi inte fler gemensamhetsfiske än som kan räknas på båda händernas fingrar.

Men även om utskottet i stort sett har tillstyrkt propositionen, har utskottet ändå föreslagit ett par mindre justeringar. Ändringarna gäller bland annat 6 §, där utskottet föreslår att man i vissa fall skall kunna bilda ett fiskevårdsområde även då fisket hör till endast en fastighet. Vidare gäller det 11 §. Där föreslår utskottet utvidgad vetorätt mot upplåtelse av fiske utöver vad som föreslagits i propositionen.

En annan fråga, som det under utredningsarbetet har stått mycken diskussion om och som även tagits upp i en motion, är bestämmande av delaktigheten. I två föreliggande motioner har man begärt, att ändringar skulle göras, så att bestämmelserna vid uppskattning enligt jorddelningslagen skulle komma till användning. Så långt har emellertid ingen i utskottet velat gå. Vi har ansett att införande av jorddelningslagens regler vid fastställande av delaktigheten skulle bli en orimligt dyr och omständlig historia.

Även om motionärerna framfört vissa betänkligheter mot vad som föreslagits i propositionen när det gäller fastställande av delaktighet, har utskottet sökt att klara den saken genom att göra vissa små justeringar i Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet föreslår exempelvis, att man i tillämpningsföreskrifterna skall införa en bestämmelse om att frivilliga överenskommelser om hur delaktigheten skall fördelas, skall göras skriftligt. De två reservanterna däremot har ansett, att denna bestämmelse borde skrivas in i lagen.

För att understryka att bildandet av ett fiskevårdsområde alltid är en delägarnas egen angelägenhet har initiativet lagts helt hos delägarna. I tidigare förslag har man varit inne på tanken, att hushållningssällskapen och fiskeritjänstemännen också skulle ha initiativrätt, men detta har alltså nu slo-

pats, och nu kräves initiativ från delägare för att bilda ett fiskevårdsområde.

Motionsvis har också framförts förslag om att fiskevårdsområden under inga förhållanden skall få bildas, om detta kan bli till förfång för någon delägare. Utskottet har inte kunnat biträda detta förslag. Vi har inom utskottet varit på det klara med att bildandet av fiskevårdsområde alltid innebär ett visst tvång för delägarna, och att man därför näppeligen kan gå så långt som att skriva in att fiskevårdsområden aldrig kan bildas, om de blir till förfång för någon delägare. Det kan ju t. ex. vara så, att det bildas ett fiskevårdsområde och att delägarna därefter under en viss övergångstid inte kan utnyttja fisket, därför att man gör försök med rotenonbehandling för att utrota ogräsfisken och därefter inplantera ädlare fisk. Då blir det ju nödvändigt med en övergångsperiod på ett eller annat år, då det råder totalt fiskeförbud i sjön. Då kan man ju säga att detta blir till förfång för delägarna, men det är endast tillfälligt och i längden tjänar alla på arrangemang.

Vad beträffar propositionens förslag om upplåtelseregler har utskottet ansett att dessa regler bör skärpas. Utskottet går sålunda ett steg längre än propositionen och föreslår en ändring av 11 § när det gäller vetorätt mot dylik upplåtelse. Sådan vetorätt bör enligt utskottets mening tillkomma alla sådana delägare, för vilka fisket är av betydelse för deras försörjning. Jag tror dock, att med den utformning som 11 § har fått har man tillgodosett alla berättigade krav när det gäller restriktiviteten vid upplåtelse.

Vad slutligen beträffar frågan om bidrag till bildande av fiskevårdsområden anser utskottet, att tillkomsten av dylika kan få stor allmän betydelse, även om fiskevårdsområdet alltid är en delägarnas enskilda angelägenhet. Det är därför inte orimligt att bidra från

Lag om fiskevårdsområden m. m.

det allmänna utgår för bildande av dylika fiskevårdsområden. Detta har föreslagits i propositionen och understrukits i utskottsutlåtandet. I propositionen föreslås att för detta ändamål skall kunna användas regleringsmedel från enligt vattenlagen utdömda s. k. fiskeavgifter. Utskottet instämmer helt i detta förslag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Om behovet av rationellt ordnad fiskevård kan väl endast råda en mening. Föreliggande förslag till lag om fiskevårdsområden bör kunna bli ett verksamt medel för att åstadkomma bättre förhållanden på detta betydelsefulla område. Det är självklart en känslig fråga att åstadkomma en rättvis och rimlig avvägning mellan å ena sidan den enskildes berättigade krav på rättssäkerhet och självbestämmanderätt och å andra sidan den sådana ordning, som ur allmän synpunkt sett kan befrämja en rationell fiskevård.

Det är möjligt att detta lagförslag inte till alla delar uppfyller dessa krav, men i så fall får man väl, som ju också utskottet förutsätter, hoppas att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet skall följa utvecklingen på detta område och vidta de åtgärder, som kan behövas för att rätta till eventuella missförhållanden. Det finns ju också möjligheter för riksdagen att sedermera återkomma med önskemål om erforderliga justeringar i lagen.

Slutsatsen av dessa mina reflexioner blir att förslaget är acceptabelt, och detta särskilt efter de kompletteringar utskottet föreslår i fråga om villkoren för upplåtelse av fisket genom en utvidgning av vetorätten utöver vad som föreslås i propositionen. Denna utvidgning betraktar vi i centerpartiet som synnerligen betydelsefull, då den i väsentlig grad skyddar den bofasta be-

folkningens rätt att utnyttja sitt eget fiske.

Även i fråga om bestridandet av kostnaderna för bildandet av fiskevårdsområden har utskottet genom sin skrivning enligt vår mening funnit en någorlunda tillfredsställande lösning.

Till slut vill jag med tillfredsställelse konstatera, att man återfinner representanter för alla de i utskottet representerade partierna — alltså även från högern genom herr Wachtmeisters uttalande — bakom utskottets förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Tillsammans med herr Sveningsson i första kammaren står jag för en avslagsmotion. Jag skall gärna erkänna att utskottets skrivning och utförliga motivering undanröjer en del av de farhågor man har rätt att hysa inför detta i enskildas rättsförhållanden kraftigt ingripande lagförslag. Särskilt i fiskevårdsområden gränsande till frifiske, såsom t. ex. i Hjälmaren och Vättern, kan allvarliga övergrepp ske med lagens hjälp genom beslut om tvångsåtgärder, såsom bl. a. fridlysning, utarrendering eller s. k. tillskott för fiskevårdande åtgärder. I sådana fall kan inte blott en fiskeägare berövas varje rätt, utan denna kan därtill i praktiken komma det i dessa hänseenden oansvariga frifisket indirekt till godo på ägarens bekostnad.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Av herr Levins anförande nyss framgick vad jag som utskottsledamot visste förut, nämligen att utskottet i vissa punkter inte var tillfredsställt med den föreslagna lagen och därför sett sig nödsakat att dels i utlåtandet göra vissa uttalanden rörande hur lagen skall tolkas och dels förutsetta att man i blivande tillämpnings-

Lag om fiskevårdsområden m. m.

föreskrifter tar in andra sådana detaljer. Jag är inte tillräckligt erfaren här för att kunna bedöma om detta kan anses lämpligt och praktiskt, men det förefaller väl rimligt att man, när man gör en lag, från början försöker få den så bra som möjligt. Att göra de få enkla justeringar detta skulle ha krävt hade givetvis varit mest tilltalande.

Som jag redan sagt är vi fullt överens om behovet av en lagstiftning. Vi är fullt överens om att man skall försöka främja tillkomsten av fiskevårdsområden. Men då gäller det att inte utforma lagen så, att den verkar avskräckande på dem som skall ingå i områdena på grund av den risk de löper att förlora fiskerätten. Gör man lagen avskräckande i det avseendet är det risk för att den, som herr Levin uttryckte det, bara blir en lag på papperet.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav först propositioner på bifall till eller avslag å det i motionerna I: 533 och II: 657 framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 50; och avslag kammaren detta yrkande.

Härefter upptogs beträffande det i punkten A i utskottets hemställan avsedda förslaget till lag om fiskevårdsområden varje stadgande, i fråga om vilket under överläggningen framställdts annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

2 §

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av ifrågavarande paragraf i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i tredje lagutskottets föreliggande förslag till lag om fiskevårdsområden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkänt paragrafen i den av utskottet föreslagna lydelsen.

8 § första stycket

Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av detta stycke i utskottets föreliggande lagförslag, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag.

8 § andra stycket

Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av förevarande stycke i utskottets lagförslag, dels ock på godkännande av lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 8 § andra stycket i tredje lagutskottets föreliggande förslag till lag om fiskevårdsområden, röstar

Den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt lagrummet i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 39 nej, varjämte 4 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt utskottets förslag till lagrummets avfattning.

10 §

Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av 10 § i utskottets föreliggande lagförslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Turesson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna godkänner 10 § i tredje lagutskottets föreliggande förslag till lag om fiskevårdsområden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna godkänt paragrafen i den lydelse, som föresla-

gits i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Turesson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 149 ja och 42 nej, varjämte 3 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså godkänt utskottets förslag till paragrafens avfattning.

Utskottets hemställan under punkten A i övrigt

Bifölls.

Punkten B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 30

Föredrogos vart för sig tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående byggnadsforskningsavgift, m. m., och

nr 11, i anledning av motioner angående komplettering av direktiven för hyreslagskommittén, m. m.

Kammarerna biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 31**Den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Den domstolsmässiga prövningen av atomkraftfrågor

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag har självfallet inte tänkt att vid denna tidpunkt ta upp någon längre debatt om dessa spörsmål, även om jag inte är nöjd med utskottets utlåtande.

Vi har i motionen pekat på den oro befolkningen i Farstaområdet känner inför placeringen av Ågesta-verket, något som är helt naturligt med tanke på de ganska begränsade erfarenheterna på detta område, inte bara i vårt land utan även internationellt. Jag förstår mycket väl att människor kan ifrågasätta klokheten i att förlägga det första försöket med en högttemperaturreaktor så nära en utbredd bebyggelse.

Mot bakgrunden av denna oro har vi ansett att de gynnsammaste psykologiska förutsättningarna för en utbyggnad av atomkraftverket skapas, om det sker en domstolsmässig prövning av säkerhetsfrågorna som helhet och inte som nu endast en prövning i administrativ ordning härvidlag, under det att vissa andra frågor provas av vattendomstol.

Utskottet har ansett att det för närvarande inte bör göras någon ändring med hänsyn till den ringa erfarenheten av nuvarande ordning. Detta skäl tycker jag snarast talar för ett bifall till motionen, men jag inser det utsiktslösa i att nu ställa ett yrkande om bifall till motionen. Frågan återkommer säkerligen på riksdagens bord.

Jag har, herr talman, alltså intet yrkande.

Vidare anfördes ej.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 32

Föredrogos vart efter annat

tredje lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om beredande av tillfälle för de kyrkliga myndigheterna att yttra sig över planförslag enligt byggnadslagstiftningen; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kro-noegendomar, m. m., såvitt angår Runby Nedra 1^a i Stockholms län och Rya skog i Göteborgs och Bohus län.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 33

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 154, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, med förslag till lag angående ändring i lagen om val till riksdagen m. m.

§ 34

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 126, angående organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten, m. m., och

nr 131, angående vissa organisationsfrågor inom skolväsendet m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 35

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 774, av fru *Sandström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116, angående ianspråktagande av viss del av de Längmanska donationsmedlen.

Denna motion bordlades.

§ 36

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 2.20 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 8 april

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 1 innevarande april.

§ 2

Föredrogs var för sig och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner:

nr 126, angående organisationen av den statliga centrala rationaliseringsverksamheten, m. m., och

nr 131, angående vissa organisationsfrågor inom skolväsendet m. m.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den på bordet vilande motionen nr 774.

§ 4

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder i anledning av brister i arbetarskyddslagen, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Föredrogs herr *Larssons* i Hedenäset vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående ändring av vissa bestämmelser i vattenlagen, avseende vattenkraftens utbyggnad.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Beträffande riksdagsarbetet under tiden närmast efter påsk vill jag erinra om att kamrarna, såsom tidigare meddelats, åter sammanträder onsdagen den 20 april kl. 14.00 för bordläggning av inkomna ärenden samt för anställande av gemensam votering. Arbetsplena fredagen den 22 april avses skola börja kl. 11.00. Under den därpå följande veckan kommer bordlägningsplena att anordnas tisdagen den 26 april kl. 16.00 och arbetsplena onsdagen den 27 april kl. 10.00. Tid för plena fredagen den 29 april kommer senare att meddelas.

§ 7

Statsbidrag till särskilda ålderdomshem för alkoholiserade äldre

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 51, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till särskilda ålderdomshem för alkoholiserade äldre.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Liksom man på ungdomsvårdens område har bekymmer och problem med klientelblandningen, så har man liknande besvär också inom äldreomsorgen. För båda områdena utgör de alkoholiserade ett besvärligt problem. Och både bland ungdomen på våra ungdomsvårdsskolor och bland de gamla på våra ålderdomshem har antalet alkoholiserade ökat i hög grad.

Vem skall ta hand om dessa alkoholiserade äldre? De särskilda vårdhem för bl. a. detta klientel, som socialvårdskommittén föreslog, har socialmi-

Omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag

nistern inte velat ordna. Till vårdanstalterna för alkoholmissbrukare kan dessa gamla givetvis skickas, men det blir bara för en kortare tidsperiod. Kan man inte ha kvar dem på ålderdomshemmen, så har landstingen i princip skyldighet att ta hand om dem, menar socialstyrelsen i sitt yttrande, men tillägger, att enligt socialhjälpslagen skulle landstingen ej behöva ta på sig nya uppgifter. Socialstyrelsen säger mycket riktigt, att här står uppgift mot uppgift.

Men, ärade kammarledamöter, när nu staten årligen tar in väldiga summor på alkoholbeskattningen, då måste väl ändå staten till huvudsaklig del bära kostnaderna för spritens skadeverksamhet.

Här har vi nu genom samverkan av kommuner i Malmöhus län åstadkommit ett vårdhem för alkoholiserade gamla, beläget i Klågerups samhälle. Det torde vara det första i landet. Dess klientel har kommit från såväl Skåne som Blekinge och Småland. Jag tycker att här borde ingen tvekan råda om att staten har skyldighet att träda hjälpende emellan, så att ifrågavarande vårdhem kan fortsätta sin verksamhet.

Vi, motionärer från alla de fyra demokratiska partierna, yrkar på ändring i bestämmelserna, så att det ifrågavarande vårdhemmet för alkoholiserade gamla skulle kunna få anslag från »Bidrag till anordnande av erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare, m. m.» Statsutskottet har inte helt tillstyrkt motionen men förordar att de provisoriska bestämmelserna om de störande vårdtagarnas behandling och frågan om det ekonomiska ansvaret för denna vårdform blir föremål för översyn och närmare prövning, vilket i skrivelse till Kungl. Maj:t skall ges till känna.

Här är nu inget annat att göra än att yrka bifall till statsutskottets förslag, men jag vill göra det tillägget, att denna omprövning bör ske skyndsamt. Problemet är så stort, att ett längre dröjsmål med uppklarande av ansvaret

för dessa alkoholiserade gamla innebär väldiga risker.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp), *Nilsson* i Bästekille (h) och *Nilsson* i Lönsboda (fp), fröken *Karlsson* (h) samt herrar *Gustafsson* i Bogla (s) och *Carlsson* i Huskvarna (fp).

Yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till statistiska centralbyrån, såvitt avser avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet, omkostnader samt särskilda undersökningar,

nr 53, i anledning av väckta motioner om ersättning till värnpliktige Bengt-Olov Cedergren från anslaget Ersättning i anledning av kroppsskada, ådrag under militärtjänstgöring m. m.,

nr 54, i anledning av väckt motion om utbetalning till f. holländeriarbetaren G. V. Strid av visst belopp utöver från riks försäkringsanstalten erhållen livränta, och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till lärarhögskolan i Malmö.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9**Omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av väckta motioner angående en omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag.

Omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 418 av herr *Mattsson* samt II: 501 av herrar *Gustafsson* i Kårby och *Svensson* i Stenkyrka hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av möjligheterna till omläggning av företagsbeskattningen i syfte att underlätta de mindre företagens konsolidering och självfinansiering».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 418 av herr *Mattsson* samt II: 501 av herrar *Gustafsson* i Kårby och *Svensson* i Stenkyrka om utredning rörande viss omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Söderquist*, *Bengtson*, *Mattsson*, *Stefanson*, *Kollberg*, *Magnusson* i Borås, *Darlin*, *Stenberg* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 418 och II: 501 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid en kommande allmän översyn av skattesystemet särskilt undersöktes sådana reformer av beskattningsreglerna som kunde underlätta de mindre företagens konsolidering och möjligheter till självfinansiering.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande betänkande har utskottets borgerliga ledamöter reserverat sig för bifall till motionerna nr 418 i första kammaren och 501 i andra kammaren. I dessa motioner har frågan om en omläggning av beskattningsreglerna för den mindre företagsamheten underställts riksdagens prövning. Man har yrkat på en skyndsamt utredning av möjligheterna att inom beskattningens ram underlätta de

mindre företagens konsolidering och självfinansiering.

Som i motionerna påpekas föreligger vissa skillnader i beskattningshänseende mellan å ena sidan bolag och å andra sidan enskilda rörelseidkare. I båda fallen resulterar dessa beskattningsregler i en enligt vårt förmenande för hård beskattning av de mindre företagen, som har en lägre skattekraft. Den vanligaste företagsformen bland småföretagare är ju inregistrerade handelsfirmor. Olägenheten för dessa i beskattningshänseende är, att hela den vinst som uppkommer av rörelsen påföres firmainnehavaren, medan hänsyn inte tas till företagets ekonomi och bärkraft.

Det är just på ifrågavarande område som motionärerna och reservanterna vill få till stånd en utredning för att pröva förutsättningarna för att komplettera vår nuvarande företagsbeskattning med regler, som för småföretagen möjliggjorde en ökad konsolidering och självfinansiering. Självfinansieringen spelar en avgjord roll för företagen när det gäller att hävda sig i den allt hårdare konkurrensen. Kreditsvårigheter och höga räntor har försatt många småföretag i våra dagar i bekymmersamma lägen, där valet många gånger står mellan att lägga ned rörelsen eller att kämpa vidare med de befintliga svårigheterna.

Med den betydelse som småföretagsamheten har både ur sysselsättnings-synpunkt och i produktionshänseende borde det inte vara en främmande uppgift för samhället att vidtaga åtgärder som lättade skattetrycket. En betydande sådan möjlighet står att vinna inom beskattningens område, därest beskattningen kompletterades med regler som gjorde det möjligt för företag i form av inregistrerade handelsfirmor att i beskattningshänseende behandlas som juridiska personer men där en uppdelning ändå skedde mellan företagarens och företagets ekonomiska bärkraft. Företagaren komme i det hänseendet

Omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag

att betraktas som anställd i egen rörelse. Företaget men inte företagaren kommer därför att belastas med vissa avgifter till ATP, sjukförsäkring m. m.

Det som av mig här antytts är ju bara en möjlighet att åstadkomma en ändring till det bättre, men om en utredning kommer till stånd skulle den säkerligen kunna visa på många andra vägar som skulle leda till åsyftat resultat.

Inför den utveckling, som vi nu har att emotse på det handelspolitiska området, och med hänsyn till behovet av att skapa arbetstillfällen inom landet kan man inte bortse från den viktiga roll som småföretagsamheten spelar i vårt samhällsekonomiska liv. Särskilt vill jag understryka att genom den utveckling, som förestår på landsbygden och i mindre tätorter, kommer småföretagsamheten att få en alltmer livsavgörande betydelse.

Det gäller därför i dag att skapa ett gynnsammare ekonomiskt klimat för småföretagsamheten inom landet, ett klimat som kan ge grogrund och utvecklingsmöjligheter. Därvidlag kan åtgärder just på företagsbeskattningens område ha en starkt bidragande verkan. Vad vi där är beredda att göra för att åstadkomma så gynnsamma villkor som möjligt för företagsamheten kan ha mycket stor betydelse.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkan- det fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Såsom den föregående talaren sade föreligger det en viss skillnad mellan beskattningen av bolag och ekonomiska föreningar samt beskattningen av enskilda rörelseidkare, men denna skillnad är inte bara av det slag som han här angav. Det finns för den enskilde företagaren förmåner i beskattningshänseende som herr Eriksen i Bäckmora inte redovisade.

Det är riktigt att den enskilde företagaren inte har samma möjligheter som bolag och ekonomiska föreningar när det gäller avskrivningar o. d. och inte heller samma möjligheter till investeringar i konjunkturutjämnande syfte. Men de mindre företagarna har i fråga om statsskatten en fördel som inte kommer bolag och ekonomiska föreningar till godo. Det är nämligen först vid ett taxerat belopp av 65 000 kronor som statsskatten slår lika för den enskilde företagaren och bolagen, alltså med 40 procent, och upp till denna inkomstnivå kommer bara ett fåtal av de fysiska personer som är rörelseidkare. En stor del av de enskilda företagarna har följaktligen härvidlag en fördel i beskattningshänseende. Man räknar med att 15 procent av de enskilda rörelseidkarna har inkomster som överstiger 20 000 kronor och 5 procent inkomster överstigande 30 000 kronor. Även många av de övriga, som inte kommer upp till 65 000 kronor har denna fördel i fråga om statsbeskattningen.

Nu föreslår motionärerna och reser- vanterna att det skall företas en utredning i akt och mening att åstadkomma ökade möjligheter att lätta beskattningen för dessa mindre företagare för att de skall kunna, som det heter, konsolidera sin ställning och finna en form för självfinansiering. Men när läget för de mindre enskilda rörelseidkarna är sådant som jag här påpekat, så ligger det i sakens natur att de inte skulle kunna utnyttja de möjligheter som eventuellt kunde öppnas genom den utredning som man pläderar för. Den största delen av den inkomst, som dessa enskilda rörelseidkare redovisar, går ju åt till deras egna levnadsomkostnader. Införandet av ytterligare möjligheter till konsolidering via beskattningen skulle alltså bara ytterst innebära ett uppskov med beskattningen av belopp som användes för konsumtion. För övrigt har ju frågan om denna beskattning varit föremål för utredning.

Omläggning av företagsbeskattningen såvitt avser mindre företag

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Innan jag går ned från talarstolen skulle jag vilja påpeka en sak, herr talman, nämligen att det skulle vara ytterst svårt att skilja på mindre och större företagare och finna en beskattningsform, som särskilt gynnade de mindre. Var skulle gränsen gå?

Herr Eriksson i Bäckmora sade, att den nuvarande lagstiftningen innebär en olägenhet i det att vinsten påföres innehavaren av ett företag. Det är första gången jag hör, att det är en olägenhet att man får del av den vinst, som man är berättigad till! Vem skulle annars ha vinsten i ett företag om inte innehavaren? Det är enligt mitt sätt att se inte någon nackdel; det måste vara en fördel.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik argumenterar i denna fråga så att man nästan får det intrycket, att han redan nu har satt i gång den utredning, som vi motionärer och reservanter har begärt. Det siffermaterial som herr Andersson i Essvik begagnar talar snarare för ett bifall till motionerna än för ett avslag, ty om man använder det på rätt sätt belyser det bara det förhållande, som vi i motionerna har påvisat och som vi önskar att genom nya beskattningsregler få en ändring av.

Det finns ändå, herr Andersson i Essvik, många små företag här i landet, som inte har något nämnvärt varulager att göra nedskrivningar på. De har heller inte så mycket kapital nedlagt i maskiner, att de kan göra några avskrivningar i detta hänseende. För dessa grupper kan man därför inte, om man skall ta hänsyn till företagens skattekraft, tillämpa vare sig den nuvarande bolagsbeskattningen eller den nuvarande beskattningen för fysiska personer. Därför menar vi, att man på grund av den särställning, som många av dessa

småföretag intar, måste komplettera den nuvarande företagsbeskattningen med regler, som just tar hänsyn till dessa speciella förhållanden och ger de mindre företagen möjlighet till en ökad konsolidering och självfinansiering.

Herr Andersson i Essvik påpekar också, att vi alldeles nyligen har haft en utredning på detta område och att skäl inte föreligger att sätta i gång en ny. Vad har hänt sedan år 1955, då riksdagen senast tog ställning till beskattningsreglerna för de enskilda företagen? Vi har fått åtskilliga pålagor på den mindre företagsamheten liksom på all annan verksamhet. Jag vill erinra om att vi har fått räntehöjning i två omgångar, vi har fått ATP och omsättningsskatt.

Sedan frågar herr Andersson i Essvik, var man skall dra gränsen mellan större och mindre företag. Vi menar, att det är just här som vi skall ha en utredning som skall arbeta på att komma fram till ett resultat, som löser detta viktiga problem.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Det siffermaterial som jag har redovisat är riktigt och det styrker vad jag har sagt och vad herr Eriksson i Bäckmora inte heller har kunnat bestrida, nämligen att det största antalet enskilda rörelseidkare har så låga inkomster, att man räknar med att dessa åtgår till täckande av levnadskostnaderna. En åtgärd i den riktning, som herr Eriksson i Bäckmora åsyftar, skulle följaktligen inte kunna förverkligas, därför att företagen först och främst måste använda sina tillgångar för att kunna leva. Det finns kanske en möjlighet, och den vore att man skulle införa någon egendomlig beskattningsregel som innebure, att vad en rörelseidkare förtjänar skulle beskattas lindrigare än inkomster i övrigt. Det vill väl ändå herr Eriksson i Bäckmora inte vara med om. En sådan re-

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

gel skulle ytterst innebära, att t. ex. jordbrukarna skulle få vara med och betala en del av kostnaderna.

medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 99 ja och 95 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik, som är utskottets talesman här, redovisar ändå inte hela utskottsbetänkandet på denna punkt. Han talar om att de mindre företagens inkomster bara förslår till deras levnadsomkostnader. I detta utskottsbetänkande som hr Andersson citerar står det emellertid »levnadsomkostnader och skatter». Det är i fråga om det sistnämnda, som vi hävdar att åtgärder skall vidtagas som underlättar för dessa småföretagare att få en bättre konsolidering och självfinansiering.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eriksson i Bäckmora begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering

§ 10**Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner angående viss reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 14 av herr *Svärd* och II: 22 av herr *Darlin m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om en skyndsam utredning i syfte att så ändra beskattningsreglerna i fråga om värdeminskningsavdrag å byggnader, som ingår i rörelse, att större värdeminskningsavdrag får göras under de första åren efter byggnadens uppförande»;

B) de likalydande motionerna I: 32 av herr *Lundström m. fl.* och II: 41 av herr *Ohlin m. fl.*, vari bl. a. hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om utredning i syfte att anpassa beskattningsreglerna i fråga om värdeminskningsavdrag å byggnader, som ingår i rörelse, så att större värdeminskningsavdrag kan göras under de första åren efter uppförandet»; ävensom

C) de likalydande motionerna I: 120 av herr *Mattsson* och II: 142 av herr *Wahrendorff*, vari hemställts »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning av frågan om en sådan anpassning av värdeminskningsavdragen för byggnad som ingår i rörelse att förhållandevis större avdrag

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

medgives de första åren sedan byggnaden blivit uppförd».

Såvitt avsåge de likalydande motionerna I: 32 och II: 41 hade utskottet i detta betänkande endast upptagit det yrkande, som ovan återgivits. I övrigt hade dessa motioner behandlats i utskottets betänkande nr 37.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 32 av herr Lundström m. fl. och II: 41 av herr Ohlin m. fl., såvitt motionerna behandlades i förevarande betänkande, de likalydande motionerna I: 14 av herr Svärd och II: 22 av herr Darlin m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 120 av herr Mattsson och II: 142 av herr Wahrendorff, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning i syfte att anpassa beskattningsreglerna i fråga om värdeminskningssavdrag å byggnader, som ingå i rörelse, så att större värdeminskningssavdrag finge göras under de första åren efter uppförandet.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson, Einar Eriksson och Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Oscar Carlsson, Sundström, Brandt* i *Aspabruk, Allard, Kärlander* och *Andersson* i *Essvik*, vilka ansett att utskottet bort hemställa

1) att de likalydande motionerna I: 14 av herr Svärd och II: 22 av herr Darlin m. fl.,

2) att de likalydande motionerna I: 32 av herr Lundström m. fl. och II: 41 av herr Ohlin m. fl., såvitt motionerna behandlades i förevarande betänkande, samt

3) att de likalydande motionerna I: 120 av herr Mattsson och II: 142 av herr Wahrendorff,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **ANDERSSON** i *Essvik* (s):

Herr talman! Med lottens hjälp står den ena halvan av bevillningsutskottet för betänkandet, den andra halvan, de som hade otur i lotteriet, för reservationen.

I motioner från de tre borgerliga partierna hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning i syfte att ändra beskattningsreglerna i fråga om värdeminskningssavdrag å byggnader som ingår i rörelse.

Avdrag för kostnad å byggnad, som användes i ägarens rörelse, får i regel åtnjutas i form av årliga värdeminskningssavdrag. Byggnadskostnaden kan även helt få avdragas under det år då utgiften har gjorts, om det är fråga om tillfällig byggnad med kort livslängd. Värdeminskningssavdraget beräknas till viss procent av byggnadens värde, mest beroende på svårigheter att styrka den faktiska anskaffningskostnaden.

Storleken av procentsatserna för beräkning av värdeminskningssavdraget har i praxis gjorts beroende av utredningar om byggnadernas livslängd. I vissa fall har värdeminskning med 4 procent av anskaffningsvärdet medgivits. Utan vidlyftigare utredning torde avdrag för värdeminskning av fabriksbyggnader medgivas med 2 å 3 procent av anskaffningsvärdet.

Utskottet, som tillstyrkt motionsyrkandena, framhåller det angelägna i att högre värdeminskningssavdrag å byggnader kommer till stånd de första åren efter byggnadens uppförande. Det åberopar därvid att byggnadens värde sjunker kraftigast de första åren. Utskottet påpekar vidare, att det i våra grannländer medgives större värdeminskningssavdrag det första året än senare. I Danmark t. ex. medgives full avskrivning under loppet av 24 år. Den högsta avskrivningsprocenten kommer under de första åren. Det planerade ekonomiska samarbetet i Europa kräver också ökad konkurrensförmåga av de svenska företagen.

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

Allt talar, enligt utskottets betänkande, för att avskrivningsreglerna för denna typ av byggnader ändras till företagens fördel. Annars kunde man befara att en viss potentat skulle ta bofinken!

De socialdemokratiska reservanternas har inte kunnat följa med i galoppen. Frågan har ju även varit föremål för riksdagsbehandling de två senaste åren, utan att yrkandena har bifallits. Den behandlades för övrigt även av företagsbeskattningskommittén i dess betänkande 1954. I fråga om avskrivning å byggnader var kommittén av den uppfattningen, att när det gällde långvariga investeringar så var det motiverat att kostnaderna fördelades på längre tidsperioder än när det gällde maskiner och inventarier.

Det torde även behöva påpekas, att de 1955 genomförda ändringarna i företagsbeskattningen medförde en uppmjukning av bestämmelserna om värdeminskningssavdrag å byggnader i rörelse. Därvid markerades tydligare den vikt som borde tillmätas byggnadernas livslängd.

Den borgerliga trion får väl inte helt bortse ifrån, att det även har införts bestämmelser som giver företagen ökade möjligheter att göra avsättningar till investeringsfonder. Jag har den uppfattningen, att dessa investeringsfonder utgör ett värdefullt komplement till avskrivningsreglerna, främst när det gäller byggnader.

Det verkar som om man inom den borgerliga delen av bevillningsutskottet vore rädd för att företagen i Sverige skall komma i underläge i förhållande till de övriga nordiska länderna i det förestående nordiska samarbetet i Europa. Så illa ställt är det väl ändå ej med våra företagare. Produktionsresultatet visar väl något annat. Det är riktigt, som motionärerna påpekat, att de svenska reglerna om avskrivning på byggnader i rörelse inte är lika liberala som våra grannländers. Men det måste

vara felaktigt att vid en bedömning av läget endast ta hänsyn till en av de faktorer som påverkar beskattningen. Andra faktorer, som påverkar beskattningen, är i Sverige förmånligare för företagen än i de andra nordiska länderna.

Ser man beskattningen i dess helhet, kan man inte säga att företagen i Sverige har hårdare beskattning än företagen i de nyssnämnda länderna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Ändrade beskattningsregler i fråga om värdeminskningssavdrag för byggnader, som ingår i rörelse, så att större avdrag får göras under de första åren efter byggnadernas uppförande, är ett krav som vi i folkpartiet har rest vid 1958 och 1959 års riksdagar och även nu återkommer med. Vi kan inte förstå varför man inom regeringspartiet är så obenägen att stödja detta utredningskrav. Ju längre tiden går, ju starkare blir faktiskt vår motivering; detta av olika anledningar.

Näringslivets konsolideringsbehov talar tydligt för att avskrivningsreglerna måste utformas så, att en högre avskrivningsprocent kan tillämpas under de första åren. Det är fullt klart att värdet på en byggnad sjunker snabbare under de första åren. Det är alltid angeläget att så mycket som möjligt lindra initialsvårigheterna. I detta sammanhang bör vi ha i åtanke nystartade företags möjligheter att konkurrera på lika villkor.

I våra grannländer har man redan insett detta och där är man klar med en lagstiftning i denna riktning. I Danmark tillåter man, som reservanternas talesman har refererat, betydligt snabbare avskrivning på byggnader som används i rörelse. Där är det möjligt att avskriva en byggnad på 24 år, i Sverige kan detta ta den dubbla tiden. I Danmark får man under de fyra första åren

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

avskriva 12½ procent per år av byggnadens anskaffningsvärde. I Finland har man sedan 1958 rätt att avskriva 30 procent av anskaffningsvärdet under de första fyra åren.

Det mest angelägna och bärande motivet till vårt krav på en utredning är i dagens läge det förhållandet att vi måste på allvar göra oss konkurrenskraftiga inför det förestående ekonomiska samarbetet i Europa. Vi måste på allt sätt visa företagen att vi har en positiv vilja att för dem underlätta en framgångsrik produktionsutveckling. Gör vi inte detta, kan vi heller inte begära att vårt näringsliv skall klara alla de svårigheter som kan komma att uppstå inför det nya »Handelseuropa», som vi alla arbetar så intensivt för.

I olika sammanhang och vid varje tillfälle som europamarknaden kommer på tal vittnar vi om positivitet. När vi nu i praktisk handling skall göra något av denna positiva inställning, stegrar sig regeringspartiet och försöker finna alla tänkbara skäl för avslag, även när det gäller ett så, låt mig säga, försynt krav som en utredning med uppgift att försöka anpassa lagstiftningen till ett smidigare och rättvisare tillvägagångssätt för värdeminskningsavdraget.

Reservanterna hänvisar till 1955 års beslut om företagsbeskattningen. De säger att detta beslut medförde en uppmjukning av bestämmelserna. Det var i det beslutet en vacker skrivning om att man skulle försöka få till stånd en anpassning till byggnadernas livslängd. Sedan skulle de praktiska resultaten få utvisa hur bra den där nya anpassningen blev. Men några direkt praktiska resultat har inte kunnat inregistreras.

Reservanterna anför vidare att möjligheterna för avsättning till investeringsfonderna har vidgats. Detta är riktigt men det löser inte några problem, ty rätten att disponera över dessa fonder är begränsad. Vidare säger reservanterna att man har fonder för konjunkturutjämning. Dessa är emellertid

av tillfällig natur och har ett särskilt syfte.

Man tillägger i årets reservation att vid en jämförelse med våra grannländer ter sig vår företagsbeskattning gynnsammare. Reservanternas talesman berörde men preciserade inte detta. Det är riktigt att våra regler för varulagervärdering är gynnsammare. Men då vill jag säga reservanternas talesman att vi håller på att skärpa bestämmelserna för varulagervärderingen. Och i våra grannländer är man på väg att lätta på dessa bestämmelser. Det dröjer säkert inte länge, herr Andersson i Essvik, förrän förhållandena i vårt land och i grannländerna kommer att utjämnas. I Danmark håller man på att utarbeta regler för avsättning till investeringsfonder av samma slag som vi har.

Herr talman! Vi har diskuterat detta spörsmål vid så många tillfällen att det nu kanske inte finns anledning att uppehålla sig vid det. Men vi som har lottmajoriteten i utskottet har ett bestämt krav på utredning. Bakom det kravet står oppositionen enig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik sade, att det verkade som om de svenska företagen vore rädda för konkurrensen från de andra nordiska länderna. Till det vill jag svara, att vi med hänsyn till det sätt, på vilket de övriga nordiska länderna understöder företagen särskilt nu inför sjustatsmarknadens tillkomst, kanske vi kan ha anledning att vara rädda. De höjer tullarna på varor som importeras och anslår stora belopp för att effektivisera sina exportorganisationer i syfte att hjälpa företagen.

Såsom redan nämnts har denna fråga debatterats ett flertal gånger här i kammaren, men varje gång har socialdemokraterna med knapp övertikt slagit till-

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

baka våra försök att få förbättringar till stånd. Jag skall inte åberopa alla argument som tidigare har anförts, eftersom jag har skäl att anta, att regeringspartiet även i år intar samma negativa ståndpunkt som tidigare. Jag kan dock inte underlåta att något beröra vad utskottets ordförande framhöll i denna kammare så sent som i november förra året. Som enda motiv till att riksdagen skulle inta en annan ståndpunkt än den gjort tidigare anförde herr Ericsson i Kinna de nya reglerna för investeringsfonder, vilka regler enligt herr Ericsson innebure utomordentliga avskrivningsmöjligheter. Nu är det emellertid så att företagarna måste sätta in 40 procent av kapitalet i riksbanken, och det är inte alltid de har möjlighet att göra det. En rätt att i större utsträckning göra avskrivning på fabriker måste därför i högre grad vara en stabiliserande faktor. Herr Ericsson ansåg att riksdagen följaktligen borde beskära de andra möjligheterna till avskrivningar. Detta är enligt min åsikt ett cyniskt resonemang, en uppfattning som förstärkes av den framförda synpunkten, att vinstmarginalerna blir mindre när vi går mot en hårdare konkurrens, varför de nuvarande avskrivningsreglerna är mer än tillräckliga.

Vad är det som har hänt mer än att det har blivit nya regler i fråga om investeringsfonder? Jag kanske får påminna om vad som beslutades i onsdags när det gäller varulagervärderingen. Detta betyder ökade bördor på några hundra miljoner för företagarna. Vidare har beslutats att möjligheterna till avsättningar för pensionsstiftelser slopas samtidigt som i kraftträdandet av ATP kostar hundratals miljoner och för varje år ytterligare nya hundratals miljoner. Den lättnad i fråga om företagsbeskattningen som beslutats räcker inte för att räkningen skall kunna balanseras. Herr Strängs vågskål visar en betydande övertvikt.

Man kan inte säga som utskottets ord-

förande förra året sade när denna fråga diskuterades och det hänvisades till att man vid beskattningen skulle ta ökad hänsyn till en byggnads ekonomiska livslängd: »Detta tillsammans med att våra varulagervärderingsregler och avskrivningsregler i övrigt är sällsynt gynnsamma för företagen gör, att vår företagsbeskattning är tämligen liberal.»

Trots att utskottets ärade ordförande i år inte sitter i denna kammare har jag velat anförda dessa synpunkter.

Förutom de rent skattemässiga skärpningar som inträtt måste vid den här frågans avgörande speciell hänsyn tas till europamarknaderna. Det kan inte hjälpas, herr talman, att sex- och sjustatsmarknaderna kommer igen i dessa sammanhang. Så snart det är fråga om näringspolitik och företagspolitik måste vi hädanefter ta hänsyn till att det råder nya förhållanden i Europa. Det är därvid ett stort fel och det är inför framtiden ansvarslöst att slå undan den frågan i det här sammanhanget med att när konkurrensen hårdnar får väl vinstmarginalerna krympas och då finns inget behov av några liberala avskrivningsregler.

Det är inte endast fråga om vad som är behövligt i ett läge, då vinsterna kanske uteblir, utan även om vad som behöver göras för att företagen i sådant läge skall vara konsoliderade och motståndskraftiga. Det är nu vi måste vidta åtgärder för att förebygga. Även om det är i sista minuten bör det inte hindra oss att söka rusta upp vårt näringsliv inför påfrestningarna. Jag hoppas att det inte är av prestigeskäl som regeringspartiet håller fast vid sitt motstånd mot förbättringar i detta avseende. Jag har litet svårt att förstå motståndet i detta fall, när jag sammanställer det med vad som brukar krävas för att vi skall få behålla vår fulla sysselsättning och ha — om jag får säga — arbetsmarknadspolitisk beredskap. Ty är det något utskottets förslag syftar till så är

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

det en bibehållen full sysselsättning. Vi borde väl numera också kunna vara överens om att vi inte kan klara sysselsättningen utan ett ekonomiskt starkt näringsliv.

Vad är det utskottet kräver? Helt enkelt att avskrivningsreglerna för byggnader som ingår i rörelse skall anpassas efter de praktiska förhållandena. Det krävs inte heller omedelbara åtgärder utan endast en skyndsam utredning. Med hänsyn härtill förefaller striden i den här frågan alltför prestigefylld. Det är ett känt faktum att värdeminskningen på byggnader är större de första åren, och det är väl också härför som man i våra nordiska grannländer medger större avskrivningar de första åren. Jag har svårt att förstå hur man från reservanternas sida skall kunna hävda att Sverige därvidlag intar en särställning. När man går emot utskottet borde man väl kunna bevisa att värdeminskningen i praktiken sker lineärt med en viss procent varje år. Kan inte denna bevisning presteras, bör en förklaring kunna ges varför man skall låta beskattningen följa regler, som inte har täckning i verkligheten.

Jag är förvissad om, herr talman, att vi måste inrikta oss på en omfattande nyinvestering i byggnader under de närmaste åren. Det är inte längre så att byggnaderna passar till alla slags maskiner och till vilken produktionsform som helst. Efter 25—30 år kan ofta byggnaderna inte längre användas. I regel måste nya industribyggnader uppföras för att svara mot den alltmer automatiserade driften, och det är därvid av största betydelse att möjligheter finns till relativt snabb avskrivning under de första åren. Därigenom ernår vi den bästa konsolideringen och de största förutsättningarna att klara oss i det nya läget med de ofrånkomliga omställningsproblemen.

Detta är inte en fråga som enbart berör de större industrierna, utan den torde även beröra den mindre företag-

samheten och dess möjligheter att stärka sin konkurrensförmåga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Utskottet har tillstyrkt den av mig och herr Mattsson väckta motionen. Det är kanske onödigt att taga till orda i detta ämne, men jag skulle ändå vilja lämna några synpunkter.

Utskottet har hemställt om en skyndsam utredning i syfte att anpassa beskattningsreglerna i fråga om värdeminskningssavdrag å byggnader, som ingår i rörelse, så att större värdeminskningssavdrag får göras under de första åren efter uppförandet. I reservationen har hemställts att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet motiverar sitt ställningstagande med att lineär avskrivningsmetod med årlig avskrivningsprocent inte återspeglar den faktiska minskningen i en byggnads värde. Företagsekonomiska skäl motiverar därför en större initialavskrivning under de första åren efter byggnadens uppförande i likhet med vad fallet är i de övriga nordiska länderna.

Att i detta sammanhang göra jämförelser med företagsbeskattningens utformning i övrigt mellan Sverige och övriga nordiska länder kan enligt mitt förmenande icke vara riktigt. Även om — som reservanterna anför som motive-ring för sitt avstyrkande av utredning — företagsbeskattningen ur företagets synpunkt i övrigt skulle vara fördelaktigare i Sverige än i grannländerna, förhindrar detta förhållande icke att företag, där kapitalinvesteringar till stor del är nedlagda i byggnader, kommer i ett i konkurrens- och andra hänseenden ogynnsamt läge såväl gentemot likartade företag i grannländerna som gentemot andra företag inom Sverige.

Tekniken har inte minst då det gäller byggnader, enkannerligen då indu-

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

stribyggnader, rusat framåt med stormsteg. I vart fall har den rusat från lagbestämmelserna på hithörande område. Det är att märka att till grund för bestämmandet av avdrag å byggnader i sista hand ligger innehållet i 1895 års lag angående vad till fast egendom är att hänföra. Att nämnda lag, som är avgörande för vad som jämväl skattemässigt är att hänföra till byggnad, inte motsvarar de krav som enligt nutida begrepp kan ställas, torde vara allmänt vitsordat. Vid lagens tillkomst var exempelvis den numera vanligast förekommande byggnadsformen, nämligen med betong, fullständigt okänd. För speciella ändamål uppförda anläggningar som exempelvis betongsilos var sålunda ett okänt begrepp. Med denna gammalmodiga civillag som grund har praxis vid avgörande av vad i beskattningshänseende är att hänföra till byggnad fått utformas. Givet är att till följd härav bedömningen icke alltid kunnat tillgodose moderna företagsekonomiska krav.

Specialisering är numera nödvändig. Detta gäller inte minst industrien. Byggnader och andra anläggningar för industriellt bruk uppförs numera oftast för just det ändamål de från början är avsedda att fylla. Läggs verksamheten ner är byggnaden praktiskt taget värdelös, för så vitt icke den kan komma till användning i likartad verksamhet. Så är fallet med speciella anläggningar såsom — förutom spannmålssilos — av betong tillverkade kylrum, saltkar o. d. inom livsmedelsindustrien men även med flertalet för sitt speciella ändamål uppförda industribyggnader. Inte minst ur företagsekonomisk synpunkt är det av vikt att dylika anläggningar snarast blir avskrivna. Teknikens framsteg medför att framför allt dylika anläggningar snabbt blir omoderna. Ekonomiska restvärdet nedgår synnerligen snabbt — i allmänhet i oerhört mycket snabbare takt än den rent fysiska förslitningen. Nedgången i vär-

det sker här liksom fallet är med andra anläggningstillgångar, såsom maskiner, snabbast närmast efter anskaffningen eller uppförandet. Ur denna synpunkt ter sig naturligt att — på sätt gäller enligt restvärdesmetoden för avskrivning å inventarier — den skattemässiga avskrivningen blir störst närmast efter anskaffningen för att därefter avtaga. Att därigenom erhålles en avskrivning som närmare anknyter till en avskrivning å återanskaffningsvärdet måste vara en fördel.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Endast ett par ord, herr talman!

Herr Stenberg sade att det tidigare beslutet, att man skulle ta hänsyn till byggnadernas livslängd, inte har lett till något resultat i praktiken. Herr Stenberg måtte då förbise att det finns fall då en avskrivning med 4 procent på anskaffningsvärdet har medgivits, vilket måste innebära att hela värdet avskrivs under en period av 25 år.

Herr Stenberg säger vidare, att vi i reservationen inte har tagit vederbörlig hänsyn till att de svenska företagen måste stå rustade för att möta den hårdnande konkurrensen på europamarknaden, och han förmenar att vi genom vårt ställningstagande skulle ha visat oss företagsfientliga.

Jag vill göra herr Stenberg uppmärksam på att det inte är alldeles riktigt att bara redovisa *en* ingrediens som ingår i beskattningen. Det är sant att vi i vad gäller värdeminskningssavdrag för byggnader som ingår i rörelse har mindre liberala regler än man har i våra grannländer, men å andra sidan har vi andra regler som är liberalare, och det samlade skattetrycket är ungefär lika i Sverige och i grannländerna. Därför tycker jag, herr talman, att herr Stenbergs argument på den punkten faller.

Reformering av avskrivningsreglerna i fråga om byggnad som ingår i rörelse

Herr **STENBERG** (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik säger i fråga om den praktiska betydelsen av 1955 års beslut, att man kan påvisa fall där vederbörande får göra avskrivning med 4 procent, vilket innebär att man får en avskrivningstid på 25 år. Jag vill påpeka att i det stora flertalet fall medges endast 2 procent, och då blir det alltså den dubbla avskrivningstiden.

Jag vill tillägga att det inte är detta, herr Andersson, som är det väsentliga i vårt utredningsyrkande. Det väsentliga är där avskrivningstakten, att man alltså skall få göra en större avskrivning de första åren, när man har initialsvärigheter. Vi kan inte acceptera den linjära avskrivningsform, som man nu har och som kommer att kvarstå om vi inte får göra en översyn på detta område.

Herr Andersson säger sedan att man inte bara får ta hänsyn till en enda ingrediens i företagsbeskattningen, när man vill påstå att regeringspartiet inte avser att uppnå något praktiskt resultat med de deklarationer som görs beträffande önskvärdheten att stärka företagen ur konkurrenssynpunkt inför de nya handelsblocken i Europa. Nej, jag tog inte bara en ingrediens utan åberopade vad man gjorde i förgår, då man skärpte på ett annat område. Det är bara ett par exempel. Flera talare från oppositionen har andragit ytterligare exempel, så det behöver jag inte göra.

Herr **RYDÉN** (fp):

Herr talman! Jag vill bara ytterligare understryka vad herr Stenberg här sagt. Han hade dessutom kunnat tillägga, att eftersom man godkänner att taxeringsvärdena regelmässigt får ligga 20—30 procent under anskaffningsvärdena, är det ganska naturligt att man, när det gäller en sådan här avskrivningsregel, bör medgiva att företagen till att börja med får göra en kraftigare avskrivning.

Den synpunkten tycker jag särskilt bör framhållas vid sidan om konsolideringssynpunkterna.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr **ANDERSSON** i Essvik (s):

Herr talman! Skälen blir ju inte starkare för att de upprepas. Frågan om avskrivning skall ske på anskaffningsvärdet eller taxeringsvärdet är ju beroende på möjligheten att komma fram till en värdering av byggnadens livslängd. Kan man få en skäligen värdering av byggnadens livslängd, medgives ju avskrivning på anskaffningsvärdet med hänsynstagande till livslängden å byggnaden.

Herr talman! Syftet med denna aktion är väl att göra lättnader för företagen, att med andra ord minska deras skatteinsats. Man kan då fråga sig vem som skall stå för den delen av skattebortfallet. Är det meningen att denna börda skall läggas på andra, på arbetare, tjänstemän och bönder? Pengarna måste ju tas från något håll, och när inte något av partierna har redovisat något förslag på den punkten, kan man väl inte komma till någon annan slutledning än den jag nyss redovisat.

Herr **RYDÉN** (fp):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik har tydligen missuppfattat denna fråga en aning. Jag nämnde taxeringsvärdena, därför att myndigheterna ju i vissa fall godkänner ett lägre värde, med hänsyn till att fastigheter som inrymmer ett företag eller en rörelse förslites snabbare. Taxeringsvärdet blir därför lägre i sådana fall.

Här försöker herr Andersson i Essvik så att säga vältra över skattelindringen för sådana företag — om den nu kommer till stånd — och säger att då blir det ju en hårdare beskattning av andra inkomstagare. Då vill jag genmäla att avsikten med åtgärden är att göra företagen mera konkurrenskraftiga och ge

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

dem större möjligheter att betala sina anställda bättre löner. Företagen behöver säkert denna förstärkning av konkurrenskraften.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Andersson i Essvik frågar, om det är meningen att företagarnas skattelättnader i detta fall skall övervältras på arbetare, tjänstemän och andra löntagare. Då vill jag erinra om vad herr Allard sade för ett par dagar sedan, när vi här diskuterade avskrivningsreglerna. Han framhöll då, att enligt en år 1958 verkställd utredning hade 63 procent av alla företagare — om jag nu minns rätt — en årsinkomst under 10 000 kronor. Om detta är riktigt, så är väl detta ett bevis om något på att vi måste ge företagarna större ekonomiska möjligheter att stabilisera sin ekonomi, så att de kan trygga sina arbetares och tjänstemäns sysselsättning och löner i framtiden.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Om den föreslagna åtgärden innebär lättnader för företagarna i skattehänseende och om staten behöver ta in samma skattebelopp som tidigare, så är det väl ostridigt att pengarna måste tagas från annat håll. Nu säger herr Darlin att de skall inte tas från vare sig arbetare eller tjänstemän, men varifrån skall pengarna då tas? Inte tror väl herr Darlin på jultomten?

Herr STENBERG (fp):

Herr talman! Får jag då ställa en motfråga till herr Andersson i Essvik, när han talar om skattebortfallet: Vilket skattebortfall får vi, herr Andersson, om vi inte blir tillräckligt konkurrenskraftiga på den nya marknaden, och vilka möjligheter får vi då att upprätthålla den fulla sysselsättningen?

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på

bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Essvik begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 96 ja och 100 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

§ 11

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckta motioner om ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 35 av herr Yngve Nilsson

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

m. fl. och II: 42 av herr *Darlin m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i kommunalskattelagens bestämmelser angående avskrivning å maskiner och inventarier, som ingå i rörelse, att avskrivning finge göras på återanskaffningsvärdet, samt att vederbörande utskott måtte utarbета härför erforderliga författningsändringar.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 35 av herr Yngve Nilsson *m. fl.* och II: 42 av herr *Darlin m. fl.* om ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier, som ingå i rörelse, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg, Söderquist, Bengtson, Mattsson, Stefanson, Kollberg, Magnusson* i Borås, *Darlin, Stenberg* och *Eriksson* i Bäckmora, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 35 och II: 42 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid en kommande allmän översyn av skattesystemet utreddes möjligheterna att medgiva rätt till avskrivning på återanskaffningsvärdet i fråga om maskiner och inventarier vid beskattningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Olika omständigheter har gjort att bevillningsutskottets betänkanden, som vi i dag behandlar, berör ganska näraliggande problem. Av den anledningen skall jag försöka att mycket kort presentera den reservation som vi har fogat till bevillningsutskottets betänkande nr 38.

Detta betänkande behandlar en motion, i vilken framställs yrkande om att avskrivning på maskiner och inventarier i fortsättningen skall få ske på

återanskaffningsvärdet i stället för på det inköpspris som en gång betalats. Tidigare har vi haft fri avskrivningsrätt på maskiner och inventarier. Den avskaffades definitivt av 1955 års riksdag, och man motiverade det bl. a. med konjunkturpolitiska skäl. Jag tror emellertid att detta var ganska obefogat, all den stund företagen inte kan underlåta att även ta hänsyn till den ekonomiska politik som statsmakterna i olika sammanhang har möjlighet att föra. Jag tror inte heller att någon kan bestrida att den fria avskrivningsrätten har betytt oerhört mycket för att göra det svenska näringslivet konkurrenskraftigt. Man har fått möjlighet att arbeta med effektiva, moderna maskiner och redskap och på så sätt kunnat uppehålla en produktion som kunnat mäta sig med andra länders. Den fria avskrivningsrätten har också under de gångna åren betytt mycket när det gällt att hålla en full och jämn sysselsättning.

Nu har emellertid det svenska näringslivet under efterkrigstiden fått brottas med alla de olika besvärliga problem som även samhället i övrigt haft på grund av den ständigt pågående inflationen. Då vi under efterkrigstiden haft en inflation på 4 å 5 procent per år, är det ganska naturligt att den återanskaffning som det enskilda näringslivet gör av nya moderna maskiner också kommit att bli dyrare. Tekniken av i dag gör också att de produktionsmedel vi tidigare använt måste förändras. Även de redskap som skall framställa den industriella produktionen måste sålunda förändras. Därmed ställs nya krav på att vi måste ha möjligheter att ersätta produktionsmedlen i sådan takt att de kan kallas moderna. Det är därför vi i denna motion har yrkat att avskrivningar i fortsättningen skall ske på återanskaffningsvärdet. Detta är så mycket mera nödvändigt nu, sedan just de olika förhållanden inträtt som jag har relaterat.

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

Det är intressant att se att statsmakterna i princip har godkänt återanskaffningsvärdet såsom avskrivningsbasis när det gäller den statliga affärsverksamheten. Men så fort det blir fråga om avskrivningsrätten för det enskilda näringslivet vill man inte längre tillämpa denna princip. Det är tydligt och klart att man här uteslutande vill tillgodose statsmakternas fiskala intressen. Man vill med andra ord få tillfälle att beskatta näringslivet så hårt som möjligt när man inkonsekvent nog är beredd att tillämpa en helt annan metod för det enskilda näringslivet.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 38 fogade reservationen av herr Hagberg i Malmö m. fl.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Företagsbeskattningen är så konstruerad att skatt skall utgå på den vinst företagen får. Därför är det naturligt att ett företag innan det kommer fram till denna vinst måste avräkna kostnaderna för driften. Låt oss säga att företaget har anskaffat en maskin för 100 000 kronor. Då får företaget av sitt överskott, innan det kommer fram till den beskattningsbara vinsten, genom avskrivningar dra av ett visst belopp. Låt oss vidare anta att företaget behöver ersätta denna maskin och att man hunnit avskriva hela beloppet 100 000 kronor men det visar sig att en exakt likadan maskin på grund av penningvärdets fall nu kostar 150 000 kronor. Då måste man säga att den utgångspunkt på vilken företagsbeskattningen är uppbyggd är orimlig, eftersom man för att behålla den kapacitet företaget har skall behöva ta 50 000 kronor från beskattade medel. Det innebär, om det är fråga om ett aktiebolag, att man måste tjäna nya 100 000 kronor, på vilka man skall betala 50 000 kronor i skatt, för att få

de 50 000 kronor som behövs för att ersätta denna maskin med en precis likadan.

Att det är ett rimligt betraktelsesätt att man bör ha möjligheter att bevara företagets kapacitet så att man utan extra skattekostnad skall kunna ersätta en maskin med en annan likadan maskin visar sig inte minst av det förhållande som herr Magnusson i Borås påtalade, nämligen att vissa statliga affärsdrivande verk, postverket, televerket och SJ, gått in för avskrivning på återanskaffningsvärdet. Nu skall man börja göra det även i vattenfallsverket. Det är skäligt att det privata näringslivet skall få samma möjlighet.

Detta är en tekniskt invecklad sak. Därför är det i första hand viktigt att vi har så liberala generella avskrivningsregler att varje företag har möjlighet att efter sin bedömning inom ramen för de allmänna skattereglerna föra en sådan avskrivningspolitik. Kan man emellertid komma fram till en sådan lösning att man i skatteförfattningarna kan inskriva en möjlighet att tillämpa avskrivning på återanskaffningsvärdet så är det synnerligen önskvärt. Jag tror att det finns möjligheter att göra det genom förnyelsefonder eller på annat sätt.

Jag talade nyss om vad som behövs för att behålla ett företags kapacitet. Men vi står nu inför händelser på det handelspolitiska området som gör att det inte bara blir fråga om att behålla kapaciteten: vi måste öka företagens kapacitet, vi måste under de kommande åren öka vår investeringskvot. Detta understryker ytterligare behovet av liberala regler på detta område.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationen. Jag tycker att de privata företagen skall ha samma möjligheter som de statliga verken.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! I högerns motion nr 42

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

som är den direkta anledningen till detta utskottsbetänkande hade man en hemställan att riksdagen utan utredning borde besluta en sådan ändring i skattelagarna att avskrivningen å maskiner och inventarier som ingår i rörelse fick göras på återanskaffningsvärdet.

I den till utskottsbetänkandet fogade gemensamma borgerliga reservationen har man enats om en utredning av möjligheterna till avskrivning på återanskaffningsvärdet i fråga om maskiner och inventarier. Det är möjligt att man ändrat hemställan från motionen till reservationen för att få en gemensam borgerlig reservation.

De regler som nu gäller beslutades av 1955 års riksdag och ersatte den då tidigare gällande fria avskrivningsrätten som beslutades av riksdagen 1938. Det var ju socialdemokraterna med Wigforss i spetsen som tog initiativet till beslutet om den fria avskrivningen. Detta har väl, herr Magnusson i Borås, betytt rätt mycket, och det vitsordas ju också från olika håll. Att reglerna år 1955 ersattes av andra får väl ses mot bakgrunden av att företagen tyvärr i mycket stor utsträckning missbrukat de tidigare reglerna om fri avskrivning.

1955 års beslut innebär huvudsakligen följande. Vid s. k. räkenskapsenlig avskrivning får avdrag årligen göras med högst 30 procent av summan av ingående bokfört värde å inventariebeståndet och anskaffningskostnaden för under året inköpta inventarier.

Genom att 1955 års riksdag beslutade att företagen skattefritt får avsätta till investeringsfond skapades en ny möjlighet för företagen till konsolidering och självfinansiering av ny- och reinvesteringar.

Självklart är att vid ett rätt användande av investeringsfonderna kommer det att skapas starkt ökade förutsättningar för att den totala investeringsvolymen kommer att öka. Om man gör ett ärligt försök att följa utvecklingen

efter 1955 så bekräftas detta. Det visar sig nämligen att företagen i mycket stor utsträckning utnyttjat möjligheten till skattefria avsättningar. Under nedgången i sysselsättningen 1958—1959 fick vi också ett bevis på att dessa fonder är en mycket bra konjunkturutjämnande faktor att räkna med.

Även vid en sysselsättning på hög och jämn nivå kan det väl förekomma för någon bransch eller grupper av företag att en skattefri avsättning till investeringsfond kan vara bra för dessa företag, om de skulle drabbas av en nedgång.

Till 1955 års beslut var fogad en reservation av folkparti- och högerledamöterna. Det fattades en part som finns med på årets reservation. Eftersom den reservationen var ett försök att skåda in i framtiden så skall jag citera något av innehållet. Om verkligheten hittills har blivit sådan som spåmännen då förutsåg, kan kanske bedömas. Så här skrevs det bland annat i reservationen: »Såsom ovan framhållits delar vi icke departementschefens uppfattning att det från konjunkturpolitiska utgångspunkter föreligger anledning att övergiva den fria avskrivningsrätten. Vi finner därutöver de ovan åberopade skälen i angivna motioner vara bärande. Vi fäster därvid särskilt avseende vid att en begränsning av den fria avskrivningsrätten enligt vår mening kommer att på längre sikt leda till en minskning av de totala investeringarna inom näringslivet och därmed till en minskning av totalproduktionen i vårt land. För upprätthållande av en så stor produktion och en så hög och stabil sysselsättning som möjligt bör det vara angeläget att icke på sätt föreslagits begränsa företagens möjligheter att konsolidera sig under goda tider. Man bör icke försvåra för företagen att under mindre goda tider, då särskilda påfrestningar möter, hålla driften på en hög nivå.»

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

Har nu dessa olyckor inträffat för det svenska näringslivet? Svaret som ges av utvecklingen själv blir nej. Vi kan i dag läsa på handelssidorna i dagstidningarna om det ena företaget efter det andra som redovisar stark expansion, ökade vinster och stora avsättningar till skattefria investeringsfonder.

1955 års beslut medger rörelseidkare rätt att nu göra nedskrivning med halva anskaffningskostnaden inom två år och full avskrivning inom fem år efter det att tillgången anskaffats. Kan denna möjlighet helt utnyttjas blir det som utskottet framhållit möjligt till en överavskrivning som för flertalet företag inte oväsentligt överstiger den faktiska värdeminskningen och således ger en viss kompensation för eventuellt ökade återanskaffningskostnader i framtiden. Om nu ett företag har så god vinstutveckling att det kan utnyttja de nuvarande reglernas förmåner, kan man alltså genom höga avskrivningar få täckning för det eventuellt ökade återanskaffningsvärdet.

I högermotionen anförts som ett argument för motionens hemställan att de statliga affärsverken tillämpar avskrivningar på återanskaffningsvärdet. Men detta förhållande har ju inte att göra med de taxeringsmässiga avskrivningarna vare sig för statliga eller andra företag, utan sammanhänger med taxesättningen.

Ingenting hindrar de privatägda företagen att göra sin prissättning efter samma principer och att sedan avsätta den del som beräknas för den ökade återanskaffningskostnaden till investeringsfonder och därmed erhålla skattefrihet för dessa belopp.

En avskrivning på återanskaffningskostnaden skulle också stöta på stora praktiska svårigheter vilket både företagsbeskattningskommittén och 1955 års riksdag påvisat.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, som herr Kristenson i Göteborg nämnade, att det var socialdemokraterna, främst herr Wigforss, som införde den fria avskrivningsrätten 1938. Jag har flera gånger här i kammaren framhållit, att det var ett mycket klokt beslut och att vi utan den fria avskrivningen inte skulle ha fått vare sig den standardhöjning eller den ökning av reallönerna som vi har haft.

Herr Kristenson sade att den fria avskrivningsrätten avskaffades på grund av att det förekom stort missbruk av den. När företagsbeskattningskommittén gjorde en utredning härom visade det sig emellertid, att talet om missbruk var betydligt överdrivet. Utredningen kunde i själva verket inte påvisa något nämnvärt missbruk. Om man utgick ifrån att ett företag borde ha rätt till avskrivningar på återanskaffningsvärdet visade det sig nämligen, att det som man trodde vara överavskrivning i verkligheten inte var något annat än en åtgärd för att bevara kapaciteten inom företaget.

Vidare sade herr Kristenson, att vår i reservationen 1955 uttalade oro för att en begränsning av den fria avskrivningsrätten på längre sikt skulle kunna medföra en minskning av investeringarna inte visat sig befogad. Om man kallar de fem år som har gått sedan dess en längre tid har man emellertid mycket små pretentioner på innebörden av orden »på lång sikt» när det gäller planering för näringslivet.

Vi måste ha en ökning av investeringskvoten här i landet under 1960-talet, om vi skall kunna hävda oss i konkurrensen, och därför är en utredning i denna fråga motiverad. Jag håller med herr Kristenson om att frågan är tekniskt besvärlig och svårlös, men detta är ett så mycket större skäl för att tillsätta en utredning.

Herr Kristenson framhöll, att de stat-

Ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier som ingå i rörelse

liga verkens avskrivning på återanskaffningsvärdet icke sker i taxeringsmässigt syfte utan användes för att tjäna som ledning vid prissättningen, och han menade att företagen skulle kunna göra detsamma. Pengar till återanskaffning skulle man enligt herr Kristenson kunna få genom att avsätta vinstmedel till investeringsfond. Det är naturligtvis en möjlighet för de företag som får ha investeringsfond. Som utskottets talesman vet gäller detta emellertid bara aktiebolag och ekonomiska föreningar. Han utesluter därmed alla i annan form bedrivna företag. Dessutom är användningen av investeringsfonderna begränsad, eftersom de i princip bara får utnyttjas med arbetsmarknadsmyndigheternas tillstånd.

Herr Kristensons argumentering har inte på något sätt rubbat min övertygelse om att här behövs en utredning för att man skall kunna få till stånd en ändring i hela produktionens intresse.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad herr Gustafson i Göteborg sagt. I fråga om verkningarna av 1955 års beslut vill jag emellertid tillägga, att det svenska näringslivet då sedan lång tid tillbaka hade magasinerat resurser som kunde användas i det hårda konkurrensläge som uppstått de senaste åren, och vi anser att det måste finnas ett sådant utgångsläge, om näringslivet skall kunna klara motsvarande påfrestningar i framtiden.

Det intressanta i vad herr Kristenson i Göteborg sade är att de statliga affärsverkens avskrivning på återanskaffningsvärdet av sina maskiner och inventarier sker i syfte att få en riktig prissättning. Naturligtvis är detta riktigt, och det är även så vi menar att det skall vara inom det enskilda näringslivet. Vi måste belasta det år, då produktionen sker, med de verkliga kostnader

som skall belöpa på detta år. Fördyras maskinanskaffningen eller inventarieanskaffningen på grund av teknikens utveckling eller på grund av ett inflationsläge, är det alldeles naturligt att man även skall belasta de varor som framställs med dessa verkliga kostnader.

Herr Kristenson säger att det enskilda näringslivet kan använda sig av metoden att höja priserna på sina produkter, så att man får in dessa pengar. Men vad inträffar då? Jo, helt enkelt att av de eventuella vinster som uppstår — om det nu skulle gå för näringslivet att höja priserna på det sätt herr Kristenson anger — kommer statsmakterna ögonblickligen att ta hälften för den händelse företagen inte har möjlighet att placera vinsterna i investeringsfonder e. d.

Herr **KRISTENSON** i Göteborg (s):

Herr talman! Det var just detta jag sade, att om de enskilda företagen liksom de statliga affärsverken räknar med att man skall ha priser och taxor som täcker återanskaffningskostnaderna för maskiner och inventarier, så har de möjlighet att hålla kvar vinsterna skattefritt genom att placera dem i investeringsfonder. Att den möjligheten finns går ju inte att bestrida, och herr Magnusson i Borås slutade även med att vitsorda att så är förhållandet.

Vad herr Gustafsons i Göteborg inlägg beträffar sade jag inte att man påvisat ett stort missbruk av den fria avskrivningsrätten, utan jag sade att man påvisat att missbruk hade förekommit.

I fråga om reservationen av år 1955 och uttalandet, att beslutet på lång sikt skulle vara ofördelaktigt för företagen, säger herr Gustafson att fyra år inte är någon lång tid. Det är möjligt att fyra år inte är någon lång tid, men det har ändå visat sig att 1955 års beslut inte fått de katastrofala verkningar för nä-

ringslivet som ni förutspådde. De människor som i dag köper aktier torde bedöma värdet av dessa papper på mycket lång sikt, och aktiekursernas stegring är väl ett bevis för att köparna väntar att det svenska näringslivet skall gå en mycket blomstrande framtid till mötes — såväl inom landet som ute på världsmarknaden — under 1960- och 1970-talen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Aktiekursernas kraftiga stegring beror till stor del på inflationsförväntningar, och skulle de infrias, är sannerligen behovet av avskrivning på återanskaffningsvärdet ännu större.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Eftersom den fria avskrivningsrätten dragits in i debatten vill jag anföra ett belysande exempel på hur denna kan verka. Om man sedan vill kalla det missbruk av den fria avskrivningsrätten eller inte beror ju på från vilken sida man betraktar saken.

Under det senaste kriget hade ett stort rederi i Göteborg bokfört 14 moderna oceangående fartyg med en genomsnittsålder av 5—6 år till ett värde av en krona per styck. Vem som hade fördel av en sådan bokföring och en sådan tillämpning av avskrivningsrätten är ganska lätt att förklara.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 99 ja och 97 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av vissa prisutjämningsavgiftsmedel.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om utredning rörande vissa fritidsfrågor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Som motionär har jag ett behov av att anlägga några synpunkter på behandlingen av denna motion.

Det har anmärkts på motionen att den gjorts så utförlig, så vidlyftig, att den varit svår att behandla. Man har inte riktigt fått klarhet i vart motionärerna syftat.

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

Fritiden kan utnyttjas på så många olika sätt, och man är intresserad av att medborgarna skall göra detta så förnuftigt, att de inte ställer till besvär för varandra. Vi är nämligen beroende av varandra för lösningen av våra fritidsproblem, och det måste man ta speciell hänsyn till. Jag vill återge något av vad som sägs i motionen härom, nämligen att bilismen är en faktor som man särskilt noga måste beakta. Även arbetstidsförkortningen och de fria lördagarna framkallar fritidsproblem. Svårigheterna att kunna rätt utnyttja fritiden växer för oss alla. All utveckling i andra länder, framför allt i de högutvecklade industriländerna, visar att fritidsproblemet växer och växer. Redan nu är det kaotiskt på våra vägar, och vi vet att under den speciella semester månaden, juli, är våra anläggningar otillräckliga. Vi vet också att det är brist på campingplatser och att barnfamiljernas semesterbehov blir allt svårare att tillgodose. En kategori som man speciellt bör tänka på är husmödrarna. Det är husmödrarna som får de största besvärigheterna, när man lever under primitiva semesterförhållanden.

Motionen har väckts i syfte att något skall göras i tid, och det skall göras tillräckligt mycket på alla dessa områden. En planering måste komma till stånd från statens, kommunernas, organisationernas och de enskildas sida. Myndigheter och alla berörda parter måste helt enkelt få upp ögonen för att fritidsproblematiken blir allt besvärligare att bemästra. Om ingenting göres här, sprängs så småningom alla ramar så att ingen kan utnyttja sin fritid och sin semester på rätt sätt, helt enkelt därför att vi hindrar varandra från att kunna utnyttja fritiden.

Detta har remissinstanserna i hög grad beaktat, och samtliga remissinstanser har också funnit att det finns behov av planering och samordning på detta område. Det har funnits remiss-

instanser som varit tveksamma. Bland dessa finns också en stor löntagarorganisation, som jag ganska väl känner till. Men dess tveksamhet har närmast varit att tillskriva den omständigheten att området är så stort och svåröverskådligt. Det är sålunda närmast en fråga om att man inte riktigt vet hur dessa stora samhällsproblem skall kunna attackeras, hur man skall kunna ta upp dem till en realistisk behandling så att man får ett bättre sakernas tillstånd.

Om jag till sist skall säga någonting om utskottets motiveringar för ett avstyrkande av motionen, måste jag konstatera att dessa i betänklig grad inte är särskilt starka. För det första sägs att dessa frågor redan är under prövning genom olika utredningar eller behandlas i andra former, exempelvis inom olika ämbetsverk och av enskilda och offentliga organ, och just därför skulle det inte behövas någon utredning. Ja, men vad som saknas i dag är just den samlade överblicken av hela problemet. Om man har knappa utredningsresurser — och det har man inom samtliga ämbetsverk och inom alla berörda myndigheter — är det i högsta grad angeläget, att dessa knappa resurser sammanslås, och det kan lämpligast ske i form av en utredning. Jag tror sålunda att det i stället skulle vara en mycket värdefull hjälp åt de utredningar som finns på vissa avsnitt av fritidsområdet och även till hjälp för ämbetsverken, om vi hade fått en utredning som kunde varit dem behjälplig.

För det andra erkänner utskottet att möjligheterna till samordning av samhällets resurser och insatser på detta område bör tillvaratas. Men utskottet har inte på något sätt angivit av vem och i vilka former denna samordning skall ske. Jag vet inte vilken adressat utskottet vill vända sig till.

För det tredje säger utskottet också, att dessa frågor är så olikartade och av sådan beskaffenhet och räckvidd, att

en lösning av problemerna knappast skulle befrämjas om de hänskötes till en utredning.

Jag vill inte alls ifrågasätta utskottets stora kompetens på detta område, men jag tycker ändå att utskottet mot bakgrunden av de olika fakta som redovisas i motionen, och i betraktande av vad som sagts från remissinstanserna, gör sig skyldig till någon överdrift. Jag tror inte att utskottet vid närmare granskning har täckning för denna sin motivering.

Utskottet säger för det fjärde, att man avstyrker motionen av statsfinansiella skäl. Man säger att självfallet anmäler sig finansiella betänkligheter mot tillsättandet av en utredning. Det argumentet anser jag, att utskottet borde ha besparat sig, därför att det inte kan åberopas statsfinansiella skäl mot en utredning av denna beskaffenhet. I så fall skulle man av statsfinansiella skäl avstyrka varje utredning. Jag skulle kunna hävda precis motsatt uppfattning, nämligen att man just genom att sätta i gång en utredning och planera kan undvika kostnader för framtiden och sålunda just av statsfinansiella framtida skäl bör verkställa en utredning på detta område.

Herr talman! Jag känner mig inte nedslagen för den behandling motionen erhållit. Jag vet nämligen, att hela detta område är ett framtidsområde, som efter hand kommer att påkalla statsmakternas, myndigheternas och kommunernas allt mer ökade uppmärksamhet. Jag vill sålunda till sist bara understryka det positiva i vad utskottet har sagt, nämligen att det är önskvärt att man får möjlighet till en samordning av alla de intressen som anmäler sig här och att utskottet ger det erkännandet, att motionen upptar problem av väsentlig betydelse för den kommande samhällsutvecklingen. Under sådana förhållanden är jag övertygad om att utskottet vid ett annat tillfälle kommer att behandla motioner

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

av detta slag på ett mera positivt sätt än vad som skett i detta fall.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Det kanske är litet malplacerat att diskutera fritidsfrågor i en situation, då riksdagens ledamöter längtar efter sin påskfrihet. Men samtidigt tillhör ju riksdagsmännen de grupper av människor, som absolut inte har något problem med sin fritid, utan för vilka fritiden i stället innebär en omväxling av arbete.

Anledningen till att jag deltar i denna debatt är, att jag fått efterträda professor Håstad i statens fritidsnämnd, som bl. a. har till uppgift att syssla med en del av de frågor som herr Kellgren motionerat om.

Den första reflexionen man gör, när man läser början av motionen, där det står att det torde vara realistiskt, att inom överskådlig tid räkna med både en förlängning av semestern till fyra veckor och en förkortning av veckoarbetstiden till 40 timmar, är faktiskt, att man först ordnar längre semester och kortare arbetstid för människorna och motiverar detta med att arbetslivet och standarden kräver ökad fritid för vila och sedan upptäcker, att man måste organisera de stackars människornas vila. Man menar att man bör skapa likartat beteendemönster för alla att utnyttja vilan.

Vidare får man, när man läser sammanfattningen i motionen, en stark känsla av att man önskar, att staten skall i någon mån dirigera fritiden. Visserligen säger man att avsikten är att inte planera för människors fritid, utan att det är samhället som skall planeras för den ökade fritiden. Men man kan inte frita sig från känslan att det blir en dirigering, såsom motionen är upplagd.

Man har från arbetarrörelsens sida försökt dirigera människornas nöjesliv genom folkparksverksamheten, som nu

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

på många ställen kommit in i en besvärlig situation och drivs med förlust. Det farligaste man kan ge sig på, herr Kellgren, i ett sådant här sammanhang, är att dirigera. Vad människan i första hand behöver är en upplysning om alla de oändligt rika tillgångar, som detta stora land kan bjuda i form av naturliv i våra fjäll och skogar, vid våra sjöar och havsstränder. Till rekreationen på fritiden hör också våra kulturella tillgångar i form av litteratur, musik, konst o. s. v. Kan statsmakterna hjälpa till att tillsammans med våra stora fria organisationer sprida denna upplysning, gör man människorna den största tjänsten.

Jag skall, trots att jag här kritiserat herr Kellgrens uppläggning i själva motionen i alla fall uttrycka min tacksamhet mot herr Kellgren för att han tagit upp dessa frågor, som kammarerna sällan får debattera. Här finns onekligen ting som är av stor betydelse för framtiden. Den allra viktigaste insatsen som samhället i dag kan göra på dessa områden är att uppmuntra kommunerna att skaffa fritidsområden till friluftsrervat, platser som finns tillgängliga för stadernas folk att idka friluftsliv på, varav behovet ökas med tillväxten av stadernas folkmängd. På en del områden av speciell karaktär kan därvid naturskyddssynpunkten tillgodoses. Det är viktigt att detta sker snart, därför att möjligheterna till detta krymper år efter år.

Inom statens fritidsnämnd anser man att det är en av våra största uppgifter att stimulera till att det skapas sådana områden. Denna nämnd, som sorterar under handelsdepartementet, har till sitt förfogande en stat på 1,4 miljoner kronor.

Dessa 1,4 miljoner kronor användes i huvudsak som stimulansbidrag för fritidsområden, friluftsrervat, fritidsbyar, badanläggningar. Svenska turistförningens och Skid- och friluftsförbundets verksamhet, i viss mån även för

anläggande av rösleder och till understöd av fjällräddningen i Lappland och Norrland i övrigt. De användes vidare som stimulansbidrag till semesterhem, scoutrörelsen, Unga örnar o. s. v.

Enligt min mening är det inte en utredning, som främst behövs, utan ökade möjligheter för den nämnd, som redan finns organiserad, att verka som ett stimulansorgan.

I ett avseende har emellertid herr Kellgren alldeles rätt, nämligen däri att man borde undersöka, hur de stora friluftsrervaten bäst skall ordnas. Jag vill erinra om att på många andra håll, bl. a. i Förenta staterna, lägger man stor vikt vid denna sak — det har jag haft tillfälle att i verkligheten konstatera. Att skapa och kontrollera dessa friluftsområden är en av de stora uppgifterna för det amerikanska domänverket, The Forest Service.

Om herr Kellgren hade koncentrerat sin motion till sådana frågor och pekat på några enskilda punkter, som skulle bli föremål för utredning, hade motionen säkerligen fått ett helt annat mottagande. Nu har den betecknats såsom ett flytande smörgåsbord mellan Sassnitz och Trelleborg. Den skulle ha varit värd ett bättre öde.

Häri instämde herr *Braconier* (h).

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag lyssnade till herr Lothigius blev jag ganska förvånad över att det i hans anförande flöt in ett sådant argument som vad fallet var, när han sade att man från arbetarrörelsens sida ville försöka dirigera användningen av fritiden och såsom ett exempel härpå nämnde folketshus- och folketsparksrörelsen. Minst av allt är det därvidlag fråga om någon sorts dirigering av fritidsverksamheten. Jag hoppas att herr Lothigius sätter sig bättre in i vad denna rörelse utträttat, bland annat för att försöka föra upp nöjeslivet på en nivå som är mer värdig

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

nutidens människor. De positiva insatser, som i detta avseende gjorts, bör man inte glömma bort. Men herr Lothigius har kanske inte tillräckligt beaktat den kommersialisering som skett av nöjeslivet i övrigt och som inneburit, att profit- och vinstintressen alltmer gjort sig gällande inom det privata nöjeslivet. Herr Lothigius uppskattar måhända därför inte riktigt sådana andra former av nöjesliv som inte har kommersiellt syfte.

De uttalanden, som herr Lothigius sålunda kom med, gjorde att jag nästan var böjd för att anse, att man i statens fritidsnämnd inte hade fått någon särskilt god ersättare till herr Håstad. Men sedan sade herr Lothigius en del saker i mer positiv riktning som gör att vi kan hysa vissa förhoppningar för framtiden, under förutsättning att statens fritidsnämnd verkligen tar itu med alla de väsentliga uppgifter som åvilar denna nämnd. I varje fall hälsar jag med tillfredsställelse att det inom högern har börjat insmyga sig en viss förståelse för en samhällsverksamhet på detta område.

Herr Lothigius talar om att statens fritidsnämnd bör få ökade möjligheter att fungera som stimulansorgan. Det innebär givetvis att riksdagen måste på ett eller annat sätt medverka till att ge statens fritidsnämnd dessa ökade möjligheter. Om insikten härom liksom om fritidsfrågornas allt större betydelse är på tillväxt även hos herr Lothigius, så kanske herr Håstad har fått en bättre efterträdare än jag till en början trodde.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag hoppas att kammaren förstår att det resonemang om folketshus- och folketsparksrörelsen, som herr Lothigius här förde, inte har varit någonting som diktat utskottets utlåtande över motionen. Men fränsett detta känner tydligen inte en ung man som herr Lothigius till, vilken allvarlig

bakgrund som denna rörelse egentligen har. När man i arbetarrörelsens barndom började samla in pengar för att bygga sig ett folkets hus och skaffa sig en tomt, en folkets park, så skedde det inte för att man ville dirigera någonting, utan därför att man själv dirigerades ut från det normala samhället och måste skaffa sig något ställe, där man kunde mötas och tala om sina önskemål beträffande både bättre ekonomi och fritid. Men detta hör, som sagt, inte ihop med den diskussion som vi fört när vi tagit ställning till den här föreliggande motionen.

Motionen är så full av tankar, ja, den är överfull av tankar. Men det kan inte hjälpas att det hela är litet ordnat och att man har mycket svårt att få något grepp om i vilken ände det skulle börja utredas, hur människor skulle kunna bättre utnyttja sin fritid.

Allting är berört i motionen; den är som ett konversationslexikon från A till Ö med supplement och allting. Detta gör att ett stackars litet utskott inte kan få så stor reda i hur utredningskravet skulle kunna definieras. Man vill ju alltid veta vad man tillstyrker, om man skall tillstyrka en utredning, men det var svårt i detta fall.

Utskottet hade den största sympati för motionen och uttryckte den så, att det ville ha en samordning av de strävanden som nu finns för att göra människornas fritid litet bättre i framtiden. Längre kom vi emellertid inte, och när vi sedan kunde plocka sönder motionen i dess olika detaljer och fann, att en redan utreds och att vi har ett statligt organ för en annan och så vidare, sade vi oss nog alla, att motionären får koncentrera sig mera. Det går flera tåg för den som vill framställa önskemål.

Till sist sade herr Kellgren, att det var ett uruselt argument mot en utredning att den kostar pengar. Det är det bärigaste argument som finns mot att sätta till en ny utredning, och det spe-

Utredning rörande vissa fritidsfrågor

lar nästan alltid stor roll när allmänna beredningsutskottet avslår motioner. Först när vi anser, att det blir valuta för pengarna och att vi klart kan fixera vad man skulle kunna få ut av utredningen, brukar vi tillstyrka motionerna. Vi är i högsta grad realister.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottets ordförande anför bl. a. ett argument som jag själv tog upp, nämligen att utskottet har ansett, att motionen spänner över ett för stort område och är alltför vidlyftig. Det är klart, att man kan rikta denna anmärkning mot den, att den har tagit upp för många problem, men man kan också se saken på det viset som motionärerna har gjort, nämligen att de på detta sätt har pekat på mångfalden och storleksordningen av utredningens uppgifter. Jag hade närmast föreställt mig, att motionen skulle kunna vara till vägledning för utskottet, men det verkar som om man hade dignat under utredningsbördan redan på utskottsstadiet. Utskottet har tydligen inte tillräcklig fantasi eller ambition för att kunna bilda sig en egen uppfattning om problematiken.

Utskottets ordförande menar så, att just de statsfinansiella synpunkterna är de verkligt bärande. Det är klart att de är bärande, om man såsom ordförande i ett utskott vill samla en negativ majoritet. Då är detta argument mycket välfunnet, ty det är alltid synnerligen gångbart i alla de kretsar, som sällan är beredda att ekonomiskt och positivt stödja välmotiverade förslag.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag förstår att det var ett känsligt område jag berörde i mitt exempel, men detta var inte menat som något angrepp mot en folkrörelse; det var bara ett konstaterande av den ut-

veckling som har skett. Trots kommunernas stöd kan man ju många gånger inte klara den uppgift, som man hade tänkt sig.

Sedan är det ju litet pretentiöst att säga som man t. ex. gör i sammanfattningen i slutet av motionen:

»Forsknings- och utredningsarbete på fritidsområdet måste därför ges hög prioritet och kan i själva verket anses bli en förstahandsuppgift för våra forskningsråd liksom även för våra universitet och högskolor.»

Precis som om dessa inte hade något annat att syssla med! Nej, fritidsverksamheten måste växa fram på olika områden i samarbete med de fria organisationerna och byggande på det intresse som finns.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det citat, som herr Lothigius gjorde ur motionen, och det sätt, på vilket han kritiserade formuleringen, visar enligt min uppfattning hans bristande förståelse för problematiken här. Rent samhällsekonomiskt motsvarar nämligen fritidsverksamheten i dag bortåt en femtedel av vårt folkhushålls prestationer — det går i den riktningen — och därför måste det betraktas som en av förstahandsuppgifterna att med hjälp av forskning inom våra forskningsråd lägga ut arbetsuppgifter, så att man kan analysera frågorna bättre för att kunna ge verksamheten en ekonomiskt mera tillfredsställande inriktning. Detta är inte ett uttryck för en uppfattning att våra universitet och högskolor inte skulle ha andra arbetsuppgifter — det är självklart — bara för att de skulle få en speciell inriktning för att börja syssla med fritidsfrågorna.

Jag skulle önska, att ledamoten av statens fritidsnämnd mera ingående började studera dessa frågor. Då kanske han också så småningom skulle komma fram till att här finns stora och väsentliga forskningsuppgifter.

Interpellation ang. en effektivisering av tjänstemannaförmedlingen m. m. — Interpellation ang. partiell tjänstledighet för folk- och småskollärare

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogos vart för sig allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner om en ny nationalsång, och

nr 22, i anledning av väckta motioner om utredning rörande allmän obligatorisk skärmbildsundersökning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15**Interpellation ang. en effektivisering av tjänstemannaförmedlingen m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARBELL (s), som yttrade:

Herr talman! Frågan om arbetsförmedlingen för tjänstemän har under den senaste tiden varit föremål för intensiv diskussion. Grundläggande för denna diskussion har varit att man allmänt anser att tjänstemannaförmedlingen icke har på långt när samma effektivitet som arbetsförmedlingen i övrigt. Många tecken tyder på att denna uppfattning är riktig.

Detta är för tjänstemännen ägnat att inge oro, och man förväntar sig bestämda åtgärder för en effektivisering. TCO har också i en skrivelse till socialministern hävdat, att åtgärder för tjänstemannaförmedlingens effektivisering måste komma till stånd omedelbart utan avvaktan på en kommande översyn av förmedlingens metodik och organisation.

Frågan har ytterligare aktualiserats genom pressuppgifter om att man i fråga om det offentliga arbetsområdet tillämpar en åldersgräns som ställer personer över 35 år utanför möjligheten till anställning i statlig eller kommunal tjänst.

En sådan regel synes orimlig. I ett samhälle där den fulla sysselsättningen

uppsättes som mål kan det inte försvaras, att man på detta sätt hindrar ett rationellt utnyttjande av den tillgängliga arbetskraften, vare sig inom den offentliga sektorn eller inom det enskilda näringslivet. Ej heller kan en sådan ordning accepteras ur rent mänskliga synpunkter.

Inte minst vid eventuella avmattningar i sysselsättningsgraden har denna fråga betydelse. All erfarenhet säger ju att tjänstemännen vid arbetslöshetstendenser visserligen kommer ut i arbetslösheten senare än andra men att svårigheterna sedan blir mera djupgående för dem framför allt genom svårare återanställningsproblem. Med kännedom om att så är fallet vid kristillfällen är det förklarligt, att tjänstemännen känner sig allvarligt oroade av att t. ex. en 35-årsgräns användes för anställning till och med i ett läge med i övrigt god sysselsättning.

Med anledning av vad jag sålunda anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1) Avser herr statsrådet vidtaga åtgärder för en mera omedelbar effektivisering av tjänstemannaförmedlingen?

2) Finner statsrådet det vara angeläget att vidtaga undersökningar om i vad mån en åldersgräns av ovan angivet slag tillämpas för anställning av tjänstemän och om möjligheterna att åstadkomma ett rimligare förhållande?

Denna anhållan bordlades.

§ 16**Interpellation ang. partiell tjänstledighet för folk- och småskollärare**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fröken KARLSSON (h), som anförde:
Herr talman! Enligt gällande bestäm-

Interpellation ang. vissa av taxeringsmyndigheter utsända frågeformulär

melser kan lärare, för vilka Saar gäller, samt för övningslärare medges partiell tjänstledighet. Motsvarande möjlighet finns för folk- och småskollärare endast i mycket begränsad utsträckning. Som skäl för denna åtskillnad har åberopats att folk- och småskollärare i princip har all sin tjänstgöring i en klass eller flera samtidigt undervisade klasser och att läraren därvid undervisar klassen i samtliga läroämnen och samtliga eller flertalet övningsämnen. Ur pedagogiska synpunkter anses detta system ha stor betydelse.

Även om dessa synpunkter i och för sig kan synas riktiga talar starka skäl för att avkortad tjänstgöring bör kunna nedges. Ganska ofta förekommer det, att en lärare på grund av nedsatt hälsa eller av andra skäl har svårighet att ha hel tjänst men däremot skulle kunna fullgöra en del av tjänsten. I dylika fall måste läraren begära hel tjänstledighet. Ur lärarens synpunkt liksom ur skolans och distriktets skulle det vara till fördel om lärare i dylika fall kunde få tjänstgöra i den omfattning, som vederbörande kan och som skolmyndigheten bestämmer. Naturligtvis skall läraren i förekommande fall med läkarintyg styrka behovet av partiell tjänstledighet.

Många lärarinnor är gifta och har minderåriga barn. Om dessa hade möjligheter att under viss tid erhålla avkortad tjänst, skulle med visshet flera av deras kategori icke nödgas avstå helt från arbetet i sin klass. Därmed skulle vinnas dels att man utnyttjade deras arbetskapacitet och dels att kontinuiteten i samarbetet mellan klassen och klassläraren bibehölls. Dett skulle vara av stor betydelse särskilt med hänsyn till den nuvarande bristen på kvalificerade lärare.

Om och i vilken omfattning partiell tjänstledighet skall beviljas bör avgöras av den lokala skolmyndigheten eller av länsskolnämnden. Dock bör som villkor alltid uppställas att vikarie kan anskaffas.

Åberopande det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet i likhet med interpellanten att det ur såväl skolans och samhällets som lärarens synpunkt är lämpligt och värdefullt att partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring kan beviljas folk- och småskollärare i samma utsträckning som nu kan medges för vissa andra lärargrupper?

2) Om så är fallet är herr statsrådet villig att vidtaga sådana ändringar i gällande avlöningsreglemente att partiell tjänstledighet eller deltidstjänstgöring möjliggöres?

Denna anhållan bordlades.

§ 17**Interpellation ang. vissa av taxeringsmyndigheter utsända frågeformulär**

Herr HEDIN (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I en interpellation vid vårriksdagen 1958 ifrågasattes om vissa upplysningar i ett formulär, som utskickats från taxeringsmyndighet till skattskyldig, var av sådan art att de kunde inbegripas i bestämmelsen i 32 §, 2 mom. taxeringsförordningen. I sitt svar på interpellationen uttryckte finansministern sin förvåning över formuläret och ställde sig avvisande till vissa detaljer i detsamma. Han anförde bl. a.: »Jag kan glädja interpellanten med att jag utgår ifrån att denna debatt kommer att föranleda, att dessa specifikt närgångna frågor, som jag inte tycker har någon betydelse i en dylik redovisning, i fortsättningen skall tillhöra det historiska.» Tyvärr har så inte blivit fallet. En taxeringsmyndighet har nämligen i år tillställt skattskyldig ett stencilerat formulär av följande utseende:

Interpellation ang. svenska medborgares enrollering i främlingslegionen

»Taxeringsnämnden i ovan angivna distrikt får härmed anmana Eder att, vid vite av kronor, inom 6 dagar efter mottagandet av denna anmaning lämna upplysningar i nedan angivna hänseenden. den 26/3 1960. — — — taxeringsnämndens ordförande.»

»Ifyll och återsänd bifogade blankett.»

»Beräkning av levnadskostnader under år 19.....

(Ifylles så fullständigt och noggrant som möjligt)

	Kronor
Bostadshyra (inkl. bränsletillägg)	
Bränslekostnader: för egen bostad då värme ej ingår i hyran, för matlagning, tvätt o. d.	
Elektricitet, gas, vatten, telefon (för bost.)	
Reparation av bostadslägenheten	
Möbler, husgeråd, konst och andra inköp för hemmet	
Kost för samtliga hushållsmedlemmar (man, hustru, barn i åldern år samt hembiträde):	
a) kontanta inköp b) ur rörelsen	
Kläder och skodon (även reparationer):	
a) kontanta inköp b) ur rörelsen	
Lön till hembiträde (..... månader)	
Tvätt, städhjälp m. m. (även tvättmedel o. d.)	
Sjukvård, tandläkare, medicin etc. (även toalettartiklar)	
Resor, semester, nöjen, böcker, tidningar o. d.	
Tobak, sprit och vin, pilsner och läskedrycker	
Kostnader för sommarnöje	
Försäkringspremier (liv-, pensions-, brand-, olycksfall m. m.)	
Under året betalda skatter:	
preliminärskatt tillkommande skatt	
kvarstående skatt	
Avgår återbetalda skatter	
Barnens uppfostran (skolavgifter, läroböcker m. m.)	
Underhåll åt andra än familjemedlemmar	
Gåvor, bidrag till insamlingar o. d.	
Föreningsavgifter	
Privata kostnader för bil, motorbåt, segelbåt, cyklar, skidor, sportartiklar m. m.	
Räntor, amorteringar	
Övriga personliga levnadskostnader (för hela familjen)	
.....	
.....	
Summa kronor	»

§ 18**Interpellation ang. svenska medborgares enrollering i främlingslegionen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NORDGREN (h), som anförde:

Herr talman! Den 26 februari försvann från motorfartyget Martin Thore i Marseille en 18-årig stewardelev Lars Bertil Jäderberg, Söderhamn. Hans försvinnande rapporterades omedelbart, men trots synnerligen omfattande och arbetskrävande efterspaningar från

Aberopande det anförda får jag an- hålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finans- departementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet i överensstämmel- se med sitt ställningstagande 1958 med- verka till att taxeringsmyndighet i fort- sättningen ej kommer att anmoda skatt- skyldig att ifylla formulär av det slag som ovan redovisats?

Denna anhållan bordlades.

Interpellation ang. direktiven för skolöverstyrelsens skolpsykologer

svenska generalkonsulatets sida är fallet ännu oklart. Redan på ett begynnande stadium antydde att Jäderberg kunde ha enrollerat sig i främlingslegionen. Först den 1 april lämnades via generalkonsulatet ett meddelande att den unge svensken sannolikt befann sig på ett militärsjukhus i Marseille och i legionens tjänst. Detta meddelande hade som grund uppgifter, som generalkonsulatet kunnat få fram i andra och tredje hand av människor engagerade i legionen.

När uppgiften — ännu ej bekräftad — erhöles om att ynglingen befann sig i legionens tjänst, begärde fadern att få sammanträffa med sin son eller åtminstone få kontakt med honom per korrespondens. Dessa värdanden har emellertid inte givit resultat.

Det torde icke helt kunna uteslutas att Jäderberg frivilligt sökt sig till legionen. Det finns dock så många märkliga omständigheter — utförligt refererade i pressen — att man måste ställa sig frågande till frivilligheten i detta fall. Det kan exempelvis nämnas att Jäderberg väl planerat för sin framtida utbildning i det yrke han valt. Han har också funnit sig väl till rätta ombord på Martin Thore. Han avvek vidare från sin båt under omständigheter, som ännu mer mystifierar. Sålunda lämnade han kvar praktiskt taget alla sina ägodelar, till och med sin enda legitimation, nämligen sjömansboken.

Ett brev till legionen den 14 mars med förfrågan om Jäderberg fanns i legionen har ännu ej besvarats. Att föräldrarna, till vilka Jäderberg stått i ett mycket gott förhållande, känner oro inför sin sons öde är alldeles självklart. Det är förstäeligt att de också är indignerade över svårigheterna att få klara besked över vad som inträffat. Jag tror mig kunna säga att denna indignation delas av en allmän opinion.

Det skulle därför vara av värde om hans excellens herr ministern för utrikes ärendena ville lämna kammaren

en redogörelse över hur fallet behandlats av de svenska myndigheterna. Då det inträffade ej kan sägas vara en enstaka företeelse, vore det också av värde om ett klarläggande kunde ske av de förhållanden, som gäller vid en svensk medborgares eventuella enrollering i främlingslegionen.

Med stöd av vad jag här anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få ställa följande frågor:

1) Är hans excellens herr ministern för utrikes ärendena villig att lämna kammaren en redogörelse i fallet Jäderberg och vilka åtgärder, som man från svensk sida ämnar vidtaga för att få klarhet över vad som inträffat?

2) Är hans excellens herr ministern för utrikes ärendena vidare villig att medverka till att en upplysning kommer till stånd om vad ett engagemang av en svensk medborgare i främlingslegionen innebär?

Denna anhållan bordlades.

§ 19**Interpellation ang. direktiven för skolöverstyrelsens skolpsykologer**

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr GANSMOE (h), som yttrade:

Herr talman! Det har väckt berättigad uppmärksamhet att elever i vissa klasser ställts inför uppgiften att taga ställning till frågor av sådan art, att föräldrar och målsmän frågar sig med vilken laglig rätt sådan verksamhet bedrivs inom vårt skolväsende.

Enligt pressuppgifterna skulle denna undersökning gå ut på att utröna elevernas anpassning till den nuvarande skolsituationen.

Det är dock synnerligen tveksamt om den gjorda undersökningen i dess nuvarande form är ägnad att stärka det goda förhållandet mellan skola och hem, så

Interpellation ang. direktiven för skolöverstyrelsens skolpsykologer

att hemmen verkligen får förtroende för skolans verksamhetsmetoder.

Ibland vårt folk finnes ett flertal livs-
åskådningar representerade. De uppgif-
ter svenska folket erhållit genom pres-
sen i denna fråga vittnar om att man
inte på ansvarigt håll tagit hänsyn till
detta förhållande vid denna verksam-
hets genomförande. Att utsätta unga
människors privatliv för en utfrågning
av så djupt ingripande art är inte ägnat
att stärka det förtroende som skolan
väntar sig av hemmen. Man frågar sig
onekligen om ett sådant tillvägagångs-
sätt skulle accepteras av äldre svenska
medborgare, i synnerhet om de liksom
eleverna inte förut upplysts om att be-
svarandet av frågorna vore helt fri-
villigt.

Med stöd av dessa motiveringar an-
håller jag därför om kammarens till-
stånd att till statsrådet och chefen för
ecklesiastikdepartementet få ställa föl-
jande frågor:

1. Efter vilka direktiv har de skol-
överstyrelsen underställda skolpsykolo-
gerna att rätta sig vid upprättandet och
framställandet av frågor till skolelever?

2. Är dessa direktiv så utformade att
de giver ett fullgott skydd åt individens
och familjernas integritet?

3. Om sådana direktiv icke finns eller
om de är otillfredsställande utformade
— med hänsyn till den personliga rätts-
säkerheten, har herr statsrådet då för
avsikt att snarast avhjälpa sådana bris-
ter?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr
13, i anledning av väckta motioner om
viss vidgning av direktiven för författ-
ningsutredningen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående anslag för budget-

året 1960/61 till Sveriges meteorologiska
och hydrologiska institut m. m.,

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående fråga om befriel-
se från viss betalningsskyldighet till
kronan inom kommunikationsdeparte-
mentets ämbetsområde jämte en i äm-
net väckt motion, och

nr 58, i anledning av väckta motioner
om pension åt vissa personer;

bankoutskottets utlåtande nr 16, i an-
ledning av väckta motioner om viss ut-
redning angående stadshypoteks- och
bostadskreditföreningarnas verksam-
het;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motio-
ner angående vissa ändringar i lagen
om sterilisering, och

nr 25, i anledning av väckta motioner
om viss ändring i lagen om avbrytande
av havandeskap;

andra lagutskottets utlåtande nr 21, i
anledning av dels Kungl. Maj:ts proposi-
tion med förslag till förordning om mo-
peder m. m., dels ock i ämnet väckta
motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om ren-
märken, m. m.,

nr 15, i anledning av motioner om
ändring i lagen om ersättning för mis-
tad fiskerätt m. m.,

nr 16, i anledning av motioner om
viss översyn av byggnadslagstiftningen,
och

nr 17, i anledning av motion om ökat
skydd för delägare i bostadsrättsför-
eningar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående medel för år 1960
till bostadslån åt domänverkets fast an-
ställda skogsarbetare, m. m., jämte i äm-
net väckta motioner,

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående stödet åt lin- och
hamphanteringen under budgetåret

1960/61 jämte i ämnet väckta motioner och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1960/61 till ersättning till strandägare för mistad fiskerätt m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om samordning av olika trafikmedel i glesbygder, och

nr 24, i anledning av väckta motioner om utredning rörande de framtida utvecklingsmöjligheterna för kommunerna i Roslagen och Stockholms läns skärgård.

§ 21

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 49 mom. 2 regeringsformen samt § 1 mom. 2, § 38 mom. 2, § 45, § 55 mom. 1 samt §§ 58 och 63 riksdagsordningen; samt

från statsutskottet:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1960/61;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till avlöningar och omkostnader vid skolöverstyrelsen;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till metallografiska institutet m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 160, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till särskilda åldershem för alkoholiserade åldringar;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1960/61 till statistiska centralbyrån, såvitt avser avlöningar till personal för verksamheten i allmänhet, omkostnader samt särskilda undersökningar; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till lärarhögskolan i Malmö.

Vidare anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående de tider då allmän fastighets-taxering skall äga rum;

från första lagutskottet:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken;

från andra lagutskottet:

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående enskilda sjukhem m. m.;

från tredje lagutskottet:

nr 165, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om rätt till jakt;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående byggnadsforskningsavgift, m. m.; och

nr 167, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fiskevårdsområden m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt angår Runby Nedra 1^a i Stockholms län och Rya skog i Göteborgs och Bohus län.

§ 22

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 120, med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner, m. m.,

nr 122, med förslag till lag om ändring i lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, m. m.,

nr 123, med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 16 § strafflagen m. m.,

nr 129, angående utövandet av statens tobaksmonopol,

nr 130, med förslag till lag om tillägg till lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse,

nr 132, angående reglering av sockernäringen i riket,

nr 136, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m., och

nr 137, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 23

Herr talmannen meddelade, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående omorganisation av riksgäldskontoret.

Denna anmälan bordlades.

§ 24

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN, som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 126 samt de propositioner och den anmälan från bankoutskottet, som bordlagts vid kammarens sammanträde i dag, må med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

§ 25

Anmälades följande till herr talmannen under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.:

nr 775, av herrar *Svensson* i Vä och *Elmwall*,

nr 776, av herr *Wahrendorff m. fl.*,

nr 777, av herr *Stiernstedt m. fl.*,

nr 778, av herr *Lothigius m. fl.*,

nr 779—781, av herr *Staxäng m. fl.*,

nr 782, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, och

nr 783, av herr *Hæggblom m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 26

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.24.

In fidem
Sune K. Johansson